

4 ๓.ค. 2545

ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชนเมือง หมู่บ้านจัดสรรลานทอง
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2544

ISBN 974-04-0830-3

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

Copyright by Mahidol University

วพ
๖๒๒๕๓
๒๕๔๔
ค.๖

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชาวมือง หมูบ้านจัดสรรตานทอง
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

นาย วรพจน์ ภู่มาลี

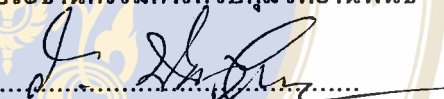
ผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอี่ยม ทองดี

ศศ.บ.(เกียรตินิยมอันดับสอง),ศศ.ม.(ภาษาศาสตร์)

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์เรืองเดช ปิ่นเชื้อนชิตย์

พร.บ.,M.A.,Ph.D. (Linguistics)

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

อาจารย์ภัททิยา ยิมเรวัต

ศศ.ม.,Doctorat de l' EHESS

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

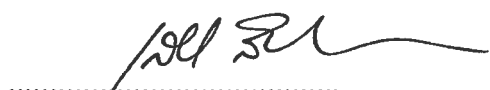
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอี่ยม ทองดี

ศศ.บ.(เกียรตินิยมอันดับสอง),ศศ.ม.(ภาษาศาสตร์)

ประธานคณะกรรมการประจำหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนารัฐบาลศึกษา

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

ศาสตราจารย์เลียงซัย ลิมล้อมวงศ์ Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

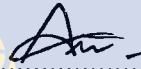
ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชนเมือง หมู่บ้านจัดสรรลานทอง
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา

วันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2544

นาย วรพจน์ ภูมาลี

ผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอี่ยม ทองดี

ศศ.บ.(เกียรตินิยมอันดับสอง),ศศ.ม.(ภาษาศาสตร์)

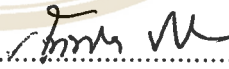
ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์เรืองเดช ปิ่นเชื้อนจัตย์

พร.บ., M.A.,Ph.D. (Linguistics)

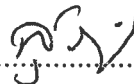
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

อาจารย์กัททยา ยิมเรวัต

ศศ.ม.,Doctorat de l' EHESS

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

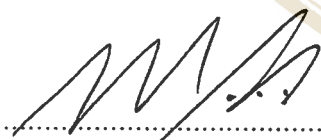
ศาสตราจารย์คุณหญิงสุริยา รัตนกุล

อ.บ.,Ph.D.

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

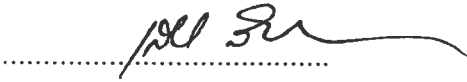
มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์พิเชษฐ กาลามเกษตร์

ร.บ.(เกียรตินิยม),อ.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ศาสตราจารย์เลียงชัย ลิ้มล้อมวงศ์ Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความปรารถนาดีของคณาจารย์ทุกท่านที่มีต่อผู้ศึกษานับตั้งแต่เริ่มต้นเป็นนักศึกษา สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท จนกระทั่งถึงช่วงกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ อันมี ผ.ศ.เอี่ยม ทองดี ในฐานะประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ร.ศ.คร.เรืองเดช ปิ่นเขื่อนขัตติย์ อาจารย์ภัททิยา ยิมเรวัต ซึ่งเป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาชี้แนะข้อบกพร่องต่างๆ และร.ศ.พิเชษฐ กาลามเกษตร์ ที่อนุเคราะห์ ให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ในการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ซึ่งนอกจากจะเป็นผู้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาแล้ว ยังมอบความอารีแก่ผู้ศึกษาตลอดช่วงเวลาการเก็บข้อมูลภาคสนาม อันได้แก่ ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ฝ่ายสวัสดิการสังคมเทศบาลนครปากเกร็ด และผู้ให้ข้อมูลที่มีได้เอ่ยนามอีกมาก ที่ให้ความเอื้อเฟื้อข้อมูล และอนุญาตให้ผู้ศึกษาได้เข้าไปร่วมสังเกตการณ์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิด

ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และพี่สาว ที่สนับสนุน ให้ความเชื่อมั่น และเป็นกำลังใจแก่ผู้ศึกษามาตลอดทั้งชีวิต

ท้ายที่สุดนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ กัลยาณมิตร อันได้แก่ อาจารย์จิตชยางค์ ยมาภัย ผู้เป็นทั้งอาจารย์ และเพื่อนในเวลาเดียวกัน คุณดวงใจ สุนันทการกิจ ที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข เป็นกำลังใจช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ รวมถึงพี่น้องชาวพัฒนาชนบทศึกษาทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจ ตลอดกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ จนกระทั่งสำเร็จลุล่วงด้วยดี

วรพจน์ ภูมาลี

ตุลาคม 2544

4137651 LCRU/M : สาขาวิชา : พัฒนาชนบทศึกษา : ศศ.ม. (พัฒนาชนบทศึกษา)

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์ทางสังคม / ชุมชนชนเมือง / หมู่บ้านจัดสรร

วรพจน์ ภูมาลี : ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชนเมือง หมู่บ้านจัดสรรลานทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (THE SOCIAL RELATIONS OF THE LANTHONG SUBURB COMMUNITY, PAKKRET DISTRICT, NONTHABURI.) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : เอี่ยม ทองดี, ศศ.ม.(ภาษาศาสตร์), เรืองเดช ปิ่นเขื่อนขัติย์, Ph.D. (Linguistics), ภัททิยา ยิมเรวัต, ศศ.ม., Doctorat de l'EHESS, 215 หน้า. ISBN 974-04-0830-3

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชนเมือง ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าว ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชนเมืองกับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนบริเวณใกล้เคียง ตลอดจนศึกษาปัญหาของการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชนเมือง โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต

ผลการศึกษาพบว่า ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชนเมืองได้มีการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยเพื่อการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติโดยสายเลือด ความสัมพันธ์แบบเครือญาติสมมติ ความสัมพันธ์ตามสถานภาพทางสังคม ความสัมพันธ์แบบองค์การ ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการรวมกลุ่มเป็นครั้งคราว ความสัมพันธ์แบบผ่านตัวแทน และความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทน ขณะที่ความสัมพันธ์ทางสังคมกับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้อยู่อาศัยในชุมชนบริเวณใกล้เคียง พบว่า มีความสัมพันธ์แบบผ่านตัวแทน ความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทน ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมข้างต้น พบว่า เกิดจากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้อยู่อาศัย ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้าน นโยบายการพัฒนาชุมชนย่อย และกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน ส่วนปัญหา อุปสรรคของการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนคือ ชุมชนมีผู้อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ผู้อยู่อาศัยมีเวลาว่างไม่ตรงกัน สถานที่พบปะสังสรรค์มีไม่เพียงพอ และผู้อยู่อาศัยมีความสนใจในกิจกรรมไม่ตรงกัน

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชนเมือง คือ ควรสนับสนุนการเพิ่มกลุ่มกิจกรรมให้มีความหลากหลาย ปรับปรุงพื้นที่รกร้างให้เป็นพื้นที่สาธารณะ สนับสนุนกิจกรรมที่พัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม และจัดตั้งคณะกรรมการขอ

4137651 LCRU/M : MAJOR : RURAL DEVELOPMENT ; M.A.(RURAL DEVELOPMENT STUDIES)

KEY WORDS : SOCIAL RELATION /SUBURB COMMUNITY / HOUSING ESTATE

VORAPOJ PUMALEE : THE SOCIAL RELATIONS OF THE LANTHONG SUBURB COMMUNITY, PAKKRET DISTRICT, NONTHABURI. THESIS ADVISORS: IAM THONGDEE,M.A.,RUENGDET PANKHUENKHAT,Ph.D.,PATTIYA JIMREIVAT, M.A.,DOCTORAT DE L'EHESS, 215 p. ISBN 974-04-0830-3

The objective of this study is to understand the social relations of the inhabitants in the Lanthong suburb community. We seek understanding of the factors that effect these relationships, the social relations amongst the inhabitants in this suburb community, the local authority and the inhabitants of nearby communities, the problems in the formation of the social relations process. The method used in this study was qualitative, using questionnaires, interview and observation to collect the data.

The study found that the inhabitants in the suburb community have well developed social interaction patterns. These patterns include the consanguineal kins, the pseudo kins, the social status relations, the bureaucracy relations, the transitory relations, the representative relations and the reciprocal relations which define obligations between group members. The social relations amongst the inhabitants, the local authority and the inhabitants in the nearby communities are the representative relations, the reciprocal relations and the Patron-Client relations. The chief factors that effect relationships amongst this group are economic and related to social status, the physical environment, the policy making instrument of the local authority and the activity groups of the community. There are problems which reveal themselves in the formation of the social relations process, these are overpopulation, lack of time to meet each other, lack of space for public meetings and low interest to be active members of their own community.

It is recommended that the Community Committee should encourage the formation of various activity groups, develop wasteland to be suitable as a public meeting place, support activities that can help develop social relations and set up a Soi Committee to let the inhabitants participate in the development of an active community process.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.4 กรอบความคิดในการวิจัย	6
1.5 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง	7
บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม	9
2.2 ทฤษฎีการขยายตัวของเมือง	10
2.2.1 การขยายตัวของชานเมือง	11
2.2.2 วิธีชีวิตแบบชาวเมือง	13
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม	17
2.3.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในชุมชน	20
2.3.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือข่าย	23
2.3.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมในระบบอุปถัมภ์	24
2.3.4 ความสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม	26
2.3.5 ความสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวคิดการพัฒนาชุมชน	29
2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับหมู่บ้านจัดสรร	35
2.5 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในประเทศไทย	39
2.6 งานวิจัย และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ขอบเขตของการศึกษา	54
3.2 การเลือกพื้นที่ศึกษา	54
3.3 วิธีการศึกษา	55
3.3.1 การเตรียมตัวก่อนเข้าพื้นที่ศึกษา	55
3.3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม	55
3.3.3 การเรียบเรียง และตรวจสอบข้อมูล	58
3.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	58
3.3.5 การนำเสนอข้อมูล	58
บทที่ 4 หมู่บ้านจัดสรรลานทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	
4.1 จังหวัดนนทบุรี	59
4.2 อำเภอปากเกร็ด	65
4.2.1 ลักษณะของพื้นที่เทศบาลนครปากเกร็ด	67
4.2.2 เศรษฐกิจและสังคม	68
4.3 หมู่บ้านจัดสรรลานทอง	72
4.3.1 พัฒนาการความเป็นมา และลักษณะทั่วไป	72
4.3.2 การวางผังโครงการและรูปแบบที่อยู่อาศัย	74
ภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง	
4.4 สมาชิกผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง	78
4.4.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจ	78
4.4.2 สถานภาพทางสังคม	82
4.4.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ...	95
4.4.4 การร่วมกิจกรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	97
4.5 กรณีศึกษา ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย	100
ในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง	

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 บทวิเคราะห์

5.1 ที่มา และลักษณะทั่วไปของหมู่บ้านจัดสรรลานทอง	115
5.2 ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยภายใน หมู่บ้านจัดสรรลานทอง	117
5.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยกับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและชุมชนบริเวณใกล้เคียง	126
5.4 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยภายใน หมู่บ้านจัดสรรลานทอง	129
5.5 ปัญหา อุปสรรคของความสัมพันธ์ทางสังคม ของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง	132

บทที่ 6 สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา	134
6.1.1 ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย ในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง	134
6.1.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัย ในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง... กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนบริเวณใกล้เคียง	136
6.1.3 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย ในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง	136
6.1.4 ปัญหา อุปสรรคของความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย ในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง	137
6.1.5 สรุปข้อค้นพบจากการศึกษา	138
6.2 อภิปรายผลการศึกษา	139
6.2.1 ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนลานทอง	139
6.2.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนลานทองกับการพัฒนาชุมชน	140
6.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	142
6.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม ของชุมชนลานทอง	142
6.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาครั้งต่อไป	143

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	144
ภาคผนวก ก. แบบสอบถาม	152
ภาคผนวก ข. ตารางสรุปข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม	163
ภาคผนวก ค. ภาพประกอบ	189
ประวัติผู้วิจัย	196
EXECUTIVE SUMMARY	197

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนหมู่บ้านภายในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด	67
ตารางที่ 2 ราคาบ้านพร้อมที่ดินของหมู่บ้านจัดสรรสถานทอง	73
ตารางที่ 3 จำนวนที่อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรสถานทอง	74
ตารางที่ 4 จำนวนที่อยู่อาศัยประเภทต่างๆ จำแนกตามซอย	75
ตารางที่ 5 ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามประเภทที่อยู่อาศัย	78
ตารางที่ 6 ภาพรวมอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม	78
ตารางที่ 7 สรุปรายได้โดยเฉลี่ยทั้งหมดภายในครัวเรือนต่อเดือน	79
ตารางที่ 8 สรุปรายจ่ายโดยเฉลี่ยทั้งหมดภายในครัวเรือนต่อเดือน	79
ตารางที่ 9 อาชีพอื่นของสมาชิกภายในครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถาม	80
ตารางที่ 10 สถานที่ซื้อสินค้าอุปโภค และบริโภค	81
ตารางที่ 11 ภูมิฐานะเดิมของผู้ตอบแบบสอบถาม	82
ตารางที่ 12 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพภายในที่อยู่อาศัย	82

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย	6
ภาพที่ 2 แผนที่จังหวัดนนทบุรี	61
ภาพที่ 3 แผนที่อำเภอปากเกร็ด	66
ภาพที่ 4 แผนที่การเดินทางสู่โครงการหมู่บ้านจัดสรรสถานทองและบริเวณโดยรอบ ...	70
ภาพที่ 5 แผนผังภายในโครงการหมู่บ้านจัดสรรสถานทอง	71
ภาพที่ 6 โครงสร้างคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านจัดสรรสถานทอง	86

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

“ที่อยู่อาศัย” หนึ่งในความจำเป็นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ นอกเหนือไปจากอาหาร เสื้อผ้า และยารักษาโรค ซึ่งลักษณะการอยู่อาศัยของมนุษย์มีหลายรูปแบบ เริ่มตั้งแต่การอยู่อาศัยแบบครอบครัวเดี่ยว ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีการพัฒนาการอยู่อาศัยร่วมกันเป็น ชุมชน หมู่บ้าน เมืองเล็ก หรือมหานคร เป็นต้น ที่อยู่อาศัยจึงไม่เพียงแต่เป็นสถานที่เพื่อการพักอาศัยเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ ที่เป็นศูนย์รวมของสมาชิกในครอบครัว อันเป็นรากฐานสำคัญของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ นอกจากนี้องค์ประกอบของที่อยู่อาศัย เช่น รูปแบบที่อยู่อาศัย ขนาดพื้นที่ บริเวณที่ตั้ง เส้นทางคมนาคม ยังมีแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่าง การประกอบอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของมนุษย์ได้อีกด้วย

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร (2536 : 2) เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับมนุษย์ผ่านลักษณะการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ว่า การตั้งถิ่นฐานมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งตลอดมาในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ในฐานะที่เป็นจุดกำเนิดของระบบสังคม การปกครอง และวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐานจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อสามารถพัฒนาชีวิตมนุษย์ภายใต้เงื่อนไข 4 ประการคือ

- 1) ตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านต่างๆ ของมนุษย์ได้อย่างเพียงพอ
- 2) รักษาภาวะสมดุลกับสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรต่างๆ ได้
- 3) มีความเสมอภาคทางสังคม
- 4) มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี และคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์

ในสังคมไทย จากปัญหาการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากร ประกอบกับขนาดของครอบครัวในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ขนาดครอบครัวที่เล็กลง สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความต้องการที่อยู่อาศัยมากขึ้น ซึ่งคณะกรรมการนโยบายที่อยู่อาศัย คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ประมาณความต้องการที่อยู่อาศัย โดยคาดว่าจะมีความต้องการที่อยู่อาศัยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) จำนวนทั้งสิ้น

650,403 หน่วย โดยคาดว่าความต้องการที่อยู่อาศัยในแต่ละปีจะมีประมาณ 121,020 – 140,764 หน่วย

นอกจากนั้นผลพวงจากการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ส่งผลให้ กรุงเทพมหานคร มีภาพของ “ระบบเมืองแบบเอกนคร” (Primate Urban System) เด่นชัดมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ มีประชากรจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาอยู่กันอย่างหนาแน่น อันเนื่องมาจากการเป็นศูนย์กลางความเจริญที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ จึงมีแรงดึงดูดทางสังคม และเศรษฐกิจสูง

เมื่อประชากรจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาอยู่อาศัยกันอย่างหนาแน่นจึงส่งผลให้กรุงเทพมหานครเกิดสภาวะ “เมืองล้น” ซึ่ง วิไล วงศ์ลีปชาติ (2536) (อ้างถึงในปกรณ์ เทพจร, 2541) อธิบายว่าหมายถึง การที่เมืองของประเทศนั้นขยายตัวเร็วกว่าการพัฒนาอุตสาหกรรม การขยายการลงทุน และการสร้างงานเพื่อให้ทันต่อความต้องการของประชาชน จึงส่งผลให้เมืองนั้นเกิดสภาพการว่างงาน และเพิ่มปัญหาความยากจนมากยิ่งขึ้น

ขณะเดียวกันกรุงเทพมหานครก็ยังประสบปัญหาอื่นอีก เช่น ปัญหาด้านบริการสาธารณสุข และสาธารณสุขการที่รัฐจัดทำให้ไม่ทันกับการขยายตัวของเมือง ประชากรเกิดปัญหาขาดแคลนที่อยู่อาศัย และเกิดแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาการจราจร และปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับข้อจำกัดด้านราคาที่ดินในเมืองมีราคาสูงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ส่งผลให้เกิดการกระจายตัวของประชากรออกสู่พื้นที่ชานเมือง “โครงการบ้านจัดสรร” ชานเมือง ทั้งโครงการของภาครัฐ และเอกชน จึงได้รับความสนใจจากผู้ที่ต้องการซื้อที่อยู่อาศัย เนื่องจากมีข้อได้เปรียบคือ สภาพแวดล้อมดีกว่าในตัวเมือง เช่น สภาพอากาศ พื้นที่พักอาศัย มีความเงียบสงบ และถนนสายหลักมักตัดออกสู่ชานเมือง

นอกจากนั้นปัจจุบันกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่างเริ่มกระจายออกสู่ชานเมืองมากขึ้น เช่น ห้างสรรพสินค้า ธนาคารพาณิชย์ โรงพยาบาล เป็นต้น โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตรอบต่อ 5 จังหวัดรอบกรุงเทพมหานคร ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และนครปฐม ซึ่งคณะกรรมการนโยบายที่อยู่อาศัย คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แสดงจำนวนหน่วยของบ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานี ในปี พ.ศ. 2539 พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 947,664 หน่วย และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี

ลักษณะทั่วไปของโครงการหมู่บ้านจัดสรรที่เกิดขึ้นนี้ นอกจากจะเป็นการดึงดูดชุมชนชั้นใหม่แล้ว ยังมีลักษณะเสมือนชุมชนปิด มีรั้วรอบขอบชิด แบ่งแยกอาณาเขตพื้นที่ของหมู่บ้านจัดสรรแยกกับชุมชนอื่นๆ รอบข้างอย่างชัดเจน และสมาชิกผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรส่วนมากมักทำงาน

ในเมือง ซึ่งขวัญชัย วงศ์นิติกร (2532) เสนอว่า การเกิดขึ้นของชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตชานเมือง ถือได้ว่าเป็นวิถีชีวิตใหม่ของสังคมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

“พื้นที่ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีทำเลเชื่อมต่อกับเส้นทางคมนาคมสายสำคัญของกรุงเทพมหานคร เช่น ถนนติวานนท์ ถนนแจ้งวัฒนะ และถนนวิภาวดีรังสิต สามารถเดินทางเข้าสู่จังหวัดกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวกสบาย ตลอดจนเป็นบริเวณจุดเปลี่ยนรถโดยสารประจำทางหลายสาย ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่มาอยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าว นอกจากนี้ยังอยู่ไม่ไกลจากที่ตั้งของหน่วยงานราชการขนาดใหญ่หลายแห่ง อำเภอปากเกร็ดจึงได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการ โครงการบ้านจัดสรร และผู้ต้องการซื้อที่อยู่อาศัย

“โครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง” เป็นโครงการบ้านจัดสรรขนาดใหญ่โครงการหนึ่ง ตั้งอยู่บนพื้นที่ประมาณ 244 ไร่ ในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยเริ่มก่อสร้างโครงการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 มีจำนวนบ้าน และอาคารพาณิชย์ทั้งสิ้น 1,234 หลัง มีผู้อยู่อาศัยแล้ว 1,086 ครัวเรือน จะเห็นได้ว่าจากจำนวนผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง มีเป็นจำนวนมาก ประกอบด้วยความหลากหลายทั้งฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาอย่างยิ่งว่า ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทองนั้น ส่งผลต่อการร่วมรับผิดชอบ ดูแลชุมชนของตนอย่างไรบ้าง

นอกจากนี้บริเวณที่ตั้งของโครงการบ้านจัดสรรลานทอง ยังอยู่ในเขตเทศบาลเมืองปากเกร็ดที่อยู่ใกล้กับห้างสรรพสินค้า โรงพยาบาล ตลาดสด และถนนสายสำคัญ จึงมีโครงการบ้านจัดสรร และกลุ่มบ้านเรือนประชาชนอื่นๆ อยู่บริเวณใกล้เคียง จึงเป็นที่น่าสนใจต่อไปอีกว่า ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง จะมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มผู้อยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียงในการพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างไร

การศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชานเมือง หมู่บ้านจัดสรรลานทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จึงเป็นการศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบว่า สมาชิกผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรซึ่งมีวัฒนธรรมที่หลากหลายและแตกต่างกัน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ สถานภาพทางสังคม มาอยู่อาศัยอยู่ในอาณาเขตเดียวกัน ต้องใช้ทรัพยากรส่วนกลางร่วมกัน ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนนั้นมีลักษณะอย่างไร มีความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายนอกชุมชน เช่น ความสัมพันธ์กับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนชุมชนรอบข้างอย่างไร และส่งผลต่อการร่วมรับผิดชอบ ดูแลชุมชนทั้งภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง และร่วมพัฒนาชุมชนร่วมกับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนใกล้เคียงอย่างไร รวมถึงความสัมพันธ์ทางสังคมเหล่านั้นเกิดขึ้นจากเงื่อนไข หรือปัจจัยอะไรบ้าง

ทั้งนี้เนื่องจาก ปรากฏการณ์การเกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรชานเมืองมีแนวโน้มกระจายออกสู่เขตชานเมืองใหญ่ และเมืองศูนย์กลางความเจริญส่วนภูมิภาคของประเทศไทยด้วย เช่น ขอนแก่น นครราชสีมา เชียงใหม่ สงขลา-หาดใหญ่ ภูเก็ต อุบลราชธานี เป็นต้น อันเป็นผลจากนโยบายการพัฒนาความร่วมมือกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจังหวัดที่โครงการคมนาคมระหว่างประเทศพาดผ่าน

ดังนั้นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง จึงเป็นจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการอยู่ร่วมกันในชุมชน จำเป็นจะต้องมีการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันของผู้อยู่อาศัย และการกระทำต่อกันทางสังคม (Social Interaction) ที่เกิดขึ้นนั้นมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) สร้างจิตสำนึกร่วมในการรับผิดชอบกลุ่มสังคมระดับย่อยของตนในระดับหนึ่ง อันจะส่งผลต่อการร่วมรับผิดชอบสังคมภายนอกชุมชน ซึ่งมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นต่อไป

ขณะเดียวกันหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง มีพื้นที่ติดกับอาณาเขตเมือง ได้รับอิทธิพลความทันสมัยของวัฒนธรรมเมืองสูง เช่น จากการประกอบอาชีพ หรือการศึกษา เป็นต้น ขณะเดียวกันก็อยู่ใกล้ชิดกับชนบทด้วย การศึกษาครั้งนี้จึงอาจเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ให้เชื่อมโยงความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างชุมชนผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง และชุมชนรอบนอกอย่างสมดุล ในด้านต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมในบริหารงานท้องถิ่น การจัดการพลังงาน การจัดการทรัพยากรสาธารณะ สภาพแวดล้อม เป็นต้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศไทยโดยรวมอย่างมั่นคงต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง

1.2.3 เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชานเมืองกับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนบริเวณใกล้เคียง

1.2.4 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และโอกาสของความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ทำให้ทราบถึงลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรร
ชานเมือง

1.3.2 ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัด
สรรชานเมือง

1.3.3 ทำให้ทราบถึงลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรร
ชานเมือง กับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนใกล้เคียง

1.3.4 ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และโอกาสของความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่
อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง สามารถนำไปเป็นแนวทางพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่
อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และเป็นแนวทางแก่ผู้อยู่อาศัยใน
หมู่บ้านจัดสรรอื่นๆ ได้

1.3.5 ผลของการศึกษา สามารถใช้เป็นแนวทางนำเสนอหน่วยงานพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับ
การพัฒนาชุมชนเมือง และชุมชนชนบท เพื่อประกอบการพิจารณาในการวางแผนนโยบาย เชื่อมโยง
ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทต่อไป

1.4 กรอบความคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

1.5 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

ความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง พฤติกรรม หรือทัศนคติที่บุคคลแสดงออกในโอกาสต่างๆ ต่อกันในสังคมหนึ่งๆ

ผู้อยู่อาศัย หมายถึง บุคคลที่มีรายชื่ออยู่ในสำเนาทะเบียนบ้าน ภายในหมู่บ้านลานทอง หมู่บ้านจัดสรร หมายถึง หมู่บ้านลานทอง ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ชุมชนชานเมือง หมายถึง ชุมชนที่อยู่อาศัยรอบนอกของเมือง ได้รับผลจากความเจริญของเมือง เช่น เส้นทางคมนาคม การสื่อสาร เป็นต้น ผู้อยู่อาศัยสามารถเดินทางไปกลับระหว่างเมืองกับที่อยู่อาศัยได้โดยสะดวก ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง พื้นที่หมู่บ้านจัดสรรลานทอง ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกในครัวเรือนในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน หรือดำเนินกิจกรรมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือชุมชนใกล้เคียง

สภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน หมายถึง ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านลานทอง เช่น การวางผังโครงการ การออกแบบที่อยู่อาศัย ความกว้างของถนน ความสูงของรั้ว เป็นต้น

หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง เทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ชุมชนใกล้เคียง หมายถึง ผู้อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนบางพูด 5

กลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้าน หมายถึง คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชนย่อย บางพูด 6 ชมรมผู้สูงอายุ และชมรมเปตอง ของหมู่บ้านลานทอง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ หมายถึง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

สมาชิกสภาเทศบาล หมายถึง คณะเทศมนตรี และสมาชิกสภาเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชานเมือง หมู่บ้านจัดสรรลานทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ใช้ทฤษฎี และแนวความคิดทางสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยแบ่งเนื้อหาการนำเสนอผลการศึกษาเป็น 6 หัวข้อย่อยดังนี้

- 2.1 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม (Structural –Functional Theory)
- 2.2 ทฤษฎีการขยายตัวของเมือง (Urbanization Theory)
 - 2.2.1 การขยายตัวของชานเมือง (Suburbanization)
 - 2.2.2 วิถีชีวิตแบบชาวเมือง (Urbanism)
- 2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม
 - 2.3.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในชุมชน
 - 2.3.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือข่าย
 - 2.3.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมในระบบอุปถัมภ์
 - 2.3.4 ความสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม
 - 2.3.5 ความสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวคิดการพัฒนาชุมชน
- 2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับหมู่บ้านจัดสรร
- 2.5 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในประเทศไทย
- 2.6 งานวิจัย และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม (Structural – Functionalism Theory)

การศึกษาทางมานุษยวิทยา อัลเฟรด เรจิ้นัล แรคคลิฟบราวน์ (Alfred Reginald Radcliffe-Brown : 1881-1995) (จุไรรัตน์ จันทร์ธำรง และคณะ, เอกสารอัดสำเนาไม่ระบุปีที่พิมพ์ : 89) ได้ศึกษาโครงสร้างสังคม และหากฎเกณฑ์ที่ควบคุมพฤติกรรมทางสังคมโดยกำหนดว่า ส่วนต่างๆ สถาบันต่างๆ บทบาทต่างๆ ของสังคมทำงานกันอย่างไร เพื่อดำรงสังคมทั้งสังคมเอาไว้ แรคคลิฟบราวน์อุปมาโครงสร้าง และระบบการทำงานของสังคมว่า เป็นเสมือนกับโครงสร้าง และระบบการทำงานของสิ่งมีชีวิตโดยที่อวัยวะต่างๆ ทำงานประสานกันเพื่อให้ส่วนทั้งหมดของสิ่งมีชีวิตดำรงอยู่ ดังนั้นจึงเป็นการศึกษาพฤติกรรมของสังคมมนุษย์ในรูปแบบบูรณาการ (Integration) โดยเป็นการศึกษาหน้าที่ของโครงสร้างของสังคมทุกๆ โครงสร้างในขณะเดียวกันให้สัมพันธ์กัน จึงจะเข้าใจสังคมหนึ่งๆ ได้อย่างลึกซึ้ง และถ่องแท้ เพราะสังคมหนึ่งๆ ประกอบด้วยโครงสร้างต่างๆ และโครงสร้างต่างๆ ของสังคมก็คือ ส่วนประกอบของสังคมนั่นเอง แต่ละโครงสร้างจะทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กัน ถ้าโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งเสื่อม หรือทำงานบกพร่องไป สังคมจะหยุดชะงักระยะหนึ่ง และจะมีการปรับเปลี่ยนในโครงสร้างนั้น เพื่อให้ทำหน้าที่ได้ดังเดิม เรียกว่า เป็นการปรับสมดุลของตัวเอง คือ ลักษณะการเคลื่อนไหว และไม่หยุดนิ่ง (Dynamics) (นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ, 2540 : 108)

แนวทางการวิเคราะห์สังคมของแรคคลิฟบราวน์ จึงมีฐานคติที่สำคัญคือ

- 1) ภาวะจำเป็นในการดำรงอยู่ของสังคมอย่างหนึ่งคือ บูรณาการของส่วนต่างๆ อย่างน้อยก็จะต้องมีขั้นต่ำสุด แต่จะไม่มีบูรณาการไม่ได้หากจะให้สังคมดำรงชีวิตอยู่ได้
- 2) คำว่าหน้าที่ (Function) หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่ดำเนินการไปเพื่อบำรุงรักษาบูรณาการ (Integration) นี้ หรือความมั่นคง (Solidarity) นี้
- 3) ผลก็คือ ส่วนต่างๆ ของโครงสร้างในแต่ละสังคมจะสามารถแสดงให้เห็นว่า ได้มีส่วนอำนวยความสะดวกให้แก่บูรณาการ หรือความมั่นคงนี้ได้อย่างชัดเจน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2538 : 30-31)

สำหรับการนำทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ มาอธิบายหน้าที่ของชุมชนนั้น เทอร์รี่ เอนคลาค์ (Terry N. Clark) (อ้างถึงใน มนุษย์ วัฒนธรรม โลก และคณะ, เอกสารอัดสำเนาไม่ระบุปีที่พิมพ์ : 15) ได้นำทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ มาอธิบายหน้าที่ของชุมชน โดยมีความเห็นว่า ชุมชนทั้งหมดเป็นหน่วยทางสังคม และการเมืองที่มีอิสระ และมีหน้าที่ (Functionally Autonomous Social and Political Unit) ดังนี้

1) ชุมชนมีหน้าที่ในการปรับตัวเอง (Adaptation) เพื่อความอยู่รอด และป้องกันการแตกสลายของชุมชน

2) ชุมชนมีหน้าที่ดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชน (Goal Attainment)

3) ชุมชนมีหน้าที่ผสมผสาน (Integration) ความร่วมมือของผู้คนในชุมชน เพื่อให้เกิดการปรับตัว และการบรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชน

4) ชุมชนมีหน้าที่ธำรงรักษารูปแบบและการจัดการจัดความตึงเครียดที่แฝงเร้นอยู่ในชุมชน (Latent Pattern-Maintenance and Tension Management)

มนุษย์ และคณะ (อ้างแล้ว : 18) เสนอว่า ชุมชนมีหน้าที่ตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ และชุมชนมีฐานะเป็นหน่วยทางการเมือง และสังคมที่กระทำหน้าที่อย่างอิสระ ในประเด็นเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของชุมชนนั้น ชุมชน สามารถดำเนินการได้อย่างอิสระโดยกลไกต่างๆ ภายในชุมชน ทั้งนี้เพื่อรักษาสมดุล และความอยู่รอดของชุมชน

2.2 ทฤษฎีการขยายตัวของเมือง (Urbanization Theory)

จิตรา วีรบุรินทร์ (2531 : 535-541) เสนอว่า การกลายเป็นเมือง (Urbanization) เป็นปรากฏการณ์ใหม่ในการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนเมืองของมนุษย์ นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 โดยเกิดจากการอพยพเข้ามาอยู่ในเขตเมือง อันเนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจในสังคมอุตสาหกรรม โดยมีองค์ประกอบของการกลายเป็นเมืองที่สำคัญคือ

1) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น ด้านการเกษตร การแพทย์ และการคมนาคม

2) การเพิ่มขึ้นของผลผลิตทางการเกษตรในระดับสูงพอที่จะเลี้ยงประชากรในชนบท และประชากรเมืองที่มีอาชีพนอกภาคเกษตรได้

3) การคมนาคมขนส่งที่ดีจากแหล่งผลิตทางการเกษตรสู่เมือง

4) การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม

5) การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรเมือง

6) การย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมือง

นอกจากนี้ มีผู้เสนอทฤษฎีการขยายตัวของเมือง ตามลักษณะทางกายภาพ สามารถสรุปได้ดังนี้

อี. ดับบลิว. เบอร์เกส (E.W. Burgess) (1952) (อ้างถึงใน สะอึ้ง ข้อมแดงธรรม, 2537 :

11) เสนอ ทฤษฎีรูปร่างกลม (Concentric Zone Theory) ว่า เมืองมีรูปแบบการขยายตัวเป็นวงกลม ออกจากศูนย์กลางของเมือง โดยศึกษาจากเมืองชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดให้จุดศูนย์

กลางของเมืองเป็นย่านธุรกิจ (Central Business District) ซึ่งถือว่าเป็นแกนกลางที่ผสมระหว่างย่านธุรกิจกลาง และย่านพักอาศัยของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งมักเรียกว่าเขตเสื่อมโทรม ถัดออกมาเป็นย่านพักอาศัยของชนชั้นกลางที่โยกย้ายออกไปเพื่อให้พื้นที่บริเวณ ส่วนรอบนอกออกไปอีกเรียกว่า ย่านนอกเมือง ซึ่งเป็นย่านพักอาศัยของผู้ที่มีฐานะดี และบางส่วนจะกลายเป็นพื้นที่ชานเมือง คนเหล่านี้มักจะทำงานอยู่ใจกลางเมืองจึงต้องมีการเดินทางเข้าออกเป็นประจำ

โฮเมอร์ ฮอย (Homer Hoy) (1969) (อ้างถึงใน สะอึ้ง จ๋อมแดงธรรม, 2537 : 12) เสนอทฤษฎีรูปพาย (Sector Theory) ว่า การขยายตัวของเมืองมีลักษณะเป็นเส้นแบบรูปพัดแผ่ออกไปจากศูนย์กลางเมือง ขาวไปตามเส้นทางคมนาคม มีการแบ่งเขตที่อยู่อาศัยเช่นเดียวกับ Concentric Zone Theory แต่ละกลุ่มจะอยู่เป็นสัดส่วนกระจายออกไปโดยรอบ

แฮร์ริส และอูลแมน (Harris and Ullman) (อ้างถึงใน สะอึ้ง จ๋อมแดงธรรม, 2537 : 12) เสนอทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (Multiple Nuclei Theory) ว่า ศูนย์กลางเมืองใหญ่ๆ นั้นมิได้ขยายตัวขึ้นโดยรอบอาณาบริเวณศูนย์กลางเมือง หรือย่านธุรกิจเพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากแต่ขยายตัวโดยรอบบริเวณศูนย์กลางหลายๆ แห่ง ซึ่งอยู่ในเมืองนั้นๆ

อย่างไรก็ตามแม้ว่า ทฤษฎีการขยายตัวของเมือง (Urbanization Theory) ดังกล่าวข้างต้น จะมีความแตกต่างกันในประเด็นของลักษณะการขยายตัวของเมืองทางกายภาพก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่า การขยายตัวของเมืองมีที่มาจากเคลื่อนย้ายของประชากร และการกระจายความเจริญจากเมืองออกสู่พื้นที่ชานเมือง (The Suburbs) โดยวิวัฒนาการด้านการคมนาคม เช่น เทคโนโลยีการผลิตรถยนต์ การตัดถนน ที่ส่งผลให้การเดินทาง และการขนส่งสินค้าระหว่างเมืองกับชานเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการจัดให้มีบริการสาธารณูปโภคต่างๆ ออกสู่ชานเมืองมากขึ้น จึงทำให้เกิดความต้องการในการใช้พื้นที่ และประชากรได้เคลื่อนย้ายออกไปตั้งถิ่นฐานยังพื้นที่ชานเมืองมากขึ้น

2.2.1 การขยายตัวของชานเมือง (Suburbanization)

ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเติบโตของพื้นที่ชานเมือง (The Suburbs) เป็นผลจากการขยายตัวของเมือง ซึ่งมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับแนวความคิดการขยายตัวของชานเมืองสามารถสรุปได้ดังนี้

เมย์เยอร์ (Mayer) (1959) (อ้างถึงใน ศศิกัญจน์ จินตวรรณ, 2541 : 34-35) เสนอว่า ชานเมือง เป็นส่วนหนึ่งของเมือง เป็นวิวัฒนาการจากการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ จากครอบครัวเดี่ยวสู่การเป็นหมู่บ้าน (Neighborhood) เด็บโตเป็นชุมชน (Community) และการขยายตัวเป็นกลุ่มกระทั่งเป็นการตั้งถิ่นฐานใหญ่เรียกว่า เมือง (Town)

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร (2527) (อ้างถึงใน ศศิกาญจน์ จินตวรรณ, 2541 : 35) ให้คำจำกัดความว่า “ชานเมือง” หมายถึง บริเวณที่อยู่เขตรอบนอกของเมือง มีการติดต่อเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันกับเมืองใหญ่ในทุกๆ ด้าน เช่น สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ลักษณะแหล่งชุมชนอาจสืบเนื่องมาจากความเจริญในใจกลางเมือง ทำให้ประชาชนและกิจกรรมล้นแผล่ออกมาถึงบริเวณดังกล่าว หรืออาจเว้นว่างแล้วก้าวกระโดดมาสู่ชานเมืองเลยก็ได้

พรวรธรรม สุรนนท์ (2522 : 20) เสนอว่า “ชานเมือง” หมายถึง บริเวณที่มีประชากรหนาแน่นน้อยกว่าประชากรที่อยู่บริเวณใจกลางเมือง อีกทั้งชุมชนชานเมืองจะมีระยะห่างจากจุดศูนย์กลางมาก โดยจะอยู่ไกลจากย่านธุรกิจการค้าในชุมชนเมือง ห่างจากที่พักผ่อนหย่อนใจ และสถานเริงรมย์ต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่วนใหญ่จะให้บริการ โดยตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์กลางเมือง

และ พรวรธรรม สุรนนท์ (เพ็ญอ้าง : 7-15) ได้เสนอปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของชุมชนเมืองออกสู่พื้นที่ชานเมืองดังนี้

1) ปัจจัยทางด้านประชากร เกิดจากการอพยพย้ายถิ่น เพื่อหาเข้าไปทำงาน หรือเพื่อไปศึกษาหาความรู้ในสังคมเมืองที่มีการพัฒนาทางอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ จึงส่งผลให้ประชากรในเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนในที่สุดเมื่อประชากรในเมืองมีมากขึ้น ก็จะมีการย้ายถิ่นและขับขยายจากที่เคยอยู่ในเมืองไปอยู่ยังชุมชนชานเมือง ทำให้มีการขยายขอบเขตของอาณาบริเวณที่เป็นเขตเมืองออกไป

2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีการขยายตัวทางระบบการคมนาคม เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ชุมชนเมืองมีการขยายตัวยิ่งขึ้น และเป็นสิ่งจูงใจให้คนอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองจนกระทั่งเกิดความแออัดขึ้น ประชากรเมืองที่มีฐานะปานกลาง และค่อนข้างดีจึงมุ่งออกไปหาที่อยู่อาศัยแถบชานเมืองมากยิ่งขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงความแออัดในเมือง แต่ยังคงเดินทางเข้ามาทำงานในเมือง เมื่อเป็นเช่นนี้ นานเข้าเขตชานเมืองก็จะกลายเป็นเขตเมืองในที่สุด

3) ปัจจัยทางสังคม เกิดจากการพัฒนาทางด้านสาธารณสุขโลก และสาธารณสุขการตลอดจนการบริการทางด้านคมนาคมขนส่งที่สะดวกสบาย เพื่อรองรับการขยายขอบเขตของเมืองออกไปสู่ชานเมือง จึงเป็นแรงจูงใจให้ประชากรขยายที่พักอาศัยไปอยู่ในแหล่งต่างๆ ตามความเจริญเหล่านี้

สุวัฒนา ธาธาธิติ (2533) (อ้างถึงใน ศศิกาญจน์ จินตวรรณ, 2541 : 36) กล่าวว่า ชานเมืองชั้นนอก (Outer Suburban) หมายถึง บริเวณชั้นนอกสุดของเมืองต่อจากเขตนี้ไปเป็นพื้นที่ชนบท ชานเมืองชั้นนอกจึงอยู่ระหว่างเมือง และชนบท ทำให้เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า เขตต่อชนบท (Rural – Urban Fringe)

เจมส์ เฮช. จอห์นสัน (Jame H. Johnson) (1967) (อ้างถึงใน ศศิกาญจน์ จินตวรรณ, 2541 : 35) กล่าวว่า ชานเมืองเป็นเขตพักอาศัยของผู้มีรายได้สูง มีการพัฒนาให้มีราคาแพงเป็นจุดๆ ตามแนวเส้นทางที่สามารถเดินทางได้รวดเร็วจากระยะทางไกลสุดของเขตนี้ไปยังศูนย์กลางเมือง ซึ่งเป็นแหล่งพักอาศัยของประชาชนส่วนใหญ่ในเขตนี้ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง นอกจากนี้พื้นที่ส่วนมากของเขตนี้ยังเป็นพื้นที่เกษตรกรรม

ดังนั้นจากการที่ชานเมือง เป็นพื้นที่รองรับการตั้งถิ่นฐานของประชากรที่ขยายตัวออกมาจากเมือง ขณะที่ยังคงประกอบอาชีพอยู่ในเขตเมืองอยู่ จึงส่งผลให้ประชากรที่อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง มีความเกี่ยวข้องกับเมืองสูงจากการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งจากการประกอบอาชีพ หรือการศึกษา โดยมีวิถีชีวิต และมีลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมแบบชาวเมือง (Urbanism) เช่นเดียวกัน

2.2.2 วิถีชีวิตแบบชาวเมือง (Urbanism)

สำหรับวิถีชีวิตแบบชาวเมือง (Urbanism) นั้น ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นผลมาจากการที่ประชากรใช้ชีวิตเกี่ยวพันอยู่กับเมือง ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ หรือการศึกษา ซึ่งมีส่วนให้ความเห็นต่อลักษณะวิถีชีวิตแบบชาวเมือง (Urbanism) สรุปได้ดังนี้

หลุยส์ เวิร์ธ (Louis Wirth, 1938) ได้เสนอบทความเรื่อง “Urbanism as a way of life” (อ้างถึงใน เดวิด บี. เบนเกอร์ฮอฟ และ ลิน เค. ไวท์) (David B. Brinkerhoff and Lynn K. White, 1988 : 540) ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของวิถีชีวิตแบบชาวเมืองได้แก่ จำนวนประชากร, การตั้งถิ่นฐานอยู่กันอย่างแออัด, ความหลากหลายของประชากรที่มีที่มาต่างกัน

วิถีชีวิตแบบชาวเมืองอยู่ท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มคน และอยู่กันอย่างหนาแน่นเช่นนี้ นำไปสู่การทำลายโครงสร้างของบรรทัดฐานและศีลธรรมในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ บุคคลที่อยู่อาศัยร่วมกันในชุมชนจะเป็นคนแปลกหน้าซึ่งกันและกัน ด้วยความจำเป็นที่ต้องติดต่อกันในหมู่คนแปลกหน้า ทำให้แต่ละคนพยายามปกป้องตนเองด้วยการสร้างบุคลิกภาพที่เย็นชาเพิกเฉยในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

ขณะเดียวกันความหลากหลายของกลุ่มคนในเมือง จะนำไปสู่การรับรู้บรรทัดฐานของแต่ละวัฒนธรรมย่อย ซึ่งการรับรู้เช่นนี้ทำให้บุคคลเกิดความสับสนในบรรทัดฐาน ขาดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ด้วยความสับสนในบรรทัดฐานดังกล่าว ทำให้ประชากรในเมืองมีทัศนคติที่ปล่อยทุกอย่างให้เป็นไป ประกอบกับการขาดการควบคุมทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ อาจจะไปสู่อาชญากรรม และการควบคุมทางสังคมที่เป็นทางการมากขึ้น

นอกจากนี้ เจ.จอห์น พาเลน (J. John Palen, 1992 :147) ได้สรุปลักษณะวิถีชีวิตแบบชาวเมือง ใน “Urbanism as Way of Life” ของ หลุยส์ เวิร์ธ (Louis Wirth) เพิ่มเติม ดังนี้

- 1) วิถีชีวิตแบบชาวเมืองจะมีการแบ่งลำดับชั้นการทำงานตามความชำนาญ
- 2) มีความหลากหลายด้านวัฒนธรรม ค่านิยม มุมมอง ความคิดเห็น
- 3) วิถีชีวิตแบบชาวเมืองจะยกย่องนับถือผู้ที่ ประสบความสำเร็จในชีวิต
- 4) ระบบครอบครัวล่มสลาย ความเป็นเครือญาติอ่อนแอลง หน้าที่ในการดูแลสมาชิกในครอบครัว เป็นหน้าที่ของตัวแทนผู้ชำนาญ เช่น โรงเรียน สถานพยาบาล เป็นต้น
- 5) ระบบการควบคุมตนเองทางสังคมภายในกลุ่มปฐมภูมิ เช่น ครอบครัว หรือเพื่อนบ้านจะอ่อนแอลง โดยมีการสร้างกลไกอื่นขึ้นมาทดแทน เพื่อควบคุมทางสังคมในการอยู่ร่วมกัน เช่น ระเบียบกฎหมาย และตำรวจ เป็นต้น
- 6) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่น เป็นไปอย่างผิวเผิน มีความสัมพันธ์กันตามหน้าที่ โดยยึดถือผลประโยชน์เป็นหลัก
- 7) มีช่องว่างระหว่างกันในด้าน สถานะภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม

• นีลส์ แอนเดอร์สัน (Nels Anderson, 1971 : 15) เสนอว่า วิถีชีวิตแบบปัจเจกชนนิยมในสังคมเมือง ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยสมาชิกในครอบครัวจะไม่ค่อยมีเวลาได้พบปะกัน เนื่องจากการประกอบอาชีพในเมือง สมาชิกในครอบครัวมักประกอบอาชีพต่างกัน แต่ละคนมีสถานที่ทำงานภายนอกบ้าน และทำงานคนละสถานที่ นอกจากนี้สมาชิกที่ทำงานก็จะใช้ชีวิตแบบปัจเจกบุคคลเช่นเดียวกัน โดยมีความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานตามตำแหน่งหน้าที่ มิได้มีความสนิทสนมกันเหมือนสมาชิกในครอบครัว

พอล มีโดว์ (Paul Meadow, 1976 : 2) ให้ความเห็นว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และสภาพของสังคมเมือง ส่งผลให้วิถีชีวิตแบบชาวเมือง (Urbanism) มีลักษณะดังนี้

- 1) การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน
- 2) การประกอบอาชีพใช้ทักษะความชำนาญเฉพาะทาง
- 3) การประกอบอาชีพ และการทำงานนอกภาคเกษตรกรรม
- 4) ดำเนินชีวิตอยู่ในระบบเศรษฐกิจ เป็นแบบตลาดเพื่อการขาย
- 5) มีวิถีชีวิตอยู่ท่ามกลางนวัตกรรม การเปลี่ยนแปลง กับการคงอยู่ของจารีตของสังคมเดิม
- 6) วิถีชีวิตแบบเมือง มีการพัฒนาความก้าวหน้าของการเรียนรู้ และศิลปวิทยาการต่างๆ

7) ประชากรได้รับบริการสาธารณสุขไปโรค สาธารณูปการสะดวกสบาย ตลอดจนมีความใกล้ชิดกับศูนย์กลางการบริหารการปกครองประเทศ

ริชาร์ด ดิววี (Richard Dewey, 1960 : 60-66) สรุปลักษณะวิถีชีวิตแบบชาวเมืองว่ามีลักษณะสำคัญบางประการดังนี้ คือ การไม่รู้จักหน้าค่าตากัน, การประกอบอาชีพในเมืองมีหลายสาขา และมีการแบ่งแยกแรงงานตามความชำนาญเฉพาะด้าน, ประชากรมีที่มาหลากหลายแตกต่างกัน, ประชากรมีความสัมพันธ์กันแบบไม่เป็นส่วนตัว, ประชากรมีสัญลักษณ์บ่งบอกสถานะของตน เช่น ภาษา, การแต่งกาย, ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นต้น

เนลส์ แอนเดอร์สัน (Nels Anderson, 1971 : 8-9) ได้อธิบายลักษณะวิถีชีวิตแบบชาวเมืองเพิ่มเติมจากข้อสรุปของ ริชาร์ด ดิววี (Richard Dewey) ดังนี้

1) การแบ่งแยกแรงงานตามความชำนาญเฉพาะทางของประชากรในเขตเมือง ซึ่งมีผลโดยตรงมาจากการแข่งขันทางเศรษฐกิจ และการประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยี และวิธีการผลิตใหม่ๆ

2) การประกอบอาชีพในเมืองเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เนื่องจากนวัตกรรม และการใช้เทคโนโลยีใหม่ในการผลิต

3) ประชากรมีการเคลื่อนที่อยู่เสมอ ทั้งจากการย้ายที่พักอาศัย หรือจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพ เป็นต้น

4) วิถีการดำรงชีวิตขึ้นอยู่กับเวลา

5) ประชากรมีความสัมพันธ์แบบไม่รู้จักหน้าค่าตากัน

6) ประชากรเมืองมีแนวโน้มยอมรับการเปลี่ยนแปลง หรือมีความคิดริเริ่มที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

7) การให้การยอมรับผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต ส่งผลให้ประชากรเมืองมีวิถีชีวิตเร่งรีบ ในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้รับการยอมรับยกย่อง

8) มีค่านิยมใช้เงินเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการ

อัลเบิร์ต เอ็น.คอสซิน และฮันส์ เนจพอล (Albert N.Cousins and Hans Nagpaul, 1979 : 290) เสนอว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนชนเมือง แม้ว่าจะมีความสัมพันธ์ที่สนิทสนมกันมากกว่าแบบองค์กรตามตำแหน่งหน้าที่ก็ตาม แต่ความสัมพันธ์นั้นก็จะดำเนินไปอย่างระมัดระวังมากกว่ากับเพื่อนฝูงใกล้ชิด หรือความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

แกรรี ครอซ (Garry Cross, 1997) (อ้างถึงในวิริยะ สว่างโชติ, 2543 : 24) เสนอว่า การเกิดขึ้นของห้างสรรพสินค้าในเมือง เป็นผลจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมเมือง และสังคมนานาชาติไปสู่ชนเมือง ส่งผลให้วัฒนธรรมการบริโภคของผู้อยู่อาศัยในเขตชนเมืองมีลักษณะ

เป็นวิถีของความเป็นคนเมืองเช่นเดียวกัน เนื่องจากประชากรในเขตชานเมืองสามารถใช้ชีวิตสนุกสนาน ได้รับความบริการจากการซื้อสินค้า หรือรับบริการจากห้างสรรพสินค้า ก็เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่าชีวิตชานเมืองก็มีความทันสมัย และมีคุณค่าได้ แม้จะไม่เท่ากับชีวิตในเขตเมืองชั้นในที่เป็นแหล่งที่รับความทันสมัย และการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาก็ตาม

สำหรับลักษณะวิถีชีวิตแบบเมือง (Urbanism) ในสังคมไทย มีผู้เสนอแนวความคิด สามารถสรุปได้ดังนี้

จิตรา วีรบุรินทร์ (อ้างแล้ว) เสนอลักษณะวิถีชีวิตแบบเมืองดังนี้

1) ด้านกายภาพ ประชากรในเขตเมืองจะมีความหนาแน่นสูง เนื่องจากพื้นที่เมืองมีจำกัด

2) ด้านสังคม ประชากรเมืองมีความหลากหลายด้านที่มา โครงสร้างครอบครัวมีแนวโน้มเป็นครอบครัวขนาดเล็ก เนื่องจาก ลักษณะอาชีพอาศัยความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน ไม่จำเป็นต้องอาศัยแรงงานสมาชิกในครอบครัวในการประกอบอาชีพ ขณะเดียวกันวิถีชีวิตในสังคมเมืองค่อนข้างเร่งรีบ ทุกอย่างมีกำหนดเวลาแน่นอน ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การเดินทาง ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวลดน้อยลง

นอกจากนี้ระดับการศึกษาของประชากรเมืองโดยรวมจะสูงกว่าประชากรในชนบท เพราะการเป็นเมืองทำให้มีอาชีพหลากหลาย ที่ต้องการความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น แพทย์ ครู เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประชากรเมืองจะมีความใกล้ชิดทางกายภาพ เพราะมีความหนาแน่นของประชากรในชุมชนสูง แต่สภาพวิถีชีวิตที่เร่งรีบ ทำให้ต่างคนต่างอยู่ และโดดเดี่ยว การติดต่อสัมพันธ์กันเป็นไปอย่างผิวเผิน โดยมีความสัมพันธ์กันในขอบเขตจำกัด เช่น ครูกับนักเรียน ผู้ขายกับลูกค้า เป็นต้น แต่รูปแบบความสัมพันธ์ค่อนข้างจะไม่เป็นกันเอง การควบคุมทางสังคมจะมีลักษณะเป็นทางการ เช่น ใช้กฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ เพื่อการอยู่ร่วมกัน

ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล (Paritta ChalermPow Koanantakool, 1993 : 9-10) กล่าวว่า ครอบครัวผู้อาศัยในชุมชนชานเมือง มีแนวโน้มเป็นครอบครัวขนาดเล็ก มีสมาชิกคือ สมาชิกภรรยา และลูก สำหรับวิถีชีวิตของผู้อาศัยในชุมชนชานเมือง พบว่าผู้อาศัยจะใช้เวลาส่วนมากอยู่ภายนอกหมู่บ้านเป็นประจำวัน ดังนั้นผู้อาศัยแต่ละรายจึงมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านจึงมีความคลุมเครือ เช่น บางครอบครัวอาจไม่พอใจเพื่อนบ้าน เช่น ส่งเสียงดังหรือความไม่มีมารยาทของเพื่อนบ้าน ขณะที่อีกครอบครัวหนึ่งมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้าน โดยอาจมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของกันด้วย เป็นต้น นอกจากนี้ผู้อาศัยอาจจะมีการทักทายกันเป็นบาง

โอกาส เช่น ในการวิ่งออกกำลังกายตอนเช้า หรือในการประกอบกิจกรรมประจำปีร่วมกัน เช่น วันปีใหม่ ซึ่งจัดขึ้นอย่างเป็นทางการ เป็นต้น

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม

นิยพรรณ (พลวัฒน์) วรณศิริ (อ้างแล้ว : 179) ได้สรุปกรอบแนวความคิดของทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relations Theory) ไว้ว่า คนเรามักจะทำความสัมพันธ์ด้วยความรู้สึกทางใจต่อคนที่ใกล้ชิดที่สุดไปหาคนที่ไกลตัวที่สุด โดยเริ่มจากกลุ่มคนในครอบครัวเดี่ยว เช่น มนุษย์รักลูก ภรรยา หรือสามี ถัดออกไปจะเป็นความสัมพันธ์ในกลุ่มคนครอบครัวขยาย ได้แก่ พ่อแม่ และเครือญาติทุกฝ่าย ต่อมาจะมีความสัมพันธ์กับกลุ่มครัวเรือนหรือกลุ่มพื้นบ้าน ได้แก่ ญาติสมมติ และญาติห่างๆ ซึ่งยังนับได้ว่าเป็นญาติอยู่ ถัดออกไปอีกจะเป็นความสัมพันธ์กับกลุ่มชนในหมู่บ้านเครือญาติ (Kins Village) ได้แก่ กลุ่มคนที่พอจะรู้จักบ้าง ไม่รู้จักกันบ้าง หากเป็นญาติก็จะนับกันลำบาก และความสัมพันธ์ในระดับสุดท้ายคือ ความสัมพันธ์ทางการปกครอง หรือหมู่บ้านปกติ โดยได้แก่ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด และทางจิตใจต่อกัน มักเป็นความสัมพันธ์แบบทางการ โดยใช้เขตแดน (Territory) เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์

นอกจากนี้จำนง อควิณสิทธิ์ และคณะ สรุปรูปแบบของการจัดระเบียบสังคมของ บูม, ลีโอนาร์ด และฟิลลิป เซลนิก (Boom, Leonard and Philip Selznick) จากหนังสือ Sociology (1968) ไว้ใน หนังสือ “สังคมวิทยา” (2540 : 32-41) โดยเสนอว่า แบ่งได้เป็น 5 แบบ คือ

- 1) แบบเครือญาติ (Kinship) ที่ใช้บรรทัดฐาน และสถานภาพในระบบครอบครัว เป็นหลักของความสัมพันธ์
- 2) แบบนายกับบ่าว หรือแบบจงรักภักดี (Fidelity) ยึดถือความสัมพันธ์โดยความผูกพัน ฉันทานายผู้มีพระคุณกับบ่าว
- 3) แบบชั้นวรรณะ หรือแบบสถานภาพ หมายถึง ความสัมพันธ์ที่มีกฎเกณฑ์แน่นอนตามสถานภาพที่กำหนดติดตัวถาวร (Fixed Status) แต่ละฝ่ายมีกฎเกณฑ์การใช้ชีวิตของตน และจำกัดขอบเขตความสัมพันธ์ชัดเจน
- 4) แบบพันธะสัญญา (Contract) เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากข้อตกลงที่สองฝ่ายกระทำเป็นสัญญาต่อกัน โดยมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กัน
- 5) แบบองค์การ หรือระบบ (Bureaucracy) มีความสัมพันธ์กันตามระบบสายงานสมาชิกแต่ละคนถูกแบ่งไปตามหน้าที่เฉพาะด้าน

งาน อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ (เพ็งอ่าง) ได้เสนอเพิ่มเติมว่า แบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมเกิดขึ้นจากการกระทำที่บุคคล หรือกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ภายใต้บรรทัดฐานของสังคม มีจุดมุ่งหมาย ให้ความหมายผู้อื่นสามารถเข้าใจ และตอบสนองได้ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงต่อกันตามบทบาท สถานภาพที่ถูกกำหนดขึ้น, เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เป็นแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมต่อกัน โดยใช้ประสบการณ์ในอดีตเป็นตัวกำหนด, เกิดขึ้นจากการกระทำที่ตอบเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งความหมายไม่ได้ถูกกำหนดตายตัว ต้องตีความก่อนมีการตอบสนองขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้หากถูกกระทำซ้ำบ่อยๆ จนมีลักษณะค่อนข้างคงที่ ก็จะกลายเป็นแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่สามารถคาดหวัง และตอบสนองต่อกันได้

สำหรับรูปแบบพฤติกรรม หรือปฏิสัมพันธ์ที่บุคคลแสดงออกต่อกันในสังคมนั้น งาน อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ สรุปว่า เกิดขึ้นได้ 5 รูปแบบใหญ่ คือ

1) ความร่วมมือ (Cooperation) การกระทำตอบโต้ที่ผู้กระทำมีจุดหมายร่วมกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน อาจเกิดขึ้นได้ในกลุ่มผู้ที่รู้จักกันเป็นส่วนตัว หรือผู้ที่ไม่รู้จักกันเป็นส่วนตัว โดยถือว่ากิจกรรมนั้นก่อให้เกิดประโยชน์กับทั้งสองฝ่าย มีการแบ่งงานกันทำ เกิดการอยู่รอด

2) การแข่งขัน (Competition) เกิดขึ้นเมื่อรางวัลมีจำกัด การแข่งขันอาจเกิดขึ้นภายใต้ข้อตกลงร่วมกันในระหว่างผู้ที่รู้จักกัน เป็นส่วนตัว หรือไม่รู้จักกันเลยก็ได้ มักเกิดขึ้นเป็นระยะเวลาสั้น เพราะถ้ากินเวลานานจะกลายเป็นความขัดแย้ง ผลที่ตามมาจากการแข่งขันในทางบวก คือ เป็นการกระตุ้นให้คนได้แสดงความสามารถของตนอย่างเต็มที่ สำหรับในทางลบ อาจทำให้เกิดทัศนคติไม่ดีต่อกัน

3) ความขัดแย้ง (Conflict) การกระทำตอบโต้ทั้งจากความขัดแย้งส่วนตัว (Personal Conflict) หรือไม่ใช่ส่วนตัว (Impersonal Conflict) โดยฝ่ายหนึ่งต้องการให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ โดยการกำจัดหรือทำให้คู่ต่อสู้อ่อนแอลง มักเริ่มต้นมาจากการแข่งขัน ผลที่ตามมาจากความขัดแย้งในทางบวกคือ ช่วยให้ทราบถึงปัญหา และช่วยให้เกิดการรวมตัวกันในกลุ่มย่อย (Integrative Function) สำหรับผลในทางลบจะส่งผลให้เกิดการแตกแยก ทำลายล้างได้

4) การผสมผสานประนีประนอม (Accommodation) การกระทำตอบโต้ที่ฝ่ายหนึ่งยอมเสียผลประโยชน์บางส่วน เพื่อรักษาส่วนใหญ่ไว้ แต่เป็นการปรับตัวที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ได้

5) การกลืนกลาย (Assimilation) การกระทำตอบโต้ที่เกิดขึ้นเมื่อคนต่างวัฒนธรรมมาติดต่อกัน เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม จนความแตกต่างที่มีอยู่เดิมหมดไป โดยทั่วไปจะเป็นลักษณะ 2 ทางคือ ให้ และรับ แต่บางกรณีอาจอยู่ในลักษณะทางเดียวคือ ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ให้ และอีก

ฝ่ายเป็นผู้รับ กระบวนการกลืนกลายมักเป็นกระบวนการที่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ผลที่ตามมาจากการกลืนกลายนี้คือ การลดความขัดแย้ง แต่บางครั้งความแตกต่างทางกายภาพที่เห็นได้ชัด ก็อาจกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมเดียวกันได้ เช่น การแบ่งแยกสีผิวในประเทศอเมริกา

งามพิศ สัตย์สงวน (2532 : 85-103) เสนอเพิ่มเติมสำหรับแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมในตำรา “หลักมานุษยวิทยา” โดยสรุปว่า

ในสังคมสมัยใหม่ที่มีคนเป็นจำนวนมาก แต่ละคนจำเป็นต้องติดต่อกับคนอื่นที่ตนไม่รู้จัก ด้วยในแต่ละวันเป็นจำนวนไม่น้อย และมักเป็นความสัมพันธ์แบบทางการ โดยรากฐานความสัมพันธ์ของคนขึ้นอยู่กับ “สถานภาพ” คือ ตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

โดยทั่วไป แต่ละคนในสังคมหนึ่งๆ จะมีสถานภาพจำนวนหนึ่งมาน้อยแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ เพศ วัย สถานภาพทางสังคม และชนชั้น แต่ละสถานภาพเหล่านี้จะมีความสำคัญไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับแต่ละสังคม อีกทั้งสถานภาพบางอย่างยังแสดงออกให้รู้ได้ด้วยสัญลักษณ์ (Symbol) เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ ยศที่บำ เป็นต้น ซึ่งในสังคมสมัยใหม่ สถานภาพทางชนชั้นเป็นสถานภาพที่สำคัญที่สุด ที่จะบอกว่าใครจะต้องเชื่อฟังใคร

นอกจากความสัมพันธ์ทางสังคมของคนสมัยใหม่จะเป็นแบบทางการแล้ว ความสัมพันธ์ทางสังคมยังเป็นปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาด้วย กล่าวคือ ความสัมพันธ์ทางสังคมบางอย่างเป็นเรื่องส่วนตัว มีอารมณ์ความรู้สึกอยู่เหนือสถานภาพ หรือตำแหน่ง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก สามีภรรยา เพื่อน เพื่อนบ้าน คนรู้จักกัน เป็นต้น รวมถึงสถานการณ์อื่นๆ เมื่อเกิดขึ้นบ่อยๆ อาจช่วยพัฒนาความสัมพันธ์จากความเป็นทางการกลายเป็นความสัมพันธ์แบบส่วนตัวได้ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ค้ากับลูกค้า ความสัมพันธ์ของคนในร้านทำผม ร้านขายของ เป็นต้น ความสัมพันธ์เหล่านี้ตอนแรกอาจไม่มีอารมณ์ความรู้สึกมาเกี่ยวข้อง แต่ต่อมาคุ้นเคยกันจนประเมินค่าของกันและกัน

นอกจากนั้นในอดีตนักสังคมศาสตร์ตะวันตกทำการศึกษาสังคมไทย ได้บรรยายลักษณะสังคมไทยว่ามีโครงสร้างหละหลวม โดยเอมบริ (J.Embree : 1950) (ยศ สันตสมบัติ : 2540, 187) เสนอบทความเรื่อง “Thailand : A Loosely Structured Social System” โดยเชื่อว่า คนไทยมีบุคลิกลักษณะเป็นปัจเจกบุคคลสูง รักอิสระ ไม่ชอบข้อผูกมัด และพยายามหลีกเลี่ยงพันธะทางสังคม โครงสร้างและบรรทัดฐานทางสังคมไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลได้ และเปิดโอกาสให้เกิดความหลากหลายของพฤติกรรมได้ค่อนข้างมาก คนไทยมักทำตามใจตนเองมากกว่าการทำตามความคาดหวังของสังคม และพันธะผูกพันทางสังคม

หลังจากที่เอมบริได้เสนอบทความดังกล่าวแล้วได้รับการวิจารณ์จากนักสังคมศาสตร์อย่างมาก เช่น แจ็ค เอ็ม.พอตเตอร์ (Jack M. Potter : 1976) ได้วิจารณ์ว่า แนวคิดเรื่องโครงสร้าง

หละหลวม เกิดจากองค์ประกอบต่างๆ ที่เป็นการวินิจฉัยเฉพาะบุคคล นอกจากนี้ชุมชนบางชั้นที่เอมบริศึกษาชั้น เป็นชุมชนที่มีลักษณะไม่เหมือนกับหมู่บ้านส่วนใหญ่ และที่อื่น ๆ ในประเทศไทย จึงไม่สามารถนำมาอธิบายลักษณะสังคมไทยในพื้นที่อื่นได้ (นฤจร อธิธิจิระจารี : 2526)

ปธาน สุวรรณมงคล (2531, 749) เสนอว่า แนวความคิดโครงสร้างหละหลวม เป็นการมองสังคมไทยอย่างผิวเผิน และมองจากจุดเล็กๆ เท่านั้น การมองความผูกพันในสังคมไทยต้องมองจากภาพกว้างทั้งสังคม โดยคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงของสังคมไทย ที่นอกจากความผูกพันภายใต้กฎหมายแล้ว ยังมีความผูกพันแบบเครือญาติ และแบบอุปถัมภ์ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบหรือลักษณะการผูกพันทางสังคมอย่างมากด้วย

ยศ สันตสมบัติ (อ้างแล้ว, 188-189) เสนอว่า แม้ว่ามโนทัศน์เรื่องโครงสร้างหละหลวม เป็นผลผลิตของแนวความคิดตะวันตกแบบเก่าที่มอง “โครงสร้างสังคม” ว่าเป็นกฎเกณฑ์ควบคุมบังคับพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งได้จุดประเด็นให้มองเห็นสภาพสังคมไทยที่มีการเคลื่อนไหวปรับตัวอยู่ตลอดเวลา เห็นได้จากการที่คนไทยมักเปลี่ยนแปลงการฝึกฝืน หรือการเปลี่ยนแปลงกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่เสมอ การเคลื่อนไหวเหล่านี้เป็นสิ่งธรรมดา และเกิดขึ้นได้บ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงกลุ่มเพื่อน หรือการเปลี่ยนผู้อุปถัมภ์ของนักการเมือง เป็นต้น ซึ่งแสดงออกมาจากรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่สังเกตเห็นได้จากชีวิตประจำวันของคนไทย แต่มโนทัศน์เรื่องโครงสร้างหละหลวมมิได้มีคุณค่า และศักยภาพเพียงพอสำหรับช่วยให้เข้าใจหรืออธิบายธรรมชาติของสังคม รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม อุดมการณ์และความเชื่อ ความขัดแย้ง และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้แต่อย่างใด

2.3.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในชุมชน

1) แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชน

จอร์จ ปีเตอร์ เมอร์ด็อก (George Peter Murdock) (อ้างถึงใน มนุญญ วัฒนโกเมศ, เอกสารอัดสำเนาไม่ระบุปีพิมพ์ :14) อธิบายเรื่อง “ชุมชน และหน้าที่ของชุมชน” ว่า ชุมชนเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะไม่มีมนุษย์คนใดในโลกจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวกับครอบครัว โดยไม่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันย่อมมีความผูกพันต่อกัน และมีความสัมพันธ์กันเพื่อนบ้าน ดังนั้นการอยู่ร่วมกัน และความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดการติดต่อสมาคมอย่างใกล้ชิด และก่อให้เกิดชุมชนขึ้น

บงกช เปรียงประสาท (2538 : 5) เสนอว่า ชุมชนระดับหมู่บ้านเป็นชุมชนที่มีความสำคัญ และเป็นชุมชนที่มีลำดับเล็กที่สุดเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนเมือง ประกอบไปด้วยสมาชิกคือ ครอบครัวภายในชุมชนที่อยู่อาศัยรวมกัน

ฮิลเลอร์ (Hillery) (1955)(คารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2541 : 25) เสนอว่า ชุมชนประกอบด้วยบุคคลที่มีการปะทะสัมพันธ์กันทางสังคมในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และมีความผูกพันร่วมกันในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่ง

ปอปลิน (Poplin) (1972) (คารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2541 : 25-26) เสนอว่า ความ เป็นชุมชนสามารถพิจารณาได้ 3 สถานะคือ

(1) เป็นหน่วยของถิ่นที่อยู่ (Territorial) ชุมชนมักจะเกิดขึ้นในที่ซึ่งมี ทรัพยากรธรรมชาติ และมีเส้นทางคมนาคมผ่าน ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่มีอิทธิพลต่อชีวิต ของคนในชุมชน

(2) เป็นหน่วยของการจัดระเบียบสังคม (Social Organization Unit) ประกอบด้วยระบบย่อยๆ โดยทำหน้าที่ให้สมาชิกใหม่ได้เรียนรู้ระเบียบของสังคม (Socialization) การควบคุมทางสังคม (Social Control) การมีส่วนร่วมในสังคม (Social Participation) การช่วยเหลือเกื้อกูล กัน (Mutual Support) เป็นต้น

(3) เป็นหน่วยทางจิตใจและวัฒนธรรม (Psychocultural Unit) ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคง มีที่ยึดเหนี่ยว เพราะสมาชิกของชุมชนมีค่านิยม กฎเกณฑ์ทางสังคม และเป้าหมายร่วมกัน

นิริ เอียวศรีวงศ์ (ชูชัยและคณะ, 2540 : 55) กล่าวว่า ชุมชน คือ ที่ซึ่งเราต้อง มีสัมพันธ์กันโดยตรงทางกายภาพ หรืออย่างน้อยที่สุดเขียนจดหมายถึงกันแม้จะไม่เห็นหน้ากัน มีการตอบโต้กัน ถ้าไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยตรงก็จะเป็นชุมชนโดยเปรียบเทียบ

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (ชูชัย และคณะ, 2540 :161) ให้คำนิยามว่า “ชุมชน” (Community) หมายถึงกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือมีการอาชีพร่วมกัน หรือมีการประกอบกิจกรรมซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน

ประเวศ วะลี (2541 : 47) กล่าวว่า ความเป็นชุมชนเกิดจากคนที่มีวัตถุประสงค์ ร่วมกันเข้าร่วมคิดร่วมทำ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติความเป็นชุมชนจะทำให้มีศักยภาพที่จะแก้ไขปัญหาทุกชนิด ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ

2) ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชน

ปีเตอร์ เฮช. มาน (Peter H. Mann :1966) (อ้างถึงใน บงกช เปรี้ยวประสาท, 2538 : 13) ได้ศึกษารูปแบบของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยที่ประเทศอังกฤษ ได้แบ่งความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเพื่อนบ้านออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

(1) ลักษณะการติดต่อที่แสดงออกในรูปกิจกรรมต่างๆ เช่น การเยี่ยมเยียนระหว่างเพื่อนบ้าน การออกไปนอกบ้านด้วยกัน (Manifest Neighborliness) เป็นต้น

(2) ทักษะจิตที่ดีของผู้อยู่อาศัยที่มีต่อเพื่อนบ้าน และแสดงออกถึงความพึงพอใจที่จะเป็นมิตรกับเพื่อนบ้าน (Latent Neighborliness)

ตามความเห็นของ มาน แรงยึดเหนี่ยวระหว่างผู้อยู่อาศัยในชุมชน จะถูกกำหนด และจะมีขึ้นได้ต้องมีทั้งลักษณะของทัศนคติที่ผู้อยู่อาศัยมีต่อเพื่อนบ้าน และลักษณะการติดต่อที่แสดงออกในรูปกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

นอกจากนี้ จอร์จ ซี. ฮอแมน (George C. Homan) (อ้างถึงในเล่มเดียวกัน) เสนอแนวคิดว่าการศึกษาความสัมพันธ์ของบุคคลในชีวิตประจำวัน และการกระทำระหว่างกันนั้น เป็นได้ทั้งการสื่อสารด้วยคำพูด (Verbal Communication) และการสื่อสารที่ไม่ใช้คำพูด (Nonverbal Communication) และคำว่า Communication นั้น โดยทั่วไปหมายถึง ข่าวสาร สัญญา หรือเป็นการสื่อสาร หรือเป็นขบวนการสื่อสารในตัวของมันเอง นอกจากนี้การศึกษาพฤติกรรมของบุคคลนั้น จะพบว่า ประกอบด้วย 3 ส่วนย่อยๆ ในการแสดงพฤติกรรมคือ

- (1) ลักษณะของกิจกรรม (Activity)
- (2) การติดต่อระหว่างกัน (Interaction)
- (3) ความรู้สึก (Sentiment)

ปรีตดา (อ้างแล้ว) ได้เสนอเพิ่มเติมว่า ความเป็น “ชุมชน” ของประชากร เมื่อเข้าอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรซึ่งมีพรมแดนแน่นอน ชุมชนจึงเป็นเพียงสถานที่ (Place) เป็นภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ความหมายของชุมชนประเภทนี้ จึงดำเนินไปในลักษณะของการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันตามประเภทของกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มท่องเที่ยว กลุ่มเพื่อนเก่า กลุ่มการกุศล และกลุ่มสังสรรค์ เป็นต้น การจัดการดูแลความเรียบร้อยของหมู่บ้านก็จะมีหน่วยงานดูแล ซึ่งมีใช้สถาบันทางสังคม แต่เป็นโครงสร้างที่เกิดจากเป้าหมายทางธุรกิจ

2.3.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติ

ฌองค์ เส็งประชา (2541, 41-42) เสนอว่า เครือญาติเกิดจากประสบการณ์ของมนุษย์ที่เห็นความจำเป็นของการมีพรรคพวก เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามจำเป็น เช่น การเฉลี่ยแรงงาน ป้องกันศัตรู ตลอดจนเพื่อดูแลครอบครัว และการสืบทอดมรดก เป็นต้น ซึ่งคนใกล้ชิดย่อมให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันได้ง่ายกว่า

งามพิศ สัตย์สงวน (2538, 176) เสนอว่า ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เป็นรากฐานของการรวมกลุ่มทางสังคม ระบบเครือญาติหมายถึงความสัมพันธ์ทั้งหมดที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสายเลือด การแต่งงาน การรวมกลุ่มญาติประเภทต่างๆ คำที่ใช้เรียกญาติประเภทต่างๆ รวมทั้งหมายถึงพฤติกรรมของญาติประเภทต่างๆ ที่มีต่อกันด้วย โดยระบบเครือญาติมีหน้าที่สำคัญดังนี้ คือ

1) ทำหน้าที่เพื่อการคงอยู่ต่อไปของช่วงอายุต่างๆ โดยมีการสืบทอดมรดก สืบทอดตำแหน่ง การสืบทอดเชื้อสาย หรือการสืบวงศ์ตระกูล (descent) ซึ่งหมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับญาติฝ่ายพ่อ หรือญาติฝ่ายแม่ หรือกับญาติทั้งสองฝ่าย

2) กำหนดคนจำนวนหนึ่งที่ปัจเจกชนต้องพึ่งพาอาศัย และขอความช่วยเหลือ

สำหรับสนิท สมักรการ (2531, 219-222) เสนอว่า ประเภทญาติในสังคมไทยแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1) ญาติโดยสายเลือด (Consanguineal Kins) เป็นญาติที่ได้มาโดยการสืบสายโลหิต ได้แก่ บิดา มารดา ลูก และพี่น้องร่วมบิดามารดา

2) ญาติโดยการแต่งงาน (Conjugal or Affinal Kins) เกิดขึ้นจากการแต่งงาน ญาติทางฝ่ายสามี หรือภรรยา ก็จะเป็นญาติที่เพิ่มเข้ามาพร้อมกับญาติโดยสายเลือด

3) ญาติสมมติ (Pseudo Kins) โดยเฉพาะในสังคมชนบท ผู้คนมักตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ชิดกัน ความเป็นเพื่อนบ้านอยู่ใกล้ชิดกันมา จึงมีโอกาสดบค้าสมาคมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการเพิ่มบทบาทและความคาดหวังไปในตัวเป็นเหตุให้มีการใช้ศัพท์ทางญาติ (Kinship Terminology) เรียกขานซึ่งกันและกัน เพื่อแสดงออกถึงความเคารพนับถือ และกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นมากขึ้น

สำหรับรูปแบบเครือญาติประเภทญาติสมมติ (Pseudo Kins) ในวิถีชีวิตแบบเมืองสนิท สมักรการ (เพิ่งอ้าง) แสดงความเห็นว่ ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมมีส่วนทำให้หน้าที่ของความเป็นญาติสมมติ ได้คลายความสำคัญลงไปมาก เนื่องจากไม่จำเป็นต้องพึ่งพากันทางด้านอาชีพดังแต่ก่อน คนในเมืองส่วนมากทำงานรับจ้างมีรายได้แน่นอน จนส่งผลให้ความรู้สึกเป็นเพื่อนบ้านก็ลดน้อยลงไปตามลำดับ เพื่อนบ้านใกล้ชิดกันอาจไม่รู้จักกัน หรือรู้จักกันไม่ดี

เท่าเพื่อนร่วมสถาบันศึกษา สถานที่ทำงาน แต่ก็ยังมีคนที่อยู่ในเมืองจำนวนไม่น้อยยังนิยมใช้ศัพท์ทางญาติเรียกผู้ที่ตนคุ้นเคย รักใคร่นับถือ ถึงแม้ว่าจะไม่อาจช่วยเหลือกันได้มากนักก็ตาม แต่ก็ก่อให้เกิดความสัมพันธ์สมระหว่างผู้เรียกกับผู้ถูกเรียกได้

ศิริพร จูตะฐาน (2539 : 249-250) เสนอว่า การขยายการนับญาติในระบบเครือญาติสมมติ (Pseudo Kins) โดยการใช้คำศัพท์ทางญาติ (Kinship Terminology) เป็นสิ่งปกติของสังคมไทย โดยมีเจตนาเพื่อ “สร้าง” ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล ให้เกิดความสนิทสนมช่วยเหลือช่องว่างของความห่างเหินกับผู้ที่กำลังคุยด้วย เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกถึงภาระหน้าที่บางประการที่พึงมีต่อผู้พูด หรือพึงมีต่อกัน ซึ่งอาจเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2.3.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมในระบบอุปถัมภ์

แอนโทนี ฮอลล์ (Anthony Hall) (อมรา พงศาพิชญ์ และคณะ : 2539, 27-29) เสนอว่า คำเรียกขาน “ผู้อุปถัมภ์” (Patron) เป็นคำที่มาจากภาษาสเปน หมายถึง บุคคลผู้มีอำนาจ สถานภาพ ฐานะทางสังคม และอิทธิพล คำนี้อาจใช้เรียกนายจ้าง หรือผู้สนับสนุน การจัดพิธีกรรมต่างๆ โดยบุคคลเหล่านี้จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับผู้ที่มีอำนาจคือยกว่า หรือเป็น “ผู้รับอุปถัมภ์” (Client) ที่ต้องการความช่วยเหลือ และป้องกัน ผู้อุปถัมภ์ให้ประโยชน์โดยหวังจะได้ประโยชน์ตอบแทนในรูปแบบของสินค้า ความภักดี การสนับสนุนทางการเมือง และบริการรูปแบบต่างๆ จากผู้รับอุปถัมภ์ของตน ซึ่งในสังคมที่กำลังพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ และผู้รับอุปถัมภ์สามารถเชื่อมโยงบุคคลที่มีสถานภาพต่ำไปจนถึงผู้อุปถัมภ์ที่มีอำนาจมากกว่าในระดับชาติ

ปธาน สุวรรณมงคล (2531, 750) เสนอว่า ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ เป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างบุคคลสองคนที่มีโชัญชาติ มีลักษณะของความเป็นมิตรโดยหวังผลประโยชน์ตอบแทนจากกันและกัน ซึ่งมีแนวโน้มขยายขอบเขตออกไปจากความสัมพันธ์ระหว่างสองคนที่เป็นอยู่ เป็นการสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้ได้พบและรู้จักเพื่อนของเพื่อนต่อไป ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นการยึดตัวบุคคลมากกว่าหลักการเหตุผล มีลักษณะความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง มีผู้อุปถัมภ์อยู่ยอดสุด และมีผู้อุปถัมภ์เป็นชั้นๆ ไล่ลงไปจนถึงฐาน

ธีรยุทธ บุญมี (2539, 199) เสนอว่า ระบบอุปถัมภ์ เป็นความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างคนในสังคม ที่มีฐานะบทบาทต่างกัน โดยผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าจะใช้อิทธิพล และสิ่งที่ตนมีอยู่ให้ความคุ้มครอง ให้ผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสอง

อย่างแก่ผู้มีฐานะต่ำกว่า ซึ่งต้องตอบแทนด้วยการให้ความจงรักภักดี แบบช่วยเหลือตอบแทน ตลอดจนอุทิศตนรับใช้แก่ผู้อุปถัมภ์

สนธิ สมัครการ (2541, 249-251) เสนอว่า ระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมประเภทหนึ่ง โดยแต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่ และความคาดหวังต่อกันบางประการ เป็นการพึ่งพาอาศัยกันทั้งในด้านวัตถุ และจิตใจ มีลักษณะความเป็นมิตรรวมอยู่ด้วย แต่เป็นมิตรที่ขาดดุลยภาพ (lob-side friendship) ในแง่ที่ฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกฝ่ายหนึ่งมากเกินไป

สนธิ สมัครการ เสนอว่าความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ โดยทั่วไปมีลักษณะดังนี้

- 1) เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะค่อนข้างถาวร (Relative Permanent)
- 2) เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะต่างตอบแทน (Reciprocal)
- 3) เป็นความสัมพันธ์ที่หวังประโยชน์จากกันและกัน (Interest Orientation)
- 4) ผู้อุปถัมภ์มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า จะให้ทางด้านวัตถุแก่ผู้รับอุปถัมภ์ซึ่งมีฐานะด้อยกว่า

5) ผู้รับอุปถัมภ์จะตอบแทนด้วยความภักดี หรือบริการอื่นๆ ที่ตนทำได้

สำหรับระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย สนธิ สมัครการ เสนอว่ามีลักษณะดังนี้

- 1) ระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ในหมู่ญาติ ตั้งอยู่บนฐานแนวคิดวัฒนธรรมเชิงอุดมคติ (Ideal Culture) เช่น พ่อแม่เลี้ยงดูลูกมาจนโต ดังนั้นลูกมีหน้าที่ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่
- 2) ระบบอุปถัมภ์ในหมู่มิตรสหาย เป็นความคาดหวังต่อกันจากพฤติกรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- 3) ระบบอุปถัมภ์ในองค์กร การแสดงออกจะอยู่ในรูปแบบของพฤติกรรมระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง
- 4) ระบบอุปถัมภ์ระหว่างอาชีพ จะอยู่ในรูปของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางวัตถุ

อकिन รพีพัฒน์ (Akin Rabibhadana : 1966) อธิบายระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยผ่านความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นในวิทยานิพนธ์เรื่อง "The Organization of Thai Society in The Early Bangkok Period 1792-1873", P.93-95) ว่า รากฐานของการจัดระเบียบทางการเมืองและทางสังคมของไทย เกิดจากแนวความคิดว่า พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดิน และเป็นเจ้าของราษฎรทุกคนในราชอาณาจักร กษัตริย์มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่ราษฎร ขณะเดียวกันราษฎรก็ต้องถวายการรับใช้ในกิจการของกษัตริย์ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติกษัตริย์ทรงมอบหมายให้ราษฎรอยู่ภายใต้การปกครองของข้าราชการ โดยมีทลงโทษข้าราชการ

การที่ไม่เอาใจใส่ราษฎรที่กษัตริย์มอบให้ดูแล จึงนำมาสู่แนวความคิดที่ว่าคนทุกคนจะต้องมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งดูแลคุ้มครองตน

นอกจากนี้ อคิน ริฟฟ์สัน เสนอเพิ่มเติมว่า ลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างไพร่และนาย เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 คนที่ไม่ใช่ญาติ แต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของผู้มีฐานะสูงกว่า หรือต่ำกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีค่านิยม ความกตัญญูกตเวที การตอบแทนบุญคุณแก่ผู้ที่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ตน ดังนั้นจึงต้องพยายามทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดตอบแทน (อ้างแล้ว : 1966, 102)

2.3.4 ความสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

จำนง อคิวิฒนสิทธิ์ และคณะ (2540 : 62-66) เสนอเรื่อง “กลุ่มสังคม” ไว้ในหนังสือ “สังคมวิทยา” ว่า

การใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์จะต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆ เพื่อพึ่งพาอาศัยกัน ตั้งแต่กลุ่มเล็กๆ ไปจนถึงกลุ่มใหญ่ โดยปกติคำว่า “กลุ่ม” จะใช้เรียกคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่รวมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อทำกิจกรรมบางอย่างในทีใดทีหนึ่ง บางครั้งกลุ่มหมายถึง ผุ่งชน (Crown) ซึ่งเป็นคนจำนวนหนึ่งที่มารวมกันอยู่ในที่เดียวกันชั่วคราวชั่วคราว บางครั้งกลุ่มหมายถึง คนจำนวนหนึ่ง หรือคนประเภทหนึ่งที่มีลักษณะบางอย่างร่วมกัน (Categories) ซึ่งยังไม่ถือว่าเป็นกลุ่มทางสังคม (Social Group)

กลุ่มทางสังคม (Social Group) หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีการกระทำโต้ตอบกันอย่างมีระเบียบแบบแผน มีการกำหนดสถานภาพของสมาชิก และมีบรรทัดฐานควบคุมความสัมพันธ์เป็นที่ยอมรับร่วมกันเป็นการถาวร หรือชั่วคราวในระยะเวลาอันพอสมควร จนเกิดความรู้สึก เป็นพวกเดียวกัน และมีกฎเกณฑ์บางอย่างที่ทุกคนยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ และใช้ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก กลุ่มทางสังคม แบ่งออกได้เป็น

1) กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกเป็นจำนวนน้อย มีการกระทำโต้ตอบกันโดยตรง สมาชิกรู้จักกันเป็นส่วนตัว เช่น กลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อน เป็นต้น

2) กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกจำนวนมาก หรือน้อยก็ได้ สมาชิกกลุ่มไม่มีความผูกพันกันเป็นส่วนตัว การติดต่อสัมพันธ์กันเป็นการแสดงบทบาทตามหน้าที่การงานเฉพาะด้าน เช่น สมาคม กลุ่มคณะทำงาน เป็นต้น

3) องค์กร (Formal Organization) เป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างที่ได้กำหนดไว้ชัดเจน ลักษณะสำคัญขององค์กรคือ การจัดระเบียบแบบราชการ (Bureaucracy) ดังต่อไปนี้

- (1) มีการแบ่งงานกันอย่างชัดเจนในหมู่สมาชิก
- (2) มีการใช้อำนาจควบคุมบังคับบัญชาตามลำดับชั้น
- (3) การปฏิบัติงานเป็นไปตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้
- (4) การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ เป็นตามตำแหน่งหน้าที่
- (5) มีคณะผู้บริหารโดยผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน
- (6) การเลื่อนตำแหน่งในองค์การใช้หลักคุณธรรม และระบบอาวุโส

อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงองค์การต่างๆ ก็มีระบบแบบแผนที่ไม่เป็นทางการ แฝงอยู่ในการติดต่อสัมพันธ์กัน โดยมักจะเป็นแบบส่วนตัวเสมอ ซึ่งส่งผลประโยชน์คือ การลดความเครียด และลดขั้นตอนที่ล่าช้า ในทางกลับกันอาจเป็นการส่งเสริมการเล่นพรรคเล่นพวกในองค์การได้

4) กลุ่มวงใน (In - Group) และกลุ่มวงนอก (Out - Group) เป็นการกำหนดเพื่อชี้ให้เห็นวงเขตของกลุ่ม (Group Boundary) ผู้ที่อยู่ในวงเขตของกลุ่มหนึ่งคือ ผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นพวกเดียวกัน วงเขตของกลุ่มบางกลุ่มอาจกำหนดได้ชัดเจน เช่น ครอบครัว หรือกลุ่มที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการ และจัดทำกิจกรรมกันในหมู่สมาชิก โดยสมาชิกของกลุ่มวงในมักพยายามรักษา “ระยะห่างทางสังคม” (Social Distance) กับกลุ่มวงนอกไว้ เช่น การสร้างความรู้สึกลึกคอกับอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้กลุ่มมีวงเขตแยกจากกันชัดเจน ส่งผลให้สมาชิกมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น อย่างไรก็ตามในกรณีของกลุ่มสองกลุ่มซึ่งเคยมีวงเขตแยกกัน อาจมีบางเหตุการณ์ที่ทั้งสองกลุ่มตกอยู่ในภาวะเดือดร้อนต้องร่วมมือแก้ไขคนทั้งสองกลุ่ม ก็จะมีการกระทำต่อกัน และรวมกันเป็นกลุ่มเดียวกันในที่สุด

5) กลุ่มอ้างอิง (Reference Group) คือ กลุ่มที่บุคคลมิได้เป็นสมาชิก แต่ยึดเป็นแบบอย่าง หรือเปรียบเทียบ พยายามปรับตัวตามกลุ่มอ้างอิงนั้น เช่น วิทยุรุ่นมันฮีดดารา นักร้องเป็นกลุ่มอ้างอิง ในทางบวกการยึดกลุ่มอ้างอิง สามารถเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลพยายามปรับตัวไปสู่มาตรฐานของกลุ่มอ้างอิงที่สูงกว่า ในทางกลับกัน การเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีสถานภาพแตกต่างกันมาก อาจก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจ หรือความตึงเครียดได้

สมปราชญ์ จอมเทศ (2515) (อ้างถึงใน แพทยา แก้วพวง, 2533 : 23) อธิบายปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดการรวมกลุ่มว่ามีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ

1) มีกิจกรรม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่บุคคลกระทำ เช่น เขียน บันทึก ลงนามในนิติกรรมสัญญา การตัดสินใจ เป็นต้น

2) การปฏิบัติตอบโต้ซึ่งกันและกัน หมายถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกอันเป็นผลให้การปฏิบัติโต้ตอบซึ่งกันและกัน จึงเป็นการสนองตอบของบุคคลที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม

การสังเกตการณ์ปฏิบัติต่อกันอาจพิจารณาได้ 3 ทางคือ ในแง่ความบ่อย คือ มีการติดต่อกันเป็นประจำหรือไม่ ในแง่ความนาน คือ มีการทอดต่อเป็นระยะเวลาานเท่าใด และในแง่ลำดับ คือ ใครเป็นผู้ริเริ่มการติดต่อ

3) ความรู้สึกทางอารมณ์ หมายถึง ความรู้สึกต่างๆ อันได้แก่ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ และความหวังของสมาชิกทั้งหลาย เป็นต้น อันเป็นลักษณะภายในของแต่ละบุคคลที่เป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติได้ต่อกันและกัน เช่น ความชอบพอ รักใคร่ ความเคารพยกย่อง ความเป็นเพื่อนสนิท เป็นต้น

ซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) (อ้างถึงใน โกศล สายใจ, 2536 : 19) เสนอทฤษฎีจิตวิเคราะห์ มีแนวคิดที่สำคัญคือ

1) เมื่อบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม จะต้องอาศัยกระบวนการจูงใจ (Motivation Process)

2) ในการรวมกลุ่ม บุคคลจะมีโอกาสแสดงตนอย่างเปิดเผย หรือพยายามป้องกันปิดบังตนเองโดยวิธีต่างๆ หรือที่เรียกว่า กลไกการปรับตัว (Defense Mechanism) แนวคิดนี้วิเคราะห์กลุ่มโดยให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริง ด้วยวิธีการบำบัดทางจิต (Psychotherapy) ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกกลุ่มเกิดความเข้าใจตนเอง และผู้อื่น ได้ดียิ่งขึ้น

แคทเทล (Cattell) (อ้างถึงใน โกศล สายใจ, 2536 : 20) เสนอทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม เพื่ออธิบายพฤติกรรมของกลุ่ม มีแนวคิดดังนี้

1) กลุ่มแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีบุคลิกภาพเฉพาะตัว (Population Traits) ได้แก่สติปัญญา เจตคติ บุคลิกภาพ เป็นต้น

2) กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีบุคลิกเฉพาะกลุ่ม (Syntality Traits or Personality Traits) ซึ่งจะทำให้แต่ละกลุ่มมีลักษณะแตกต่างกันออกไป บุคลิกภาพของกลุ่มได้แก่ ความสามารถของกลุ่มที่มีอยู่ การกระทำของสมาชิกร่วมกัน การตัดสินใจ รวมทั้งพฤติกรรมหรือการแสดงออกของสมาชิก เป็นต้น

3) แต่ละกลุ่มมีลักษณะโครงสร้างภายในโดยเฉพาะ (Characteristic of Internal Structure) หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และแบบแผน หรือลักษณะในการรวมกลุ่ม เช่น มีการแสดงบทบาทตำแหน่งหน้าที่ มีการสื่อสารระหว่างสมาชิก เป็นต้น

4) การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของกลุ่ม (Dynamics of Syntality) หมายถึงการแสดงกิจกรรม หรือความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง การกระทำของสมาชิกจะมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการคือ

(1) คงรักษาการรวมกลุ่มกันของสมาชิก (Maintenance Synergy) หมายถึง การรักษาความร่วมมือของสมาชิก เพื่อให้ความสัมพันธ์เป็นไปอย่างราบรื่น และก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกัน

(2) ทำให้การรวมกลุ่มมีประสิทธิภาพ (Effective Synergy) คือ การที่สมาชิกมุ่งทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

จ่านง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ เสนอเพิ่มเติมว่า องค์ประกอบความสัมพันธ์ของกลุ่มขึ้นอยู่กับ

1) ขนาดของกลุ่ม กลุ่มที่มีสมาชิกน้อย โดยเฉพาะกลุ่มที่มีสมาชิกเพียง 2 คน เป็นกลุ่มที่เปราะบางที่สุด หากมีสมาชิกคนใด แยกตัวออกไปกลุ่มจะสลายทันที ขณะเดียวกันกลุ่มมีจำนวนสมาชิกที่เหมาะสม สมาชิกทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมเต็มที่ในการตัดสินใจ แต่หากกลุ่มมีสมาชิกเป็นจำนวนมาก การจัดระเบียบภายในกลุ่มมักมีลักษณะเป็นทางการ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นแบบกลุ่มทุติยภูมิ มากกว่ากลุ่มปฐมภูมิ การกระทำโต้ตอบกันระหว่างสมาชิกจะทำได้ยากขึ้น และคนส่วนหนึ่งจะไม่มีบทบาทในกลุ่มอย่างแท้จริง

2) การเป็นผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกอื่นๆ ภายในกลุ่ม ผู้นำนี้อาจเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ หรือผู้นำไม่เป็นทางการก็ได้ กลุ่มยังมีขนาดใหญ่ขึ้นมากเท่าใด อำนาจของกลุ่มก็ยิ่งไปรวมอยู่ที่ตัวผู้นำมากเท่านั้น ซึ่งลักษณะของการเป็นผู้นำแบ่งเป็น 3 แบบ คือ

(1) แบบอำนาจนิยม (Authoritarian) เป็นผู้นำที่ออกคำสั่งแต่ฝ่ายเดียว

(2) แบบประชาธิปไตย (Democratic) เป็นผู้แสวงหาความเห็นชอบจากสมาชิกกลุ่มในการตัดสินใจ

(3) แบบปล่อยตามสบาย (Laissez) เป็นผู้นำที่ไม่มีบทบาทนำ หรือการตัดสินใจ

2.3.5 ความสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวคิดการพัฒนาชุมชน

1) แนวคิด

“พัฒนา” ก . ทำให้เจริญ (พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 : 378)

สนทนา พลตรี (2533) (อ้างถึงใน ภาวณี เพชรสว่าง, 2541 : 10) เสนอว่า “การพัฒนาชุมชน” (Community Development) มีที่มาจากคำว่า “การศึกษามวลชน” (Mass Education) ซึ่งคณะกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายการศึกษาของรัฐมนตรีการต่างประเทศของประเทศไทย ได้นำมา

ใช้เป็นครั้งแรกในรายงานเรื่อง Mass Education in African Society ในปี ค.ศ. 1944 เพื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดนโยบายการปกครองอาณานิคมของอังกฤษ โดยมีสาระสำคัญคือ “การให้ประชาชนมีโอกาสได้แสดงออกซึ่งความสวามิภักดิ์ต่อชุมชน ความสนใจร่วมกัน จนกระทั่งได้เข้ามามีส่วนร่วมในธุรกิจของชุมชน คือ การเข้าไปควบคุมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวของเขา

ต่อมามีความเห็นว่า “มวลชน” มีความหมายไปในทางการเมืองมากเกินไป และคำว่า “การศึกษา” ก็ทำให้เกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้เมื่อแปลเป็นภาษาท้องถิ่นของแต่ละประเทศ ด้วยเหตุนี้ในการประชุมสัมมนาเรื่อง African Administration ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1948 จึงได้มีการเสนอให้ใช้คำว่า “การพัฒนาชุมชน” แทน โดยให้ความหมายว่า “เป็นขบวนการ (Movement) ที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน และควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเอง แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่มก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นจริงจัง”

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2525) (อ้างถึงใน ภาวิณี เพชรสว่าง, 2541 : 11-12) แสดงความเห็นว่ “การพัฒนาชุมชน” ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ “การพัฒนา” หมายถึง การเจริญเติบโตหรือความก้าวหน้า ดังนั้นการพัฒนา จึงมีความหมายถึง การเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นไปจากสภาพที่เคยเป็นอยู่เดิมด้วยการคิด และวางแผนการดำเนินงานไว้แล้ว ผลการดำเนินงานต้องทำให้สภาพต่างๆ ดีขึ้นกว่าเดิม และคำว่า “ชุมชน” หมายถึง พื้นที่อันเป็นที่อยู่อาศัย และความหมายถึงกลุ่มของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นๆ โดยมีความสนใจ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย จุดหมายที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จากความหมายของคำ 2 คำดังกล่าวนี้ เมื่อนำมารวมกัน “การพัฒนาชุมชน” จึงหมายถึง การวางแผนเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มประชาชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี การอนามัย และการเมืองการปกครอง พร้อมกับเสริมสร้างสภาพแวดล้อม และสาธารณูปโภคให้บังเกิดมีขึ้นในพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มประชาชนนั้นด้วย

2) ความสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวคิดการพัฒนาชุมชน

หลุยส์ (Luis) (1956) (อ้างถึงใน ขวัญชัย วงศ์นิติกร, 2532 : 14-15) เสนอว่า การพัฒนาชุมชน เป็นขบวนการทางสังคม ซึ่งประชาชนในชุมชนนั้นได้มีส่วนร่วมก่อตั้งกลุ่มและวางแผนการแก้ไขปัญหาตนเอง ตลอดจนขอความช่วยเหลือจากองค์การรัฐบาล

อकिन และคณะ (2525) (อ้างถึงใน กรณิกา พิรัชชาญณรงค์, 2528) เสนอ กระบวนการพัฒนาสมบูรณ์แบบ (Integrated Development) โดยสรุปได้ดังนี้ “กระบวนการพัฒนาสมบูรณ์แบบ หมายถึง การพัฒนาทุกๆ ด้านไปพร้อมๆ กัน เช่น ทางกายภาพ ทางการศึกษา อาชีพ เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ

ดังนั้น “ชุมชน” และ “ผู้อยู่อาศัยในชุมชน” ตลอดจนองค์กรชุมชน จะต้องได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆ กันด้วย และต้องมีการจัดระบบชุมชน (Community Organization) เพื่อให้สามารถสร้างระบบควบคุมสังคมที่มีประสิทธิภาพ สามารถกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนา สร้างแบบแผนความประพฤติ และปฏิบัติตนที่เหมาะสมในการปรับปรุงชุมชน เพื่อรักษา สภาพที่เกิดจากการปรับปรุงไว้ได้ตลอดไป ตลอดจนมีการพิจารณาประเมินผลการกระทำ หรือการปฏิบัติงานของตนเองตลอดเวลา

3) ความหมายและลักษณะของการมีส่วนร่วม

สหประชาชาติ (1981) (อ้างถึงใน ศศิภาญจน์ จินตวรรณ, 2541 : 33) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนสามารถแสดงออกซึ่งความต้องการของตน

สำนักงานแรงงานระหว่างชาติ (International Labour Office) (1971) (อ้างถึงใน โกศล สายใจ, 2536 : 23) ให้ความหมายว่า “การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือ (Cooperating) การมีส่วนร่วมในบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งรวมถึงความรับผิดชอบ”

อากรณ จันทรสว่าง (2522) (อ้างถึงใน โกศล สายใจ, 2536 : 24) อธิบายว่า “การมีส่วนร่วม เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากพอจนเกิดการริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติการ กล่าวคือ จะต้องเป็นความเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติกัน”

เดวิส เคอท (Davis Keith) (1972) (อ้างถึงใน โกศล สายใจ, 2536 : 24) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งใน

สถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดหมายของกลุ่ม กับทั้งให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย โดยการมีส่วนร่วมนี้ เกิดจากแนวคิด 3 ประการคือ

(1) ความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจ และความห่วงกังวลส่วนบุคคลที่บังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจ และความห่วงกังวลของส่วนรวม

(2) ความเคียดแค้น และความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้พุ่งสู่การรวบรวมกลุ่มวางแผน และลงมือกระทำร่วมกัน

(3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

ยูว์เนอร์ วูฒิเมธิ (2526) (อ้างถึงใน ขวัญชัย วงศ์นิติกร, 2532 : 16) เสนอว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดทางยุทธศาสตร์ของหลักการพัฒนาชุมชนที่จะนำประชาชนให้บังเกิดมีความศรัทธาในตัวเอง (Self-Reliance) มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) และความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การค้นหาปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การพิจารณาตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2536) (อ้างถึงใน ศศิภาญจน์ จินตวรรณ, 2541 : 33) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ 4 ขั้นตอนคือ

- (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา
- (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติงาน
- (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

แชพลิน (Chapin) (1977) (อ้างถึงใน ขวัญชัย วงศ์นิติกร, 2532 : 19) ได้เสนอเรื่องชีวิตการมีส่วนร่วมกิจกรรมของสมาชิกในองค์กรไว้ดังนี้

- (1) การมีความสนใจและเข้าร่วมประชุม
- (2) การให้การสนับสนุนช่วยเหลือ
- (3) การเป็นสมาชิกและกรรมการ
- (4) การเป็นเจ้าหน้าที่

นาร์ต เฮช. กู๊ดอินาฟ (Nard H. Goodenough) (1966) (อ้างถึงใน โกศล สายใจ, 2536 : 31) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นเมื่อพวกเขาเรียนรู้ถึงประโยชน์ที่เขาจะได้

รับจากการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้เข้าร่วมด้วยกันหรือการได้รับความช่วยเหลือจากผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ ด้วย”

เมย์ (May) (อ้างถึงใน แพทยา แก้วพวง, 2533 : 25) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลนั้นมีปัจจัยเกี่ยวข้องกับ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจต่ำ จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมสูง

คูฟแมน (Kuafman) (1949) (อ้างถึงใน โกศล สายใจ, 2536 : 34) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในต่างประเทศพบว่า “อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน”

อำนาจ อนันต์ชัย (อ้างถึงใน ชุษณา ก้อนจันทร์, 2537 : 49) นำทฤษฎีแรงจูงใจ (Maslow's Theory of Human Motivative) ที่อธิบายว่า การที่มนุษย์จะกระทำการใด หรือมีพฤติกรรมใดนั้น เกิดจากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ตามลำดับขั้น (Hierarchy of Needs) ดังนี้

- (1) ต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs)
- (2) ต้องการความปลอดภัย (Safety Needs)
- (3) ต้องการความรักและยอมรับเป็นพวก (Love and Belongingness Needs)
- (4) ต้องการการยกย่องนับถือจากผู้อื่น (Esteem Needs)
- (5) ต้องการการประสบความสำเร็จแห่งตนเองตามความคาดหวัง (Self Actualization Needs)

อำนาจ ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หากมนุษย์ได้รับการเกลี้ยกล่อม หรือชักจูง (Mass Persuasion) ในเรื่องที่ตรงกับความต้องการพื้นฐานที่เกิดความพึงพอใจแล้ว ก็ย่อมจะส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมได้ในที่สุด

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527) (อ้างถึงใน ขวัญชัย วงศ์นิติกร, 2532 : 17) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมอย่างน้อย 3 ประการคือ

- (1) ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะเข้าร่วม
 - (2) ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม
 - (3) ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม
- นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่อไปนี้ด้วยคือ
- (1) ประชาชนต้องมีเวลา
 - (2) ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองมากเกินไปที่คาดว่าจะได้รับผลตอบแทน
 - (3) ประชาชนต้องมีความสนใจ

(4) ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย

(5) ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทอกระเทือนต่อหน้าที่ หรือสถานภาพทาง

สังคม

4) ความสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวคิดประชาสังคม

ขบวนการประชาสังคมเริ่มขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 1970 ในซีกโลกตะวันตก ซึ่งเป็นขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องของสิทธิของประชาชนในเรื่องต่างๆ ซึ่งเป้าหมายหลักของขบวนการประชาสังคมนี้ มิใช่เพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐ แต่ต้องการสิ่งที่เรียกว่า “ กติกา หรือกฎเกณฑ์ชุดใหม่ในการดำรงชีวิต ” (จูไรรัตน์ แส่นใจรัตน์, 2541 : 240)

สำหรับประเทศไทยได้มีนักวิชาการบางท่านให้คำจำกัดความ และแสดงความคิดเห็นต่อแนวคิดขบวนการประชาสังคมไว้ดังนี้ เช่น

ประเวศ วะสี (ชูชัย และคณะ, 2540 : 6) อธิบายลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวคิดประชาสังคม ผ่านคำว่า “ชุมชน” โดยมีลักษณะดังนี้ คือ ประชาชนจำนวนหนึ่งมีความสัมพันธ์กันทางแนวนอน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกัน หรือความเชื่อบางอย่างร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน จะอยู่ห่างไกลกันก็ได้ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีเรื่องจิตใจเข้ามาด้วย มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง จะเรื่องใดก็ได้แล้วแต่ และมีการจัดการ

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (อ่างแล้ว, 2540 : 56) ให้ความเห็นว่า คือ กลุ่มคนที่รู้สึกตัวเองเป็นกลุ่มเดียวกัน หรือเป็นพวกเดียวกัน และมีความสัมพันธ์โดยไม่รู้จักกัน อาศัยบนฐานของสิทธิ ต้องมีการยอมรับสิทธิบางอย่างของกันและกัน

ชูชัย ศุภวงศ์ (อ่างแล้ว, 2540 : 165) สรุปว่า ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในแนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคมของนักคิดนักวิชาการไทย แต่โดยสาระหลักแล้ว ประชาสังคม น่าจะหมายถึง “ การที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่ซับซ้อนยากแก่การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึก (Civic Consciousness) ร่วมกัน มารวมตัวกันเป็นกลุ่ม หรือองค์กร (Civic Group / Organization) ไม่ว่าจะป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคประชาสังคม (ประชาชน) ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership) เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา หรือการกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ด้วยความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการ โดยมีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (อ้างแล้ว : 242) เสนอความคิดว่า ขบวนการประชาสังคมจะต้องแยกออกจากรัฐอย่างชัดเจน เป็นกลุ่มคนที่เป็นอิสระและพึ่งตนเอง หมายถึง ในสภาพธรรมชาติที่มีมนุษย์มาอยู่ร่วมกันขณะเดียวกันมนุษย์ก็ต้องการความสงบและสันติสุข จึงต้องแก้ไขโดยอาศัยพันธะสัญญา หรือกติกาสังคม ประชาสังคมก็เป็นสัญญาประชาคมอย่างหนึ่ง

อเนก (เพิ่งอ้าง) ได้เสนอเพิ่มเติมอีกว่า อุปสรรคและปัญหาสำคัญของแนวคิดเรื่องประชาสังคมในสังคมไทย คือ การที่คนไทยคิดพึ่งรัฐมากเกินไปประกอบกับระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ทำให้คนไม่สนใจที่จะแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าโดยการรวมกลุ่มกัน แต่จะไปขอพึ่งพิงผู้มีอิทธิพล

เกษม ศิริสัมพันธ์ (วรคุณย์ ตูลารักษ์, 2541 : 253-254) เสนอลักษณะของประชาสังคม 3 ประการคือ

- (1) ต้องเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้น เป็นอิสระจากระบบราชการ
- (2) กลุ่มที่จะเป็นประชาสังคมต้องพึ่งตนเอง ต่อสู้ด้วยลำแข้งของตัวเอง
- (3) ต้องไม่ขอมจ่านน เช่น กลุ่มเกษตรกรในชนบทที่ไม่ขอมจ่านนลุกขึ้นต่อสู้

เรื่องคอร์ปชั่นกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

ทางพุทธศาสนา ได้มีการเสนอเรื่อง “อุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาด้านประชาสังคม” ในขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง สรุปได้ดังนี้

อุดมการณ์พระพุทธศาสนาด้านประชาสังคม หมายถึง ระบบความเชื่อมั่นหรือหลักการสำคัญ หรือพระธรรมวินัยของพุทธศาสนา ที่เป็นพื้นฐานให้บุคคล ชุมชน กลุ่ม และองค์กรต่างๆ ได้นำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน หรือการดำเนินกิจการต่างๆ ซึ่งหลักการดังกล่าวมีทั้งส่วนที่เป็นจินตนาการ (Imagination) โลกทัศน์ (World Views) ค่านิยม (Values) ปทัสฐาน (Norms) ที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดี ความงาม และความจริงอันเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตของคนในสังคม (สันติกโรภิกขุ และคณะ, 2542 :184)

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับหมู่บ้านจัดสรร

วงเดือน เกษสุภะ (2527 : 19) เสนอว่า แนวคิดการจัดก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรร นำมาจากต่างประเทศคือ Neighbourhood Concept ซึ่งเป็นแนวคิดของนักสังคมวิทยามาก่อน โดยเชื่อว่ากลุ่มชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันมีความผูกพันซึ่งกันและกัน อยู่ภายใต้การควบคุมทางสังคม (Social Control) อันเดียวกัน โดยมีขนาดพอเหมาะเรียกว่า Neighborhood ซึ่งแนวความคิดนี้ได้รับความสนใจจากนักวางแผน (Planner) ที่จะเอามาใช้ในเรื่องของการจัดสาธารณูปโภคในย่านที่อยู่อาศัย โดยพยายามที่จะหารูปแบบเมือง เช่น

คาร์เลนซ์ อาร์เทอร์ เพอร์รี่ (Clarence Arthur Perry) (อ้างถึงใน บงกช เปรี้ยวประสาท, 2538 : 5-6) เสนอทฤษฎีชุมชนระดับหมู่บ้าน โดยกำหนดหลักการเบื้องต้น 6 ประการคือ

1) ขนาด การพัฒนาหน่วยที่พักอาศัย (Residential Unit Development) ต้องจัดหาอาคารที่พักอาศัยสำหรับประชากร มีโรงเรียนประถมอยู่ด้วย ขนาดพื้นที่และโรงเรียนขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของประชากร

2) ขอบเขต หน่วยที่พักอาศัยควรอยู่ภายในขอบเขตโดยรอบของถนนที่มีความกว้างเพียงพอ และแยกห่างจากถนนใหญ่

3) พื้นที่เปิดโล่ง ภายในชุมชนควรมีที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

4) สถาปัตยกรรมของชุมชน องค์ประกอบชุมชนที่เป็นบริการสาธารณะควรรวมกลุ่มกันอยู่ใจกลางชุมชน เพื่อความสะดวกในการใช้สอย และเป็นภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) ของชุมชน

5) กิจกรรมทางธุรกิจประกอบด้วย ร้านค้าต่างๆ จำนวนร้านค้าไม่มีกำหนดเกณฑ์ตายตัว กำหนดที่ตั้งของกลุ่มร้านค้าควรอยู่ริมรอบชุมชน เพราะเป็นจุดเปลี่ยนเส้นการเดินทาง และป้องกันการสับสนวุ่นวายในชุมชน

6) ระบบถนนภายใน เส้นทางคมนาคมภายในสามารถกำหนดได้ด้วยระบบการเดินทางประจำวันของประชากรในชุมชนเป็นเส้นรัศมี และเส้นรอบวงกลม และมีผิวจราจรสำหรับขดยานขนาดเบา ทั้งนี้เพื่อความสงบเงียบ ปลอดภัย

ขวัญชัย วงศ์นิติกร (2532 : 25) เสนอว่า หมู่บ้านจัดสรรชานเมือง เป็นผลิตผลทางสังคมที่เกิดขึ้นจากความเจริญเติบโตของเมือง การอพยพผู้คนจากชนบทเข้ามาหางานทำในเขตเมืองหลวง และความเป็นมหานครของกรุงเทพฯ ซึ่งรวมเอาความเจริญในทุกๆ ด้านมารวมไว้เป็นศูนย์กลางของความเจริญ ผลจึงเกิดอัตราการขยายตัวของประชากรในเมืองหลวงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเกินกว่าปริมาณที่ที่พักอาศัยทั้งหมดในกรุงเทพฯ จะรองรับได้ ธุรกิจจัดหาที่พักอาศัยไม่ว่าจะเป็นของรัฐ หรือเอกชน จึงได้รับความนิยมสูง “บ้านจัดสรรชานเมือง” จึงเป็นรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบหนึ่งที่ประชาชนให้ความสนใจสมัครตนเองเข้าเป็นสมาชิกของหมู่บ้านเหล่านั้น ก่อให้เกิดสังคมชานเมืองขึ้นเป็นรูปแบบใหม่ที่มีเอกลักษณ์ตนเอง

ปรีติตา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (Paritta Chalermpong Koanantakool, 1993 : 9-10) ได้อธิบายว่า หมู่บ้านจัดสรรชานเมืองเกิดขึ้นในราวปี ค.ศ. 1970-1975 ซึ่งมีที่มาจากปัญหาความต้องการที่อยู่อาศัยของผู้ที่ประกอบอาชีพในเขตเมือง ที่ต้องการที่อยู่อาศัยมีอาณาบริเวณเป็นส่วนตัว ใกล้ที่ทำงานซึ่งอยู่ในเมือง, ไม่แออัด, สะอาด, ไม่อึกทึก, หลบเลี่ยงปัญหาการจราจรของเมือง รวมถึงเพื่อรองรับการขยายตัวของประชากรในเขตเมืองจากการอพยพเข้ามาทำงาน หรือเพื่อการศึกษา

โอฬาร คำดี (อ้างถึงในพิเชฐ สายพันธ์, 2543 :7) ตั้งข้อสังเกตว่า ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองได้ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยที่มีต่อ “บ้าน” เปลี่ยนไปด้วย คือ นอกเหนือจากการมีฐานะเป็นอาคาร สำหรับพักอาศัยแล้ว ยังมีฐานะเป็นสินค้าอีกประเภทหนึ่งในกระบวนการผลิตที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนการบริโภคในสังคมไทยด้วย บ้านในฐานะเป็นสินค้าเช่นที่เกิดขึ้นกับการขายบ้านของหมู่บ้านจัดสรรต่างๆ ไม่ได้ถูกขายแค่เพียงลักษณะทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังถูกขายพร้อมกับบริการประเภทต่างๆ รวมทั้งผนวกกับการขายบรรยากาศที่ผู้อาศัยจะได้รับด้วย ผู้บริโภคบ้านในฐานะที่เป็นสินค้าดังกล่าว จึงอยู่ในกระบวนการที่บ้านถูกสร้างให้เกิดภาพลักษณ์ซึ่งผู้ครอบครองจะถูกแบ่งกลุ่มทางสังคมด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจ

2.4.1 ลักษณะทั่วไปของชุมชนหมู่บ้านจัดสรร

เนตรนภิส นาควัชระ และคณะ (2521) (อ้างถึงใน ภาวิณี เพชรสว่าง, 2541 : 16-17) กล่าวว่า “ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชนหมู่บ้านจัดสรร” ประกอบด้วย

- 1) เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ชานเมือง ห่างไกลจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในการเข้าไปดูแล
- 2) เป็นที่พักอาศัย ผู้อยู่อาศัยต้องออกไปทำงานนอกบ้าน โดยไม่มีใครดูแลบ้าน
- 3) ผู้พักอาศัยส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง และค่อนข้างดี
- 4) เจ้าของโครงการบ้านจัดสรร เป็นผู้กำหนดวางแผน รูปแบบบ้าน ราคา ระบบ

สาธารณูปโภคไว้เป็นที่เรียบร้อย

- 5) มีความหลากหลาย (Heterogeneity) ของคนที่เข้าไปพักอาศัย

นอกจากนี้ กิจจา สงวนจันทร์ (2526) (อ้างถึงใน ขวัญชัย วงศ์นิติกร, 2537 : 27) เสนอว่า ลักษณะทั่วไปของประชาชนในหมู่บ้านจัดสรร เพิ่มเติมดังนี้

- 1) ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรมีอายุเฉลี่ย 31- 40 ปี
- 2) มีอาชีพเป็นข้าราชการ กับทำงานธุรกิจเอกชน
- 3) สภาพการทำงานเป็นการทำงานนอกบ้าน (ทำงานในเมือง)
- 4) ต้องใช้พาหนะในการเดินทางไปทำงาน
- 5) มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4-5 คน

2.4.2 แรงจูงใจในการเข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรร

ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล (อ้างแล้ว) เสนอว่า หลังสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 อิทธิพลของวิถีชีวิตแบบตะวันตก เช่น การรับประทานอาหาร ฟังเพลง หรือการแต่งกาย เป็นต้น ด้รับการยอมรับจากชนชั้นกลางในเขตเมืองว่า เป็นวิถีชีวิตที่ทันสมัย ซึ่งรูปแบบของบ้านจัดสรรชานเมือง ซึ่งได้วางภาพลักษณ์ ออกแบบก่อสร้างสไตล์ตะวันตก โดยสื่อผ่านภาพยนตร์โฆษณา และนิตยสาร จึงมีส่วนกระตุ้นให้ชนชั้นกลางในเมืองมีความปรารถนาที่จะใช้ชีวิตทันสมัย ได้ซื้อบ้านจัดสรรชานเมืองด้วย โดยแต่ละโครงการมีแบบบ้านให้เลือกหลากหลาย และมีบริการสาธารณะพร้อมเข้าอยู่อาศัย มีหลายระดับราคาให้เลือกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัย ซึ่งจากลักษณะหมู่บ้านจัดสรรแต่ละโครงการก็จะทำให้เกิดลักษณะทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแตกต่างกัน

กู๊ดเดล (Goodell) (1974) (อ้างถึงใน ศิริินทร์ทิพย์ สาคร, 2537 : 10) กล่าวว่า ที่ตั้งของที่อยู่อาศัย ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากที่สุดจะเป็นเครื่องตัดสินใจในการซื้อที่อยู่อาศัยนั้น คือบริเวณที่ได้เปรียบสูงสุดความสะดวกในการเข้าถึง ที่ตั้งอยู่ติดถนนสายสำคัญ มีความได้เปรียบด้านการเข้าถึงมากกว่าที่ตั้งอยู่ห่างจากสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ และพื้นที่เมืองที่ให้บริการสาธารณะไม่เท่าเทียมกันอาจมีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้สูง และพบว่า ช่วงชีวิตของบุคคลมีผลต่อการเลือกทำเลที่ตั้งของที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน (อ้างถึงใน สะอึ้ง จ่อมแดงธรรม, 2537 : 22) กล่าวคือ

- 1) วัยหนุ่มสาว ซึ่งเป็นวัยศึกษาเล่าเรียนในระยะปลาย หรือเริ่มทำงาน มีอิสระในการเลือกที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับความต้องการ เช่น ใกล้กับสถานศึกษา สถานที่ทำงาน
- 2) วัยแต่งงานมีครอบครัว ต้องการที่ตั้งของที่อยู่อาศัย และรูปแบบที่สัมพันธ์กับครอบครัว ต้องการแยกครัวเรือนใหม่
- 3) วัยมีบุตร ต้องการที่อยู่อาศัยที่มีพื้นที่มากขึ้น และให้เหมาะสมกับการมีเด็กอยู่ในครอบครัว และต้องการที่อยู่อาศัยใกล้โรงเรียน
- 4) วัยสูงอายุ ต้องการที่อยู่อาศัยที่เงียบสงบ กว้างขวางในเขตชานเมือง ต้องการที่อยู่อาศัยในแนวราบ

ริชาร์ด เอฟ มูท (Richard F. Muth) (1969) (อ้างถึงใน สะอึ้ง จ่อมแดงธรรม, 2537 : 23) กล่าวว่า ประชากรที่มีรายได้สูงจะมีแหล่งพักอาศัยอยู่ในเขตชานเมือง เพราะพอใจที่จะอยู่ในบริเวณที่มีความหนาแน่นต่ำ เนื่องจากต้องการบ้านในบริเวณที่ไม่แออัด แต่ประชากรที่มีรายได้ต่ำจะอยู่ใกล้ศูนย์กลางเมือง เพื่อสะดวกในการเดินทางไปทำงาน สถานศึกษา และกิจการอื่นๆ

2.5 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในประเทศไทย

ในหัวข้อนี้ผู้ศึกษาแบ่งช่วงเวลาการศึกษาสังคมไทยออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ก่อน และ หลัง ปี พ.ศ. 2475 เนื่องจากในปีดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยได้เปลี่ยนการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นสังคมประชาธิปไตย ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะสังคมไทยด้านต่างๆ โดยภาพรวมสูง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

2.5.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในประเทศไทยก่อนปี พ.ศ. 2475

สืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงสุโขทัย พบว่า การตั้งถิ่นฐานของชุมชนไทยอยู่บ้านที่ราบเชิงเขา มีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรม โดยมีกรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางการปกครอง ศูนย์กลางการค้าขาย และศูนย์กลางการติดต่อกับต่างประเทศ

สำหรับความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน จากหลักศิลาจารึกของสุโขทัยสะท้อนให้เห็นภาพโครงสร้างอำนาจในครอบครัวที่เป็นหลักสำคัญของการปกครอง คนในครอบครัวมีหัวหน้าครอบครัว มีภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อกันและกัน ครอบครัวทั้งปวงรวมเข้าเป็นเมืองหรือรัฐ มีเจ้าเมืองหรือพระมหากษัตริย์ปกครองในฐานะหัวหน้าครอบครัว (มัลลิกา มัสอูดี : 2541, 123-124)

นอกจากสมัยสุโขทัยจะมีกษัตริย์ ดำรงตำแหน่งสูงสุด ทำหน้าที่ปกครองอาณาจักร เป็นผู้ตัดสินชี้ขาดปัญหาต่างๆ ของประชาชนแล้ว ยังมีกลุ่มคนอื่น ซึ่งแสดงถึงลักษณะชนชั้นในสมัยสุโขทัยประกอบด้วย ชนชั้นสูง ได้แก่ ขุนนางชั้นสูงและ พระราชวงศ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านการปกครองโดยกษัตริย์มอบหมายให้ไปปกครองเมืองต่างๆ พระสงฆ์ มีภารกิจสั่งสอนธรรมแก่ประชาชนตามแนวทางที่สอดคล้องกับพระมหากษัตริย์ ไพร่ เป็นสามัญชนมีอิสระในการดำรงชีวิตพอสมควร มีพันธะผูกพันอย่างหลวมกับรัฐในแง่การเป็นแรงงานในยามสงคราม หรือแบ่งปันผลผลิตให้แก่รัฐบางส่วน ตลอดจนการมาทำงานโครงการของรัฐ ข้าและทาส คือ ทาสเชลยสงคราม มีสภาพเหมือนทรัพย์สินของเจ้านายจะนำไปขาย หรือใช้งานอะไรก็ได้ รวมถึงเป็นทรัพย์สินที่ตกทอดในกลุ่มตระกูลเจ้าของด้วย (เพ็งอ้อ : 2541, 124-125)

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการจัดระเบียบทางการเมือง กระทั่งสามารถแบ่งชนชั้นทางสังคมในสมัยอยุธยาออกเป็น 2 ชนชั้นใหญ่ คือ ชนชั้นปกครอง ประกอบด้วยพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสูงสุด เจ้านายและขุนนาง เรียกว่าพวก “มูลนาย” และชนชั้นที่ถูกปกครอง ได้แก่ ไพร่ และทาส อย่างไรก็ตามยังมีพระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมศีลปวิทยาการ และเป็นผู้เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นต่างๆ เข้าด้วยกัน

ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างมูลนายและไพร่ จึงอยู่ในระบบอุปถัมภ์ มูลนายจะออกคำสั่ง บังคับบัญชา ให้ความคุ้มครอง ช่วยเหลือ ขณะที่ไพร่จะตอบแทนด้วยการให้แรงงาน ความเคารพเชื่อฟัง ความจงรักภักดี และของกำนัลแก่มูลนายด้วย (เพ็งอึ้ง : 2541, 127-135)

กระทั่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ก็ยังได้รับอิทธิพลจากลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมในระบบศักดินาจากสมัยกรุงศรีอยุธยาอยู่ นอกจากนี้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีความเจริญด้านการค้าสูง ส่งผลให้ชาวจีนที่มีฐานะดีได้เข้ามาสู่ชนชั้นนำในสังคม มีความสัมพันธ์กับชนชั้นสูง เป็นการก้าวสู่ตำแหน่งขุนนาง เป็นผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจการค้ากับต่างประเทศอีกด้วย (เพ็งอึ้ง : 2541)

ต่อมาประเทศไทยยอมทำสนธิสัญญาบาวริงกับประเทศอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2398 มีเงื่อนไขให้ไทยยอมรับเกี่ยวกับวิธีการการค้า อัตราภาษีศุลกากร สิทธิของชาวต่างชาติในการลงทุน การส่งออกกำไรออก เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมเกษตรกรรมในชนบทโดยเฉพาะชาวนา ที่แต่ก่อนเคยผลิตข้าวเพียงพอสำหรับการบริโภคในครัวเรือน และส่งส่วย รวมถึงผลิตงานหัตถกรรม เช่น ทอผ้า ไร่เองนั้น เห็นว่า การปลูกข้าวเพื่อขายแล้วนำเงินไปซื้อสิ่งของที่จำเป็นอย่างอื่นที่พ่อค้านำเข้าไปขายคุ้มค่ากว่า ชาวนาจึงจัดสรรทรัพยากร เช่น ทุน แรงงาน ที่ดิน ไปในการผลิตข้าวมากขึ้น (แดงอ่อนมันใจตน : 2539, 260-261)

แม้ว่าสังคมเกษตรกรรมของไทยจะได้รับผลกระทบโดยตรงจากสนธิสัญญาบาวริง เริ่มเปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากแบบพอเลี้ยงตัวเองมาเป็นผลิตเพื่อการค้า แต่เกษตรกรยังคงใช้วิธีการผลิต และเทคโนโลยียังคงเป็นแบบเดิม คือใช้แรงคน และสัตว์เป็นหลัก ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนเกษตรกรรมของสังคมไทย จึงยังคงความเป็นสังคมเครือญาติ ทั้งการเกี่ยวข้องเป็นญาติทางสายโลหิตของสมาชิกชุมชนหมู่บ้าน หรือการเป็นญาติสมมติ โดยมีจุดหมายเพื่อรวมหมู่บ้านให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังพบว่า บางหมู่บ้านมีการแลกเปลี่ยนแรงงาน หรือแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างหมู่บ้านอีกด้วย (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา : 2540, 2-36)

2.5.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในประเทศไทยสมัยหลังปี พ.ศ. 2475

ในปี พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้ยึดอำนาจการปกครอง นำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ ใ้ราษฎรมีสិทธิในการปกครองตนเอง เพื่อให้การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมีสภาพที่ดีขึ้น โครงสร้างสังคมในยุคนี้การแบ่งชนชั้นมิได้กำหนดตายตัวตามชาติกำเนิดเหมือนสมัยก่อนแล้ว ผู้มีฐานะในยุคนี้คือ ผู้ที่มีอำนาจในการปกครอง และมีอำนาจด้านเศรษฐกิจอยู่ในกำมือ ชนชั้นปกครองคือ คณะรัฐบาลที่ได้รับการไว้วางใจจากราษฎรให้เข้ามาบริหารประเทศ เสถียรภาพของผู้ปกครองอยู่ที่การประนีประนอมกับฝ่ายที่มีอำนาจทั้งทหาร นักธุรกิจ ชนชั้นสูง ได้แก่ เจ้าพระวงศ์ ข้าราชการระดับสูง และนักธุรกิจขนาดใหญ่ ชนชั้นกลางคือ ผู้บริหารในสังคม ได้แก่ ข้าราชการ ปัญญาชน พ่อค้า ส่วนชนชั้นต่ำคือ ผู้มีรายได้น้อยมีปัญหาในการครองชีพ

ต่อมารัฐบาลได้ประกาศนโยบายส่งเสริมการลงทุน และได้จัดตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติในปี พ.ศ. 2502 และเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2504 เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยได้รับคำแนะนำจากธนาคารโลก และผู้เชี่ยวชาญชาวอเมริกัน แนวทางการพัฒนาดังกล่าวรัฐได้จัดโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร ได้แก่ ถนน ระบบชลประทาน เพื่อให้เกษตรกรมีน้ำเพียงพอในการประกอบอาชีพ และสามารถขนส่งผลผลิตได้สะดวก ส่งเสริมการปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิต การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการเกษตรเพื่อความสะดวกรวดเร็วมมากขึ้น

และแม้ว่าชุมชนหมู่บ้านในชนบทของไทยเริ่มมีความสัมพันธ์กับทุนนิยม แต่เนื่องจากระบบการผลิตพื้นฐานของหมู่บ้านคือ ระบบกสิกรรม สังคมในหมู่บ้านไทยก็ยังคงให้ความสำคัญต่อความยั่งยืนของสังคมส่วนรวมมากกว่าประโยชน์สูงสุดของผลผลิตต่อหน่วย ให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ให้ความสำคัญแก่การสืบสายเลือด สถาบันครอบครัว เครือญาติ และชุมชนขนาดเล็ก (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ : 2541, 251-252)

ขณะเดียวกันนโยบายการพัฒนาประเทศดังกล่าว ยังส่งผลต่อชุมชนเมืองในประเทศไทยด้วย ดังจะเห็นได้จากการเป็นเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ทั้งประชากรที่อาศัยอยู่เดิม และประชากรที่อพยพย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง จึงส่งผลให้ชุมชนเมืองมีประชากรหลากหลายสาขาอาชีพ มีระดับความเป็นอยู่และการดำรงชีพที่ทันสมัยตามสภาพของการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การสาธารณสุข และการบริการอื่นๆ ในระดับจังหวัด นอกจากนี้ยังได้เกิดชุมชนเมืองหลัก ซึ่งมีได้ทำหน้าที่เป็นเพียงศูนย์กลางของจังหวัดเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางของพื้นที่หลายๆ จังหวัดโดยรอบ เช่น จังหวัดขอนแก่น และนครราชสีมา เป็นต้น (เฉลิมชัย ห่อนาค : 2537, 91-92)

สำหรับความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนเมือง พบว่า มีลักษณะความสัมพันธ์แบบทฤษฎีปัจเจกนิยมมากขึ้น เช่น ระหว่างพ่อค้ากับลูกค้า นายจ้างกับลูกจ้าง เป็นต้น คนเมืองมีลักษณะตัวใครตัวมัน (individualism) สูงยิ่งขึ้น การติดต่อสัมพันธ์กันเป็นเพียงทางผ่านไปสู่อะไรบางอย่างเท่านั้น ซึ่งความสัมพันธ์แบบหลวมๆ เช่นนี้ คีบคานเข้าไปถึงวงญาติ และครอบครัวด้วย โดยครอบครัวในเขตเมืองมักมีขนาดเล็ก ประกอบด้วยพ่อแม่และลูก อาจมีญาติ หรือคนใช้อยู่ด้วยสำหรับคนชั้นสูง หรือชนชั้นกลางที่มีฐานะดี (อ้างแล้ว : 2541, 206-207)

ปริตดา เกลิมเผ่า กอนันตกุล (Paritta Chalermpong Koanantakool, 1993 : 9-10) เสนอความสัมพันธ์ทางสังคมของประชากรในเมืองของสังคมไทยในปัจจุบันว่า ได้มีการปรับตัวจากความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นทางสังคมในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อมาในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 26 ความซับซ้อนของโครงสร้างระดับมหภาคของเมืองได้ก่อให้เกิดองค์กรขนาดใหญ่ และระบบงานทำให้เกิดกลุ่ม และการรวมตัวของคนที่ไม่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แต่เป็นการรวมกลุ่มตามสาขาอาชีพ หรือผลประโยชน์เฉพาะด้านบางอย่าง นำมาสู่ความสัมพันธ์กันเฉพาะด้าน หรือเฉพาะเรื่องที่ต้องการติดต่อกัน แต่อย่างไรก็ตามสำหรับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ก็ยังคงมีในสถานการณ์ หรือเงื่อนไขบางอย่างอยู่ เช่น สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง เพื่อเสริมสร้างฐานะของตน เป็นต้น

ขณะเดียวกัน บ้านมีความสำคัญมากขึ้น ในฐานะเป็นที่พักผ่อนหลังการทำงาน แม้ว่าครอบครัวจะมีขนาดเล็กลง แต่พ่อแม่ลูกก็มักมีได้พบกันอยู่ด้วยกันนานเหมือนในอดีต เพราะต่างมีกิจกรรมนอกบ้านกันมาก ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวจึงมีไม่มากนัก อย่างไรก็ตามในกลุ่มเครือญาติ สำหรับบางครอบครัวยังมีกลุ่มเครือญาติติดต่อกันอยู่ ลูกๆ อาจตั้งบ้านเรือนบริเวณใกล้ๆ รวมถึงอาจมีสมาคมตระกูล หรือมีกิจการของญาติ เป็นที่รวมกันได้เป็นครั้งคราว แต่ก็ไม่กระชับแน่นดังเช่นอดีต (อ้างแล้ว : 2541, 207)

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2540, 137) เสนอว่า การควบคุมทางสังคมในชุมชนเมืองจำเป็นต้องใช้การควบคุมอย่างเป็นทางการ ได้แก่ กฎหมาย และเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ควบคุม ขณะที่การควบคุมอย่างไม่เป็นทางการโดยประเพณี และศีลธรรมโดยอาศัยเพื่อนบ้านคอยควบคุมกันเองนั้นไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากคนในเมืองส่วนใหญ่แม้จะอยู่บ้านใกล้เคียงกัน ก็มักไม่รู้จักรักกันกันเป็นส่วนตัว ต่างคนต่างอยู่ จารีตประเพณีจึงไม่ค่อยมีความหมายสำหรับคนเมือง อย่างไรก็ตามคนเมืองไม่ได้เป็นอิสระจากการควบคุมทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการโดยสิ้นเชิง กลุ่มปฐมนิเทศในหน่วยงาน หรือเพื่อนร่วมงาน ก็มีบทบาทสำคัญในการควบคุมทางสังคมในสังคมคนเมืองเช่นกัน

จะเห็นได้ว่า ภายหลังจากปี พ.ศ. 2475 สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงสูง แม้ว่าในสังคมชนบทยังคงความเป็นสังคมเครือญาติ ซึ่งยังคงพบเห็นได้ในปัจจุบัน ในขณะที่ชุมชนเมืองมีความเจริญด้านธุรกิจค้าขายสูง จึงส่งผลให้แรงงานส่วนเกินในภาคการเกษตรอพยพเข้าสู่เขตเมือง สังคมเมืองจึงมีประชากรหนาแน่น มีความหลากหลายมากขึ้น รวมถึงมีการวางแผนการใช้ที่ดิน การก่อสร้างที่อยู่อาศัย เพื่อรองรับความต้องการของประชาชนที่เข้ามาประกอบอาชีพในเขตเมือง

2.6 งานวิจัย และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 พัฒนาการของหมู่บ้านจัดสรรในประเทศไทย

กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางการบริหารประเทศ ได้มีการวางแผนหลักเมื่อปี พ.ศ. 2501 ดำเนินการเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2503 เรียกว่า “Litchfield” หรือชื่อเป็นทางการว่า “The Greater Bangkok Plan 2533” มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแม่แบบของการจัดการใช้ที่ดิน และวางแผนทางการขยายตัวของกรุงเทพฯ ในอีก 30 ปีข้างหน้า แผนนี้ประเมินว่า ในปี พ.ศ. 2533 กรุงเทพมหานครจะมีประชากร 4.5 ล้านคน

อย่างไรก็ตามแผนนี้ก็มีได้ถูกนำมาใช้ มีเพียงแต่การพัฒนาพื้นที่เมืองในลักษณะเป็นแถบยาว (Ribbon Development) โดยการตัดถนนเป็นวงกว้างผ่านอาณาเขตสวน ที่เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ด้านข้างที่จะมีการใช้สอยเป็นเขตต่างๆ เช่น ถนนจรัลสนิทวงศ์ ถนนกรุงเทพฯ-นนทบุรี ถนนสุขุมวิท โดยพื้นที่สองข้างทางถูกใช้เป็นที่สร้างอาคารพาณิชย์ ขณะที่พื้นที่ด้านหลังหรือพื้นที่เดิม ยังคงอยู่ในสภาพที่เป็นอยู่มาแต่ก่อนจะตัดถนน จึงได้รับการวิจารณ์ว่าเป็นการดำเนินการเพื่อสร้างผลกำไรอย่างสูงจากนักพัฒนาที่ดิน เนื่องจากที่ดินเดิมมีราคาต่ำ แต่เมื่อมีการตัดถนนผ่านราคาก็เพิ่มสูงขึ้น แต่พื้นที่ที่ถูกพัฒนาส่วนใหญ่จะเป็นเพียงพื้นที่ติดถนน

ในปี พ.ศ. 2513 รัฐบาลได้นำแผน Litchfield มาปรับปรุงใช้ เป็นแผนผังโครงการ 20 ปี (พ.ศ. 2514-2533) เรียกว่า “ผังนครหลวง” ปรับจำนวนประชากรเป้าหมายเป็น 6.5 ล้านคน ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (2525-2529) ได้มีการใช้แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ที่ได้รวมจังหวัดใกล้เคียงอันมีพื้นที่ต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานคร คือ นนทบุรี สมุทรสาคร สมุทรปราการ ปทุมธานี นครปฐม เข้าด้วยกัน เรียกว่าปริมณฑล และได้เน้นการพัฒนาในเขตปริมณฑลอย่างต่อเนื่องในแผนพัฒนาฉบับต่อมา เพื่อให้พื้นที่ต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลสามารถเชื่อมโยงกันได้

จากความหนาแน่นของประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อความต้องการที่อยู่อาศัย ขณะเดียวกันราคาที่ดินมีการปรับตัวสูงขึ้น นำไปสู่การขยายตัวของธุรกิจจัดสรรที่ดินและที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นทางออกของปัญหาความต้องการที่อยู่อาศัย โดยสภาพความเป็นอยู่มีลักษณะเป็นชุมชนย่อยๆ ทำเลที่ตั้งส่วนใหญ่มักตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ชานเมือง มีระดับราคาจำหน่ายแตกต่างกันขึ้นกับทำเล และประเภทที่อยู่อาศัยในโครงการ รวมถึงบริการสาธารณูปโภคที่เตรียมไว้รองรับการอยู่อาศัย ซึ่งการขยายตัวของโครงการหมู่บ้านจัดสรรในประเทศไทยสามารถแบ่งเป็นช่วงเวลาต่างๆ ได้ดังนี้

1) ช่วงต้นทศวรรษที่ 2500 – 2510 ในช่วงศตวรรษที่ 2500 รัฐบาลขณะนั้นมีนโยบายเร่งรัดการพัฒนาประเทศโดยเน้นที่ภาคอุตสาหกรรม และการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ รัฐบาลจึงได้ออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 49 พุทธศักราช 2502 ให้ยกเลิกมาตรา 34-37 หมวด 3 ของประมวลกฎหมายการใช้ที่ดิน พุทธศักราช 2497 ที่ว่าด้วยการจำกัดสิทธิในการถือครองที่ดิน เนื่องจากเป็นอุปสรรคต่อการลงทุนในประเทศ ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการกว้านซื้อที่ดินแถบชานเมืองกรุงเทพฯ เพื่อเก็งกำไรอย่างมาก ช่วงเวลานั้นได้เริ่มมีการสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อขายหรือให้เช่าบ้างแล้วในเมือง เช่น เรือนแถว (Row House) ตึกแถว (Shop House) ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยและประกอบการค้า และได้มีการริเริ่มสร้างอาคารสูงเพื่ออยู่อาศัย เช่น แฟลต (Flat) คอร์ต (Court) หรืออพาร์ทเมนต์ (Apartment) โดยกลุ่มลูกค้าเป็นผู้มีรายได้ระดับปานกลาง รวมทั้งชาวต่างประเทศด้วย

อย่างไรก็ตามกิจกรรมที่เฟื่องฟูที่สุดในช่วงเวลานี้ คือ การจัดสรรที่ดิน (Land Subdivision) คือ การแบ่งที่ดินออกเป็นแปลงย่อยๆ เพื่อขาย พร้อมกันนั้นได้จัดให้มีสาธารณูปโภคเข้าไปถึงที่ดินด้วย เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ซึ่งทำเลส่วนใหญ่จะอยู่แถบชานเมืองกรุงเทพฯ โดยเฉพาะย่านพระโขนง บางกะปิ และบางเขน ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 ตลาดที่ดินจัดสรรเริ่มเปลี่ยนสภาพไปสู่การเก็งกำไรมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงสูงขึ้นไปด้วย สถาบันการเงินจึงไม่ให้ความสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้ประกอบการ ธุรกิจจัดสรรที่ดินจึงซบเซาลง

2) ช่วงปี พ.ศ. 2511 – 2515 จากการที่ตลาดที่ดินจัดสรรซบเซา ผู้ประกอบการบางรายจึงหาทางออกด้วยการลงทุนแบบใหม่โดยทำ “บ้านจัดสรร” (Housing Subdivision) ซึ่งประสบผลสำเร็จด้วยดี ส่งผลให้การเติบโตของโครงการบ้านจัดสรรเป็นไปอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ. 2512 มีโครงการบ้านจัดสรรเกิดขึ้นมากกว่า 40 โครงการ ประกอบกับธนาคารพาณิชย์ได้เริ่มให้การสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้ประกอบการ และให้สินเชื่อระยะยาวแก่ผู้ซื้อบ้านเงินผ่อน ธุรกิจบ้านจัดสรรมีอัตราการเติบโตสูง ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 รัฐบาลได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 286 เพื่อควบคุมการจัดสรรที่ดิน ป้องกันมิให้ผู้ประกอบการกระทำการอันเป็นการเอาเปรียบผู้ซื้อ

3) ช่วงปี พ.ศ. 2516 – 2518 กลางปี พ.ศ. 2516 เกิดวิกฤตการณ์น้ำมัน ส่งผลให้ราคาวัสดุก่อสร้าง และค่าแรงถีบตัวสูงขึ้น กำลังซื้อของประชาชนถดถอยลง ทำให้ปริมาณการผลิตบ้านจัดสรรลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่เนื่องจากธนาคารอาคารสงเคราะห์ได้เริ่มให้สินเชื่อระยะสั้นเพื่อการก่อสร้างที่อยู่อาศัย และสินเชื่อระยะยาวเพื่อการซื้อบ้านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 ทำให้กิจการบ้านจัดสรรสามารถประคองตัวอยู่ได้

4) ช่วงปี พ.ศ. 2519 – 2522 กิจการบ้านจัดสรรเริ่มฟื้นตัวจากปัจจัยเกื้อหนุนคือ 1) รัฐบาลได้ประกาศนโยบายก่อสร้างที่อยู่อาศัย โดยให้การเคหะแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการจำนวน 120,000 หน่วย ภายใน 5 ปี มีส่วนช่วยกระตุ้นให้ตลาดที่อยู่อาศัยเริ่มคึกคัก และสร้างความมั่นใจในการลงทุนให้กับผู้ประกอบการ 2) ผลจากวิกฤตการณ์น้ำมัน ทำให้การลงทุนในภาคอื่นๆ ชะลอตัว สถาบันการเงินต่างๆ มีเงินที่จะปล่อยสินเชื่อได้มากขึ้นในอัตราดอกเบี้ยที่ไม่สูงนัก เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถหาแหล่งเงินได้สะดวกขึ้น 3) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ธนาคารอาคารสงเคราะห์ได้มีบทบาทในการสนับสนุนทางการเงินให้แก่ผู้ประกอบการมากขึ้น ด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้ประกอบการไปพร้อมๆ กับให้สินเชื่อแก่ผู้ซื้อบ้าน โดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเงินทุนทั่วไป ทำให้จำนวนลูกค้าของธนาคารเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กลายเป็นสถาบันการเงินหลักทางด้านที่อยู่อาศัยในขณะนั้น

อย่างไรก็ตามผลจากราคาน้ำมันที่สูงขึ้น ประกอบกับสภาพการจราจรแออัดในกรุงเทพฯ ทำให้ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชานเมืองได้รับผลกระทบ ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางเข้ามาในเมืองมาก ผู้ประกอบการหลายรายจึงเริ่มพัฒนาบ้านในเมืองรูปแบบ ทาวน์เฮ้าส์ (Town House) กันมากขึ้นในหลายระดับราคา ซึ่งได้รับความนิยมมากในระยะนี้

5) ช่วงปี พ.ศ. 2523 – 2525 ประเทศไทยประสบกับวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 ทำให้ราคาวัสดุก่อสร้างและค่าแรงถีบตัวสูงขึ้นไปอีก นอกจากนั้นผู้ประกอบการบางรายประสบปัญหาเรื่องเครดิตการซื้อวัสดุก่อสร้าง จากระบบเครดิตมาซื้อด้วยเงินสด แม้บางรายอาจใช้เครดิตได้อยู่ แต่เงื่อนไขการชำระเงินเร็วขึ้น ขณะเดียวกันอัตราดอกเบี้ยของต่างประเทศก็สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ในระยะปี พ.ศ. 2523-2524 รัฐบาลต้องประกาศปรับปรุงโครงสร้างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ก็ได้รับผลกระทบด้วย จึงได้ชะลอการให้สินเชื่อแก่ประชาชน เหล่านี้ล้วนส่งผลให้ปริมาณการผลิตบ้านจัดสรรลดลงอย่างรวดเร็ว

ผู้ประกอบการจึงปรับตัวด้วยการแบ่งโครงการออกเป็นขนาดย่อยๆ ดำเนินการสร้างเป็นระยะๆ หรือสร้างบ้านตัวอย่างขึ้นไม่กี่หลัง เมื่อมีผู้สั่งจอง และวางเงินมัดจำแล้วจึงค่อยลงมือสร้างบ้าน ขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการเริ่มสร้างบ้านแบบทาวน์เฮ้าส์ขึ้นในแถบชานเมืองด้วย เพื่อให้บ้านมีราคาถูกลง ตลอดจนมีผู้ประกอบการที่ตัดทำโครงการขนาดเล็กๆ กระจายอยู่ตามพื้นที่

ต่างๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีข้อดีคือ 1) ที่ดินผืนเล็กๆ ระหว่างตัวเมืองชั้นในกับชานเมืองหาได้ไม่ยาก 2) มีระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการมีอยู่แล้วในพื้นที่ 3) สามารถเปิดเครดิตส่วนตัวโดยไม่ต้องของอนุมัติโครงการจากสถาบันการเงินให้ยุ่งยาก 4) ไม่ต้องโฆษณามาก

6) ช่วงปี พ.ศ. 2526 – 2529 ธุรกิจบ้านจัดสรรมีแนวโน้มดีขึ้นอย่างช้าๆ มีผลจากอัตราดอกเบี้ยที่ลดลง และสถาบันการเงินต่างๆ มีสภาพคล่องมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2526 พบว่า มีการสร้างบ้านจัดสรรประมาณ 14,075 หน่วย อย่างไรก็ตามต้นปี พ.ศ. 2527 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดมาตรการจำกัดสินเชื่อ 18 % ซึ่งส่งผลกระทบต่อธุรกิจบ้านจัดสรรด้วย ในช่วงกลางปี พ.ศ. 2528 ธนาคารพาณิชย์เริ่มมีสภาพคล่องดีขึ้น ให้สินเชื่อด้านที่อยู่อาศัยมากพอสมควร ทำให้สินเชื่อสำหรับผู้ซื้อบ้านไม่มีปัญหา แต่สำหรับผู้ประกอบการยังคงเข้มงวดอยู่

อนึ่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 พบว่าผู้ประกอบการหันมาลงทุนทำโครงการบ้านจัดสรรราคาสูงมากขึ้น เนื่องจากอุปสงค์ของบ้านระดับราคาสูงมีมากกว่าอุปทาน และการแข่งขันยังไม่รุนแรงนัก สำหรับโครงการบ้านจัดสรรระดับกลางค่อนข้างซบเซา เนื่องจากโครงสร้างเงินเดือนของประชาชนที่เป็นลูกค้าใหญ่สูงขึ้น ในอัตราส่วนที่ช้ากว่าราคาสินค้าอุปโภคบริโภค

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 พบว่า ผู้ประกอบการหลายรายหันไปให้ความสนใจกับโครงการระดับราคาต่ำกันมาก ส่วนหนึ่งหันมาทำโครงการบ้านให้กับหน่วยราชการ เนื่องจากผู้ประกอบการสามารถดำเนินงานได้อย่างสะดวก และไม่เสี่ยง มีกลุ่มลูกค้าที่แน่นอน ได้รับการผ่อนผันเป็นพิเศษในเรื่องมาตรฐานของโครงการตาม ปว. 286 ตลอดจนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการโฆษณา หรือส่งเสริมการขาย หรือเสียเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และได้รับการส่งเสริมจากสถาบันการเงินเป็นอย่างดี (พิภพ รอดภัย : เอกสารอัดสำเนา ไม่ระบุปีที่พิมพ์)

7) ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2529 - 2532 รัฐได้ดำเนินมาตรการต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อธุรกิจบ้านจัดสรรมากขึ้น ด้วยการดำเนินการ ประกาศลดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลง และลดเป็นพิเศษสำหรับการลงทุนในภาคธุรกิจที่สำคัญ รวมถึงสินเชื่อเพื่อการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยด้วย การประกาศลดราคาน้ำมัน ลดค่ากระแสไฟฟ้า ซึ่งส่งผลให้มีการประกาศลดราคาปูนซีเมนต์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ภาวะการลงทุนในกิจการบ้านจัดสรร และการซื้อขายบ้านจัดสรร โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2530 – 2532 เกิดความต้องการที่ดินเพื่อการก่อสร้างทุกประเภทพุ่งขึ้นอย่างเห็นได้ชัด มีการเก็งกำไร และปั่นราคาที่ดินอย่างกว้างขวาง ทำให้ราคาที่ดินทะยานขึ้น

8) ช่วงปี พ.ศ. 2533 – 2535 จากระาคาที่ดินที่สูงขึ้นมากเป็นตัวการสำคัญ นอกจากส่งผลให้ผู้ที่ต้องการซื้อที่ดินต้องซื้อในราคาสูงแล้ว ยังส่งผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อสูงขึ้นอย่างรวดเร็วขึ้นในประเทศ ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2533 ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงประกาศให้ธนาคารพาณิชย์ เพิ่มความระมัดระวังในการปล่อยสินเชื่อให้กับโครงการที่ไม่เป็นประโยชน์ ขณะเดียวกันโครงการลง

ทุนขนาดใหญ่ก่อนหน้านั้นต้องการสินเชื่อเพิ่มขึ้น แต่ภาวะเงินออมในประเทศลดลง เงินออมบางส่วนถูกนำไปลงทุนเพื่อเก็งกำไรแทน ธนาคารพาณิชย์จึงต้องปรับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากให้สูงขึ้นไปพร้อมๆ กับปรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ด้วย จึงเป็นภาระแก่ผู้ประกอบการ และผู้ซื้อในการผ่อนชำระกับสถาบันการเงิน ประกอบกับการเติบโตอย่างรวดเร็วของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์นี้ ส่งผลให้เกิดภาวะวัสดุก่อสร้างขาดแคลน และมีราคาแพง ตลอดจนเกิดการแย่งตัวคนงานทุกระดับของการก่อสร้าง สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ธุรกิจก่อสร้างเริ่มชะลอตัวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงต้นปี พ.ศ. 2533

แม้ว่ารัฐบาลจะพยายามกระตุ้นกำลังซื้อของผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็น การปรับเงินเดือนข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน การปรับภาษีเงินได้ ลดอัตราดอกเบี้ย แต่จากการรัฐประหารรัฐบาล ฯพณฯ ชาติชาย ชุณหะวัณ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2534 จนส่งผลให้สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไม่มั่นคงในช่วง วันที่ 17 – 20 พฤษภาคม 2535 นับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขยายตัวของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

9) ช่วงปี พ.ศ. 2535 –2536 ในช่วงกลางปี พ.ศ. 2536 ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เริ่มฟื้นตัวขึ้น จากภาวะเศรษฐกิจที่ขยายตัว สภาพคล่องทางการเงินที่มีอย่างเหลือเฟือ ตลอดจนรัฐบาลได้กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อกระตุ้นธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

10) ช่วงปี พ.ศ. 2537 –2539 ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่กำลังฟื้นตัว กลับชะงักขึ้นอีกครั้งเนื่องจากมีสินค้าล้นตลาด และแนวโน้มอัตราดอกเบี้ยที่ขยับสูงขึ้น ประกอบกับภาวะการเงินของประเทศตึงตัวจากวิกฤตการณ์ทางการเงินที่ผันผวนทั่วโลก ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศนโยบายควบคุมปัญหาเงินเฟ้อ และได้ส่งผลต่อการปล่อยสินเชื่อในภาคธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ด้วย นอกจากนี้ยังมีปัญหาจากราคาวัสดุก่อสร้างที่สูงขึ้น ส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนวัสดุก่อสร้างบางประเภทด้วย

11) ช่วงปี พ.ศ. 2539 – 2540 ผลจากภาวะธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ซบเซา จากการผลิตล้นตลาด และทำให้เกิดการแข่งขันด้านการตลาดและการขายอย่างรุนแรง และทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบการประสบปัญหาสภาพคล่อง และภาวะตลาดไม่เอื้ออำนวยต่อการลงทุน ส่งผลให้การผลิต และขายในปี พ.ศ. 2540 ลดน้อยลง (ภัทราวดี ศรีปัญญาภูมิกุล : 2540)

2.6.2 ลักษณะสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรร

บงกช เปรื่องประสาธ ศึกษาเรื่อง “การศึกษาแบบกระแสทวนทางกายภาพของหมู่บ้านจัดสรรชานเมืองกรุงเทพมหานคร ที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกื้อกูลกันของผู้อยู่อาศัย”

วิทยานิพนธ์หลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ. 2538

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในวัยแรงงาน มีระดับการศึกษาสูง คือ ในระดับปริญญาตรี เป็นครอบครัวใหม่ที่แยกตัวออกมาจากครอบครัวเดิม มีรายได้สูงเพียงพอต่อการใช้เพื่อการเดินทางเข้าไปทำงานในเมือง และมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ใกล้เคียงกับที่อยู่ปัจจุบันคือ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะประชากรที่ทำการศึกษากับความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยพบ 3 ลักษณะที่มีความสัมพันธ์กันได้แก่ 1) สมาชิกครัวเรือนที่เป็นเด็ก กล่าวคือ ในครัวเรือนที่มีเด็กเป็นสมาชิก เมื่อเด็กออกไปเล่นกับเพื่อนบ้าน จะทำให้ผู้ใหญ่มีโอกาสที่จะรู้จักกันได้ง่ายขึ้น 2) ระยะเวลาในการอยู่อาศัย กล่าวคือ เมื่ออยู่อาศัยเป็นเวลานานจะเกิดความไว้วางใจคุ้นเคยระหว่างเพื่อนบ้านมากขึ้น และ 3) สมาชิกครัวเรือนที่เป็นผู้ใหญ่ พบว่าส่วนใหญ่จะไม่ได้ทำกิจกรรมที่มีลักษณะสหสัมพันธ์ร่วมกันบ่อยมากนัก ซึ่งการทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันจะต้องมีความสนิทสนม หรือความชอบโดยส่วนตัว ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านจัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางสังคมของผู้อยู่อาศัยพบว่า ลักษณะทางกายภาพ ซึ่งมีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมได้แก่ ระยะห่างระหว่างบ้านกับรั้ว ความกว้างถนน ทางเท้า และลักษณะของรั้ว

ปกรณ์ เทพจร ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพในชุมชนประเภททาวนเฮาส์กับการเกิดคดีอาชญากรรม ศึกษาเฉพาะกรณีของการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินในที่อยู่อาศัยของเขตบางกะปิ” วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ. 2541

ผลการศึกษาพบว่า คดีชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ จะมีสัดส่วนสูงขึ้นตามจำนวนทางเข้าออกในชุมชน และความกว้างของถนนในชุมชน ผู้เสียหายมีความรู้สึกปลอดภัยในบ้านและในระดับชุมชนน้อย จะมีสัดส่วนสูงขึ้นตามขนาดชุมชน และจำนวนครัวเรือนต่อทางเดินร่วมหรือขนาดของกลุ่มที่เพิ่มขึ้น และความรู้สึกเกี่ยวกับคนแปลกหน้าในชุมชนจะมีสัดส่วนสูงขึ้นตามขนาดของชุมชน

2.6.3 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรร

ขวัญชัย วงศ์นิตกร ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้อยู่อาศัยในเขตหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านจัดสรรเทพประทาน อำเภอ

บางกรวย จังหวัดนนทบุรี” วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2532

ผลการศึกษาพบว่า ผู้อยู่อาศัยในเขตหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านจัดสรรของตนเองในด้านการร่วมบำรุงรักษา และติดตามผลการพัฒนาชุมชนมากที่สุด รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเสนอความคิดเห็น และการวางแผนชุมชน และพบว่า ปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจ การเป็นผู้นำทั้งในและนอกชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม การติดต่อกับผู้นำ และการได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมในชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ภาวิณี เพชรสว่าง ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา หมู่บ้านจัดสรรชานเมือง ส.ภาณุรังษี ต.บางกรวย อ.บางกรวย จ.นนทบุรี” ภาคนิพนธ์โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2541

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้สมาชิกหมู่บ้านมีการรวมตัวกันเป็นอย่างดีในสมัยที่หมู่บ้านยังใหม่อยู่ และปัจจัยที่ขัดขวางทำให้การมีส่วนร่วมลดลงในปัจจุบันนั้น มีทั้งหมด 4 ปัจจัยคือ 1) ปัจจัยทางด้านตัวบุคคล 2) ผู้นำ 3) รูปแบบกิจกรรม 4) และการติดต่อสื่อสาร โดยเริ่มแรกสมาชิกหมู่บ้านมีการรวมตัวสังสรรค์กัน ต้องการมีกลุ่มพวกพ้อง เป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน และมีการจัดตั้งเป็นชมรมวันเสาร์ เพื่อสร้างความสามัคคีให้กับสมาชิกในหมู่บ้าน รวมทั้งมีผลงานในการเจรจาต่อรองกับเจ้าของหมู่บ้านในเรื่องการพัฒนาสาธารณูปโภค ต่อมาเมื่อเวลาผ่านไป มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม และการเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้านเองด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงผู้นำ และความไม่ต่อเนื่องในการทำงานของคณะกรรมการ ทำให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกหมู่บ้านเริ่มลดลง และนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ลดลงด้วย

ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมคือ “ผู้นำ” ซึ่งเป็นผู้ที่ริเริ่มกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับการทำงานของคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นเมื่อไม่มีความต่อเนื่องของผู้นำและคณะกรรมการ จึงเป็นปัจจัยที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมในระยะหลัง ประกอบกับรูปแบบกิจกรรมที่จัดขึ้นในระยะแรกมีลักษณะเพื่อความสนุกสนาน โดยมิได้มีการมีกิจกรรมที่แสดงให้เห็นประโยชน์ในการร่วมกิจกรรมน้อยลงด้วย และปัจจัยสุดท้ายคือ การติดต่อสื่อสารในรูปแบบการพูดคุยกันระหว่างบุคคล เมื่อครั้งที่สมาชิกหมู่บ้านยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันอยู่นั้น เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ แต่ต้องอาศัยการติดต่อสื่อสารที่มีความต่อเนื่อง และมีความชัดเจนโดยเฉพาะในเรื่องเงิน มิฉะนั้นจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมได้เช่นเดียวกัน

2.6.4 การบริหารชุมชนหมู่บ้านจัดสรร

รายงานรายงานสถานการณ์ที่อยู่อาศัยปี 2538 และแนวโน้มปี 2539 ได้เสนอเรื่อง “การบริหารชุมชนบ้านจัดสรร : ปัญหาและแนวทางแก้ไข” ไว้โดยสรุปดังนี้

ในปี พ.ศ. 2538 -2539 มีชุมชนบ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ประมาณ 6,000 ชุมชน และมีแนวโน้มนำการขยายเพิ่มขึ้นตลอดเวลา และแม้ว่ากฎหมายควบคุมการจัดสรรที่ดิน ปว.286 พ.ศ. 2515 จะมีบทบัญญัติในการคุ้มครองผู้อยู่อาศัยโดยให้ผู้จัดสรรที่ดินเป็นผู้ดูแล และรับผิดชอบสาธารณูปโภคทั้งหมดของชุมชนบ้านจัดสรรตลอดไปก็ตาม แต่บทบัญญัติดังกล่าวก็เปิดโอกาสให้ผู้จัดสรรโอนภาระรับผิดชอบให้หน่วยงานส่วนท้องถิ่นดูแลได้ และในสภาพเป็นจริงยังปรากฏว่า ผู้จัดสรรส่วนใหญ่มักจะปล่อยให้ผู้อยู่อาศัยจัดตั้งกลุ่ม หรือองค์กรขึ้นเพื่อดูแลชุมชนเมื่อตนปิดขายโครงการแล้ว จึงทำให้เกิดปัญหาสำหรับชุมชนซึ่งยังไม่มีความพร้อมในการบริหารจัดการชุมชนของตน หรือชุมชนที่มีเงินทุนไม่เพียงพอในการดูแลรักษาระบบสาธารณูปโภค ส่งผลให้สภาพแวดล้อมของชุมชนเสื่อมโทรมลง และคุณภาพชีวิตในการอยู่อาศัยต่ำ

สำหรับปัญหาของการบริหารชุมชนบ้านจัดสรรสรุปได้ว่า เกิดจากปัญหาหลัก 3 ประการคือ

1) กฎหมาย ในปัจจุบันไม่มีกฎหมายบังคับการจดทะเบียนค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภค ส่วนกลางจากลูกบ้าน เนื่องจากกฎหมายปว.286 และพรบ.ควบคุมการจัดสรรที่ดินได้บังคับให้เจ้าของเป็นผู้ดูแลระบบสาธารณูปโภคภายในโครงการไปโดยตลอด ซึ่งเป็นภาระที่หนักมากสำหรับผู้ประกอบการ และเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติด้วย และยังส่งผลสืบเนื่องถึงการโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินส่วนกลางด้วย เพราะหากไม่มีกฎหมายรองรับการโอนทรัพย์สินส่วนกลางให้ลูกบ้านซึ่งรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กรต่างๆ ก็ไม่สามารถกระทำได้ ดังนั้นจึงควรผลักดันให้มีกฎหมาย “นิติบุคคลบ้านจัดสรร” ขึ้น โดยมีทางเลือก 4 ประการคือ (1) ให้ผู้ประกอบการเป็นผู้บริหารทรัพย์สินส่วนกลาง (2) ยกให้กับนิติบุคคล อาทิ สหกรณ์ คณะกรรมการหมู่บ้าน ฯลฯ เป็นผู้ดูแลแต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้อยู่อาศัยอย่างน้อย 2 ใน 3 ด้วย (3) จัดตั้งกองทุนดูแลทรัพย์สินส่วนกลาง โดยเรียกเก็บเงินกองทุนจากลูกบ้าน (4) ยกให้เป็นพื้นที่สาธารณะ โดยมอบให้กับหน่วยงานท้องถิ่นดูแล

2) องค์กร ปัจจุบันยังไม่มีรูปแบบองค์กรใดที่ดีที่สุด และจะเป็นมาตรฐานในการบริหารชุมชนบ้านจัดสรร ดังนั้นชุมชนบ้านจัดสรรที่มีผู้อยู่อาศัยแล้ว จึงต่างจัดตั้งองค์กรของตนขึ้นมาอย่างหลากหลาย

3) บุคลากร ปัญหาในการจัดการชุมชนบ้านจัดสรรมีความจำเป็นต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ขององค์กรผู้ดูแลชุมชนไว้ตั้งแต่เมื่อจัดตั้ง หากชุมชนใดมีการเลือกตั้งคณะกรรมการ

บริหารชุมชนซึ่งไม่มีความชำนาญในการบริหาร ก็อาจมีหน้าที่ดูแลกองทุนเพียงอย่างเดียว โดยจ้างบริษัทผู้บริหารชุมชนมืออาชีพจากภายนอกมาแทน นอกจากนั้นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนไม่หน้าที่จะมีบทบาทในการบริหารค่าใช้จ่ายเพียงอย่างเดียว แต่ควรทำหน้าที่หารายได้จากภายนอกเพื่อบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายในการบริหารชุมชนของตนได้ด้วย

หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ Section : ฉบับที่ 1352 ปีที่ 19 วันที่ 28-30 มกราคม 2542 เสนอบทความเรื่อง “เอกชนขอแก้กฎระเบียบการ กำกับ.จัดสรร ไร่สูงสุดท้าย

เสนอว่า สาระของพรบ.การจัดสรรที่ดินพ.ศ.....(ฉบับใหม่) ที่แก้ไขเพิ่มเติมจากประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 286 (ปว.286) มีหลักการ และเนื้อหาสาระที่สำคัญคือ การกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองผู้ซื้อที่ดินจัดสรร โดยเฉพาะสิทธิในที่ดินจัดสรร และกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบบำรุงรักษาสาธารณูปโภค และบริการสาธารณะ และให้การอนุญาตตลอดจนการควบคุมการจัดสรรที่ดินกระจายไปสู่อำนาจของจังหวัดนั้นๆ นอกจากนี้ยังกำหนดให้ผู้ประกอบการ ที่พร้อมจัดตั้งนิติบุคคลบ้านจัดสรรขึ้นมาดูแลชุมชน และสาธารณูปโภคให้อยู่ในสภาพที่ดีอีกด้วย หรือยกให้กับท้องถิ่นหากผู้ประกอบการ ไม่ดูแลเอง

อย่างไรก็ตามนายสุนทร สถาพร กรรมการสมาคมธุรกิจบ้านจัดสรร แสดงความเห็นว่ “อำนาจของคณะกรรมการจัดสรรที่ดินแต่ละจังหวัดมีขอบเขตอำนาจที่ชัดเจน เนื่องจากพรบ.จัดสรรฉบับใหม่ให้อำนาจคณะกรรมการจัดสรรที่ดินแต่ละจังหวัดในการออกกฎหมายในแต่ละท้องที่ กฎหมายจึงควรที่จะกำหนดการใช้อำนาจที่ชัดเจนในด้านการดูแลสาธารณูปโภคส่วนกลาง ในโครงการผู้อยู่อาศัยน่าจะมีส่วนในการตัดสินใจตัดสินใจ

และได้เสริมอีกว่า “กฎหมายใหม่ได้กำหนดไว้เพียง 3 ทางเลือกคือ ให้เจ้าของโครงการบริหารยกให้ท้องถิ่นบริหาร หรือการจัดตั้งนิติบุคคลบ้านจัดสรร กฎหมายควรเปิดกว้างมากกว่านี้ โดยผู้อยู่อาศัยเป็นผู้ตัดสินใจโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่กฎหมายใหม่จะเป็นการบังคับให้กระทำได้เพียง 3 แนวทาง ซึ่งสมาคมเห็นว่าควรที่จะเปิดกว้างมากขึ้น”

2.6.5 เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

อคิน รพีพัฒน์, มรว. ได้ศึกษาเรื่อง “ชีวิตและจุดจบของสลัมกรุงเทพฯแห่งหนึ่ง” ที่หมู่บ้านวัดฉนวนสะพานขาว ตั้งอยู่ในส่วนกลางด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร ชุมชนนี้อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือ วัดฉนวน และตรอกไต้ ซึ่งแตกต่างกันทั้งด้านลักษณะบ้าน และสังคม

อคิน เสนอผลการศึกษารายหนึ่งว่า ลักษณะทางกายภาพของบ้านมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย การที่มีรั้วสูงๆ กั้นรอบบริเวณของบ้านใหญ่ๆ ในเขตวัดฉนวน

ทำให้คนในแต่ละบ้านแยกตัวออกจากบ้านคนอื่นมาสร้างหน่วยสังคมอิสระในบ้านตนเอง ดังนั้นคนในแต่ละบ้านจะคบหาสมาคมกับคนในบ้านตนเองเท่านั้น ไม่ค่อยพูดจาสังสรรค์กับคนบ้านอื่น ลักษณะสังคมของตรอกไต้นั้นตรงข้ามกับวัดญวน ที่ตรอกไต้นบ้านทุกๆ บ้านอยู่ชิดติดกันจนแทบจะซ้อนกัน พอเปิดประตูเรือนก็พบเพื่อนบ้าน พวกเขาพึ่งพาอาศัยกันในบริเวณที่จำเป็น เช่น การใช้น้ำประปาและไฟฟ้า ที่ตรอกไต้นทุกคนรู้จักกัน และรู้ดีว่าเขาเป็นสมาชิกของชุมชนเดียวกัน คือ ชุมชนตรอกไต้น

นิตยสารรัฐจักร อาคารที่ดิน ปีที่ 11 (1) ฉบับที่ 579 (14) วันเสาร์ที่ 8 - 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 เสนอบทความเรื่อง “ผ่าแผนพัฒนาเมืองนำอยู่ของสภาพัฒน์” โดยสรุปดังนี้

สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม เลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เสนอความเห็นว่ อนาคตกรุงเทพฯ และหัวเมืองหลักในภูมิภาคจะต้องเกิดปัญหาความไม่สมดุลทางสิ่งแวดล้อมจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ที่อยู่อาศัยในเมือง เพราะเชื่อว่าในอนาคตการเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองจะมีมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งประเทศ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนคือ การพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดการลงทุน การขยายตัวของภาวะการจ้างงาน และการพัฒนาประชาธิปไตย

จากการสัมมนาครั้งนี้ได้มีการนำเสนอ “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามภารกิจการพัฒนา” โดยได้แยกเป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ดังนี้

ปัจจัยภายนอก : โอกาสและข้อจำกัด พบว่า โอกาสการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนเด่นชัดขึ้น สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงโลก ทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ และแนวโน้มการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่ดี ขณะที่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในทุกระดับอย่างเท่าเทียมกัน ขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงข้อจำกัดอันเนื่องมาจากความสามารถในการแข่งขันของประเทศมีแนวโน้มลดลง วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินที่ส่งผลกระทบต่อคนและสังคมไทยอย่างกว้างขวาง เกิดการชะลอตัวด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระวังการลงทุน โครงการใหม่ๆ ที่สำคัญ นอกจากนั้นแนวโน้มการกระจายรายได้และความเหลื่อมล้ำทางสังคมและคุณภาพชีวิตคนไทยในเมืองและชนบทยังคงมีอยู่ ตลอดจนการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เร่งรัดการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศน์ สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินการตามภารกิจการพัฒนา

ปัจจัยภายใน : จุดอ่อน - จุดแข็ง ปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อนสำคัญคือ ปัญหาการประสานการดำเนินการที่ขาดเอกภาพทั้งจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ก่อให้เกิด

ความล่าช้า และปัญหาด้านกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาเมืองเท่าที่ควร เช่น กฎหมายผังเมือง กฎหมายสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพในระดับท้องถิ่น

ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งที่จะส่งเสริมการพัฒนาเมืองให้มีความน่าอยู่ ได้แก่ การเป็นฐานจ้างแรงงานโดยเฉพาะภาคบริการและอุตสาหกรรม การเป็นแหล่งให้บริการสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการ แก่พื้นที่โดยรอบรวมถึงพื้นที่ชนบท

ในการสัมมนาครั้งนี้ได้เสนอประเด็นสำคัญที่รัฐควรให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมดังนี้

- 1) ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ให้ขยายกว้างสู่ชุมชนระดับต่างๆ
- 2) สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่เมืองและชุมชนให้สอดคล้องกับภาพรวมการพัฒนาพื้นที่ในระดับประเทศ
- 3) พัฒนาสังคม และวัฒนธรรมชุมชน เช่น กระตุ้นให้ท้องถิ่นมีการสร้างเวทีวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อการพบปะแลกเปลี่ยน และสังสรรค์ศิลปวัฒนธรรมชุมชน เพื่อนำไปสู่ศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชนต่อไป
- 4) การกระจายอำนาจไปสู่ส่วนท้องถิ่น ควรให้มีการเพิ่มบทบาท และการกระจายอำนาจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เช่น การกระจายบทบาททางผังเมือง หรือการเพิ่มรายได้ และกระจายอำนาจทางการเงินการคลังแก่ท้องถิ่น เพื่อให้เพียงพอต่อการให้บริการโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เป็นต้น
- 5) การเสริมสร้างสมรรถนะท้องถิ่นให้เข้มแข็ง และเตรียมความพร้อมต่อการพัฒนาเพื่อยกระดับมาตรฐานการบริการ โครงสร้างพื้นฐานของเมือง โดยเฉพาะในโครงการลงทุนขนาดใหญ่ในระดับศูนย์กลางในภูมิภาคและชุมชนมหานคร เพราะอาจเกินความสามารถของท้องถิ่นที่จะดำเนินการได้
- 6) การสร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงชุมชน องค์กรท้องถิ่น และประชาชน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชนเมือง หมู่บ้านจัดสรรลานทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม ทฤษฎีการขยายตัวของเมือง แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม และแนวความคิดเกี่ยวกับหมู่บ้านจัดสรร นำมาวิเคราะห์ ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง และองค์ประกอบของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยกับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้อยู่อาศัยในชุมชนบริเวณใกล้เคียง เพื่อให้ได้ข้อมูลแบบภาพรวม (Holistic Approach) อันเป็นการมอง วิเคราะห์ เพื่ออธิบายความหมายของปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น

3.2 การเลือกพื้นที่ศึกษา

ผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง โดยพิจารณาพื้นที่ จากการสำรวจข้อมูลทั่วไป ดังต่อไปนี้

3.2.1 เป็นหมู่บ้านจัดสรรที่อยู่ในเขตจังหวัดนนทบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากพื้นที่ที่ผู้ศึกษาอาศัยอยู่ และมีพื้นที่ติดกับจังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้รับผลจากความเจริญของกรุงเทพมหานคร เช่น เส้นทางคมนาคม การสื่อสาร เป็นต้น

3.3.2 สถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัยมีความหลากหลาย

3.2.3 ผู้อยู่อาศัยมีวิถีชีวิตสัมพันธ์อยู่กับจังหวัดกรุงเทพมหานคร สามารถเดินทางไปและกลับ ได้เป็นประจำวัน เช่น การประกอบอาชีพ การศึกษา เป็นต้น

3.2.4 ผู้ศึกษามีความคุ้นเคยกับพื้นที่ ในด้านสถานที่ตั้ง หรือบุคคลผู้อยู่อาศัยในพื้นที่นั้น

3.2.5 ผู้ศึกษามีความสะดวกในการเข้าพำนักอาศัย หรือมีระยะเวลาเดินทางไปเก็บข้อมูลได้เป็นประจำวัน

จากองค์ประกอบข้างต้น คาดว่าจะช่วยให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้ และได้องค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรร บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเลือกหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นพื้นที่ศึกษา โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

3.3 วิธีการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาตามแนวคิดทางด้านมานุษยวิทยา ซึ่งมีกระบวนการศึกษาดังนี้ คือ

3.3.1 การเตรียมตัวก่อนเข้าพื้นที่ศึกษา แบ่งออกได้เป็น

- 1) รวบรวม และเรียบเรียงข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยานิพนธ์ งานวิจัย หนังสือเล่ม บทความ เอกสารราชการ ฯลฯ
- 2) ประมวลความคิด ลำดับความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์การศึกษา ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ สรุปแนวคิดทฤษฎี สร้างกรอบความคิดในการศึกษา และวิธีการศึกษา
- 3) ศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่อำเภอปากเกร็ด สภาพทั่วไปของโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทองทั้งภายนอก และภายในโครงการ เพื่อจัดทำแผนที่ชุมชนหมู่บ้านจัดสรรลานทอง และทำแผนที่บ้านเลขที่ทุกหลัง ที่อยู่ในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง
- 4) กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อยู่อาศัยทั่วไปในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านจัดสรรลานทอง คณะกรรมการบริหารชมรม และสมาชิกชมรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ผู้ประกอบการโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง คณะกรรมการชุมชนย่อยบางพูด 6 หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การศึกษา ซึ่งจะได้อีกว่าโดยละเอียดต่อไปในหัวข้อวิธีการเก็บข้อมูล
- 5) กำหนดแนวคำถามทั่วไป และคำถามในการสัมภาษณ์รายครัวเรือน ตามกรอบความคิดในการศึกษา

3.3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) เพื่อรวบรวมข้อมูลชุมชนในด้านต่างๆ เพื่ออธิบายความหมายของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

1) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ใช้แบบสอบถามรายครัวเรือน การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนตามโอกาสต่างๆ เพื่อสังเกตพฤติกรรม ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันของผู้อยู่อาศัยทั้งที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านลานทอง และผู้อยู่อาศัยทั่วไป เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันที่เกิดขึ้น ตลอดจนสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างใกล้ชิด โดยใช้ การจดจำ แถบบันทึกเสียง แบบสอบถาม กล้องถ่ายภาพ เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

2) วิธีการเก็บข้อมูล

1) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ผู้ศึกษาจะใช้แบบสอบถาม 1,086 ชุด เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมโดยภาพรวมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทอง โดยแบ่งการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามออกเป็น 2 ช่วงคือ

(1) ผู้ศึกษาแจกกับตัวผู้อยู่อาศัยเอง ซึ่งการแจกแบบสอบถามช่วงนี้ ผู้ศึกษาจะแจกครบทุกครัวเรือนที่พบว่ามิใช่ผู้อยู่อาศัยในทุกซอย โดยผู้ศึกษาจะแนะนำตัวชี้แจงวัตถุประสงค์การเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง และนัดวันมารับแบบสอบถามคืนตั้งแต่ 5-7 วัน จำนวนทั้งสิ้น 500 ชุด เพื่อทดสอบการตอบรับจากผู้อยู่อาศัย และปัญหาในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในพื้นที่ ซึ่งได้รับคืนจำนวน 250 ชุด หลังจากนั้นทำการปรับวิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามครั้งที่ 2

(2) ผู้ศึกษาแจกแบบสอบถามโดย จัดทำจดหมายแนะนำตัวชี้แจงวัตถุประสงค์แนบไปพร้อมกับแบบสอบถาม และซองจดหมายจำหน่ายถึงผู้ศึกษาติดแสตมป์ โดยสอดไว้ในที่กล่องรับจดหมาย หรือรั้วที่อยู่อาศัย เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ส่งกลับทางไปรษณีย์ จำนวนทั้งสิ้น 586 ชุดแจกครบทุกครัวเรือนที่ยังไม่เคยแจกช่วงแรก ภายในวันเดียวกันได้รับคืนจำนวน 110 ชุด

การแจกแบบสอบถามทั้ง 2 ช่วงนี้ จะไม่ซ้ำครัวเรือน โดยการจัดทำแผนผังเลขที่ที่อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านทั้งหมดก่อนทำการแจกแบบสอบถาม เพื่อตรวจสอบข้อมูลว่าได้แจกแบบสอบถามแล้วหรือไม่

2) การสัมภาษณ์ เป็นการพูดคุยสอบถามโดยตรง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้

(1) คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านลานทองประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการฯ คณะกรรมการฝ่ายต่าง รวมถึงคณะกรรมการชุมชนย่อยบางชุด 6 (หมู่บ้านจัดสรรลานทอง) เพื่อให้ข้อมูลประวัติหมู่บ้านลานทอง ศึกษาบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านลานทอง ข้อมูลทั่วไป และความสัมพันธ์ของคณะกรรมการฯ กับผู้อยู่อาศัย

(2) คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่างๆ และ ผู้อยู่อาศัยทั่วไป โดยเป็นการสัมภาษณ์ระดับลึก เพื่อเป็นกรณีศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน บทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่ม

(3) ผู้ประกอบการโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง เพื่อให้ข้อมูลประวัติ ลักษณะโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ศึกษาความสัมพันธ์ของผู้ประกอบการกับคณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้อยู่อาศัยทั่วไป

(4) คณะกรรมการชุมชนย่อยบางชุด 6 และหน่วยงานปกครองท้องถิ่น เพื่อศึกษากิจกรรมที่ทำร่วมกัน และความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานปกครองท้องถิ่นกับผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

(5) ผู้อยู่อาศัยในชุมชนบริเวณข้างเคียง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ และความคิดเห็นของผู้อยู่อาศัยในชุมชนบริเวณข้างเคียงต่อผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

3) การสังเกตการณ์ และการเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ระหว่างการสำรวจเพื่อจัดทำแผนที่ชุมชน การสอบถาม และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่างๆ รวมถึงในระหว่างประกอบกิจกรรมร่วมกัน ทั้งที่จัดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การออกกำลังกายประจำวัน และที่เป็นทางการทั้งภายใน และภายนอกหมู่บ้าน เช่น กิจกรรมประเพณีงานเลี้ยงสังสรรค์ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อนำมาให้ความหมาย ในการเสนอ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.3.3 การเรียบเรียง และตรวจสอบข้อมูล

จัดบันทึกข้อมูลทุกครั้งภายหลังจากการสังเกตการณ์ หรือการสัมภาษณ์ เพื่อจำแนกและให้ความหมายแก่ข้อมูล และเพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในโอกาสต่อมาหลังจากเก็บข้อมูลแล้ว

3.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

กระทำไปพร้อมๆ กับการสรุปข้อมูลภายหลังจากเรียบเรียง และจัดหมวดหมู่ข้อมูลภาคสนามทั้งจากการ สัมภาษณ์ จดจำ จดบันทึก เทปบันทึกเสียง การสังเกตการณ์ และการเข้าร่วมกิจกรรม โดยให้ความหมายแก่ข้อมูลต่างๆ ที่ได้มา เพื่อนำไปวิเคราะห์เชื่อมโยงโดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม ทฤษฎีการขยายตัวของเมือง แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม และแนวความคิดเกี่ยวกับหมู่บ้านจัดสรร ภายใต้กรอบความคิดสร้างไว้ก่อนทำการศึกษา เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชานเมืองที่เกิดขึ้นได้อย่างเที่ยงตรง ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

3.3.5 การนำเสนอข้อมูล

เขียนรายงาน และสรุปผลการศึกษา โดยการบรรยาย เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรชานเมืองที่ได้ศึกษา

บทที่ 4

หมู่บ้านจัดสรรลานทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

บทนี้ เป็นการรายงานผลการศึกษากาสนามเรื่อง ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน
ชานเมือง หมู่บ้านจัดสรรลานทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยได้แบ่งลำดับหัวข้อการนำ
เสนอข้อมูลพื้นที่ศึกษา เพื่อประกอบความเข้าใจตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้คือ

- 4.1 จังหวัดนนทบุรี
- 42 อำเภอปากเกร็ด
- 4.3 หมู่บ้านจัดสรรลานทอง

4.1 จังหวัดนนทบุรี

4.1.1 ความเป็นมาของจังหวัดนนทบุรี

จังหวัดนนทบุรี เดิมมีชื่อว่า “บ้านตลาดขวัญ” ตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี
ต่อมาในปี พ.ศ. 2092 ในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ จึงได้ยกฐานะขึ้นเป็น “เมืองนนทบุรี” ซึ่ง
มีความหมายว่า เมืองแห่งความยินดี หรือเมืองแห่งความสุข

อาณาเขตแต่เดิมของเมืองนนทบุรี มีด้านทิศตะวันออก และด้านทิศใต้ติดต่อกับ
กรุงเทพมหานคร ด้านทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดนครปฐม ด้านทิศเหนือติดกับจังหวัดปทุมธานี
สภาพพื้นที่อยู่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา จึงมีความอุดมสมบูรณ์สูง ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการ
เพาะปลูก เช่น ทำนา และทำสวนผลไม้ เป็นต้น และใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นหลักในการ
ติดต่อค้าขาย หรือไปมาหาสู่กัน

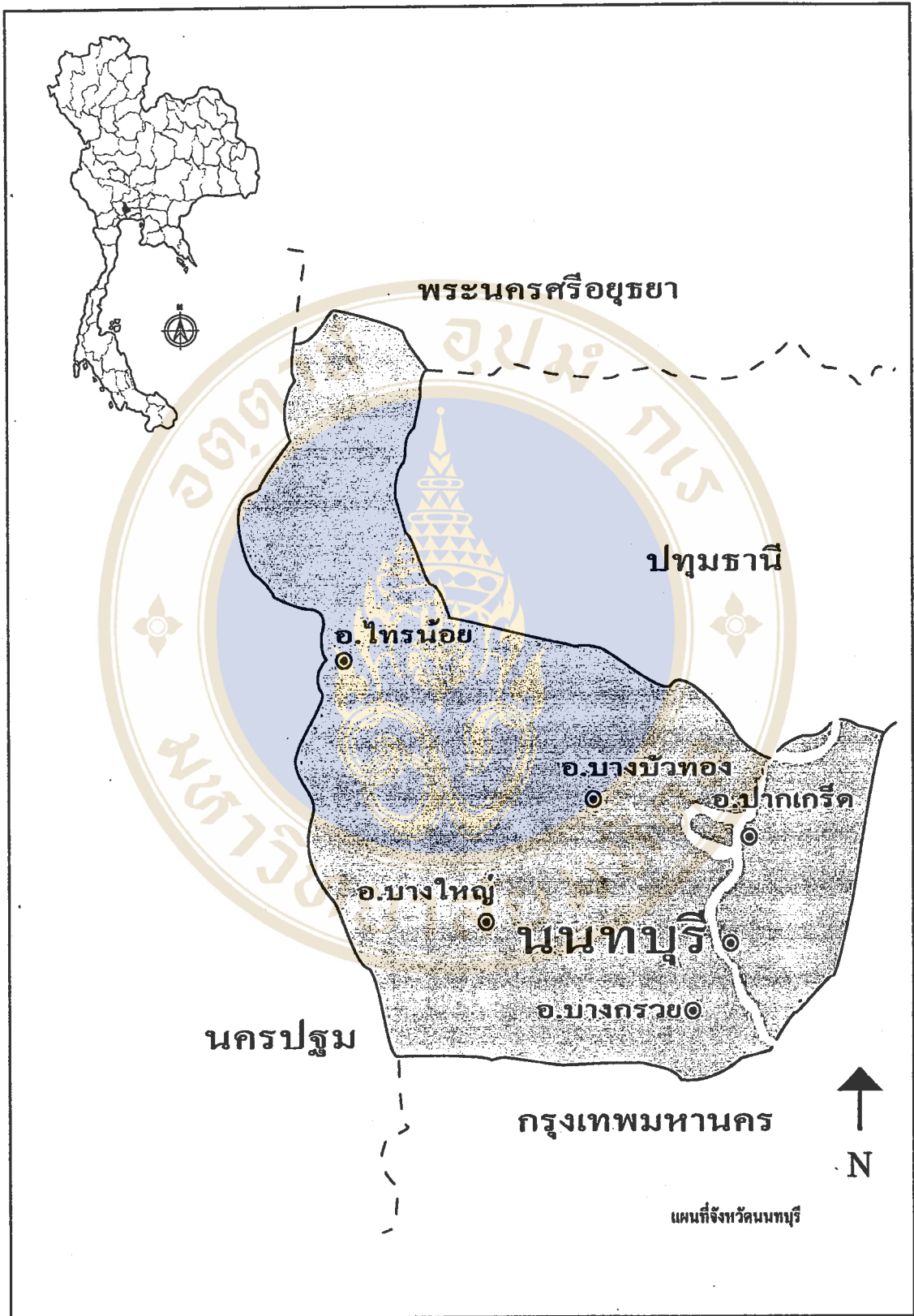
ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5)
ได้ทรงปรับปรุงระเบียบการปกครองประเทศใหม่ การบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลาง ทรงตั้งเป็น
กระทรวงต่างๆ อย่างในปัจจุบัน และสำหรับการปกครองส่วนภูมิภาค พระองค์ทรงรวบรวมเมือง
ต่างๆ เข้าด้วยกันเรียกว่า “มณฑล” ซึ่งปรากฏว่า เมืองนนทบุรีขึ้นอยู่กับมณฑลกรุงเทพ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจังหวัดนนทบุรีจะขึ้นอยู่กับมณฑลกรุงเทพฯ และมีอาณาเขตติดต่อกับ นครหลวงมาตั้งแต่ครั้งสมัยรัชกาลที่ 5 แล้วก็ตาม แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปจนถึงเริ่มต้นรัชสมัยพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (รัชกาลที่ 9 พ.ศ. 2489-ปัจจุบัน) สภาพของตัวเมือง นนทบุรี ก็ยังมีสภาพคล้ายหัวเมืองชนบทห่างไกลอยู่ กระทั่งรวมมหาดไทย จึงมีความเห็นที่จะปรับปรุงให้จังหวัดนนทบุรีได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว จึงมอบนโยบายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในช่วง เวลานั้นเสนอแผนพัฒนาขึ้นเพื่อสนองนโยบายดังกล่าว โดยเริ่มต้นจากตัวเมือง และตัวอำเภอที่สำคัญก่อน กระทั่งในปัจจุบันจังหวัดนนทบุรี ได้กลายเป็น 1 ใน 5 จังหวัดปริมณฑล (ได้แก่ จังหวัด นนทบุรี, สมุทรปราการ, นครปฐม, สมุทรสาคร และปทุมธานี) เพื่อรองรับการขยายตัวของ กรุงเทพมหานคร (จรัรัตน์ นันทวนิช, 2536 :51-65)

4.1.2 ที่ตั้ง

จังหวัดนนทบุรี มีพื้นที่ประมาณ 622,303 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 388,939 ไร่ ตั้ง อยู่บนเส้นรุ้งที่ 13 องศา 47 ลิปดา ถึงเส้นรุ้งที่ 14 องศา 04 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 200 องศา 34 ลิปดา ถึงเส้นแวงที่ 100 องศา 15 ลิปดาตะวันออก และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดกรุงเทพมหานคร ไปจรดจังหวัดปทุมธานี
- ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดกรุงเทพมหานคร
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 2 แผนที่จังหวัดนนทบุรี

ที่มา : ปรับปรุงจาก แผนที่กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง ศูนย์แผนที่พหรานนกวทยา

4.1.3 ภูมิประเทศ

จังหวัดนนทบุรีมีแม่น้ำเจ้าพระยา แบ่งพื้นที่จังหวัดออกเป็น 2 ส่วน คือ ฝั่งตะวันออก และฝั่งตะวันตก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์ มีคลองธรรมชาติ และคลองขุดขึ้นใหม่ เชื่อมโยงเป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างกัน จึงส่งผลให้เกิดย่านชุมชนหนาแน่นตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

อย่างไรก็ตาม จากการจัดจังหวัดนนทบุรี ได้รับอิทธิพลจากการเติบโตของกรุงเทพมหานคร และกลายเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม และธุรกิจ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในบางส่วนของ อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอปากเกร็ด อำเภอบางกรวย อำเภอบางใหญ่ และอำเภอบางบัวทอง จากเดิมที่เคยเป็นนาข้าว สวนผลไม้ และการเกษตรอื่นๆ มาเป็น การจัดสรรที่ดินเพื่อก่อสร้างที่อยู่อาศัย และโรงงานอุตสาหกรรม

4.1.4 ภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของจังหวัดนนทบุรี มีอากาศไม่ร้อนจัด และไม่หนาวจัด เช่นเดียวกับพื้นที่ภาคกลางบางส่วน ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกันยายน และฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนมกราคม ในปี พ.ศ. 2542 ปริมาณน้ำฝนวัดได้ประมาณ 1,358.8 มิลลิเมตร และเดือนที่ฝนตกหนักมากที่สุดคือเดือนตุลาคม ปริมาณน้ำฝนวัดได้ 297.8 มิลลิเมตร รองลงมาคือ เดือนพฤษภาคม ปริมาณน้ำฝนวัดได้ 295.6 มิลลิเมตร และเดือนเมษายน ปริมาณน้ำฝนวัดได้ 187.0 มิลลิเมตร โดยมีจำนวนวันที่ฝนตกหนักทั้งสิ้น 82 วัน (สำนักงานสถิติจังหวัดนนทบุรี : 2543)

4.1.5 เศรษฐกิจ และสังคม

1) เศรษฐกิจ

แม้ว่าลักษณะทางภูมิประเทศ และลักษณะทางภูมิอากาศ ส่งผลให้จังหวัดนนทบุรีมีความอุดมสมบูรณ์สูง เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม แต่จากภาวะการขยายตัวของเมืองในปัจจุบัน ส่งผลให้พื้นที่การเกษตรในจังหวัดนนทบุรีลดลงเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อนำพื้นที่ไปทำธุรกิจเกี่ยวกับการประกอบอุตสาหกรรม และจัดสรรเป็นที่อยู่อาศัย เพื่อรองรับ

ประชากรที่ล้นออกมาจากจังหวัดกรุงเทพมหานคร อาชีพของประชากรในจังหวัดนนทบุรี จึงมีความหลากหลาย ทั้งที่ประกอบอาชีพอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร รวมทั้งจังหวัดใกล้เคียง และอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี เช่น การทำนาข้าวเจ้า การเพาะปลูกผลไม้ ปศุสัตว์ และการประมงน้ำจืด นอกจากนี้ยังมีการทำอุตสาหกรรมหลายชนิด เช่น อุตสาหกรรมบริการ อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ และอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น และเครื่องปั้นดินเผาที่ ปัจจุบันได้ถูกยกขึ้นเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดคือ ภาพหม้อน้ำลายวิจิตร แสดงถึงชาวจังหวัดนนทบุรี มีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งมีชื่อเสียงมาช้านาน

2) การปกครอง

ในปี พ.ศ. 2543 จังหวัดนนทบุรี แบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ ได้แก่

- (1) อำเภอเมืองนนทบุรี ประกอบด้วย 2 เทศบาล 10 ตำบล 77 หมู่บ้าน
- (2) อำเภอบางบัวทอง ประกอบด้วย 1 เทศบาล 8 ตำบล 74 หมู่บ้าน
- (3) อำเภอปากเกร็ด ประกอบด้วย 1 เทศบาล 12 ตำบล 85 หมู่บ้าน
- (4) อำเภอบางกรวย ประกอบด้วย 1 เทศบาล 9 ตำบล 60 หมู่บ้าน
- (5) อำเภอบางใหญ่ ประกอบด้วย 6 ตำบล 65 หมู่บ้าน
- (6) อำเภอไทรน้อย ประกอบด้วย 7 ตำบล 60 หมู่บ้าน

3) ประชากร

จากการที่จังหวัดนนทบุรี มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา จึงส่งผลให้ประชากรสืบสายมาจากหลายเชื้อชาติ มีทั้งไทย จีน มอญ และแขกเป็นต้น โดยชนชาติไทยมีอยู่ทั่วไปทุกอำเภอ และเป็นชนส่วนใหญ่ของจังหวัด รองลงมาได้แก่ เชื้อชาติจีน สันนิษฐานว่าคงเข้ามาอยู่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวไทยเชื้อสายมอญ และมลายู สองเชื้อชาตินี้อพยพมาอยู่ในจังหวัดนนทบุรีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี ตลอดถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งชาวไทยเชื้อสายมอญนี้ ตั้งถิ่นฐานอยู่มากแถวอำเภอปากเกร็ดทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา รวมถึงเกาะเกร็ดด้วย นอกจากนี้ยังมีไทยอิสลาม ตั้งถิ่นฐานอยู่แถบ ตำบลบางกระสอบ และที่บ้านตลาดแก้ว ตำบลบางตะนาวศรี มีเชื้อสายเป็นชาวปัตตานี มาอยู่ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา และไทยอิสลามที่ตำบลท่าอิฐ เป็นเชื้อสายชาวเมืองไทรบุรี เข้ามาอยู่ในรัชกาลที่ 3 (อ้างแล้ว : 87)

ชาวไทยเชื้อสายต่างๆ เหล่านี้ ยังคงมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณดังกล่าว กระทั่งปัจจุบัน โดยในปี 2542 จังหวัดนนทบุรีมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 839,029 คน แบ่งเป็นเพศชาย 404,169 คน และเพศหญิง 434,860 คน ความหนาแน่นของประชากรคิดเป็น 1,348.27 คนต่อตารางกิโลเมตร (ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดนนทบุรี)

4) การคมนาคม

แม้ว่าจังหวัดนนทบุรี มีทางหลวงจังหวัด และทางหลวงแผ่นดินใช้เดินทางเข้าออกติดต่อภายในจังหวัด ตลอดถึงจังหวัดใกล้เคียงและเข้าสู่จังหวัดกรุงเทพมหานครได้สะดวกก็ตาม แต่ประชาชนส่วนหนึ่งก็ยังนิยมใช้เส้นทางคมนาคมในแม่น้ำเจ้าพระยาได้แก่ การเดินทางโดยทางเรือค่าน ซึ่งรับส่งผู้โดยสารระหว่างจังหวัดนนทบุรี กับจังหวัดกรุงเทพมหานคร และขนส่งสินค้าต่างๆ เช่น ผลผลิตการเกษตร เนื่องจากมีความสะดวก และอัตราค่าขนส่งถูกกว่าทางบก

5) การสาธารณูปโภค

ในปีงบประมาณ 2542 จังหวัดนนทบุรี มีการประปา 6 แห่ง กำลังผลิตรวม 1,1415.2 ล้านลูกบาศก์เมตร มีการใช้ไฟฟ้าทั้งสิ้น 1,786.56 ล้านยูนิต ซึ่งสามารถให้บริการประชาชนทุกหมู่บ้าน และมีผู้ใช้ไฟฟ้าทั้งสิ้น 245,666 ราย

ด้านการสาธารณสุข ในปีงบประมาณ 2542 มีโรงพยาบาลรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเทศบาล รวม 7 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 6 แห่ง สถานีอนามัย 76 แห่ง คลินิกทุกประเภท 324 แห่ง และประเภทบริการเฉพาะโรค 4 แห่ง สามารถให้บริการทั้งผู้ป่วยใน และผู้ป่วยนอกได้ทั้งสิ้น 2,042,529 ราย

ด้านการโทรคมนาคม มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขกระจายอยู่ทุกอำเภอ ด้านโทรศัพท์มีชุมสาย 20 แห่ง รวม 123,863 เลขหมาย

ด้านการศึกษา มีโรงเรียน 243 แห่ง จำนวนครู 7,193คน และจำนวนนักเรียน 135,052 คน ระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา มีสถานศึกษา 10 แห่ง จำนวนอาจารย์ 441 คน และจำนวนนักศึกษา 9,985 คน

ด้านการศาสนา มีวัดทั้งสิ้น 185 แห่ง พระภิกษุ 3,813 รูป สามเณร 634 รูป โบสถ์คริสต์ 4 แห่ง และ มัสยิด 20 แห่ง

4.2 อำเภอปากเกร็ด

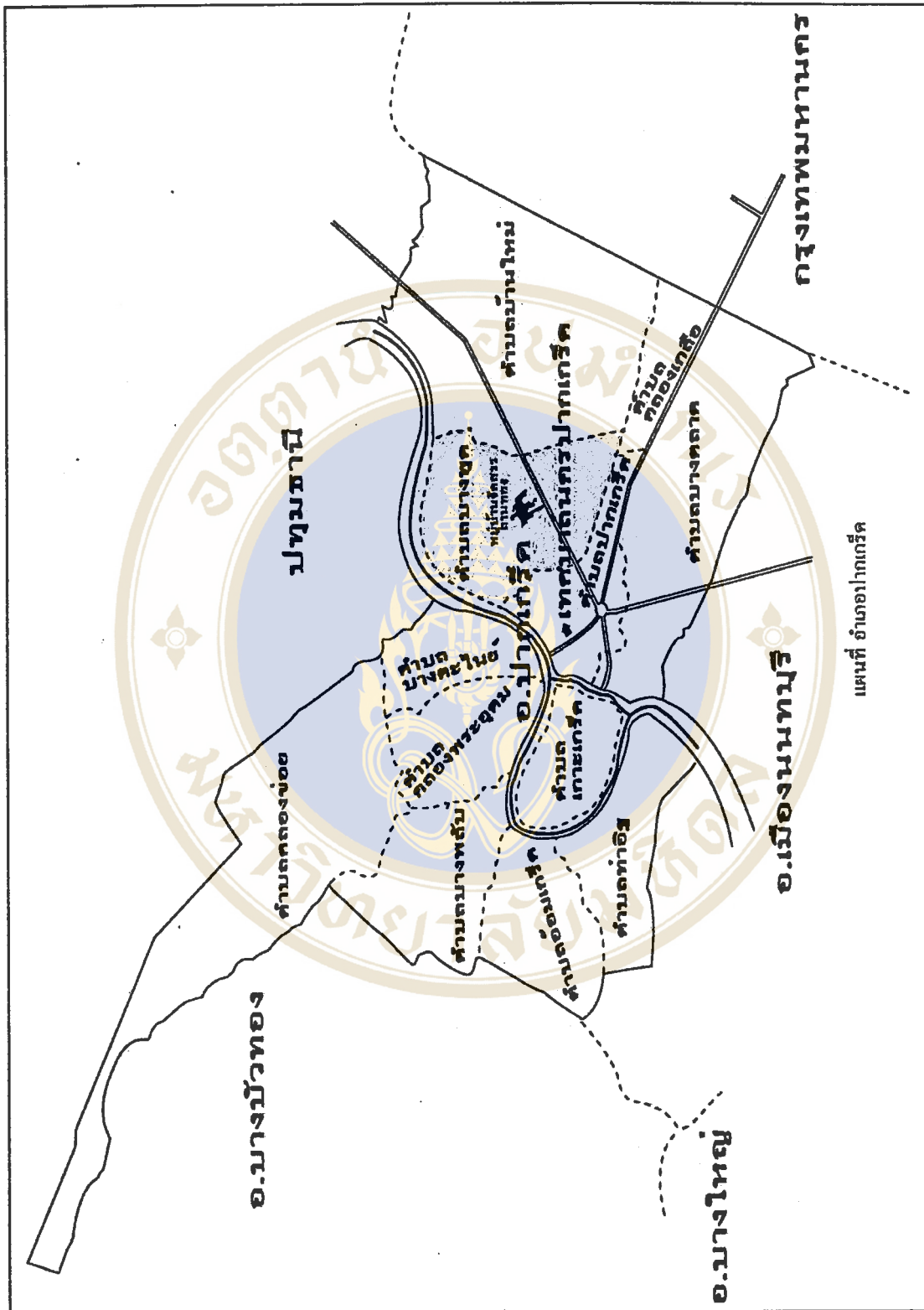
ในสมัยกรุงศรีอยุธยา แผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระได้ทรงเสด็จทางชลมารคเลียบลำน้ำเจ้าพระยา ผ่านมาถึงวัดปากอ่าว (วัดปรมัยยิกาวาส) ทรงพิจารณาเห็นว่า ลำน้ำเจ้าพระยาบริเวณวัดปากอ่าวไปจดท้ายด่าน (กรมชลประทานปากเกร็ด) มีสภาพทางน้ำคดเคี้ยว และอ้อมโค้งมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดเกร็ดขึ้น เพื่อย่นระยะทาง และอำนวยความสะดวกในการสัญจรไปมาทางลำน้ำให้รวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งคำว่า “ปาก” สันนิษฐานว่า คงเนื่องมาจากชื่อวัดปากอ่าว ส่วนคำว่า “เกร็ด” ในพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ. 2493 หมายถึง “ห้วงน้ำแคบต่อจากลำน้ำใหญ่ทั้งสอง” ฉะนั้นคำว่า “ปากเกร็ด” น่าจะหมายถึง บริเวณผืนดินที่เป็นปากอ่าว มีอาณาเขตติดต่อกับแม่น้ำใหญ่ (อ้างแล้ว 97-98)

ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอปากเกร็ดจึงเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยาแบ่งพื้นออกเป็น 2 ส่วนคือ ฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก ปัจจุบันมีการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น 2 รูปแบบคือ

ฝั่งตะวันตก เป็นพื้นที่นอกเขตเทศบาลนครปากเกร็ด ประกอบด้วย 7 ตำบล คือ ตำบลท่าอิฐ ตำบลบางตะไนย์ ตำบลอ้อมเกร็ด ตำบลบางพลับ ตำบลเกาะเกร็ด ตำบลคลองข่อย และตำบลคลองพระอุดม มีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ดูแล

ฝั่งตะวันออก ขึ้นอยู่กับเทศบาลนครปากเกร็ด มีนายกเทศมนตรี เป็นผู้ดูแล ประกอบด้วย 5 ตำบล คือ ตำบลปากเกร็ด ตำบลบางพูด ตำบลบางตลาด ตำบลบ้านใหม่ และตำบลคลองเกลือ

นอกจากนี้ การที่อำเภอปากเกร็ด มีเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ สามารถติดต่อกับจังหวัดกรุงเทพมหานครได้สะดวก ส่งผลให้ในปัจจุบันอำเภอปากเกร็ดได้รับอิทธิพลจากการเติบโตของกรุงเทพมหานครสูง จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินเดิมจากที่เหมาะสมแก่การทำเกษตร มาเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของเมืองหลวง ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย หรือประกอบธุรกิจ รวมถึงโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ส่งผลให้มีประชากรย้ายถิ่นเข้ามาอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะฝั่งตะวันออก (พื้นที่เทศบาลนครปากเกร็ด) ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ ปรากฏลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบใหม่ ประเภทโครงการอยู่อาศัย ศูนย์การค้า และโรงงานอุตสาหกรรม เป็นจำนวนมากบริเวณ 2 ฝากถนน

ภาพที่ 3 แผนที่ อำเภอปากเกร็ด

ที่มา : ปรับปรุงจาก สำนักเอกสารแผนที่อำเภอปากเกร็ด สำนักพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด

4.2.1 ลักษณะของพื้นที่เทศบาลนครปากเกร็ด

เทศบาลนครปากเกร็ด ตั้งอยู่บนพื้นที่ด้านตะวันออกของอำเภอปากเกร็ด โดยได้รับโปรดเกล้าให้ตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลนครปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 เมษายน 2543

1) ภูมิประเทศ

เทศบาลนครปากเกร็ดเป็นพื้นที่ราบลุ่มติดแม่น้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 36.04 ตารางกิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 20 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ เทศบาลนครนนทบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ แม่น้ำเจ้าพระยา

ครอบคลุมพื้นที่รวม 5 ตำบล คือ ตำบลปากเกร็ด ตำบลบางพูด ตำบลบางตลาด ตำบลบ้านใหม่ และตำบลคลองเกลือ มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 34 หมู่บ้าน 37 ชุมชนย่อย ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนหมู่บ้านภายในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด

ชื่อตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนบ้าน	จำนวนชุมชนย่อย
ปากเกร็ด	5	7,004	14,512	7
บางพูด	9	7,298	29,824	9
บ้านใหม่	6	3,782	17,316	7
บางตลาด	10	10,083	15,697	10
คลองเกลือ	4	1,047	3,597	4

2) ภูมิอากาศ

พื้นที่เขตเทศบาลนครปากเกร็ดจัดเป็นที่ราบลุ่มชุ่มชื้น มีฝนตกในฤดูฝน และมักเกิดปัญหาอุทกภัยอยู่เสมอในช่วงฤดูฝน และฤดูน้ำหลาก แต่ในฤดูร้อน พื้นที่ไม้แห้งแล้ง อุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 20-30 องศาเซลเซียส

4.2.2 เศรษฐกิจและสังคม

1) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

แม้ว่าเทศบาลนครปากเกร็ด จะมีผู้ย้ายถิ่นฐานมาเพื่ออยู่อาศัย แต่มิได้ประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมากก็ตาม แต่จากเอกสารการบรรยายสรุปของเทศบาลเมืองปากเกร็ด ซึ่งเผยแพร่ในปี พ.ศ.2542 พบว่ายังคงมีอาชีพอื่นที่สำคัญในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองปากเกร็ดดังนี้

การปลูสดั้ว เช่น การเลี้ยงโคนม โคนเนื้อ ในเขตตำบลบางตลาด

การประมง ได้แก่ การเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด

การอุตสาหกรรม มีโรงงานประมาณ 233 แห่ง แบ่งเป็น โรงงานขนาดเล็ก 186 แห่ง โรงงานขนาดกลาง 35 แห่ง และโรงงานขนาดใหญ่ 12 แห่ง ซึ่งประกอบอุตสาหกรรมได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมทอผ้า และตัดเย็บเสื้อผ้า เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ไม้อัด กระดาษ ไม้แปรรูป โรงงานผลิตอาหาร และโรงงานสีข้าว นอกจากนี้ยังมีอาคารพาณิชย์ประมาณ 2,350 แห่ง

2) ข้อมูลด้านสังคม

จากสภาพทางภูมิศาสตร์ ส่งผลให้ลักษณะทางสังคมของเทศบาลนครปากเกร็ด มี 3 แบบอยู่ร่วมกันคือ สังคมเกษตรกรรม สังคมเมือง และสังคมอุตสาหกรรม จำนวนประชากร ในปี พ.ศ. 2542 รวม 146,136 คน แบ่งเป็นเพศชาย 69,633 คน และเพศหญิง 76,503 คน ความหนาแน่นของประชากรคิดเป็น 4,054.83 คนต่อตารางกิโลเมตร (ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดนนทบุรี) ประชากรมีพฤติกรรมทางสังคมใกล้ชิดกับเมืองสูง ผู้ที่มีแหล่งงานอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จะเดินทางไปเช้ากลับเย็น เนื่องจาก มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบายทั้งทางบก และทางน้ำ

3) การคมนาคม

นอกจากการคมนาคมในแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว ในเขตเทศบาลนครปากเกร็ดมีถนนสายสำคัญคือ

- (1) ถนนติวานนท์ เชื่อมโยงกับจังหวัดนนทบุรี และกรุงเทพมหานคร
- (2) ถนนแจ้งวัฒนะ เชื่อมโยงห้าแยกปากเกร็ด ถึงอนุสาวรีย์หลักสี่
- (3) ถนนสายนนทบุรี – ปทุมธานี
- (4) ถนนสุขาประชาสรรค์ 2 ทางลัดระหว่างถนนแจ้งวัฒนะกับถนนติวานนท์

4) การสาธารณูปโภค และบริการสาธารณะ

เทศบาลนครปากเกร็ดมีสำนักงานประปาสาขา 1 แห่ง สามารถบริการได้ทั้งปี และได้รับบริการไฟฟ้าจากสำนักงานการไฟฟ้านครหลวงเขตนนทบุรี

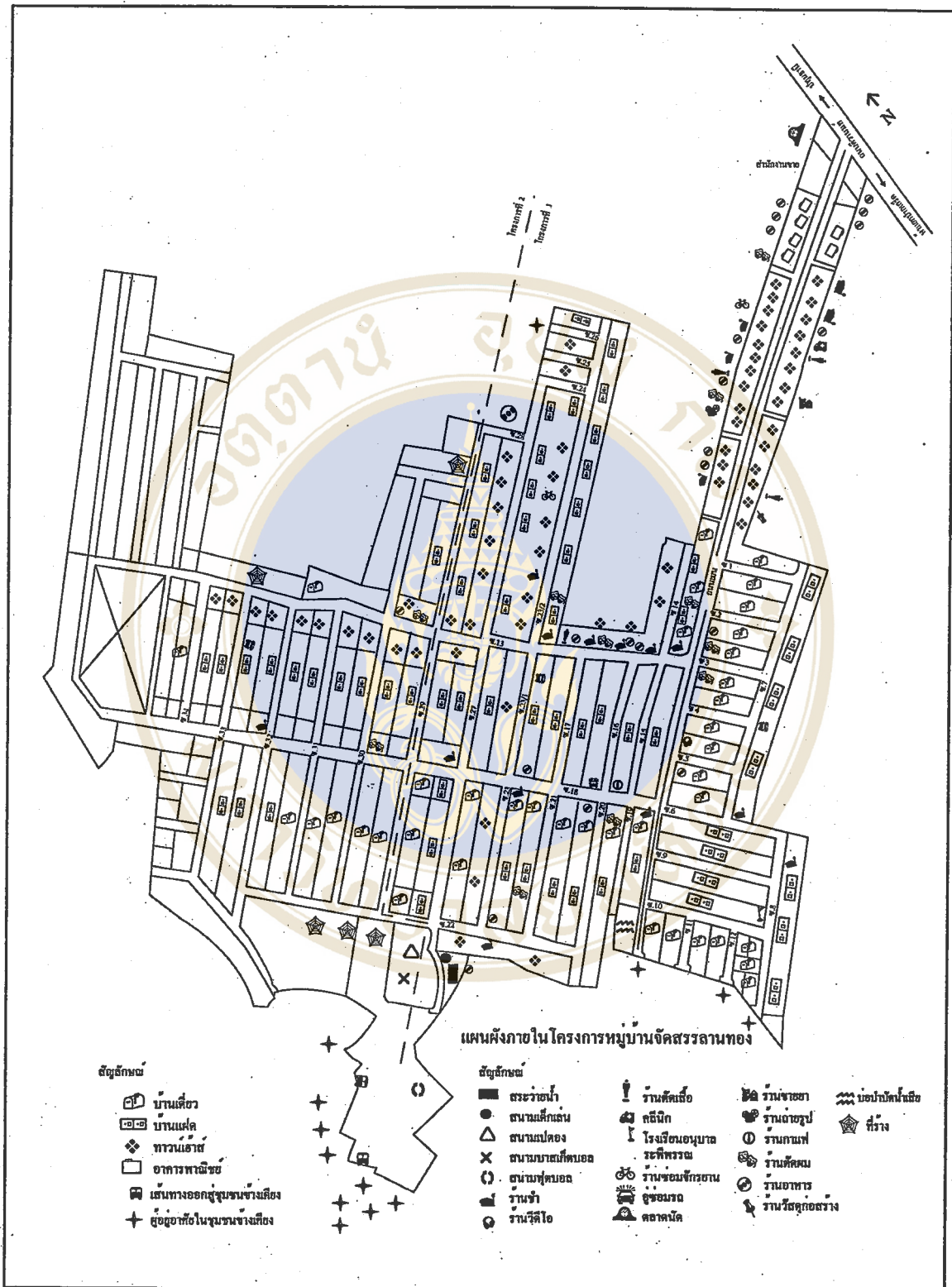
ด้านการสาธารณสุข มีโรงพยาบาล 3 แห่ง คือ โรงพยาบาลปากเกร็ดจำนวน 30 เตียง โรงพยาบาลชลประทานจำนวน 315 เตียง และโรงพยาบาลปากเกร็ดเวชการ จำนวน 200 เตียง นอกจากนี้ยังมีสถานอนามัยอีก 7 แห่ง

ด้านการโทรคมนาคม มี ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 2 แห่ง และรับบริการด้านโทรศัพท์จาก ที่ทำการ โทรศัพท์ จังหวัดนนทบุรี

ด้านการศึกษา มีโรงเรียนมัธยม สังกัด สปช. จำนวน 2 แห่ง โรงเรียนมัธยมของเอกชนสังกัดกรมสามัญศึกษาจำนวน 4 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สปช. จำนวน 7 แห่ง และมหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 1 แห่ง

ด้านการศาสนา มีจำนวนวัด 14 แห่ง จำนวนโบสถ์คริสต์ 2 แห่ง จำนวนมัสยิด 2 แห่ง และจำนวนศาลเจ้า 4 แห่ง

บริการสาธารณะอื่นในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด มีธนาคารพาณิชย์จำนวน 12 แห่ง ตลาดสดจำนวน 3 แห่ง ห้างสรรพสินค้าจำนวน 4 แห่ง ร้านอาหารตามทะเบียนจำนวน 196 ร้าน โรงแรมจำนวน 5 แห่ง โรงรับจำนำจำนวน 1 แห่ง สวนสาธารณะ และสวนสุขภาพจำนวน 1 แห่ง โรงฆ่าสัตว์จำนวน 1 แห่ง

ภาพที่ 5 แผนผังภายใน โครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

ที่มา : เอกสารประกอบการขายที่อยู่อาศัยโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

4.3 หมู่บ้านจัดสรรลานทอง

4.3.1 พัฒนาการความเป็นมา และลักษณะทั่วไป

หมู่บ้านจัดสรรลานทอง เป็นหนึ่งใน 34 หมู่บ้านในเขตพื้นที่เทศบาลปากเกร็ด ตั้งอยู่บนพื้นที่หมู่ 8 ตำบลบางพูด ติดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 306 ถนนติวานนท์ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลัก ผู้อยู่อาศัยสามารถเดินทางเชื่อมต่อกับถนนสายต่างๆ ภายในจังหวัด และระหว่างจังหวัด โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวกสบาย ผู้ประกอบการโครงการหมู่บ้านจัดสรรหลายรายจึงให้ความสนใจลงทุนก่อสร้างโครงการหมู่บ้านจัดสรรเป็นจำนวนมาก ตลอดแนวถนนติวานนท์ รวมถึงผู้ประกอบการโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทองด้วย

พื้นที่เดิมก่อนการสร้างหมู่บ้านจัดสรรลานทองเป็นทุ่งนา และสวนผลไม้ จากการสอบถามผู้อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่ติดกับหมู่บ้านจัดสรรลานทองพบว่า เดิมกลุ่มผู้อยู่อาศัยในบริเวณนี้จะเป็นกลุ่มเครือญาติกัน โดยมีที่ดินประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ติดกัน ต่อมาในราวปี พ.ศ. 2526 เจ้าของที่ดินบางรายเริ่มขายที่ดินของตน ทำให้เครือญาติคนอื่นๆ ต้องขายที่ดินตามไปด้วย เนื่องจากเกิดปัญหาเรื่องทางผ่านเข้าออก

การขายที่ดินในบริเวณนี้เจ้าของที่ดินเดิมจะรวมกันขายให้กับนายหน้า จากการสอบถามผู้ที่ยังอยู่อาศัยบริเวณดังกล่าวไม่สามารถให้ข้อมูลราคาขายที่ดินในขณะนั้นได้ชัดเจน แต่จากราคาประเมินที่ดินเขตตำบลบางพูดในช่วงปี พ.ศ. 2526 พบว่าอยู่ระหว่างตารางวาละ 300-2,500 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะห่างจากถนนติวานนท์ แม่น้ำเจ้าพระยา และซอยต่างๆ (ข้อมูลราคาประเมินที่ดินปี พ.ศ. 2525 -2527 ประกาศเมื่อ 25 ธันวาคม 2524 เริ่มใช้ 1 มกราคม 2525, กลุ่มงานวิชาการ สำนักประเมินราคาทรัพย์สิน กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย)

ผู้จัดการโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทองได้ให้ข้อมูลว่า โครงการได้เริ่มการก่อสร้างประมาณปี พ.ศ. 2529 และตั้งชื่อโครงการว่า “หมู่บ้านลานทอง” เพื่อให้ชื่อมีความสอดคล้องกับโครงการที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่คือ “เมืองทองธานี” เนื่องจากมีพื้นที่ตั้งอยู่ไม่ไกลกัน

การวางภาพลักษณ์ของโครงการ (Products Image) มีแนวคิด (Concepts) การก่อสร้างว่า หมู่บ้านจัดสรรลานทอง เป็นโครงการที่อยู่อาศัยราคาประหยัด มีทำเลอยู่บนเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบาย ใกล้กับจังหวัดกรุงเทพมหานคร เนื่องจากในช่วงปี พ.ศ. 2529 ผู้ประกอบการทราบว่า จะมีโครงการทางด่วน และสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่อำเภอปากเกร็ด นอกจากนี้ยังมีการวางแผนโครงการ และจัดเตรียมก่อสร้างระบบสาธารณูปโภค เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนในอนาคตด้วย

หลังจากเริ่มต้นก่อสร้างไปแล้วประมาณ 8 เดือน ทางโครงการก็อนุญาตให้ผู้อยู่อาศัยทยอยเข้าอยู่ได้ โดยกลุ่มเป้าหมายในระยะแรกของโครงการคือ ข้าราชการประจำและทหาร ตามนโยบายจัดหาที่อยู่อาศัยของกระทรวงกลาโหม ต่อมาได้ขยายกลุ่มเป้าหมายสู่ประชาชนทั่วไป โดยใช้สื่อ วิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ เป็นเครื่องมือสื่อสารเชิญให้กลุ่มเป้าหมายติดต่อขอรับรายละเอียด และเข้าชมโครงการ

จากเอกสารแสดงราคาบ้านพร้อมที่ดิน “หมู่บ้านลานทอง” ซึ่งเริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2534 ราคาบ้านพร้อมที่ดินของหมู่บ้านจัดสรรลานทองกำหนดราคาไว้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงราคาบ้านพร้อมที่ดินของหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

แบบบ้าน	ราคาที่ดิน / บาท	ค่าก่อสร้าง / บาท	รวมเป็นเงิน / บาท
บ้านเดี่ยว 2 ชั้น 3 ห้องนอน 3 ห้องน้ำ เนื้อที่ 70 ตารางวา	1,750,000	950,000	2,700,000
บ้านเดี่ยว 2 ชั้น 4 ห้องนอน 4 ห้องน้ำ เนื้อที่ 70 ตารางวา	1,750,000	1,150,000	2,900,000
บ้านเดี่ยว 2 ชั้น 3 ห้องนอน 3 ห้องน้ำ เนื้อที่ 50 ตารางวา	1,250,000	1,000,000	2,250,000
บ้านแฝด 2 ชั้น 3 ห้องนอน 2 ห้องน้ำ เนื้อที่ 35 ตารางวา	875,000	575,000	1,450,000
ทาวน์เฮ้าส์ 2 ชั้น 2 ห้องนอน 2 ห้องน้ำ เนื้อที่ 20 ตารางวา	500,000	450,000	950,000
อาคารพาณิชย์	-	-	2,500,000-2,700,00

ปัจจุบันผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทองมีความหลากหลายทั้งในด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม มีกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้าน มีการเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นตัวแทนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน และมีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนย่อย เพื่อประสานงานแก้ไขปัญหาาระบบสาธารณูปโภค และดำเนินกิจกรรมร่วมกับเทศบาลนครปากเกร็ด ซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไป

4.3.2 การวางผังโครงการ และรูปแบบที่อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรสถานทอง

ภายในพื้นที่รวมประมาณ 244 ไร่ ของหมู่บ้านจัดสรรสถานทองมีลักษณะคล้ายตัวอักษร M โดยมีการก่อสร้างกำแพงปูนแสดงอาณาเขตของพื้นที่ การวางผังภายในแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 โครงการ ซึ่งในปีที่ทำการศึกษานี้ พื้นที่โครงการ 2 บางส่วนยังทำการก่อสร้างไม่แล้วเสร็จ จึงยังไม่มีผู้เช่าอยู่อาศัย

ในส่วนพื้นที่ซึ่งมีผู้เช่าอยู่อาศัยในปัจจุบัน ได้จัดสรรพื้นที่ออกเป็น 35 ซอย เชื่อมโยงเป็นโครงข่ายการคมนาคม และมีรถโดยสารสองแถวให้บริการรับ-ส่งภายในหมู่บ้าน ออกสู่ถนนสายหลักหรือที่ผู้อยู่อาศัยเรียกว่า “ถนนเมน” มีทางเข้า-ออกอยู่ติดกับถนนติวานนท์ โดยถนนสายหลักนี้ มีความกว้างประมาณ 10 เมตร ทางเดินเท้ากว้างประมาณ 2 เมตร ซอยใหญ่ กว้างประมาณ 8-9 เมตร ทางเดินเท้ากว้าง 1.45 เมตร และซอยย่อยกว้างประมาณ 6 เมตร ทางเดินเท้ากว้างประมาณ 1.20 - 1.40 เมตร ซึ่งพื้นที่บนถนนสายหลัก ตลอดจนบนซอยใหญ่และซอยย่อย จะมีการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยแบบต่างๆ รวม 1,234 หลัง

จากการสำรวจของผู้ศึกษาพบว่า สามารถแบ่งประเภทที่อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรสถานทองออกเป็น 4 ประเภทได้แก่ บ้านเดี่ยว 2 ชั้น จำนวน 214 หลัง บ้านแฝด 517 หลัง ทาวน์เฮ้าส์ จำนวน 447 หลัง และอาคารพาณิชย์ 56 หลัง และพบว่าที่อยู่อาศัยประเภทที่มีผนังด้านใดด้านหนึ่งติดกัน ได้แก่ บ้านแฝด ทาวน์เฮ้าส์ และอาคารพาณิชย์ ผู้อยู่อาศัยบางรายจะซื้อหลังข้างเคียงด้วย นอกจากนี้ในระหว่างเก็บข้อมูล ที่อยู่อาศัยบางหลัง ไม่มีผู้เช่าอยู่อาศัย จำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรสถานทอง จำแนกตามประเภท (หลัง)

การเช่าอยู่อาศัย	ประเภทที่อยู่อาศัย				
	บ้านเดี่ยว 2 ชั้น	บ้านแฝด	ทาวน์เฮ้าส์	อาคารพาณิชย์	รวม
มีผู้อาศัย	182	472	411	21	1,086
ไม่มีผู้อาศัย	32	45	36	35	148
รวม	214	517	447	56	1,234

1) ที่ตั้งที่อยู่อาศัย

บริเวณ 2 ฟากของถนนสายหลัก (Main Street) ซึ่งเป็นเส้นทางเข้า - ออกสู่ถนนติวานนท์ มีผู้สัญจรเกือบตลอดวัน ตลอดแนวถนนสายหลักนี้จะเป็นที่ตั้งของอาคารพาณิชย์

และทาว์นเฮ้าส์ 2 ชั้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้อยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยเหล่านี้ส่วนมากจะประกอบธุรกิจต่างๆ ได้แก่ ร้านอาหาร ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า คลินิกรักษาโรคทั่วไป ร้านขายยา และยังมีร้านให้จำหน่ายสินค้า - บริการอื่นด้วย เช่น ร้านถ่ายภาพ ร้านขายของชำ ร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า ร้านซ่อมจักรยาน ร้านบริการให้เช่าวิดีโอเทปภาพยนตร์ ร้านเสริมสวยหญิง-ชาย ร้านซักรีดเสื้อผ้า เป็นต้น

นอกจากนี้ในช่วงเย็นของทุกวันพฤหัสบดี ณ บริเวณทางเข้าหมู่บ้านจะมีตลาดนัดจำหน่ายสินค้าหลากหลายประเภทจำหน่ายแก่ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านด้วย

สำหรับในซอยใหญ่ และซอยย่อย มีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนที่อยู่อาศัยประเภทต่างๆ จำแนกตามซอย

ซอย	ประเภทที่อยู่อาศัย								รวม
	บ้านเดี่ยว		บ้านแฝด		ทาว์นเฮ้าส์		อาคารพาณิชย์		
	มีผู้อยู่อาศัย	ร้าง	มีผู้อยู่อาศัย	ร้าง	มีผู้อยู่อาศัย	ร้าง	มีผู้อยู่อาศัย	ร้าง	
เมน*	25	1	12	-	85	10	21	35	189
1.	7	2	-	-	-	-	-	-	9
2.	10	-	-	-	-	-	-	-	10
3.	7	2	-	-	-	-	-	-	9
4.	9	-	-	-	-	-	-	-	9
5.	8	-	-	-	-	-	-	-	8
6.	3	-	14	-	-	-	-	-	17
7.	1	-	30	1	-	-	-	-	32
8.	2	-	21	-	-	-	-	-	23
9.	-	-	24	1	-	-	-	-	25
10.	2	-	9	-	-	-	-	-	11
11.	6	-	-	-	-	-	-	-	6
12.	5	-	-	-	-	-	-	-	5
13.*	2	-	10	-	74	5	-	-	91
14.	-	-	25	2	26	-	-	-	38
15.	-	-	25	-	-	-	-	-	25
16.	-	-	21	3	-	-	-	-	24
17.	6	-	18	-	-	-	-	-	24

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนที่อยู่อาศัยประเภทต่างๆ จำแนกตามซอย (ต่อ)

ซอย	ประเภทที่อยู่อาศัย								รวม
	บ้านเดี่ยว		บ้านแฝด		ทาวน์เฮ้าส์		อาคารพาณิชย์		
	มีผู้อาศัย	ว่าง	มีผู้อาศัย	ว่าง	มีผู้อาศัย	ว่าง	มีผู้อาศัย	ว่าง	
18.*	-	-	-	-	67	7	-	-	74
19.	10	-	10	1	-	-	-	-	21
20.	10	-	22	3	-	-	-	-	35
21.	12	-	18	-	-	-	-	-	30
22.	-	-	-	-	28	1	-	-	29
23.*	7	2	8	-	17	1	-	-	35
23/1	-	-	11	1	18	-	18	-	30
23/2	-	-	26	22	29	2	-	-	82
24.	-	-	-	-	7	1	-	-	8
25.	-	-	-	-	17	1	-	-	18
26.	-	-	9	-	8	1	-	-	18
27.*	14	3	53	8	17	-	-	-	95
28.	-	-	-	-	18	5	-	-	23
29.	13	3	33	-	-	-	-	-	32
30.	11	6	16	5	-	-	-	-	38
31.	9	1	18	4	-	-	-	-	33
32.	-	-	14	4	-	-	-	-	18
33.	-	-	10	5	-	-	-	-	15
34.	2	6	5	3	-	-	-	-	16
35.	1	6	-	-	-	-	-	-	7
รวม	182	32	472	45	411	36	21	35	1,234
	214		517		447		56		

*หมายเหตุ : เครื่องหมาย * แสดงถึงเส้นทางคมนาคมสายสำคัญภายในหมู่บ้าน ได้แก่ ถนนสายหลัก (ถนนเมน) ซอยใหญ่ โดยซอย 13 และ 18 คือ ซอยที่เชื่อมตรงสู่ถนนสายหลัก (ถนนเมน) และ ซอย 23, 23/1, 23/2 และ 27 คือ ซอยเชื่อมระหว่างซอย 13 และ 18

จากตารางจะเห็นได้ว่านอกจากถนนสายหลักแล้ว บนซอยใหญ่ ได้แก่ ซอย 13, 18, 23, 23/1, 23/2 และ 27 จะมีที่อยู่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยจะมีลักษณะของที่อยู่อาศัยเป็นประเภท ทาวน์เฮ้าส์ และบ้านแฝด เป็นจำนวนมาก เนื่องจากตั้งอยู่บนเส้นทางการคมนาคมสายสำคัญของหมู่บ้าน จึงส่งผลกระทบต่อซอยใหญ่เหล่านี้มีจำนวนที่อยู่อาศัยหนาแน่นกว่าซอยอื่นๆ ทาวน์เฮ้าส์ และบ้านแฝดบางหลังได้เปิดเป็นร้านค้าขนาดเล็กประเภทร้านขายของชำ ร้านอาหาร ร้านเสริมสวย เป็นต้น เพื่อให้บริการแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าวด้วย เนื่องจากลักษณะที่อยู่อาศัย และทำเลที่ตั้งเหมาะสมต่อการประกอบกิจการ

ในขณะที่บ้านเดี่ยวจะมีอาณาเขตความเป็นส่วนตัวสูงกว่า และมักจะตั้งกระจายอยู่บริเวณหัวมุมซอย หรือบ้านเดี่ยวที่มีบริเวณมากก็จะตั้งอยู่ในบริเวณซอยด้านท้ายของหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพื้นที่ศึกษาพบว่า มีบ้านเดี่ยว 8 หลังซึ่งตั้งอยู่บริเวณหัวมุมจุดเชื่อมระหว่างซอยได้ต่อเติมพื้นที่บางส่วน เพื่อให้บริการเป็นร้านอาหาร จำพวกก๋วยเตี๋ยว และข้าวแกง ร้านทำผม ร้านให้เช่าวิดีโอ และร้านจำหน่ายสินค้าด้วย

2) รูปแบบที่อยู่อาศัย

รูปแบบของที่อยู่อาศัยจะปลูกสร้างด้วยคอนกรีตถาวร หากก่อสร้างโดยผู้ประกอบการ ลักษณะทั่วไปจะมีรูปแบบดังนี้ บ้านเดี่ยว 2 ชั้น เนื้อที่ประมาณ 60 ตารางวาขึ้นไป บ้านแฝด 1 ชั้น เนื้อที่ประมาณ 30 ตารางวา และ 2 ชั้น มีเนื้อที่ประมาณ 80 ตารางวา ทาวน์เฮ้าส์ 2 ชั้น เนื้อที่ประมาณ 20 ตารางวา และอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น ซึ่งที่อยู่อาศัยประเภทเดียวกันในบริเวณเดียวกันจะมีการออกแบบบ้านคล้ายกัน สำหรับบ้านเดี่ยวบางหลังจะมีแบบบ้านไม่เหมือนกัน เนื่องจากผู้อยู่อาศัยจ้างผู้รับเหมามาดำเนินการก่อสร้างเอง นอกจากนี้ที่อยู่อาศัยทุกประเภท ยกเว้นอาคารพาณิชย์ จะมีกำแพงคอนกรีต และรั้วกันบ่ออาณาเขตบ้านแต่ละหลังอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามบางหลัง มีการต่อเติมเพื่อประโยชน์ใช้สอยอื่นๆ เช่น ผู้อยู่อาศัยอาจจะต่อเติมพื้นที่ส่วนหน้าบ้านให้เหมาะสมกับเพื่อเปิดเป็นร้านค้า เป็นต้น

นอกจากนี้ภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ผู้ประกอบการยังจัดให้มีสวนสุขภาพได้แก่ สนามเด็กเล่น พร้อมอุปกรณ์สนามฟุตบอล สนามเปตอง รวมถึงการปรับปรุงสภาพสนามบาสเกตบอล และให้เอกชนมาลงทุนปรับปรุงสระว่ายน้ำ เพื่อให้บริการผู้อยู่อาศัยด้วย

4.4 สมาชิกผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จำนวน 1,086 ชุด ได้รับคืน 360 ชุด (คิดเป็นร้อยละ 33.14%) สามารถจำแนกประเภทของที่อยู่อาศัยของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทที่อยู่อาศัย

ประเภทที่อยู่อาศัย	จำนวน (หลัง)	คิดเป็นร้อยละ (%)
บ้านเดี่ยว	98	27.22
บ้านแฝด	112	31.11
ทาวน์เฮ้าส์	145	40.28
อาคารพาณิชย์	5	1.39
รวม	360	100

4.4.1 สถานภาพเศรษฐกิจ

หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทองในระยะแรก เพื่อเป็นโครงการที่อยู่อาศัยสวัสดิการข้าราชการสังกัดกระทรวงกลาโหม และต่อมาได้ขยายไปถึงประชาชนทั่วไป ส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยในปัจจุบันมีอาชีพ และรายได้ ดังตารางที่ 6-8

ตารางที่ 6 แสดงภาพรวมอาชีพผู้ตอบแบบสอบถาม

อาชีพ	จำนวน (ครบครัว)	คิดเป็นร้อยละ (%)
รับราชการ	91	25.28
รัฐวิสาหกิจ	26	7.22
พนักงานบริษัทเอกชน	68	18.89
เจ้าของธุรกิจ	41	11.39
รับจ้าง	24	6.67
ค้าขาย	35	9.72
เกษียณอายุ	57	15.83
แม่บ้าน	14	3.89
กำลังศึกษาอยู่	4	1.11
รวม	360	100

ตารางที่ 7 สรุปรายได้โดยเฉลี่ยทั้งหมดภายในครัวเรือนต่อเดือน

รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน	จำนวนครัวเรือน	คิดเป็นร้อยละ (%)
ต่ำกว่า 5,000 บาท	2	0.56
5,001-10,000 บาท	30	8.33
10,001-20,000 บาท	82	22.78
20,001-50,000 บาท	159	44.17
50,001-100,000 บาท	64	17.78
สูงกว่า 100,000 บาท	12	3.33
ไม่ตอบ	11	3.06
รวม	360	100

ตารางที่ 8 สรุปรายจ่ายโดยเฉลี่ยทั้งหมดภายในครัวเรือนต่อเดือน

รายจ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือน	จำนวนครัวเรือน	คิดเป็นร้อยละ (%)
ต่ำกว่า 5,000 บาท	24	6.67
5,001-10,000 บาท	93	25.83
10,001-20,000 บาท	122	33.89
20,001-50,000 บาท	93	25.83
50,001-100,000 บาท	18	5.00
สูงกว่า 100,000 บาท	2	0.56
ไม่ตอบ	8	2.22
รวม	360	100

จากตารางที่ 7 และ 8 จะเห็นได้ว่า ครัวเรือนผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนประมาณครัวเรือนละ 20,001-50,000 บาท มากที่สุด และรายจ่ายภายในครัวเรือนประมาณครัวเรือนละ 10,001-20,000 บาทมากที่สุด ซึ่งใกล้เคียงกับ ค่าสถิติรายได้ และรายจ่ายโดยเฉลี่ยของครัวเรือนกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล (นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ) โดยในปี พ.ศ. 2542 ประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 26,742 บาท และมีรายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือนละ 20,284 บาท (ที่มา : สำนักเอกสารกองคลัง สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2542)

นอกจากผู้อยู่อาศัยจะมีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพของเจ้าบ้าน ซึ่งทำงานอยู่ภายนอกหมู่บ้านแล้ว ยังพบว่าภายในครัวเรือนจะมีผู้หารายได้มากกว่า 1 ท่าน โดยส่วนมากจะประกอบอาชีพอยู่ภายนอกหมู่บ้านด้วยเช่นกัน ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงอาชีพอื่นของสมาชิกภายในครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถาม

อาชีพ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ (%)
รับราชการ	79	23.03
รัฐวิสาหกิจ	7	2.04
พนักงานบริษัทเอกชน	102	29.74
เจ้าของธุรกิจ	24	7
รับจ้าง	44	12.83
ค้าขาย	54	15.74
เกษียณอายุ	19	5.54
แม่บ้าน	12	3.5
กำลังศึกษาอยู่	1	0.29
ไม่ตอบ	1	0.29
รวม	343	100

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้อยู่อาศัยส่วนมากจะมีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพภายนอกหมู่บ้าน แต่ผู้อยู่อาศัยบางรายยังมีสถานภาพการเป็นผู้ผลิต หรือเป็นผู้มีรายได้ประกอบธุรกิจภายในหมู่บ้านด้วย เช่น ร้านค้าปลีก ซ่อมจักรยาน ร้านเสริมสวย คลินิกรักษาโรค อุ้งษ์มรดยนต์ ค้าขายอาหาร เป็นต้น ซึ่งสถานที่ตั้งของธุรกิจเหล่านี้จะกระจายอยู่ตามชอยใหญ่ภายในหมู่บ้าน เพื่อจำหน่าย และให้บริการแก่ผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน

ในสถานะการเป็นผู้บริโภค พบว่า ถึงแม้ภายในหมู่บ้านจะมีร้านค้าต่างๆ เพื่อให้จำหน่ายสินค้า และบริการแก่ผู้อยู่อาศัยก็ตาม แต่ผู้อยู่อาศัยร้อยละ 40.17 นิยมจับจ่ายสินค้าจากห้างสรรพสินค้า ซึ่งมีให้เลือกหลายแห่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน อีกทั้งมีความสะดวกในการเดินทางไปซื้อ หรือใช้บริการระหว่างทางกลับจากสถานที่ทำงาน หรือเป็นการพักผ่อนของครอบครัวในวันหยุดอีกด้วย (ตารางที่10)

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานที่ซื้อสินค้าอุปโภค และบริโภค (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)

สถานที่ซื้อสินค้า	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
ร้านค้าภายในหมู่บ้าน	101	21.58
ตลาดนัดภายในหมู่บ้าน	101	21.58
ตลาดสดเทศบาลนครปากเกร็ด	74	15.81
ห้างสรรพสินค้า	188	40.17
ไม่แน่นอน	3	0.64
ไม่ตอบ	1	0.21
รวม	468	100

นอกเหนือไปจากค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้าอุปโภคบริโภค และค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตประจำวันแล้ว ยังมีค่าใช้จ่ายอื่นอีก เช่น ค่าผ่อนชำระที่อยู่อาศัย (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 21)

และผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 80.27 ต้องมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะที่ใช้ประจำวันด้วย เช่น ค่าน้ำมัน ค่าบำรุงรักษา ค่าโดยสาร เป็นต้น (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 15) นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายด้านการรักษาความปลอดภัย - รักษาระบบสาธารณสุขปลอดภัยส่วนกลางประมาณเดือนละ 120 บาท รวมถึงจากการสังเกตพบว่า ผู้อยู่อาศัยบางรายมีค่าใช้จ่ายจากระบบโทรศัพท์ระบบสมาชิก ค่าหนังสือพิมพ์ ตลอดจนค่าใช้จ่ายด้านสังคมอื่นๆ ด้วย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายของชมรมกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เป็นต้น

สำหรับการแจกจ่าย หรือการกระจายรายได้ภายในหมู่บ้านนั้น จากตารางที่ 10 จะเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 21.58 ซื้อสินค้า หรือใช้บริการจากร้านค้าภายในหมู่บ้าน และผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 21.58 ซื้อสินค้าจากตลาดนัดภายในหมู่บ้าน ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก (ร้อยละ 40.17) มีแนวโน้มใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้า หรือบริการจากภายนอกหมู่บ้าน

นอกจากนี้จากการสังเกตพบว่า ผู้อยู่อาศัยบางรายมีการกระจายรายได้ให้หมุนเวียนอยู่ในกลุ่มกิจกรรมของตน เช่น ดอกเบี้ยจากเงินหมุนเวียนนอกระบบ เช่น การเล่นแชร์ (แชร์हरรษา) ของชมรมผู้สูงอายุภายในหมู่บ้าน และการเติมพันจากการเล่นเปตอง โดยมีการลงขันกันเป็นรางวัลของฝ่ายชนะ โดยจะเสียค่าใช้จ่ายประมาณคนละ 20-100 บาทต่อวัน เป็นต้น

สำหรับการแลกเปลี่ยนภายในหมู่บ้าน นอกจากผู้อยู่อาศัยจะใช้จ่ายเงินเป็นสื่อกลางเพื่อซื้อสินค้า หรือรับบริการจากร้านค้าแล้ว ยังพบว่าผู้อยู่อาศัยบางรายจะใช้จ่ายการแลกเปลี่ยนสิ่งของเพื่อแสดงความมีน้ำใจต่อเพื่อนบ้านด้วย เช่น การซื้อของมาฝาก หรือการแบ่งปันอาหาร เป็นต้น

4.4.2 สถานภาพทางสังคม

1) สถานภาพการเป็นผู้อยู่อาศัย

จากข้อมูลพื้นที่ศึกษาพบว่า ครัวเรือนของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ร้อยละ 51.11 จะมีภูมิลำเนาเดิมมาจากจังหวัดอื่นที่ไม่ใช่จังหวัดนนทบุรี ซึ่งอันดับรองลงมาคือ เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมมาจากจังหวัดกรุงเทพมหานครมีจำนวนร้อยละ 40 (ตารางที่11) โดยมีที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทองเป็นของครอบครัวของตัวเองจำนวนรวมคิดเป็นร้อยละ 76.39 (ตารางที่12)

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามภูมิลำเนาเดิม

ภูมิลำเนาเดิม	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
เป็นคนในอำเภอปากเกร็ด	42	11.67
เป็นคนจังหวัดนนทบุรี แต่ไม่ใช่อำเภอปากเกร็ด	19	5.28
เป็นคนกรุงเทพมหานคร	114	31.67
มาจากจังหวัดอื่น	184	51.11
ไม่ตอบ	1	0.28
รวม	360	100

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพภายในที่อยู่อาศัย

สถานภาพภายในที่อยู่อาศัย	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
เป็นเจ้าของบ้าน	167	46.39
เป็นของครอบครัว โดยมีรายชื่ออยู่ในบ้าน	108	30
เป็นของสมาชิกอื่น โดยมีรายชื่ออยู่ในบ้าน	13	3.61
เป็นของญาติ ให้อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า	27	7.5
เช่าอยู่อาศัย	37	10.28
อื่นๆ	8	2.22
รวม	360	100

สำหรับระยะเวลาการเข้าอยู่อาศัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง นับตั้งแต่โครงการเริ่มเปิดให้ทยอยเข้าอยู่อาศัยได้ในราวปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา จึงเข้าอยู่อาศัยในช่วง 11 ปีขึ้นไปมากที่สุด คือร้อยละ 50.56 (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 22) ด้วยเหตุผลต่างกัน เช่น เป็นที่อยู่อาศัยสวัสดิการ มีเส้นทางคมนาคมสะดวกสบาย ใกล้แหล่งความเจริญ เป็นต้น (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 20)

ลักษณะครอบครัวของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองพบว่า ครอบครัวผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนร้อยละ 49.17 มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว สมาชิกภายในบ้านจำนวน 1-4 คน แต่หากเป็นครอบครัวขยาย จะมีสมาชิกตั้งแต่ 2 ครอบครัว โดยมีสมาชิกภายในที่อยู่อาศัยจำนวน 5-8 คนคิดเป็นร้อยละ 27.94 (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 10)

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านให้ข้อมูลว่า สำหรับครอบครัวขยายของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านบางราย เกิดจากการแต่งงานกันระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านลานทองด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า มีบางครอบครัวเช่น พี่อ้วน ภริณีศึกษาที่ 6 ได้เข้ามาอยู่อาศัยในหมู่บ้านเนื่องจากญาติชักชวนมาเช่าบ้านอยู่ด้วยกัน และป้าติ่ม ภริณีศึกษาที่ 11 ได้มีการชักชวนให้น้องชายมาซื้อบ้านอยู่ติดกันด้วย

สำหรับระดับการศึกษาของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนร้อยละ 45 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 5) และอยู่ในช่วงวัยทำงานระหว่าง 20-60 ปี คิดเป็นจำนวนรวมร้อยละ 82.78 (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 2) จึงมีความจำเป็นจะต้องเดินทางออกจากหมู่บ้านจัดสรรลานทองเป็นประจำวัน เช่น ไปสถานที่ทำงาน หรือไปสถานศึกษา สำหรับผู้ที่ยังศึกษาอยู่ เป็นต้น ส่งผลให้ในวันทำงานที่อยู่อาศัยบางแห่ง มีลักษณะปิด ไม่มีใครอยู่หรือมีเพียงผู้สูงอายุ แม่บ้าน ลูกจ้างเป็นผู้เฝ้าบ้าน

ในขณะที่ช่วงเย็นพบว่า มีผู้อยู่อาศัยบางรายมาร่วมเล่นเปตองบริเวณสวนสุขภาพของหมู่บ้าน ซึ่งพบว่าผู้ที่มาร่วมเล่น และมานั่งพักผ่อนที่สนามเปตองเป็นประจำมีจำนวนประมาณ 10-15 คน และที่สนามฟุตบอล สนามบาสเก็ตบอล ก็จะมีบุตรหลานผู้อยู่อาศัยมาเล่นกีฬาร่วมกับผู้อยู่อาศัยบริเวณข้างเคียงซึ่งมีทางออกเชื่อมต่อกันด้วย

สำหรับวันสุดสัปดาห์ จากการสังเกตพบว่า สมาชิกในครัวเรือนต่างๆ มักใช้เวลาส่วนใหญ่ทำกิจกรรมอยู่ภายในตัวที่อยู่อาศัย เช่น ซักรีดเสื้อผ้า ดูโทรทัศน์ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองมีความหวาดระแวงบุคคลแปลกหน้าสูง โดยเห็นได้จาก เมื่อผู้ศึกษาพยายามแนะนำตัวกับผู้อยู่อาศัยเพื่อขอข้อมูล หากผู้อยู่อาศัยไม่แสดงสีหน้าไม่ต้อนรับ หรือโบกมือไล่ ผู้ศึกษาก็จะได้รับคำตอบว่าให้สอดเอกสารไว้ที่รั้วหน้าบ้าน หรือยื่นคุยผ่านรั้ว โดยมีให้เข้าไป

ภายในเขตที่อยู่อาศัย หรือในกรณีที่มีพนักงานขายตรงมาติดต่อเพื่อจำหน่ายสินค้า ก็จะได้รับทำที่ตอบกลับเช่นเดียวกัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในวันสุดสัปดาห์ ถึงแม้ผู้อยู่อาศัยจำนวนมากจะอยู่ในที่อยู่อาศัยก็ตาม แต่สมาชิกของบางครัวเรือน ก็ออกมาทำกิจกรรม ณ พื้นที่สาธารณะภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทองด้วยเช่นกัน อาทิ บางสัปดาห์มีการออกกำลังกายร่วมกันตอนเช้าของชมรมผู้สูงอายุ หรือนั่งพูดคุยกันในหมู่เพื่อนร่วมชมรมกิจกรรม โดยมีผู้เข้าร่วมประมาณ 15-20 คน เป็นต้น นอกจากนี้บางครอบครัวได้พาบุตรหลานมาว่ายน้ำ ตอนเย็น ด้วย

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า ลักษณะสังคมทั่วไปของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง มีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยว ที่อยู่อาศัยมีความเป็นส่วนตัวสูง สมาชิกประกอบอาชีพหรือศึกษาอยู่ภายนอกชุมชน เดินทางไปตอนเช้า กลับมาที่พักอาศัยในหมู่บ้านตอนเย็นเป็นประจำ วัน จึงมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับเมือง ในขณะที่วันสุดสัปดาห์มักใช้ชีวิตพักผ่อนอยู่ในที่อยู่อาศัย ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกลุ่มสังคมในชุมชนเมือง ดังที่สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541 : 207) เสนอว่า ลักษณะครอบครัวในเขตเมืองปัจจุบันมักมีขนาดเล็ก คนเมืองมีลักษณะตัวใครตัวมัน บ้านมีความสำคัญในฐานะเป็นที่พักผ่อนภายหลังการทำงาน

2) สถานภาพการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม

(1) การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมภายนอกหมู่บ้าน

จากเก็บข้อมูลพื้นที่ศึกษาพบว่า แม้ว่าผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองร้อยละ 13.33 (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 48) เป็นสมาชิกชมรม สมาคม หรือองค์กรการกุศล ภายนอกหมู่บ้านก็ตาม แต่มีความถี่ในการติดต่อพบปะปรึกษาหารือ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้าน โดยเฉลี่ยน้อยกว่าเดือนละหนึ่งครั้ง

(2) การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้าน

แม้ว่าภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง จะมีผู้อยู่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีการประกอบอาชีพหลากหลาย มีเวลาว่างไม่ตรงกันก็ตาม แต่มีผู้อยู่อาศัยบางกลุ่มก็ได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนดูแลความเป็นอยู่ และสร้างความสามัคคีระหว่างผู้อยู่อาศัย

ปัจจุบันหมู่บ้านจัดสรรลานทอง มีกลุ่มกิจกรรมที่จัดตั้งขึ้นเป็นทางการโดยผู้อยู่อาศัย 3 กลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ และชมรมเปตอง นอกจากนี้ยังมีการเลือกตั้ง คณะกรรมการชุมชนย่อย ซึ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมที่ตั้งขึ้นตามนโยบายจากกระทรวงมหาดไทย อีกด้วย จากข้อมูลพื้นที่ศึกษาพบว่า ครอบครัวผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้านจำนวนรวมร้อยละ 26.67 (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 37 และ ตารางที่ 40) แบ่งออกได้ดังนี้คือ สมาชิกในครอบครัวเป็นหรือเคยเป็นคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านร้อยละ 11.94 (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 37) และสมาชิกในครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมอื่นภายในหมู่บ้านร้อยละ 13.89 (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 40) โดยให้เหตุผลในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้านว่า ได้บำเพ็ญประโยชน์เป็นจำนวนร้อยละ 8.66 และต้องการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้อยู่อาศัยเป็นจำนวนร้อยละ 7.58 ตามลำดับ (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 42)

(3) คณะกรรมการหมู่บ้าน

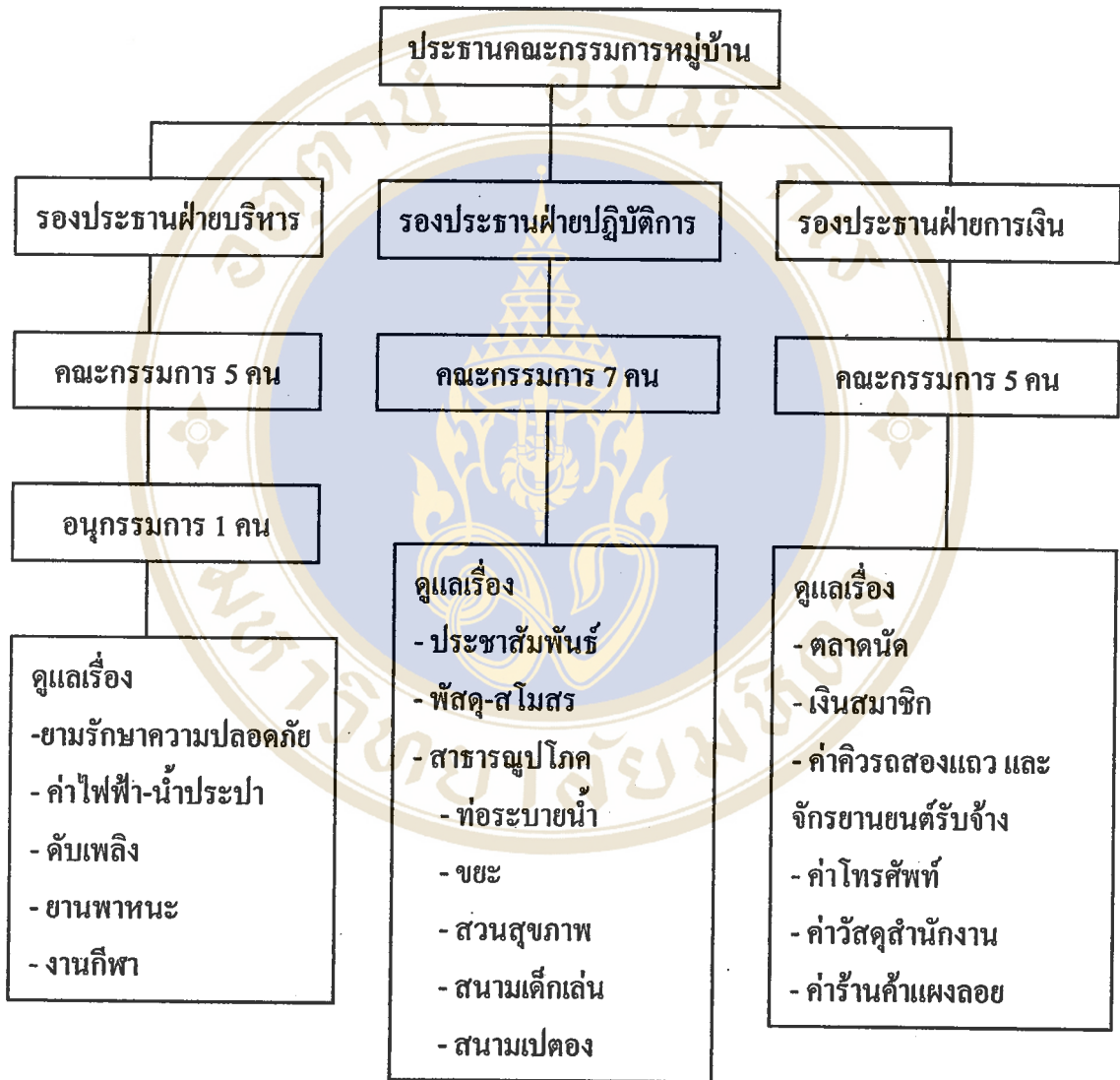
ปัจจุบันหมู่บ้านจัดสรรลานทองมี คณะกรรมการหมู่บ้านลานทอง 2 คณะ คือ คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน และคณะกรรมการชุมชนย่อย บางชุด 6 ตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งอาจได้รับการเลือกตั้งจากผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน (ในกรณีที่มีกลุ่มผู้สมัครมากกว่า 1 กลุ่ม) หรือได้รับการแต่งตั้งจากเทศบาลนครปากเกร็ด (ในกรณีที่มีกลุ่มผู้สมัครกลุ่มเดียว) โดยมีรายละเอียดดังนี้

- คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน

แต่เดิม การดูแลความเป็นอยู่ ทรัพยากรสาธารณสุขบริเวณกลางจะเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร โครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ต่อมาจึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการชอยขึ้น เพื่อดูแลความเป็นอยู่ในบริเวณบ้านเดียวกัน และได้พัฒนามาสู่การเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านจัดสรรลานทองในปี พ.ศ. 2530 เพื่อเป็นตัวแทนดูแลความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้าน และจัดกิจกรรมต่าง มีคณะกรรมการทั้งสิ้น 22 คน แบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย กรรมการบริหารมาจากการเสนอชื่อจากประธาน คณะกรรมการหมู่บ้านในวันลงสมัครรับเลือกตั้ง โดยมีหน้าที่ดังนี้ รองประธานฝ่ายบริหาร ดูแลด้านการรักษาความปลอดภัย ระบบไฟฟ้า-ประปา ดับเพลิง ยานพาหนะ ลานกีฬา รองประธานฝ่ายปฏิบัติการ ดูแลด้านงานประชาสัมพันธ์ งานพัสดุ งานสโมสร งานด้านสิ่งแวดล้อม สนามเด็กเล่น รองประธานฝ่ายการเงิน ดูแลด้านการเก็บเงินจากสมาชิก ค่าบริการรถสองแถวภายในหมู่บ้าน ค่าร้านค้า

แผนผังของตลาดนัด และค่าใช้จ่ายการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน ซึ่งมีโครงสร้างและหน้าที่ รวมถึงมีการกำหนดระเบียบปฏิบัติการเลือกตั้งต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน คล้ายกับการเลือกตั้งระดับประเทศ ดังนี้

โครงสร้างคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านลานทอง

ภาพที่ 6 โครงสร้างคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

ในทางปฏิบัติพบว่า แม้ว่าจะมีโครงสร้างการบริหารออกเป็นฝ่ายต่างๆ แต่บทบาทความรับผิดชอบของกิจกรรม จะเป็นไปตามความถนัดของคณะกรรมการแต่ละคน ขณะเดียวกันกิจกรรมที่จัดขึ้น นอกจากจะเกี่ยวกับด้านการก่อสร้าง หรือปรับปรุงแก้ไข บริการสาธารณะ ภายในหมู่บ้านแล้ว ยังดำเนินการเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมประจำปีภายในหมู่บ้านด้วย

ก่อนการดำเนินกิจกรรม คณะกรรมการหมู่บ้านจะร่วมประชุมกัน เพื่อกำหนดวันเวลา ตลอดจนรายละเอียดการดำเนินงาน เมื่อตกลงกันได้แล้ว จึงได้ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ ได้แก่ การกระจายเสียงตามสาย ติดป้ายผ้าบริเวณด้านหน้าหมู่บ้าน หรือกระดานข่าวในบริเวณที่มีผู้อยู่อาศัยหนาแน่น เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทองได้ทราบต่อไป

หนึ่งในการดำเนินกิจกรรมของคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านจัดสรรลานทอง โดยเฉพาะกิจกรรมใหญ่ ได้แก่ งานทำบุญปีใหม่ งานสงกรานต์ งานเลี้ยงสังสรรค์ต่างๆ จะมีการประสานงานกับกลุ่มต่างๆ ด้วย อาทิ ชมรมผู้สูงอายุ ในการประชาสัมพันธ์ และเข้าร่วมดำเนินรายการต่างๆ รวมถึงประสานงานกับผู้ประกอบการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง เพื่อขอใช้สถานที่ในการประชุม สถานที่ในการจัดงาน

นอกจากนั้นยังมีการประสานงานกับ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพื้นที่อำเภอปากเกร็ด และสมาชิกสภาเทศบาลนครปากเกร็ด ในด้านงบประมาณสนับสนุน หรือของรางวัล รวมถึงการเข้าร่วมในวันกิจกรรม ทั้งนี้เพราะ มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน จึงได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี

ในส่วนของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนร้อยละ 90 จะทราบข่าวสารการก่อนดำเนินกิจกรรม จากการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายเสียงภายในหมู่บ้านมากที่สุด เป็นจำนวนร้อยละ 44.14 รองลงมาได้แก่ ป้ายผ้าเป็นจำนวนร้อยละ 22.84 (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 35.1)

สำหรับการมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นผู้เข้าร่วมในวันดำเนินกิจกรรมมากที่สุดเป็นจำนวนร้อยละ 74.16 รองลงมาคือความร่วมมือในด้านการบริจาคทรัพย์สินเป็นจำนวนร้อยละ 57.5 ในขณะที่การร่วมเป็นคณะกรรมการมีจำนวนรวมร้อยละ 13.62 (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 45)

กิจกรรมที่ครอบครัวผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสนใจเข้าร่วมมากที่สุดคือ กิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา ได้แก่ เข้าร่วมกิจกรรมการตักบาตรวันขึ้นปีใหม่จำนวนรวมร้อยละ 82 และทำบุญวันสงกรานต์จำนวนร้อยละ 68 (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 43) โดยให้เหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมว่าได้มาร่วมทำบุญคิดเป็นจำนวนร้อยละ 25.82 (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 44) อย่างไรก็ตามการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจจากภาระหน้าที่ใน

วันดังกล่าว เช่น ต้องไปเยี่ยมชมอุทยานนอกหมู่บ้าน หรือต้องการพักผ่อนกับครอบครัว เป็นต้น การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองจึงเป็นไปอย่างไม่สม่ำเสมอ

และจากข้อมูลพื้นที่ศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนร้อยละ 97.78 (ภาคผนวก ข. ตารางที่ 4) นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือชมรมผู้สูงอายุ จึงเป็นกิจกรรมสอดคล้องความเชื่อของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ตามประเพณีประจำปี แบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

ก. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

- การทำบุญปีใหม่ ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการหมู่บ้านจะนิมนต์พระมาบิณฑบาตรตลอดแนวถนนสายหลัก (Main Street) โดยขอความร่วมมือ จัดตั้งโต๊ะวางของหน้าที่อยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยบริเวณนี้ เพื่อใช้วางอาหารต่างๆ ที่ผู้อยู่อาศัยนำมาใส่บาตรร่วมกัน

- วันสงกรานต์ ในปี พ.ศ. 2543 ได้ขอความร่วมมือในการประกอบอาหารถวายเพลร่วมกัน ในลักษณะของข้าวหม้อแกงหม้อ โดยใช้บริเวณ ถนนสายหลัก (Main Street) ระหว่างพระสงฆ์ฉันอยู่นั้น คณะกรรมการได้มีการแจ้งข่าวการดำเนินงานในรอบปี ปัญหาและขอความร่วมมือ จากผู้ที่มาร่วมงาน หลังจากนั้น ทำพิธีสงฆ์น้ำพระ และรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุ และรับประทานอาหารร่วมกัน จากการสังเกตพบว่า บ้างก็ตักอาหารไปนั่งกับครอบครัว บ้างก็ไปนั่งกับผู้ที่สนิทสนมคุ้นเคย เมื่อรับประทานอาหารเรียบร้อยก็มีการ เล่นสาดน้ำ ปะแป้งกัน ตามธรรมเนียม

- การจัดผ้าป่าสามัคคี ทั้งเพื่อทำบุญกับวัดแล้ว ยังมีการจัดผ้าป่าสามัคคีเพื่อปรับปรุงพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านด้วย ได้แก่ ผ้าป่าซ่อมสนามบาสเกตบอล และได้มีการกฐินสามัคคี อีกด้วย

ข. กิจกรรมตามประเพณี

- กิจกรรมวันเด็ก ในปี พ.ศ. 2543 จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านให้ข้อมูลว่ามีการจัดงานสังสรรค์ให้กับเด็กๆ ภายในหมู่บ้าน ณ อาคารสโมสรสระว่ายน้ำ มีการเล่นเกม แจกรางวัลต่างๆ ด้วย

- ลอยกระทง จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านให้ข้อมูลว่า จะจัดขึ้นในช่วงเย็นของวันลอยกระทง ณ สระว่ายน้ำของหมู่บ้าน ซึ่งเดิมปล่อยให้บ่อน้ำข้างไม่ได้ใช้ประโยชน์ จึงสะดวกต่อการจัดเก็บกระทงในภายหลัง

- งานเลี้ยงสังสรรค์ส่งท้ายปีเก่า ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้จัดขึ้น ณ บริเวณสนามฟุตบอล มีการขายบัตรร่วมงานท่านละ 200 บาท ภายในงานมีการจัดเลี้ยง โต๊ะจีน การแสดงบนเวทีจากวงดนตรีที่จ้างมา และการแสดงของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จับฉลาก มอบรางวัล ซึ่งจากการที่ผู้ศึกษามีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้านพบว่า กิจกรรมเลี้ยงสังสรรค์ครั้งนี้ มีผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทองให้ความสนใจมาร่วมงานมากที่สุด

- คณะกรรมการชุมชนย่อยบางพุด 6

จากนโยบายกระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดให้เทศบาลดำเนินการจัดตั้งคณะชุมชนย่อยขึ้น เพื่อให้ประชาชนในเขตเทศบาลได้มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา พัฒนาชุมชนของตนเอง ตลอดจนเป็นการประสานความสัมพันธ์ระหว่างเทศบาล ชุมชนต่อชุมชนด้วยตนเอง และหน่วยงานอื่นๆ ที่มีประสิทธิภาพ

ในปี พ.ศ. 2543 เทศบาลนครปากเกร็ดได้แบ่งเขตชุมชนย่อยออกเป็น 37 ชุมชนย่อย ตามความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ โดยกำหนดให้พื้นที่หมู่ 8 เฉพาะหมู่บ้านจัดสรรลานทอง เป็นชุมชนย่อยบางพุด 6

ตามระเบียบเทศบาลนครปากเกร็ดว่าด้วยการดำเนินงานของชุมชนย่อย กำหนดให้ คณะกรรมการชุมชนย่อย ประกอบด้วยคณะกรรมการจำนวน 9 คน ได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งแล้วแต่กรณี มีวาระอยู่ตำแหน่งคราวละ 2 ปี

กระบวนการสรรหาคณะกรรมการชุมชนย่อย เริ่มต้นจาก เทศบาล ประกาศกำหนดการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนย่อย และปิดประกาศดังกล่าว ณ สำนักงานเทศบาล และสถานที่เลือกตั้ง ไม่น้อยกว่า 15 วัน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งตามแต่เห็นสมควร โดย กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นคณะ คณะหนึ่งประกอบด้วยกรรมการจำนวน 9 คน วิธีการเลือกตั้งจะกระทำโดยลับหรือเปิดเผยก็ได้ ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีคะแนนเสียงเท่ากันให้ใช้วิธีจับฉลาก หากพ้นกำหนดระยะเวลาการรับสมัคร ปรากฏว่าจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่เกินจำนวน 9 คน ให้ถือว่าได้รับการเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชนย่อยโดยไม่ต้องมีการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการ อำนวยการพิจารณาบุคคลอื่นตามที่เห็นสมควร

การเงินของชุมชนย่อยอาจมีที่มาจาก การเก็บค่าบริการจากสมาชิกในชุมชน การสนับสนุนงบประมาณทั้งของภาครัฐ และเอกชน การร่วมกลุ่มทำกิจการต่างๆ การบริจาค หรือการอุทิศให้โดยมีเงื่อนไข หรือ ไม่มีเงื่อนไข การจัดทำกิจกรรมต่างๆ รายได้อื่นๆ เป็นต้น

ในส่วนของคณะกรรมการชุมชนย่อยบางพุด 6 (หมู่บ้านจัดสรรลานทอง) ชุดปัจจุบัน หลังจากเทศบาลประกาศให้มีการสมัครเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนย่อยแล้ว ปรากฏว่า ไม่มีกลุ่มผู้สมัครอื่นลงสมัครเป็นคู่แข่ง จึงได้รับการเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชนย่อยบางพุด 6 โดยปริยาย ซึ่งประธานคณะกรรมการชุดนี้ คือ ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานกรรมการบริหารหมู่บ้านลานทองในปี พ.ศ. 2542 โดยคณะกรรมการชุมชนย่อยได้จัดกิจกรรมแนะนำตัวกับผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านภายหลังได้รับการเลือกตั้ง

การดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนย่อยบางพุด 6 มิได้รับผลประโยชน์ตอบแทน แต่เทศบาลจะมีงบประมาณให้แต่ละชุมชนประมาณ 27,000 บาทต่อปี คณะกรรมการชุมชนย่อยสามารถนำเสนอ โครงการที่จะจัดทำขึ้นในหมู่บ้าน โดยต้องผ่านการพิจารณาจากคณะทำงานจากเทศบาล โดยก่อนการนำเสนอโครงการต่างๆ คณะกรรมการชุมชนย่อยบางพุด 6 จะมีกำหนดการประชุมภายในก่อนถึงวันประชุมใหญ่ที่เทศบาล ซึ่งกำหนดทุกวันที่ 15 ของเดือน ประธาน และเลขานุการ จะเป็นตัวแทนคณะกรรมการชุมชนย่อยบางพุด 6 เข้าร่วมประชุม

ผลงานที่ผ่านมาจะเป็นการประสานงานกับเทศบาลในการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ได้แก่ การจัดเทศบาลเคลื่อนที่ มาให้บริการแก่ประชาชนด้านงานทะเบียนต่างๆ การตัดผม อบรมให้ความรู้เรื่องการป้องกันอัคคีภัย จำหน่ายสินค้าราคาถูก โดยให้บริการตั้งแต่เวลา 15.00 – 20.00 น. โดยเทศบาลจะจัดงบประมาณ 4,000-5,000 บาท มาให้ชุมชนจัดการเรื่องเลี้ยงอาหารแก่เจ้าหน้าที่

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายสวัสดิการสังคมของคณะกรรมการชุมชนย่อยบางพุด 6 ในปัจจุบัน ให้ความเห็นต่อแนวทาง และโครงการที่จะดำเนินการของคณะกรรมการชุมชนย่อยบางพุด 6 ว่า ในเรื่องงบประมาณ ควรให้ชุมชนเป็นผู้บริหารงบประมาณเอง และรายงานค่าใช้จ่ายแก่เทศบาล มีแนวคิดจะทำลานออกกำลังกาย บริเวณที่พื้นที่ว่างภายในหมู่บ้าน และจะทำเรื่องต่อคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน เพื่อขอใช้พื้นที่สำนักงานเดิมของคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านลานทอง มาเป็นสำนักงานคณะกรรมการชุมชนย่อยบางพุด 6

นอกจากนี้ในการสังเกตการณ์วันประชุมใหญ่ที่ห้องประชุมเทศบาลนครปากเกร็ด พบว่า ประธานคณะกรรมการชุมชนย่อยได้ส่งตัวแทนมาร่วมประชุมติดตามเรื่องการซ่อมแซมระบบไฟแสงสว่างภายในหมู่บ้าน ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ กองช่างเทศบาลนครปากเกร็ดแจ้งให้ทราบว่าได้ดำเนินการแก้ไขเรียบร้อยแล้ว และการติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์ภายในหมู่บ้านได้ขอไว้จำนวน 6 ป้าย แต่ฝ่ายเทศบาลขอต่อรองเหลือ 2 ป้าย

สำหรับความร่วมมือจากผู้อยู่อาศัยทั่วไปในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง พบว่า บางครั้งคณะกรรมการชุมชนย่อยบางพุด 6 เมื่อได้รับการขอความร่วมมือจากเทศบาลในการ

ทำกิจกรรมจะขอความร่วมมือไปยัง คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านเป็นลายลักษณ์อักษร ช่วยดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน

จากการสังเกต โดยการเข้าร่วมกิจกรรมที่คณะกรรมการชุมชนย่อยบางพูด 6 ร่วมกับเทศบาลนครปากเกร็ด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นที่ห้องประชุมเทศบาลนครปากเกร็ด ผู้อยู่อาศัยจะให้ความสนใจเข้าร่วมเพียง 4 คน โดยผู้เข้าร่วมนี้เป็นแม่บ้าน และเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุด้วย สำหรับสาเหตุที่มีผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทองสนใจเข้าร่วมน้อยอาจเกิดจาก ภาระหน้าที่ประจำวัน เนื่องจากกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันดังกล่าวตรงกับวันทำงานปกติ และกิจกรรมที่จัดขึ้นถูกกำหนดโดยเทศบาลนครปากเกร็ด โดยเป็นกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เช่น การวาดสีน้ำ การเขียนป้ายโฆษณา การเพ้นท์กระถาง อาจไม่สอดคล้องกับความสนใจของผู้อยู่อาศัย

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า ภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง มีกลุ่มกิจกรรมที่ดำเนินการเกี่ยวกับการดูแลการอยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง คือ คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน และคณะกรรมการชุมชนย่อยบางพูด 6 มีการดำเนินงานทับซ้อนกันอยู่ แต่จากการสัมภาษณ์ คณะกรรมการชุมชนย่อยให้ความเห็นว่า แตกต่างกัน โดยคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านจัดสรรลานทองจะดูแลงานเฉพาะภายในหมู่บ้าน เช่น การรักษาความปลอดภัย ตลาดนัด การจัดกิจกรรมประเพณี แต่คณะกรรมการชุมชนย่อยบางพูด 6 จะดำเนินงานส่วนที่จะต้องเกี่ยวข้องกับเทศบาล ซึ่งจะกล่าวถึงโดยละเอียดต่อไปในหัวข้อ การร่วมกิจกรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(4) การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ

ก่อตั้งขึ้นโดยกลุ่มข้าราชการทหารเกษียณอายุ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีพบปะสังสรรค์ เสริมสร้างความสามัคคี ดูแลสุขภาพ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนเพื่อจัดรูปสวัสดิการในกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ การช่วยเหลือเงินในกรณีเจ็บป่วยธรรมดา การเจ็บป่วยเนื่องจากอุบัติเหตุ หรือต้องรักษาตัวในโรงพยาบาลเกินกว่า 7 วัน การได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ หรือสมาชิกถึงแก่กรรม และให้ความช่วยเหลือการกุศลอื่นๆ

การบริหารชมรมผู้สูงอายุ มีการออกกำหนดข้อบังคับต่างๆ ชัดเจนเป็นทางการ โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษา 11 คน ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ 2 คน กรรมการบริหารจำนวน 29 คน มีวาระการดำเนินงานในตำแหน่ง 2 ปี ซึ่งคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2543 จำนวน 10 คน จะดำรงตำแหน่งคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านจัดสรรลานทองด้วย

สมาชิกชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ประกอบด้วย สมาชิกกิตติมศักดิ์ หมายถึง ผู้ที่ให้ความอุปถัมภ์ และช่วยเหลือกิจการของชมรมฯ หรือทำคุณประโยชน์ให้

แก่ชมรมฯ สมาชิกสามัญ หมายถึง บุคคลที่เป็นสมาชิกอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรลานทองเท่านั้น โดยเพศชายอายุ 50 ปี ขึ้นไป และเพศหญิงอายุ 35 ปีขึ้นไป สมาชิกวิสามัญ หมายถึงบุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมฯ ซึ่งผู้ประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกของชมรมฯ จะต้องเขียนใบสมัครยื่นต่อ นายทะเบียนชมรมฯ สำหรับสมาชิกกิตติมศักดิ์ และสมาชิกสามัญ เสียค่าสมัครเป็นสมาชิก 500 บาท ส่วนสมาชิกวิสามัญ เสียค่าสมัครปีละ 100 บาท โดยจะมีบัตรสมาชิกออกให้เป็นหลักฐาน ปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2543 ชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านจัดสรรลานทองมีสมาชิกรวมทุกประเภท จำนวน 102 คน

คณะกรรมการชมรมจะมีการประชุมใหญ่ปีละ 1 ครั้ง และมีการประชุมรายเดือนตามโอกาส ซึ่งกิจกรรมที่ชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านจัดสรรลานทอง จัดขึ้นทุกสัปดาห์ได้แก่ การออกกำลังกายทุกเช้าวันเสาร์ หรืออาทิตย์ ณ บริเวณริมสระว่ายน้ำ มีสมาชิกเข้าร่วมเป็นประจำ ประมาณ 10-15 คน ส่วนมากจะเป็นผู้หญิง สำหรับสมาชิกเพศชายจะทยอยกันมานั่งพักผ่อนพูดคุยปรึกษาหารือเรื่องต่างๆ หรือเล่นหมากรุก ในห้องสโมสร สมาชิกที่มาประจำประมาณ 5-10 ท่าน บางโอกาสอาจมากกว่านี้ ขึ้นอยู่กับว่า วันดังกล่าวตรงกับวันนัดประชุมสมาชิกหรือไม่

โดยทั่วไปการประกอบกิจกรรมในวันสุดสัปดาห์นี้จะเริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ 7.30 น. ถึงราว 11.00 น. ในวันประชุมสมาชิกบางครั้ง จะมีสมาชิกที่ประกอบอาชีพพยาบาล มาบริการตรวจ และให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ ซึ่งสถานที่ที่ใช้ออกกำลังกาย และพบปะสังสรรค์นี้ จะใช้ ห้องบริเวณห้องสโมสรริมสระว่ายน้ำ โดยได้รับการสนับสนุนให้ใช้พื้นที่เป็นที่ตั้งชมรมผู้สูงอายุจากผู้บริหารโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง นอกจากนี้ในช่วงเย็น จะมีสมาชิกร่วมชมดนตรี โดยมีสมาชิกที่เป็นอาจารย์มีพื้นฐานการเดินรำเป็นผู้สอน

สำหรับกิจกรรมในรอบปี ชมรมผู้สูงอายุ จะประสานความร่วมมือกับ คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน โดยนอกจากจะเข้าร่วมแสดงให้ความบันเทิงในกิจกรรมที่คณะกรรมการหมู่บ้านจัดขึ้นแล้ว ยังมีกิจกรรมภายในชมรมผู้สูงอายุจัดขึ้นทุกปี คือ การรดน้ำดำหัวสมาชิกอาวุโส ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งบางโอกาสจะจัดขึ้นพร้อมกับกิจกรรมประจำราย 2 เดือน คือ กิจกรรมพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิก โดยจัดขึ้น ณ บริเวณสโมสรสระว่ายน้ำ เริ่มเวลาประมาณ 18.00 – 22.00 เก็บค่าใช้จ่ายจากสมาชิกประมาณ 150-300 บาท เป็นค่าอาหารเครื่องดื่ม และวงดนตรี ซึ่งบางครั้งกิจกรรมพบปะสังสรรค์ก็อาจเป็นการทัศนจรแบบไปเข้าไปเย็นกลับ หรือการค้างแรมด้วย

ในกิจกรรมงานเลี้ยงสังสรรค์ราย 2 เดือนนี้ หากเป็นการจัดนอกสถานที่จะมีการกำหนดจำนวนสมาชิกจากที่นั่งของยานพาหนะ เช่น ในโอกาสที่ผู้ศึกษาได้ไปร่วมกิจกรรมทัศนจรทางเรือ ไปศูนย์ศิลปศึกษาบางไทร พบว่ามีสมาชิกร่วมเดินทางประมาณ 20-30 ท่าน เป็นต้น

สำหรับงานเลี้ยงที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้านพบว่า สมาชิกจะให้ความสนใจมาร่วมงานมีประมาณ 100 คน มีลักษณะการจัดงานแบบเป็นกันเอง โดยกิจกรรมในงานประกอบด้วย การ

รับประทานอาหารร่วมกัน การแสดงบนเวที ร้องเพลง เต้นรำ อวยพร และมอบของขวัญให้กับสมาชิกที่ครบรอบวันเกิดในช่วงดังกล่าว ตลอดจนแนะนำสมาชิกใหม่ ซึ่งมีผู้ให้ความสนใจมาสมัครเพิ่มเติมทุกครั้ง กิจกรรมนี้บางโอกาส เช่น การทัศนศึกษาไปชมเรือรบหลวงจักรีนฤเบศร์ ก็จะกำหนดให้สมาชิกสวมเสื้อยืดสมาชิกชมรมฯ ด้วย เพื่อแสดงถึงความสามัคคี เป็นหนึ่งเดียวกันด้วย

จากการสังเกตกับผู้ร่วมงานในการจัดกิจกรรมดังกล่าวทั้งการทัศนศึกษาทางเรือ และการเลี้ยงสังสรรค์ภายในหมู่บ้าน พบว่า เมื่อสมาชิกมาถึง ก็จะมีการยกมือไหว้กล่าวคำสวัสดิทักทายกันตามอาวุโส ทั้งวัยวุฒิ และคุณวุฒิ ระหว่างการดำเนินกิจกรรม ผู้ร่วมงานได้รับความสนุกสนานมาก มีส่วนร่วมแสดงออกในรายการบันเทิงต่างๆ ได้แก่ การร้องเพลง เต้นรำ เป็นต้น มีการพูดจาหยอกล้อกันเล่าเรื่องตลกต่างๆ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นระหว่างกัน

จากการพูดคุยกับสมาชิกที่มาร่วมงานให้ความเห็นว่า กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ เป็นเวทีเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุในหมู่บ้านจัดสรรลานทองได้รู้จักกัน มานั่งพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ช่วยคลายเหงา ตลอดจนเป็นการส่งเสริมสุขภาพจิตใจผู้สูงอายุ ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพร่างกายด้วย เช่น สมาชิกอาวุโสท่านหนึ่งยกตัวอย่างตนเองว่า มีอายุมาก มีปัญหาเรื่องสุขภาพเดินไม่ค่อยสะดวก แต่หลังจากมาเป็นสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม จิตใจสดชื่นแจ่มใส มีกำลังใจดีขึ้น ทำให้ปัจจุบันเดินไปมาได้สะดวกมากกว่าเดิม กระทั่งสามารถออกไปร่วมสนุกเต้นรำระหว่างการดำเนินกิจกรรมได้ นอกจากนี้ แม้ว่าคณะผู้จัดกิจกรรมจะได้กำหนดให้สมาชิกต่างๆ มีที่นั่งประจำตามโต๊ะอาหารแล้ว แต่สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากจะไม่นั่งอยู่ที่ตัวเอง โดยจะเดินไปทักทายพูดคุยดื่มสุรากับสมาชิกที่นั่งร่วมโต๊ะอื่น

กิจกรรมต่างๆ ที่ชมรมผู้สูงอายุจัดขึ้นนี้ จะได้รับความร่วมมืออย่างดีจากคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านในการเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้เพราะคณะกรรมการบริหารชมรมบางท่านเป็นคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านด้วย ตลอดจนได้รับการสนับสนุนจาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ และสมาชิกสภาเทศบาล โดยเฉพาะกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้าน เช่น ให้การสนับสนุนวงดนตรี และบัตรร่วมงานเพื่อนำผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลนครปากเกร็ดมาแนะนำตัวซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาเทศบาล นายอำเภอเมืองปากเกร็ดจะมาร่วมงานด้วย

นอกจากนี้การดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านจัดสรรลานทองยังได้ประสานเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุของเทศบาลนครปากเกร็ด โดยมีการประชุมเพื่อประกอบกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ การเลี้ยงพบปะสังสรรค์กัน ซึ่งชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านจัดสรรลานทอง จะมีการประชุมออกจดหมายเวียน ขอความร่วมมือจากสมาชิก เพื่อกำหนดจำนวนสมาชิก และร่วมจัดการแสดงในงานด้วย

(5) ชมรมเปตอง

ชมรมเปตองหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีระหว่างสมาชิกภายในหมู่บ้าน ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนเป็นการส่งเสริม กีฬาเปตอง ฝึกสอนให้กับผู้อยู่อาศัยที่สนใจ รวมถึงค้นหานักกีฬาเปตอง เพื่อเป็นตัวแทนของชมรมฯ ไปแข่งขันในระดับต่างๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากนโยบายของคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

การดำเนินงานของชมรมเปตอง ในปี 2529 ได้มีการกำหนดข้อบังคับขึ้นอย่างเป็นทางการ ให้มีกรรมการบริหารชมรมเปตอง ประกอบด้วยกรรมการอย่างน้อย 7 คน แต่ไม่เกิน 11 คน ดำรงตำแหน่ง ประธาน รองประธาน นายทะเบียน เภรัญญิก ประชาสัมพันธ์และปฏิคม กรรมการ และเลขานุการ โดยมีการกำหนดคุณสมบัติของสมาชิก และระเบียบปฏิบัติต่างๆ อาทิ สมาชิกของชมรมเปตองหมู่บ้านจัดสรรลานทองแบ่ง เป็น 3 ประเภท ได้แก่ สมาชิกกิตติมศักดิ์ หมายถึง ผู้ที่ให้ความอุปถัมภ์ และช่วยเหลือกิจการของชมรมฯ หรือทำคุณประโยชน์ให้แก่ชมรมฯ สมาชิกสามัญ หมายถึง บุคคลที่เป็นสมาชิกอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง สมาชิกวิสามัญ ได้แก่ บุคคลที่สนใจทั่วไปจากหมู่บ้านอื่น โดยผู้ประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกชมรมฯ ต้องยื่นใบสมัครเป็นสมาชิก จำนวน 100 บาท และค่าบำรุงปีละ 100 บาท

ปัจจุบันสมาชิกชมรมเปตองมีทั้งผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง และบุคคลทั่วไปภายนอกหมู่บ้าน โดยเป็นผู้ที่มาเป็นประจำ จะเดินทางทยอยกันมาที่สนามเปตองทุกวัน ตั้งแต่เวลาประมาณ 17.00 -18.00 น. ซึ่งเป็นเวลาช่วงเย็นหลังเลิกงาน เสร็จสิ้นภาระกิจประจำวัน สมาชิกจะมีอายุตั้งแต่ 30-60 ปีขึ้นไป ประมาณ 10-20 คนต่อวัน ก่อนการแข่งขันจะมีการลงเงินเดิมพันแล้วจึงการแบ่งฝ่ายแข่งขันขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ที่มาเล่นในวันนั้น แล้วใช้วิธีจับฉลากแบ่งออกเป็น 2-4 ฝ่าย หากมีจำนวนมากจะแข่งขัน 2 สนาม โดยนำผู้ชนะแต่ละสนามมาแข่งชิงชนะเลิศรับรางวัล ซึ่งได้ลงเดิมพันไว้

การดำเนินกิจกรรมของชมรมเปตองหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ไม่เพียงแต่จะมีการแข่งขันประจำตอนเย็นทุกวันเท่านั้น แต่ยังสามารถจัด หรือส่งตัวแทนเข้าร่วมแข่งขันเปตอง กับทีมเปตองของหมู่บ้านอื่นด้วย ซึ่งในปี พ.ศ. 2543 ชมรมเปตองหมู่บ้านจัดสรรลานทองได้เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขัน โดยจัดขึ้นในวันสุดสัปดาห์ เนื่องจากสะดวกต่อผู้เข้าร่วมแข่งขัน มีถ้วยรางวัลอันดับต่างๆ ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาเทศบาล

นอกจากภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทองจะมีสนามเปตองแล้ว ยังมีพื้นที่สาธารณะอื่น เช่น สนามฟุตบอล สนามบาสเก็ตบอล ซึ่งในช่วงเวลาเย็นของทุกวันจะมีวัยรุ่น และวัย

ทำงาน มาออกกำลังกาย เป็นจำนวนมากทั้งที่อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน และบุคคลภายนอก เนื่องจากบริเวณด้านข้างสนามฟุตบอล มีทางเดินเท้าและออกสู่ถนนสุขาประชาสรรค์ 2. ได้ ที่สนามเด็กเล่น จะมีผู้อยู่อาศัยพาบุตรหลานมาเดินเล่นออกกำลังกาย รวมถึงสระว่ายน้ำ ซึ่งภายหลังได้รับการปรับปรุงจนกลับให้บริการได้ ในช่วงเย็นวันสุดสัปดาห์ จะมีเด็กๆ ให้ความสนใจมาเรียนว่ายน้ำด้วย

4.4.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

จากทำเลที่ตั้งหมู่บ้านได้รับการพัฒนาให้เป็นที่อยู่อาศัยชานเมือง เพื่อรองรับความต้องการที่อยู่อาศัยของประชากรที่ทำงานอยู่ในเขตเมือง จึงมีประชากรให้ความสนใจเข้ามาซื้อที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ประชากรจึงมีความแตกต่างกันในด้านเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งสามารถแบ่งระดับความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ได้ดังนี้

1) ครอบครัว และเครือญาติ

สำหรับความสัมพันธ์ภายในครัวเรือน และเครือญาติ จากข้อมูลพบว่า ครอบครัวของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน มีแนวโน้มการเป็นครอบครัวเดี่ยว มีจำนวนสมาชิกไม่มากนัก อยู่ในช่วงระหว่าง 1-4 คนมากที่สุด ในขณะที่ครอบครัวขยาย จะมีสมาชิกจำนวน 5-8 คน

ขณะเดียวกัน พบว่า ผู้อยู่อาศัยบางรายได้มีการสร้างความสัมพันธ์แบบครอบครัวขยายกับผู้อยู่อาศัยร่วมหมู่บ้านด้วย จากการแต่งงานกันระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้อยู่อาศัยได้มีการชักชวนเครือญาติให้มาซื้อบ้านอยู่ในบริเวณใกล้ๆ กัน หรือมาเช่าบ้านอยู่ร่วมกันอีกด้วย

สำหรับความสัมพันธ์ภายในครัวเรือนของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านลานทอง จากการสังเกตพบว่า มีแนวโน้มการเป็นครอบครัวที่ผู้ชายเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จาก เมื่อผู้ศึกษาขอสัมภาษณ์พูดคุย จะตกเป็นหน้าที่ของผู้ชายในครัวเรือนนั้นในการให้ข้อมูลแก่ผู้ศึกษา หรือบทบาทในคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชนย่อย โดยเฉพาะบทบาทในกลุ่มกิจกรรม ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุ หรือชมรมเปตอง สมาชิกที่เป็นผู้ชายจะมีบทบาทมากกว่า อาจมีสาเหตุมาจาก กลุ่มกิจกรรมเหล่านี้ก่อตั้งขึ้นโดยสมาชิกผู้ชายที่เคยประกอบอาชีพเป็นทหาร จึงยังคงมีภาพการเป็นผู้นำตามบุคลิกของอาชีพอยู่

จากการสังเกตพบว่า ในครัวเรือนของผู้อยู่อาศัยส่วนมากจะมีความสัมพันธ์ระหว่างอายุ เพศ ต่อภาระหน้าที่ภายในบ้านด้วย ดังภาพที่พบเห็นได้ในวันหยุด ซึ่งเป็นวันที่สมาชิก

ภายในครอบครัวส่วนมากจะใช้ชีวิตอยู่ภายในที่อยู่อาศัย ได้แก่ ผู้หญิงจะทำหน้าที่ดูแล เกี่ยวกับการ ทำความสะอาดบ้าน ซักผ้า ในขณะที่ผู้ชายจะประกอบกิจกรรมอื่น เช่น ตัดแต่งต้นไม้ ทำความ สะอาดรถ เป็นต้น สำหรับเด็ก พบว่า ส่วนมากจะใช้เวลาดูโทรทัศน์ หรือพักผ่อนอยู่ภายในบ้าน สำหรับครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้เคยทำงาน มาเป็นผู้มีหน้าที่ดู แลหลาน เป็นต้น

ในกรณีที่ครัวเรือนนั้น มีผู้อยู่อาศัยเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้าน เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือชมรมผู้สูงอายุ พบว่า จะมีแนวโน้มการชักชวนสมาชิกอื่นภายใน ครัวเรือนมาประกอบกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ การออกกำลังกายตอนเช้า การเข้าร่วมประชุมสมาชิก หรือการประกอบกิจกรรมตามวาระต่างๆ ด้วย

2) ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

สำหรับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน พบว่า ผู้อยู่อาศัยบางรายได้รู้จักครอบครัว ของผู้อยู่อาศัยร่วมหมู่บ้านก่อนการเข้าอยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน เช่น เคยเป็นข้าราชการสังกัด กระทรวงกลาโหมในหน่วยเดียวกันมาก่อน จึงได้ชักชวนกันมาซื้อที่อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน แต่ก็มี ได้ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกัน โดยต่างก็เลือกที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนของตน กลุ่มเพื่อนบ้านประเภทนี้จะมีความสนิทสนมกัน โดย มักจะเข้าประกอบกิจกรรมร่วมกันสม่ำเสมอ เช่น กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น

ในขณะที่ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านของผู้อยู่อาศัยอื่นที่มีลักษณะต่างคนต่าง มาอยู่ พบว่าผู้อยู่อาศัยจะมีความสัมพันธ์คุ้นเคยกับครอบครัวเพื่อนบ้านอยู่ข้างเคียงในบริเวณเดียวกัน นอกจากจะมีการทักทายเมื่อพบกันแล้ว บางครั้งยังมีการช่วยเหลือดูแลความเป็นอยู่ระหว่างกัน โดย แสดงออกในด้านการแบ่งปันสิ่งของ ผักซื้อของ ชำระค่าสาธารณูปโภค ผักดูแลบ้าน ซ่อมแซมสิ่ง ของเครื่องใช้ เดินทางไปทำงานด้วยกัน ตลอดจนการปันอาหารข้ามรั้ว เป็นต้น นอกจากนี้ครัวเรือน เพื่อนบ้านยังเป็นแหล่งรับทราบข่าวสารความเคลื่อนไหวภายในหมู่บ้านอีกด้วย เช่น ข่าวสารการ ประกอบกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน ข่าวสารการลงสมัครรับเลือกตั้งของสมาชิกในหมู่บ้านระดับ ประเทศ และระดับท้องถิ่น

ในส่วนของกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านพบว่า ช่วงเย็นจะไปใช้บริการสนามกีฬา ภายในหมู่บ้าน ได้แก่ สนามฟุตบอล และบาสเกตบอล และบางกลุ่มยังใช้พื้นที่ขอยในหมู่บ้านเป็น สนามฟุตบอลขนาดเล็กด้วย แต่ก็มีจำนวนไม่มากนัก เนื่องจากในช่วงเย็นวันทำงาน จะมีรถยนต์ ค่อนข้างพลุกพล่าน จึงไม่ค่อยได้รับความนิยม นอกจากนี้บางรายใช้วิธีการออกกำลังกายโดยการขี่

จักรยานภายในหมู่บ้าน และวันหยุดจะมีผู้ปกครองพาเยาวชนไปใช้บริการสระว่ายน้ำภายในหมู่บ้านกันอย่างคึกคักพอสมควร ซึ่งขณะที่บุตรหลานว่ายน้ำกันอยู่ ผู้ปกครองบางกลุ่มก็จะมาพักผ่อนพูดคุยกับบริเวณร้านอาหาร ซึ่งตั้งอยู่ในอาคารสระว่ายน้ำด้วยเช่นกัน

ขณะเดียวกันพบว่า ผู้อยู่อาศัยที่เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านลานทอง ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมเปตอง และคณะกรรมการชุมชนย่อย จะมีความสัมพันธ์คุ้นเคยกับผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทองมากกว่าผู้อยู่อาศัยทั่วไป โดยนอกจากจะมีความสัมพันธ์กับผู้อยู่อาศัยข้างเคียงในบริเวณเดียวกันแล้ว ยังมีความสัมพันธ์กับผู้อยู่อาศัยต่างถนนหรือต่างซอย ตลอดจนสมาชิกกลุ่มกิจกรรมจะได้รับแนะนำรู้จักกับผู้อยู่อาศัยภายนอกหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเพื่อนของสมาชิกภายในกลุ่มกิจกรรมด้วย

ภาพที่พบเห็นเสมอของสมาชิกกลุ่มกิจกรรมคือ การเดิน หรือขี่จักรยานออกมา ออกกำลังกาย นั่งพูดคุยปรึกษาหารือร่วมกัน ณ พื้นที่สาธารณะของหมู่บ้าน ร้านกาแฟ เป็นต้น ซึ่งการได้พบปะกันเป็นประจำนี้ยังช่วยให้สมาชิกกลุ่มกิจกรรมมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น อันนำไปสู่การขอความช่วยเหลือ หรือขอความร่วมมือในโอกาสต่อไป

นอกจากนี้ จากการสังเกตพูดคุยกับผู้อยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยลักษณะประกอบธุรกิจขนาดเล็กจำพวกร้านค้าพบว่า จะมีโอกาสรู้จักผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองมากขึ้น เนื่องจากมีพื้นที่เปิดให้ลูกค้าเข้ามาใช้บริการ โดยเฉพาะร้านเสริมสวยสตรี พบว่าจะมีกลุ่มผู้สูงอายุสตรีและแม่บ้าน หมุนเวียนแวะมานั่งพักพักผ่อนพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ

4.4.4 การร่วมกิจกรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พบว่าในเรื่องแก้ไขปัญหาพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ผู้อยู่อาศัยโดยทั่วไปมิได้ประสานงาน หรือร่วมวางแผนดำเนินงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลนครปากเกร็ด) โดยตรง แต่จะมีคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน และคณะกรรมการชุมชนย่อยบางชุด 6 เป็นผู้ตัวแทนดูแลประสานงานการร่วมกับเทศบาลนครปากเกร็ดแทน ภาพความสัมพันธ์โดยรวมที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะของความสัมพันธ์ผ่านตัวแทน

สำหรับความสัมพันธ์ของคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน และคณะกรรมการชุมชนย่อยบางชุด 6 กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการสังเกตพบว่า คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านกับสมาชิกสภาเทศบาล และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี เห็นได้จากการพูดคุยหารือระหว่างกัน เมื่อมีโอกาสพบปะกันในงานกิจกรรมต่างๆ ที่คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน หรือชมรมผู้สูงอายุจัดขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นอย่างดีนี้ นำมาสู่การพึ่งพาโดยการ ให้และรับความร่วมมือต่างๆ เช่น เมื่อคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมเลี้ยงสังสรรค์ ขึ้นภายในหมู่บ้าน ก็จะขอความร่วมมือไปยังสมาชิกสภาเทศบาล หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็จะได้รับการสนับสนุนเรื่องการจัดหาคนตรี จอที่นั่งโต๊ะจีน เป็นต้น ตลอดจนได้เดินทางมาร่วมงานเลี้ยงสังสรรค์เกือบทุกครั้ง เนื่องจากเป็นสมาชิกประเภทกิตติมศักดิ์ของชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านจัดสรรลานทองด้วย ขณะเดียวกันเมื่อสมาชิกสภาเทศบาล หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ขอความร่วมมือจาก คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน และชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ก็จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีด้วยเช่นเดียวกัน

ตัวอย่างเช่น ในสมัยเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครปากเกร็ดที่ผ่านมา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ ได้เป็นผู้จัดหา คัดสรรผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง จึงได้มาขอความร่วมมือจาก คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน และชมรมผู้สูงอายุให้หาตัวแทนจากหมู่บ้านจัดสรรลานทอง เพื่อลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ตลอดจนในวันงานเลี้ยงสังสรรค์ และรดน้ำคำ หัวของชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ก็ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นำ คณะผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลนครปากเกร็ดในเขตตำบลบางพูด มาแนะนำตัว ขอคะแนนเสียงกับผู้มาร่วมงาน

หลังปิดหีบเลือกตั้ง ผู้ศึกษาได้พบกับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุหลายท่าน รวมถึงผู้สมัครที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ได้ออกมาสังเกตการณ์ผลการนับคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งที่ 24-28 บริเวณถนนสายหลัก (Main Street) ซึ่งผลของการเลือกตั้ง กลุ่มที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสนับสนุนได้รับการเลือกตั้งเข้ามาบริหารงานเทศบาลนครปากเกร็ดทั้งกลุ่ม

ขณะเดียวกันคณะกรรมการชุมชนย่อยบางพูด 6 จะมีความสนิทสนมกับ กองสวัสดิการสังคม เทศบาลนครปากเกร็ด เนื่องจากต้องประสานความร่วมมือกันทำงานเป็นประจำ โดยนอกจากที่คณะกรรมการชุมชนย่อยบางพูด 6 ต้องไปประชุมรายเดือนที่ห้องประชุมเทศบาลแล้ว ในการประชุมภายในระหว่างคณะกรรมการชุมชนย่อยบางพูด 6 กองสวัสดิการเทศบาลนครปากเกร็ดจะส่งตัวแทนมาสังเกตการณ์การประชุมด้วย หรือเมื่อเทศบาลจัดกิจกรรมขึ้นที่สำนักงานเทศบาลนครปากเกร็ด คณะกรรมการชุมชนย่อยบางพูด 6 ที่ร่วมงาน จะทักทายเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการอย่างคุ้นเคย เนื่องจากมีโอกาสพบปะกันเป็นประจำ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าทั้งคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านจัดสรรลานทอง และคณะกรรมการชุมชนย่อยบางพูด 6 จะมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาเทศบาล รวมถึงเจ้าหน้าที่กองต่างๆ ของเทศบาลนครปากเกร็ด แต่จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการ

ชุมชนย่อยพบว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าวมิได้ช่วยลดขั้นตอนการประสานงานระหว่างชุมชนกับเทศบาลให้เร็วขึ้น การดำเนินงานทุกอย่างยังคงดำเนินไปตามขั้นตอนของเทศบาล

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม ซึ่งเป็นหน่วยงานประสานงานระหว่างคณะกรรมการชุมชนย่อย กับกองงานต่างๆ ของเทศบาลนครปากเกร็ด ให้ข้อมูลว่า ก่อนการประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการชุมชนย่อย กับเทศบาลนครปากเกร็ดของเริ่มต้นจาก กองสวัสดิการสังคมจะออกหนังสือเชิญบอกรายละเอียด และระเบียบวาระการประชุม ถึงคณะกรรมการชุมชนย่อยแต่ละชุมชน เพื่อให้คณะกรรมการชุมชนย่อยได้ไปสำรวจปัญหา หรือเตรียมเสนอโครงการต่อกรรมการที่ปรึกษาชุมชน เพื่อนำเสนอในที่ประชุมต่อไป ซึ่งคณะกรรมการชุมชนย่อยบางชุด 6 ให้ข้อมูลว่าจะนัดประชุมภายในเพื่อสรุปปัญหา หรือโครงการที่จะจัดทำ ก่อนถึงวันประชุมในวันสุดท้ายก่อนถึงวันประชุมกับเทศบาลนครปากเกร็ด เพื่อนำผลการประชุมภายในไปเสนอยังที่ประชุมใหญ่ต่อไป

ในวันประชุมใหญ่กับเทศบาลนครปากเกร็ด ผู้ศึกษามีโอกาสได้เข้าไปสังเกตการณ์พบว่า นอกจากตัวแทนชุมชนย่อยทั้ง 37 ชุมชนแล้ว ยังมี หัวหน้ากอง หรือตัวแทนจากกองงานต่างๆ ของเทศบาล ปลัดฯ และรองปลัดนายกเทศมนตรี - เทศมนตรี 4 ท่าน และผู้ร่วมประชุมอื่นๆ (ผู้สังเกตการณ์ เช่น ผู้ศึกษา และเจ้าหน้าที่ของเทศบาล เป็นต้น) หลังจากนายกเทศมนตรี ประธานที่ประชุม แจ้งเรื่องให้ที่ประชุมทราบแล้ว ก็จะให้กองงานต่างๆ ทขอรายงานผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาดตามที่ชุมชนเสนอ หากตัวแทนชุมชนย่อยที่เข้าร่วมประชุม มีปัญหาจะสอบถาม หรือนำเสนอต่อกองงานนั้น ก็สามารถกระทำได้ โดยนายกเทศมนตรีจะคอยปรึกษาหารือเรื่องการแก้ไขปัญหา

ปัญหาต่างๆ ที่ชุมชนนำเสนอขึ้นมานี้ จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสาธารณูปโภค ได้แก่ ระบบน้ำ ไฟ ขยะ ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนต้องการได้รับการบริการจากเทศบาล โดยกองสวัสดิการสังคมจะประสานงานแยกออกไปสู่กองงานต่างๆ ที่รับผิดชอบ โดยมีการรายงานความคืบหน้าของการแก้ไขปัญหาในการประชุมครั้งต่อไป ซึ่งเทศบาลนครปากเกร็ดจะเป็นผู้แก้ไขปัญหา และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้ทุกเรื่อง แม้กระทั่งนายกเทศมนตรีขอความเห็นเรื่องการจัดกิจกรรมวันสงกรานต์ในปี พ.ศ. 2543 ว่าอยากให้มีรูปแบบอย่างไร คณะกรรมการชุมชนย่อยก็ยกให้เป็นหน้าที่ของคณะเทศบาลเป็นผู้ตัดสินใจ หรือการขอความร่วมมือให้แต่ละชุมชนย่อยส่งเทพีสงกรานต์ประกวดเพื่อคัดเลือกเป็นตัวแทนเทศบาลนครปากเกร็ด ไปร่วมงานสงกรานต์ประเพณีของชาวมอญ ที่วัดปฐมัญญิกาวาส คณะกรรมการชุมชนย่อยขอให้เทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้านเงินรางวัล และเครื่องแต่งตัวของนางนพมาศด้วย

นอกจากกิจกรรมด้านงานพัฒนาแก้ไขปัญหาในพื้นที่ซึ่งเสนอ โดยคณะกรรมการชุมชนย่อยแล้ว เทศบาลนครปากเกร็ดยังจัดกิจกรรมอื่นๆ อีก เช่น โครงการพาคณะกรรมการชุมชน

ขอยไปทัศนศึกษาดูงานซึ่งส่วนมากจะเป็นต่างจังหวัด โครงการเทศบาลเคลื่อนที่ ให้บริการด้านงานทะเบียน ให้ความรู้เรื่องการป้องกันภัยในชุมชน การจัดกีฬา 37 ชุมชน การฝึกอบรมวิชาชีพเป็นต้น

การฝึกอบรมวิชาชีพนี้ จะจัดให้มีทุกเดือน กองสวัสดิการสังคมจะขอความร่วมมือจากคณะกรรมการชุมชนช่วยในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนนั้นๆ มาร่วมงาน ซึ่งจะเน้นกลุ่มแม่บ้าน เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก เช่น การเพ้นท์กระถาง การวาดรูปสีน้ำ การเขียนตัวอักษรโฆษณา และงานฝีมืองานประดิษฐ์ต่างๆ โดยจะให้ผู้ประสงค์เข้าอบรมลงชื่อ และแจ้งให้ทราบถึงอุปกรณ์ใดบ้างที่ผู้เข้ารับการอบรมต้องนำมาเอง

จากการเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมวิชาชีพ พบว่า จะจัดในวันทำงานปกติ กำหนดเวลาตั้งแต่ประมาณ 8.30-16.00 น. มีผู้เข้าร่วมเข้าร่วมกิจกรรมราว 40-50 คน แต่เป็นสมาชิกหมู่บ้านจัดสรรลานทอง 4 คน กระจายกันไปฝึกอบรมวิชาต่างๆ ในวันดังกล่าว มีการอบรมการเพ้นท์กระถาง วาดรูปสีน้ำ การเขียนตัวอักษรโฆษณา ผู้รับการอบรมส่วนมากจะเป็นกลุ่มแม่บ้านสูงอายุ และแม่บ้านที่ไม่ได้ทำงานประจำ และเคยมาร่วมฝึกอบรมเป็นประจำ กระบวนการฝึกอบรม ทางเจ้าหน้าที่เทศบาลจะเชิญวิทยากรภายนอกมาเป็นผู้ให้ความรู้ โดยจัดสถานที่ส่วนหนึ่งสำหรับการลงชื่อเพื่อเข้าร่วมฝึกอบรมวิชาอื่นครั้งต่อไปด้วย

สำหรับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่เทศบาลที่มีต่อผู้อยู่อาศัยในชุมชนต่างๆ มีความเห็นว่า คณะกรรมการชุมชนช่วยที่มีการดำเนินงานเข้มแข็ง คือ คณะกรรมการชุมชนสามารถกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ แต่ก็เข้าใจว่า ชุมชนย่อยของเทศบาลนครปากเกร็ดอยู่ในเขตชุมชนชานเมือง วิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยในชุมชนจะใช้เวลาส่วนใหญ่มีภาระหน้าที่ประจำวันทำให้ไม่มีเวลาว่าง ทำให้ขาดความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

4.5 กรณีศึกษา ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทอง

ในหัวข้อนี้ ผู้ศึกษาจะคัดเลือกตัวอย่างกรณีศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง เพื่อให้ได้ข้อมูลลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนชานเมืองหมู่บ้านจัดสรรลานทองได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 15 กรณีศึกษาดังนี้

กรณีศึกษา 1 : ลุงบุญ (นามสมมติ)

ลุงบุญเป็นนายทหารเกษียณอายุ มีภูมิลำเนาเดิมมาจากจังหวัดสิงห์บุรี เข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทองตั้งแต่ปี 2529 โดยเห็นว่าเป็นโครงการที่อยู่อาศัยสวัสดิการของทหาร จึงให้ความสนใจ

และเห็นว่าอยู่บนทำเลที่เดินทางสะดวก ราคาไม่สูงมาก โดยการซื้อสามารถหักชำระได้จากเงินเดือน และโครงการเตรียมสาธารณูปโภคพื้นฐานไว้พร้อมรองรับผู้อยู่อาศัย

ลุงบุญเล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่า ในหมู่บ้านเพื่อนฝูงที่ทำงานมีการชักชวนกันมาซื้อบ้านที่หมู่บ้าน ลานทองเพื่ออยู่ด้วยกัน แต่มีได้อยู่อาศัยกันเป็นกลุ่ม โดยจะเลือกลักษณะที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับ ขนาดและสถานภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว

บ้านของลุงบุญ เป็นบ้านเดี่ยว 2 ชั้น ตั้งอยู่ในซอย 7 ติดกับถนนเมน มีลักษณะของครอบครัวขยาย ประกอบด้วย ลุงบุญ ภรรยา ลูกสาว 2 คน ลูกเขย และหลานสาว รายได้ภายในครอบครัว นอกจากจะมีรายได้จากบำนาญแล้ว ลูกสาวทั้ง 2 คนและลูกเขยของลุงบุญยังเป็นผู้หารายได้เข้าสู่ ครอบครัวด้วย สำหรับรายจ่ายภายในครอบครัว พบว่านอกจากจะเป็นรายจ่ายประจำเกี่ยวกับ สาธารณูปโภคแล้ว ยังมีรายจ่ายอื่นๆ อีก เช่น ค่าโทรศัพท์ระบบสมาชิก ค่าน้ำมันรถ เป็นต้น

สำหรับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านภายในหมู่บ้านของลุงบุญ นอกจากจะมีความสนิทสนมกับเพื่อนบ้านบริเวณเดียวกันแล้ว ลุงบุญยังรู้จักกับผู้อยู่อาศัยในบริเวณอื่นด้วย เนื่องจากลุงบุญ เคยเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน และเป็นคณะกรรมการผู้สูงอายุด้วย โดยประมาณปี 2540 ได้ เริ่มคุยในหมู่บ้านบริเวณเดียวกันประมาณ 10 คนว่า ควรจะตั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อให้สมาชิกใน หมู่บ้านได้มีเวทีพบปะกันภายหลังการเกษียณอายุ หลังจากนั้นจึงได้เริ่มร่างระเบียบต่างๆ และมอบหมายให้คณะกรรมการก่อตั้งไปชักชวนเพื่อนบ้านคนอื่นๆ มาสมัครเป็นสมาชิกต่อๆ กันไป

จากการที่ลุงบุญ เป็นคณะกรรมการผู้สูงอายุ จึงมีบทบาทสูงภายในชมรม รวมถึง เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านด้วย แม้ว่าบางครั้งมิใช่ภาระหน้าที่ ของตน เช่น ผู้ศึกษาถามขณะที่ลุงบุญไปคาเฟ่บริเวณที่รกร้างด้านหลังของหมู่บ้านว่า “ไม่ปล่อย ให้คนอื่นทำบ้าง เดี่ยวคณะกรรมการหมู่บ้าน ไม่มีงานทำหรอก” ลุงบุญตอบว่า “อยู่ด้วยกัน อะไรทำ ได้ก็ช่วยๆ กันทำไป”

การเข้าร่วมกิจกรรมในหมู่บ้านสม่ำเสมอ รวมถึงการเข้าอยู่อาศัยมานานตั้งแต่เริ่มเปิด โครงการ ส่งผลให้ลุงบุญ เป็นที่รู้จักได้รับการยอมรับนับถือในหมู่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ และเป็นที่ รู้จักของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน รวมถึงผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียงดังจะเห็นได้จาก การทักทาย อย่างสนิทสนมของผู้อยู่อาศัย แม้จะไม่ได้เป็นสมาชิกชมรมก็ตาม

นอกจากนี้ลุงบุญเล่าให้ฟังว่า ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านสมาชิกสภาผู้ แทนราษฎร จะเป็นผู้สนับสนุนเสมอ ในด้าน จัดหาโต๊ะจีน เครื่องดนตรี และมาร่วมเป็นเกียรติในวัน จัดกิจกรรมด้วย

กรณีศึกษาที่ 2 : หนุ่ม (นามสมมติ)

หนุ่ม เป็นนักศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งย่านแจ้งวัฒนะ ช้ายมาจากอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยเป็นครอบครัวที่ประกอบธุรกิจ สำหรับเหตุผลที่เข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทอง เนื่องจาก ที่อยู่เดิมมีผู้มาขอซื้อ จึงได้ชวนกันขับรถออกหาที่อยู่ใหม่ เมื่อมาพบหมู่บ้านลานทอง ก็รู้สึกถูกใจ โดยให้ความเห็นว่าน่าอยู่ มีคนอยู่เยอะ มีสาธารณูปโภคพื้นฐานครบ น่าจะมีโอกาสประกอบอาชีพค้าขายได้

ครอบครัวของหนุ่มเข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทองมาประมาณ 2 ปีเศษ มีสมาชิกภายในครอบครัว 3 คน คือ พ่อ อายุประมาณ 55 ปี แม่อายุประมาณ 50 ปี และหนุ่มอายุ 18 ปี อาศัยอยู่ในที่อยู่อาศัยประเภททาวน์เฮ้าส์หัวมุมซอย 18 โดยได้เปิดเป็นร้านขายของชำ

ลูกค้าจะเป็นผู้อยู่อาศัยในบริเวณเดียวกัน หนุ่มจึงรู้จักบ้านลูกค้าเกือบหมดทุกราย ซึ่งบางรายซื้อสินค้าเงินเชื่อ เมื่อครบกำหนดแล้วไม่จ่าย ก็ต้องตามไปเก็บเงินที่บ้าน สำหรับสถานที่ซื้อสินค้ามาจำหน่ายแก่ผู้อยู่อาศัย คือ ห้างสรรพสินค้าที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้าน

หนุ่มเล่าให้ฟังต่ออีกว่า หลังจากมีห้างสรรพสินค้าหลายแห่งมาเปิดใกล้ๆ กับหมู่บ้าน ส่งผลต่อยอดขายของร้านด้วย โดยก่อนมีห้างสรรพสินค้าขายได้กำไรวันละ 4-5 พันบาท แต่เมื่อมีห้างสรรพสินค้ามาเปิด กำไรก็ลดลง เหลือวันละ 2-3 พันบาท อย่างไรก็ตามแม้ว่าสินค้าจะขายได้น้อยลง แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อสินค้าภายในร้าน เนื่องจากเป็นสินค้าที่สามารถเก็บไว้ได้นาน

และแม้ว่าครอบครัวหนุ่มจะมีได้เป็นสมาชิกชมรมภายในหมู่บ้านก็ตาม แต่จากการที่บ้านของหนุ่ม เป็นร้านค้า จึงมีลูกค้าแวะเวียนกันมานั่งพูดคุย ส่งผลให้หนุ่ม ได้รับความรู้การทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน รู้ความเคลื่อนไหวการประกอบกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านสม่ำเสมอจากลูกค้า แต่การเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน ครอบครัวหนุ่มจะเข้าร่วมเป็นบางโอกาส เช่น การตัดบวชวันขึ้นปีใหม่ หรือวันสงกรานต์ เป็นต้น ส่วนการมีส่วนร่วมในการดูแลหมู่บ้าน ก็มอบหมายให้เป็นที่หน้าของคณะกรรมการหมู่บ้าน เนื่องจากพ่อแม่ต้องค้าขาย และตนเองต้องไปเรียนหนังสือ

ในส่วนของการสัมพันธ์กับเทศบาลนครปากเกร็ด และชุมชนข้างเคียง หนุ่มเล่าให้ฟังว่า จะไปติดต่อกับเทศบาลฯ เมื่อมีธุระเท่านั้น แต่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เทศบาลจัดขึ้น สำหรับความสัมพันธ์กับชุมชนข้างเคียง มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ เพราะไม่มีอาณาบริเวณบ้านติดกัน และไม่เคยประกอบกิจกรรมร่วมกัน จึงไม่ได้รู้จักกัน

กรณีศึกษาที่ 3 พี่พงษ์ (นามสมมติ)

พี่พงษ์ มีภูมิลำเนาเดิมมาจากจังหวัดพังงา เข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านมาตั้งแต่ปี 2534 โดยรับทราบข้อมูลจากการโฆษณาว่า โครงการเปิดให้จองแล้ว จึงได้ขับรถเข้ามาดูโครงการมีความถูกต้องในราคา และมีสาธารณูปโภคครบถ้วน เมื่อเปรียบเทียบกับโครงการอื่นบริเวณใกล้เคียง จึงตัดสินใจจองบ้านไว้

ที่อยู่อาศัยของครอบครัวพี่พงษ์ เป็นบ้านแฝด ตั้งอยู่ในซอย 6 ภายในครอบครัวมีลักษณะครอบครัวขยาย ประกอบด้วย พี่พงษ์ อายุประมาณ 43 ปี ภรรยา อายุประมาณ 40 ปี ลูกชาย อายุ 16 ปี ลูกสาวอายุ 12 ปี และลูกชายอายุ 8 ปี และแม่ยาย

พี่พงษ์ประกอบอาชีพเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง และเป็นผู้หารายได้คนเดียวของครอบครัว และจากการประกอบอาชีพ จึงต้องเดินทางไปต่างจังหวัดบ่อย หน้าที่การดูแลลูกจึงเป็นหน้าที่ของภรรยาคอยรับส่งลูกไปโรงเรียน และดูแลบ้าน ขณะที่แม่ยายมีหน้าที่ทำกับข้าวและช่วยเหลือหลาน

สำหรับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ครอบครัวพี่พงษ์จะสนิทสนมกับเพื่อนบ้านในบริเวณเดียวกัน เนื่องจากในซอย 6 มีจำนวนบ้านไม่มาก (ประมาณ 10 หลัง) ประกอบกับแม่ยายพี่พงษ์ทำอาหารอร่อย จึงได้มีโอกาสแจกจ่ายสู่เพื่อนบ้าน หรือเพื่อนบ้านแวะมารับประทานอาหารที่บ้าน รวมถึงบางครั้งมีการเดินทางไปเที่ยวด้วยกัน หรือซื้อของมาฝากกันเป็นประจำอีกด้วย

พี่พงษ์ให้ความเห็นว่า ลูกชายคนเล็ก มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้รู้จักกับเพื่อนบ้านด้วย เนื่องจากลูกคนเล็กมีบุคลิกกล้าแสดงออก ชอบเล่น หรือขี่จักรยานบริเวณบ้าน และชอบทักทายพูดคุยกับเพื่อนบ้านบริเวณเดียวกัน จึงส่งผลให้ครอบครัวของพี่พงษ์ได้รู้จักกับเพื่อนบ้านไปด้วย

การให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้าน พี่พงษ์เล่าว่า ครั้งหนึ่ง ลูกของเพื่อนบ้านทะเลาะกันรุนแรง ฝ่ายหนึ่งถูกมีดบาดที่บริเวณแขน ขณะนั้นเพื่อนบ้านไม่อยู่ ลูกของเพื่อนบ้านจึงมาขอร้องให้เป็นธุระในการพาไปหาพบแพทย์ที่โรงพยาบาล ซึ่งพี่พงษ์ก็ได้ให้ความช่วยเหลือ และอีกครั้งหนึ่ง พี่พงษ์กลับมาจากต่างจังหวัด ซื้อของมาฝากเพื่อนบ้าน จึงได้เดินเข้าไปในบ้านของเพื่อนบ้านด้วยความคุ้นเคยตามปกติ ไปพบคุณยายนอนนิ่งอยู่ เห็นว่าเสียชีวิต จึงบอกกับคุณตาผู้เป็นสามีที่กำลังทำธุระอยู่หลังบ้าน โดยไม่รู้ว่าคุณยายเสียชีวิตแล้ว หลังจากนั้นก็ได้ช่วยแจ้งเจ้าหน้าที่ ดึงตัวศพ เป็นต้น

สำหรับการอยู่ร่วมกันระหว่างเพื่อนบ้าน พี่พงษ์ให้ความเห็นว่า “บ้านเรามีผนังติดกัน (บ้านแฝด) เวลาเราทำเสียงดัง เขาก็คงรำคาญ ดังนั้นเวลาเราทำเสียงดังบ้าง ก็ควรให้อภัยกัน เพื่อนบ้านอยู่ด้วยกันมีอะไรช่วยกัน ได้ก็ช่วยเหลือกันไป”

นอกจากนี้ แม้ว่าพี่พงษ์มิได้เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมใดๆ ภายในหมู่บ้าน แต่เนื่องจากที่ตั้งบ้านอยู่ไม่ไกลจากบ้านคณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการชมรม จึงมีโอกาสรู้จักกับคณะกรรมการดังกล่าวด้วย โดยมีการพึ่งพาอาศัยกันบางโอกาส เช่น การเดินสายไฟที่ทำการชมรม

เนื่องจากพี่พงษ์มีความชำนาญ เป็นต้น สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านเป็นไปตามโอกาส เช่น งานทำบุญปีใหม่ ภรรยา หรือแม่ยาย จะเข้าร่วมด้วย

ในส่วนของ การดูแลหมู่บ้านจะมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีความเห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีเวลาดูแล ขณะที่ตนเองจากการประกอบอาชีพของตนต้องเดินทางบ่อย ไม่ค่อยมีเวลามามีส่วนร่วมในการดูแลหมู่บ้าน

สำหรับความสัมพันธ์กับเทศบาลนครปากเกร็ด และผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียง พี่พงษ์จะรู้จักผ่านคณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมที่มีความสนิทสนมกัน แต่ไม่เคยประกอบกิจกรรมร่วมกัน จึงมิได้รู้จักกันเป็นส่วนตัว

กรณีศึกษาที่ 4 ลุงประทีป (นามสมมติ)

ลุงประทีป และภรรยา มาจากกรุงเทพฯ ประกอบอาชีพเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจระดับสูง เข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทองมาตั้งแต่ปี 2531 โดยรู้จักหมู่บ้านลานทองจากการโฆษณา และได้เข้ามาดู เห็นว่า ราคาไม่แพง ใกล้กับที่ทำงาน มีสาธารณูปโภคพร้อมอยู่อาศัย

บ้านของลุงประทีป เป็นบ้านเดี่ยว ตั้งอยู่ในซอย 20 ภายในครอบครัวประกอบด้วย ลุงประทีป ภรรยา บุตรชาย และบุตรสาว ซึ่งบุตรสาวได้แยกออกไปตั้งครอบครัวที่อื่นแล้ว โดยจะกลับมาเยี่ยม หรือลุงประทีปและภรรยาจะไปเยี่ยมตามโอกาสต่างๆ เช่น วันหยุดสุดสัปดาห์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์

สำหรับที่มาของรายได้ภายในครอบครัว นอกจากการประกอบอาชีพของลุงประทีป และภรรยาแล้ว ลูกชายยังประกอบอาชีพหารายได้สู่ครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย ส่งผลให้ภายในบ้านของลุงประทีป มีรายได้โดยรวมเฉลี่ยเดือนละ 90,000 บาท และค่าใช้จ่ายภายในบ้านเฉลี่ยเดือนละ 4-5 หมื่นบาท โดยนอกเหนือไปจากค่าใช้จ่ายด้านไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ยังมีค่าใช้จ่ายด้านการเดินทางไปทำงาน ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับโทรทัศน์บอกรับสมาชิกด้วย

ส่วนความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ลุงประทีปเล่าว่า รู้จักกันหมดทั้งซอย เพราะอยู่ด้วยกันมานาน การให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้าน มีการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ เช่น กรรไกรตัดหญ้า ส่วนไฟฟ้า เป็นต้น รวมถึงบางครั้งมีการแจกจ่ายอาหาร และซื้อของมาฝากกันเป็นบางโอกาสด้วย นอกจากนี้ ช่วงเช้าวันทำงาน ยังมีโอกาส รับเพื่อนบ้านไปส่งหน้าหมู่บ้านเพื่อไปทำงานตอนเช้าด้วย เนื่องจากบ้านของลุงประทีปมีรถยนต์ส่วนตัวไปทำงาน และซอยที่อยู่ไกลจากหน้าหมู่บ้าน

สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมภายในหมู่บ้าน ครอบครัวลุงประทีปมิได้เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมใดๆ แต่จะเข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้ง เช่น งานปีใหม่ สงกรานต์ เป็นต้น ส่วนการดูแลหมู่บ้านมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยให้ความเห็นว่าไม่ค่อยมีเวลา

ขณะที่วันหยุดถ้าไม่ได้เดินทางไปไหน ลุงประทีปเล่าให้ฟังว่า จะใช้เวลาอยู่ภายในบ้าน โดยช่วยภรรยาทำงานบ้าน เช่น ตัดแต่งต้นไม้ และช่วงเย็นๆ ก็จะล้างรถ ส่วนภรรยาจะซักผ้า และทำความสะอาดบ้าน

ส่วนความสัมพันธ์กับเทศบาลนครปากเกร็ด และชุมชนใกล้เคียง พบว่า ลุงประทีป มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ไม่เคยประกอบกิจกรรมร่วมกัน ไม่ได้รู้จักกันเป็นส่วนตัว

กรณีศึกษาที่ 5 น้ำแเต้ว (นามสมมติ)

น้ำแเต้ว เป็นผู้หญิง อายุ 50 ปี หย่ากับสามีแล้ว มาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช เข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทองในราวปี 2530 โดยการขับรถเข้ามาดูโครงการ มีความถูกใจ การเดินทางสะดวกสบาย เห็นว่า น่าจะทำมาหากินสะดวก จึงได้ตัดสินใจซื้อบ้านที่นี้

บ้านของน้ำแเต้วเป็นทาวน์เฮ้าส์ อยู่บริเวณถนนเมน แต่ไม่ได้ประกอบอาชีพค้าขายตามที่ตั้งใจ เนื่องจากลูกสาว และลูกชาย มีงานทำอยู่ในกรุงเทพฯ และยังไม่ได้แยกครอบครัวออกไป จึงมีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายภายในบ้าน โดยมีรายได้ภายในครอบครัวเฉลี่ยเดือนละ 3 หมื่นบาท และรายจ่ายเฉลี่ยเดือนละ 20,000-25,000 บาท

สำหรับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน พบว่าน้ำแเต้วมีความสนิทสนมกับ เพื่อนบ้านใกล้เคียงมาก โดยน้ำแเต้วจะชอบออกไปนั่งพูดคุย หรือเล่นไพ่กับเพื่อนบ้าน ใกล้เคียงดังกล่าวเป็นประจำ ขณะเดียวกันในวันที่ผู้ศึกษานั่งคุยกับน้ำแเต้ว พบว่า ลูกสาวคนเล็กของเพื่อนบ้าน จะเข้ามาวิ่งเล่นซน หรือนอนดูโทรทัศน์ ซึ่งน้ำแเต้วเล่าว่า “เค้าชอบเข้ามาเล่นเป็นประจำ เพราะที่นี้ของเล่นเยอะ” แสดงให้เห็นถึงความสนิทสนม ความไว้ใจกันระหว่างเพื่อนบ้านได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ น้ำแเต้ว มีฝีมือในการทำอาหาร เพื่อนบ้านจึงมักมาร่วมรับประทานอาหารที่บ้านเป็นประจำ หรือมีการแจกจ่ายไปสู่เพื่อนบ้านใกล้เคียงด้วย ขณะเดียวกันในวันทำงาน ลูกสาว และลูกชาย ยังร่วมเดินทางไปกับรถยนต์ของเพื่อนบ้าน เพื่อออกไปต่อรถที่ห้าแยกปากเกร็ดเป็นประจำ หรือบางครั้งหากลูกของน้ำแเต้วมีธุระ เช่น ต้องกลับบ้านดึก หรือ มีธุระด่วน ต้องติดต่อกับที่บ้าน ขณะที่น้ำแเต้วไม่อยู่บ้าน ก็จะใช้วิธีโทรศัพท์ไปบอกกับเพื่อนบ้าน เพื่อฝากบอกกับน้ำแเต้วอีกทอดหนึ่ง เป็นต้น

ขณะเดียวกันน้ำแเต้วก็รู้จักกับคณะกรรมการกลุ่มภายในหมู่บ้านบางรายด้วย เช่น ลุงบุญ เป็นต้น แต่ก็ได้มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน โดยรู้จักกันจากเพื่อนบ้านแนะนำให้รู้จักเมื่อมีโอกาสพบกัน เช่น ในการประกอบกิจกรรม หรือคณะกรรมการกลุ่มแวะมานั่งคุยกับเพื่อนบ้านที่ร้านค้า เป็นต้น

สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมภายในหมู่บ้าน น้ำแตัวไม่สนใจที่จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมใดภายในหมู่บ้าน โดยให้ความเห็นว่า ปัจจุบันก็รู้จักกันในหมู่เพื่อนบ้านใกล้เคียงที่อยู่แล้ว แต่ถ้าทราบข่าวการจัดกิจกรรมผ่าน การกระจายเสียงตามสาย หรือเพื่อนบ้านมาบอก เช่น งานปีใหม่ งานสงกรานต์ หากมีโอกาสจะเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวมสม่ำเสมอ เนื่องจากเห็นว่าได้มาทำบุญ และบริเวณจัดงานอยู่ไม่ไกลจากบ้าน โดยการร่วมกิจกรรมก็จะไปกับเพื่อนบ้านที่คุ้นเคยกัน

ในส่วนของการดูแลหมู่บ้าน น้ำแตัวให้ความเห็นว่า ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการดูแลหมู่บ้านดีกว่า โดยแสดงความไม่มั่นใจในตัวเองว่า ตนไม่มีความสามารถอะไร ที่จะดูแลหมู่บ้านได้ ตนเองมีความเป็นอยู่อย่างปัจจุบันก็พอใจแล้ว

ในเรื่องความสัมพันธ์กับเทศบาลนครปากเกร็ด กับผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียง น้ำแตัวเล่าให้ฟังว่า จะติดต่อกับเทศบาลเมื่อมีความจำเป็น ส่วนความสัมพันธ์กับผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียง จะมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกัน

กรณีศึกษาที่ 6 พี่อ้วน (นามสมมติ)

พี่อ้วน เป็นผู้หญิง อายุประมาณ 45 ปี มาจากจังหวัดสงขลา อาศัยอยู่ในหมู่บ้านลานทอง ประมาณ 5 ปี โดยมีญาติอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมาก่อนแล้ว ต่อมาได้ชักชวนให้พี่อ้วนมาเช่าอยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพค้าขาย

บ้านที่พี่อ้วนเช่า เป็นบ้านเดี่ยว อยู่บริเวณ ซอย 1 โดยเช่าอยู่อาศัยร่วมกับญาติ ครอบครัวพี่อ้วนประกอบด้วย พี่อ้วน และลูกชาย 1 คน โดยมีรายได้ประมาณวันละ 500-1,000 บาท จากการเปิดแผงขายปลาห้องโก่ตอนเช้าภายในหมู่บ้าน ในขณะที่รายจ่ายภายในบ้านประมาณเดือนละ 5,000-10,000 บาท ซึ่งการประกอบอาชีพของพี่อ้วนมีลักษณะหาเช้ากินค่ำ เช่นเดียวกับแม่ค้าแผงลอย

สำหรับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน พบว่า พี่อ้วนจะมีความสนิทสนมกับครอบครัวเพื่อนบ้านตรงกันข้าม เนื่องจากมักจะพบปะในช่วงเวลากลางวันก่อนออกไปรับลูกที่โรงเรียนเสมอ โดยมีการพึ่งพาอาศัยกัน เช่น การแบ่งปันอาหาร หรือการช่วยดูแลบ้าน เนื่องจากในช่วงเวลากลางวันของวันทำงาน ครอบครัวของเพื่อนบ้านดังกล่าว จะมีแต่ผู้สูงอายุอยู่ภายในบ้าน

ขณะเดียวกันจากการประกอบอาชีพค้าขาย ส่งผลให้พี่อ้วนได้รู้จักกับผู้อยู่อาศัยอื่นๆ ทั้งที่เป็นคณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้าน และผู้อยู่อาศัยทั่วไป ซึ่งเป็นลูกค้าประจำด้วย แต่การรู้จักกันเป็นไปอย่างผิวเผิน จากการเป็นผู้ขายกับลูกค้าเท่านั้น

ดังนั้นแม้ว่าพี่อ้วนจะรู้จักกับคณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้านบ้างก็ตาม แต่ก็มิได้ให้ความสนใจสมัครเป็นสมาชิก โดยให้เหตุผลว่า ไม่มีเวลา ต้องประกอบอาชีพทุกวัน เมื่อมีเวลาว่าง ก็ต้องดูแลลูก และทำงานบ้าน

ส่วนการร่วมกิจกรรมภายในหมู่บ้าน ถ้าไม่ต้องเดินทางกลับบ้านที่ต่างจังหวัด พี่อ้วนจะเข้าร่วมเป็นบางครั้ง เช่น ตักบาตรในโอกาสวันปีใหม่ หรือวันสงกรานต์ เป็นต้น ขณะที่การมีส่วนร่วมดูแลหมู่บ้าน พี่อ้วนไม่ค่อยให้ความสนใจ โดยให้ความเห็นว่า มีคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลได้คืออยู่แล้ว

สำหรับความสัมพันธ์กับเทศบาลนครปากเกร็ด พี่อ้วนกล่าวว่าไม่รู้จัก ไม่ได้สัมพันธ์กันเป็นส่วนตัว และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมที่เทศบาลฯ จัดขึ้น ขณะที่ความสัมพันธ์กับผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียง พบว่า พี่อ้วนรู้จักกับผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียง แต่ก็ได้มีการพึ่งพาอาศัยกันโดยตรงจะเป็นการพบปะกันบางโอกาส เช่น ครั้งหนึ่งผู้ศึกษาเคยพบกับพี่อ้วนออกไปนั่งเล่นไฟกับผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียงบริเวณด้านหลังของหมู่บ้านด้วย

กรณีศึกษาที่ 7 พี่วิทย์ (นามสมมติ)

พี่วิทย์ เป็นผู้ชาย อายุ 40 ปี มีภูมิลำเนาเดิมมาจากจังหวัดกรุงเทพฯ เข้าอยู่อาศัยในบ้านลานทองมาแล้วประมาณ 8 ปี โดยมีความเห็นว่าโครงการนำอยู่ เส้นทางคมนาคมสะดวกสบาย ใกล้ห้างสรรพสินค้า สะดวกในการเดินทางไปใช้บริการ

บ้านของพี่วิทย์ เป็นที่อยู่อาศัยประเภททาวน์เฮ้าส์ ตั้งอยู่บริเวณซอย 13 ภายในครอบครัวด้วยสมาชิก 4 คน คือ พี่วิทย์ ภรรยา และบุตร 2 คน ภรรยาประกอบอาชีพรับราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย ขณะที่พี่วิทย์ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว โดยมีรายได้รวมภายในบ้านประมาณ 30,000 บาท และมีรายจ่ายประมาณ 20,000 บาท

สำหรับสถานภาพทางสังคมภายในหมู่บ้าน นอกจากจะมีสถานภาพการเป็นผู้อยู่อาศัยแล้ว พี่วิทย์ยังมีสถานภาพเป็นคณะกรรมการชุมชนย่อยบางชุด 6 ชุด โดยได้รับการชักชวนจากผู้ลงสมัครเลือกตั้งเป็นประธานชุมชนย่อย ดังนั้นนอกจากครอบครัวพี่วิทย์จะมีความสนิทสนมกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงแล้ว ยังขยายความสัมพันธ์สู่เพื่อนบ้านที่อยู่ในบริเวณอื่นด้วย ทั้งที่เป็นคณะกรรมการชุมชนย่อยด้วยกัน และผู้อยู่อาศัยทั่วไป

ในการเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน บางครั้งพี่วิทย์จะเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้านลานทองก่อนการจัดกิจกรรม ในฐานะผู้สังเกตการณ์ตัวแทนจากเทศบาลนครปากเกร็ด ส่วนในวันประกอบกิจกรรม ถ้าเป็นกิจกรรมทำบุญ เช่น ทำบุญปีใหม่ หรือสงกรานต์ ก็จะเข้าร่วมในฐานะผู้อยู่อาศัย โดยจะออกไปร่วมตักบาตรด้วย ขณะที่งานเลี้ยงสังสรรค์ปีใหม่ พบว่า พี่วิทย์ และประธานชุมชนย่อย จะเข้าร่วมใน 2 สถานะคือ การเป็นผู้อยู่อาศัย และได้รับเชิญจากคณะกรรมการหมู่บ้านในฐานะเป็นคณะกรรมการชุมชนย่อย

พีวิทย์ให้ความเห็นต่อความสัมพันธ์ทางสังคมภายในหมู่บ้าน ในฐานะเป็นคณะกรรมการชุมชนย่อยว่า ผู้อยู่อาศัยไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการประกอบกิจกรรมมากนัก จะให้ความสนใจเข้าร่วมบางกิจกรรม เนื่องจากต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยมีเวลา โดยกิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากผู้อยู่อาศัยได้แก่ เช่น กิจกรรมเทศบาลเคลื่อนที่ โดยคณะกรรมการชุมชนย่อยร่วมกับเทศบาลนครปากเกร็ดจัดกิจกรรม เช่น ให้บริการด้านงานทะเบียน ตัดผม หรือจำหน่ายสินค้าราคาถูก เพื่อให้บริการแก่ผู้อาศัย โดยหมุนเวียนกันไปตามชุมชนต่าง ส่วนกิจกรรมที่ผู้อยู่อาศัยให้ความสนใจน้อยคือ กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพ เนื่องจาก มักจัดในวันทำงานทั้งวัน จึงส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยไม่สะดวกในการเข้าร่วม

สำหรับความสัมพันธ์กับเทศบาลนครปากเกร็ด พีวิทย์จะสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม เนื่องจากต้องมีการประสานงานกันในการประกอบกิจกรรมอยู่เสมอ สำหรับผู้อยู่อาศัยในบริเวณข้างเคียงหมู่บ้านลานทอง พีวิทย์จะรู้จักจากการเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน และคณะกรรมการชุมชนย่อยของชุมชนนั้นๆ เนื่องจากต้องมีการประชุมกันเสมอ จึงมีความสัมพันธ์กันตามบทบาทหน้าที่ แต่ไม่ได้มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน

กรณีศึกษาที่ 8 ลุงมี (นามสมมติ)

ลุงมีเป็นทหารเกษียณอายุ มีภูมิลำเนาเดิมจากจังหวัดอ่างทอง เข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทองในราวปี พ.ศ. 2529-2530 โดยรับทราบข่าวสารโครงการจากใบปลิวที่ส่งมายังหน่วยงานต้นสังกัด เป็นโครงการสวัสดิการทหารเกษียณอายุ ราคาไม่แพง สามารถหักค่าบ้านจากเงินเดือนได้ ประกอบกับเมื่อมาดูทำเล น่าจะทำมาหากินสะดวก จึงได้มีการชักชวนเพื่อนที่ทำงาน ให้มาซื้อที่อยู่อาศัยด้วยกัน โดยลุงมีซื้อที่อยู่อาศัยประเภททาวน์เฮ้าส์ บริเวณซอย 14

ภายในบ้านของลุงมี มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ประกอบด้วยสมาชิก 3 ครอบครัว รวม 8 คน คือ ลุงมี ภรรยา ลูกสาว 3 คน ลูกเขย 2 คน หลาน 1 คน สำหรับรายได้ภายในครอบครัว นอกจากเงินบำนาญแล้ว ยังมีรายได้จากการประกอบอาชีพของลูกสาว และลูกเขยอีกด้วย โดยมีรายได้รวมภายในบ้านประมาณ 50,000 บาท และมีรายจ่ายประมาณ 30,000 บาท

สำหรับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน นอกจากลุงมีจะรู้จักกับเพื่อนบ้านที่เคยทำงานด้วยกันแล้ว ก็ยังสนิทสนมกับเพื่อนบ้านที่อยู่บริเวณเดียวกันด้วย ดังจะเห็นได้จากเมื่อผู้ศึกษาไปนั่งคุยที่บ้านลุงมี เพื่อนบ้านก็จะแวะเวียนเข้ามาทักทายอยู่เรื่อยๆ ขณะเดียวกัน ลุงมีก็เป็นคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านลานทอง และสมาชิกชมรมผู้สูงอายุด้วย ลุงมีจึงมีโอกาสรู้จักกับผู้อยู่อาศัยในบริเวณอื่น จากการประกอบกิจกรรมร่วมกัน

ในส่วนของการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ พบว่าลุงมี จะเข้าร่วมสม่ำเสมอ โดยจะมีหน้าที่ดูแลที่ทำการชมรมฯ นอกจากลุงมีจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับชมรม โดยการทำหน้าที่ตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายแล้ว จากการสังเกตพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างลุงมีกับสมาชิกชมรมคนอื่น ยังคงแสดงเคารพตามลำดับชั้นยศกันอยู่ เช่น มีการเรียกขาน นำหน้าชื่อในกรณีที่มีตำแหน่งทางทหารเท่ากัน หรือต่ำกว่า และเรียกพินำหน้าชื่อ ในกรณีที่มีตำแหน่งสูงกว่า เป็นต้น

จากการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน และการเข้าร่วมกิจกรรมภายในหมู่บ้านสม่ำเสมอ จึงส่งผลให้ลุงมีได้รู้จักคุ้นเคยกับผู้อยู่อาศัยในบริเวณข้างเคียงรวมถึงคณะเทศมนตรี และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วยกัน

กรณีศึกษาที่ 9 พี่วุฒิ (นามสมมติ)

พี่วุฒิ เป็นผู้ชาย อายุ 35 ปี มีภูมิลำเนาเดิมมาจากจังหวัดกรุงเทพฯ อาศัยอยู่ในหมู่บ้านลานทองประมาณ 12 ปี โดยให้ความเห็นว่า เป็นหมู่บ้านที่ใกล้ที่ทำงาน เดินทางสะดวก

บ้านของพี่วุฒิเป็นบ้านแฝด ตั้งอยู่บริเวณซอย 21 ภายในบ้านประกอบด้วยสมาชิก 2 คน คือ พี่วุฒิ และภรรยา โดยพี่วุฒิประกอบอาชีพรับราชการ มีที่ทำงานอยู่บริเวณถนนแจ้งวัฒนะ และภรรยาเปิดร้านเสริมสวยบริเวณชั้นล่างของบ้าน ครอบครัวพี่วุฒิมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 30,000 บาท และมีรายจ่ายต่อเดือนประมาณ 10,000 บาท

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านบริเวณเดียวกัน พี่วุฒิให้ความเห็นว่า มีความสนิทสนมกันดี อยู่กันอย่างญาติพี่น้อง มีอะไรก็แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน

ครอบครัวพี่วุฒิไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมใดๆ ภายในหมู่บ้าน แต่ก็จะให้ความร่วมมือในระดับการเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามโอกาสต่างๆ เช่น การทำบุญวันปีใหม่ และการบุญวันสงกรานต์ ซึ่งพี่วุฒิและภรรยาจะไปร่วมทำบุญเป็นประจำทุกปี

ส่วนความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านบริเวณอื่น พี่วุฒิให้ความเห็นว่าไม่มีความสัมพันธ์กันต่างคนต่างอยู่ ไม่มีเวลามาพบปะกัน ซึ่งจากการสังเกตในวันงานเลี้ยงสังสรรค์ปีใหม่ ผู้ศึกษามีโอกาสนั่งร่วมโต๊ะจีนเดียวกันกับพี่วุฒิและภรรยา พบว่า พี่วุฒิ และภรรยามีได้ถูกออกจากโต๊ะไปทักทายผู้มาร่วมงานคนอื่นๆ รวมถึงไม่ค่อยคุยกับเพื่อนบ้านร่วมโต๊ะจีนเดียวกันด้วย โดยให้ความสนใจกับกิจกรรมบนเวทีตลอดงาน เมื่อเสร็จงานก็ขับรถมอเตอร์ไซด์กลับบ้านของตน

สำหรับความสัมพันธ์กับเทศบาลนครปากเกร็ด พบว่าไม่ได้รู้จักกันเป็นส่วนตัว แต่จะเคยเห็นคณะเทศมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาร่วมงานกิจกรรมของหมู่บ้านเสมอ

กรณีศึกษาที่ 10 น้ำชัย (นามสมมุติ)

น้ำชัย เป็นผู้ชาย อายุ 45 ปี มีภูมิลำเนาเดิมมาจากจังหวัดชุมพร มาซื้ออาคารพาณิชย์บริเวณด้านหน้าหมู่บ้าน ได้ประมาณ 8 ปี เพื่อเปิดเป็นร้านขายอาหาร เนื่องจากเห็นว่าหมู่บ้านลานทองตั้งอยู่ในทำเลที่ดี มีผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก

ครอบครัวน้ำชัยเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยภรรยา และบุตร 2 คน รายได้จากการขายอาหารโดยเฉลี่ย 8,000-10,000 บาท/เดือน และมีรายจ่ายประมาณ 5,000-7,000 บาท/เดือน

น้ำชัยรู้จักผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจากการพูดคุยทักทายกับลูกค้าที่มาทานอาหารที่ร้าน หรือแวะมาซื้ออาหารกลับไปทานที่บ้าน ครอบครัวน้ำชัยจะไม่ค่อยเข้าไปร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน เพราะบ้านอยู่ค่อนข้างไกลจากสถานที่จัดกิจกรรม หรือสระว่ายน้ำ ซึ่งอยู่ทางด้านหลังหมู่บ้าน ประกอบกับต้องขายอาหารทุกวัน ทำให้ไม่มีเวลาไปร่วมกิจกรรมต่างๆ แต่น้ำชัยมักจะไปร่วมทำบุญในงานประเพณีสำคัญๆ เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์

อย่างไรก็ตาม น้ำชัยจะทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านอยู่เสมอจากการพูดคุยกับลูกค้าที่มาทานอาหาร หรือบางครั้งคณะกรรมการที่จัดกิจกรรมจะมาขยบัตร์ให้ไปร่วมงานบ้าง ซึ่งน้ำชัยก็จะไปร่วมงานในบางครั้ง ถ้ามีเวลาว่าง

กรณีศึกษาที่ 11 ป้าติ่ม (นามสมมุติ)

ป้าติ่ม อายุ 43 ปี มีภูมิลำเนาเดิมมาจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาอยู่อาศัยบ้านเดี่ยวบนถนนเมนได้ประมาณ 13 ปี โดยได้ชวนน้องชายให้มาซื้อบ้านเดี่ยวอยู่ข้างๆ กัน ป้าติ่มดัดแปลงบริเวณด้านหน้าบ้านให้เป็นร้านเสริมสวย ซึ่งมีลูกค้ามาอุดหนุนบ้าง แต่ไม่มาก

ครอบครัวป้าติ่ม ประกอบด้วยสามี และบุตรสาว 1 คน โดยสามีเป็นทหาร แต่เกษียณอายุแล้ว อาศัยเงินบำนาญเป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ซึ่งภายในบ้านมีรายได้ประมาณเดือนละ 10,000-20,000 บาท รายจ่ายประมาณ 10,000 บาท

เนื่องจากป้าติ่ม และสามีจะอยู่บ้านเกือบทุกวัน ทำให้เพื่อนบ้านในบริเวณใกล้เคียงจะมาฝากบ้านให้ดูแล เพราะเขาต้องออกไปทำงานทุกวัน บางครั้งก็มีการฝากอาหารไปให้เพื่อนบ้านทานบ้าง โดยเฉพาะเพื่อนบ้านที่อยู่ข้างบ้านน้องชาย เพราะสนิทสนมคุ้นเคยกันมาก

ป้าติ่มเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ โดยเพื่อนบ้านที่สนิทกันชวนไปสมัครเข้าชมรม ป้าติ่มมักจะไปร่วมกิจกรรมของชมรมอยู่เสมอ โดยเฉพาะการไปออกกำลังกายตอนเช้าในวันหยุดสุดสัปดาห์ร่วมกับเพื่อนสมาชิก การจัดงานแสดงต่างๆ ในงานสังสรรค์ของชมรม และการไปทัศนศึกษา อย่างไรก็ตามภายในครอบครัวป้าติ่มมีเพียงป้าติ่มเป็นสมาชิกชมรมเพียงคนเดียวเท่านั้น เพราะว่าสามีเป็นคนเงิบๆ ไม่ชอบสูงลิ้งกับใคร

ป้าตี๋มคิดว่าการเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ ช่วยทำให้ตนเองได้รู้จักผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจำนวนมาก โดยเฉพาะคนที่บ้านอยู่ห่างไกลกันและทำให้ตนเองมีสุขภาพแข็งแรง มีสุขภาพจิตที่ดี ได้ไปออกกำลังกาย ได้ไปร่วมงานสังสรรค์ คลายเครียด รู้สึกสนุกสนานเมื่อได้ไปร่วมกิจกรรมของชมรม

นอกจากนั้น ป้าตี๋มยังเป็นสมาชิกของชมรมภายนอกหมู่บ้าน คือ ชมรมไทเก๊ก และชมรมลีลาชของเทศบาลนครปากเกร็ด ซึ่งเปิดรับประชาชนทั่วไปในเขตเทศบาลให้ไปสมัครได้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ป้าตี๋มก็จะไปเรียนวิชาไทเก๊กแล้วนำมาสอนให้เพื่อนสมาชิกที่ชมรมผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายร่วมกัน

กรณีศึกษาที่ 12 พี่สมร (นามสมมุติ)

พี่สมรเป็นผู้หญิง อายุ 32 ปี มีภูมิลำเนาเดิมมาจากจังหวัดกาญจนบุรี ได้มาเช่าบ้านเดี่ยว 2 ชั้นในซอย 21 ประมาณ 2 ปีแล้ว โดยอยู่ร่วมกับครอบครัวของเพื่อน ซึ่งทำงานเป็นลูกจ้างประจำที่เทศบาลนครปากเกร็ดด้วยกัน สาเหตุที่เลือกมาเช่าบ้านในหมู่บ้านเพราะอยู่ใกล้ที่ทำงาน เดินทางไปทำงานได้สะดวก

ครอบครัวพี่สมรประกอบด้วยสามีและบุตร 3 คน ส่วนครอบครัวเพื่อน ประกอบด้วยสามีและภรรยา 2 คน ดังนั้น ภายในบ้านจึงอยู่ร่วมกันทั้งหมด 7 คน โดยครอบครัวพี่สมรอยู่ชั้นล่างแล้วครอบครัวเพื่อนอยู่ชั้นบน ช่วยกันจ่ายค่าเช่าบ้านครอบครัวละ 2,500 บาท/เดือน

พี่สมรจะรู้จักเพื่อนบ้านที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง โดยเฉพาะบ้านที่อยู่ตรงกันข้าม และร้านค้าในบริเวณนั้น ส่วนใหญ่จะพูดคุยทักทาย หรือให้บุตรไปเล่นด้วยกัน พี่สมรจะเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน เฉพาะงานประเพณีที่สำคัญๆ เช่น ทำบุญปีใหม่ ทำบุญวันสงกรานต์ แต่ถ้ามีเวลาหรือวันหยุดเทศกาลติดต่อกันหลายวัน พี่สมรและครอบครัวมักจะกลับไปเยี่ยมบ้านที่ต่างจังหวัด เพื่อจะนำเงินไปให้ทางบ้านไว้ใช้

สำหรับความสัมพันธ์กับเทศบาลนครปากเกร็ดพี่สมรคิดว่า ทางเทศบาลนครปากเกร็ดเข้ามาช่วยเหลือดูแลหมู่บ้านคืออยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องปรับปรุงเพิ่มเติมสิ่งใด

กรณีศึกษาที่ 13 น้ำจัน (นามสมมุติ)

น้ำจันเป็นผู้หญิง อายุ 42 ปี มีภูมิลำเนาเดิมมาจาก อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี มาซื้อบ้านเดี่ยวบนถนนเมนในหมู่บ้านได้ประมาณ 15 ปี เพราะว่าหมู่บ้านใกล้แหล่งความเจริญ เดินทางได้สะดวกสภาพบ้านของน้ำจันนั้นเป็นบ้านเดี่ยวที่สร้างรั้วอิฐกันไว้สูงประมาณ 2-3 เมตร

ครอบครัวน้ำจั้นประกอบด้วย สามี และบุตร 3 คน โดยสามีเป็นเจ้าของธุรกิจ ส่วนน้ำจั้นเป็นแม่บ้านอยู่บ้านดูแลบุตร ทำงานบ้านต่างๆ ครอบครัวน้ำจั้นจะมีรายได้ประมาณเดือนละ 50,000 บาท รายจ่ายประมาณเดือนละ 20,000 บาท

ส่วนใหญ่เงินจะอยู่บ้าน ไม่ค่อยสูงถึงกับใครมากนัก โดยมีเพื่อนบ้านที่สนิทสนมที่สุดจะอยู่บ้านตรงกันข้าม ดังจะเห็นจากเมื่อผู้ศึกษาไปพูดคุยเก็บข้อมูล น้ำจั้นได้ช่วยเรียกเพื่อนบ้านที่อยู่บ้านตรงข้ามให้ช่วยตอบข้อมูลให้แก่ผู้ศึกษาด้วย อย่างไรก็ตามน้ำจั้นยังมีเพื่อนบ้านที่สนิทสนมอยู่คนละซอยอีก 1 คน ซึ่งเพื่อนบ้านที่อยู่คนละซอยนี้จะเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุด้วย บางครั้งเพื่อนบ้านคนดังกล่าวก็จะชวนน้ำจั้นไปร่วมกิจกรรมของชมรมบ้าง เช่น ไปทัศนศึกษาที่ต่างจังหวัด แต่อย่างไรก็ตามน้ำจั้นไม่ได้สนใจจะสมัครเป็นสมาชิกของชมรมแต่อย่างใด

น้ำจั้นไม่ค่อยได้ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน ยกเว้นแต่ในวันประเพณีสำคัญ เช่น ทำบุญปีใหม่ ทำบุญวันสงกรานต์ โดยจะทำอาหารไปร่วมทำบุญด้วย เนื่องจากต้องการร่วมทำบุญ และสถานที่จัดกิจกรรมก็อยู่ไม่ไกลจากบ้าน มีความสะดวกในการเดินทางไปร่วมงาน

กรณีศึกษาที่ 14 ป้าอร (นามสมมุติ)

ป้าอร อายุ 46 ปี มีภูมิลำเนาเดิมมาจากจังหวัดกรุงเทพมหานคร มาอาศัยอยู่บ้านที่สาวเป็นบ้านทาวน์เฮ้าส์ 2 ชั้นในซอย 27 ซึ่งทั้งพี่สาวและป้าอวยังไม่ได้แต่งงาน พี่สาวได้ตัดแปลงบริเวณบ้านด้านล่างให้เป็นร้านเสริมสวย โดยมีป้าอรเป็นผู้ช่วย รายได้เฉลี่ยเดือนละ 5,000 –10,000 บาท และมีรายจ่ายเฉลี่ยประมาณเดือนละ 6,000 บาท

ป้าอรและพี่สาวจะรู้จักเพื่อนบ้านที่อยู่ตรงข้ามบ้าน และลูกค้าที่มาทำผมที่ร้านเท่านั้น โดยจะพูดคุย ทักทายเมื่อพบปะกัน ป้าอรจะไม่เข้าร่วมกิจกรรมใดๆ ของหมู่บ้านเลย ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญในวันประเพณีต่างๆ หรือ กิจกรรมของชมรมต่างๆ เพราะที่ไม่ชอบการทำกิจกรรม ชอบที่จะอยู่อย่างสงบ ให้แต่ละบ้านต่างคนต่างอยู่ไม่ต้องวุ่นวายกัน

สำหรับความสัมพันธ์กับเทศบาลนครปากเกร็ด ป้าอรจะไม่ได้รู้จักกันเป็นส่วนตัว เนื่องจากไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใดๆ ที่เทศบาลนครปากเกร็ดจัดร่วมกับคณะกรรมการชุมชนย่อย เช่น กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น อย่างไรก็ตามป้าอรให้ความเห็นว่า ทางเทศบาลนครปากเกร็ดควรเข้ามาดูแลพัฒนาหมู่บ้านให้มากขึ้น เช่น การตัดแต่งต้นไม้ การซ่อมดวงไฟที่เสียบถนน เป็นต้น

กรณีศึกษาที่ 15 พี่หนึ่ง (นามสมมติ)

พี่หนึ่ง เป็นผู้ชาย อายุประมาณ 48 ปี เป็นผู้อยู่อาศัยในบริเวณข้างเคียงติดกับด้านหลังหมู่บ้านลานทอง บริเวณที่อยู่อาศัยของพี่หนึ่งจะเป็นกลุ่มเครือญาติกันดั้งเดิม

พี่หนึ่งเล่าให้ฟังว่า แต่เดิมที่ดินบริเวณหมู่บ้านลานทองเป็นที่นา เป็นของญาติหลายคน เมื่อคนหนึ่งขาย อีกคนก็ต้องขายตามกัน เพราะหากมีหมู่บ้านมาตั้ง ก็จะมีปัญหาเรื่องเส้นทางเข้าออก โดยผู้ที่ขายที่ดินแล้ว ก็จะอพยพไปหาที่อยู่บริเวณอื่น เช่น จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

และแม้ว่า ที่ดินที่ยังเหลืออยู่ในปัจจุบัน จะมีลักษณะเป็นบ้านสวน แต่ก็ไม่มีผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักแล้ว โดยพี่หนึ่งประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ สังกัดกระทรวงกลาโหม และภรรยาขายอาหารตามตลาดนัด ขณะที่เครือญาติคนอื่นประกอบอาชีพต่างกันไป เช่น รับราชการ หรือประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

สำหรับความสัมพันธ์กับผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านลานทอง พบว่า พี่หนึ่งจะสนิทสนมกับคณะกรรมการหมู่บ้านลานทองหลายรุ่น และคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ เนื่องจากต้องพึ่งพาคณะกรรมการหมู่บ้านในเรื่องของเส้นทางเข้าออกสู่ชุมชนของตน รวมถึงใช้พื้นที่ด้านหลังหมู่บ้านลานทอง เป็นที่จอดรถยนต์ เพราะถนนภายในชุมชนของตน มีลักษณะเป็นเส้นทางเดินเท้า ซึ่งพี่หนึ่งเล่าว่า “ถนนปูนนี้ (ถนนภายในชุมชนของพี่หนึ่ง) คณะกรรมการหมู่บ้านชุดก่อนก็มาทำไว้ให้” ขณะเดียวกัน ชมรมผู้สูงอายุ ก็พึ่งพาพี่หนึ่งด้วย เช่น ในกรณีชมรมผู้สูงอายุขอพ่วงไฟฟ้าจากบ้านพี่หนึ่ง มาใช้ภายในที่ทำการชมรมเป็นการชั่วคราว พี่หนึ่งก็ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ตั้งแต่การอนุญาตให้พ่วงไฟ กระทั่งมาช่วยเดินสายไฟจนเสร็จด้วย

อย่างไรก็ตาม นอกจากพี่หนึ่งจะสนิทสนมกับคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน และชมรมกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านแล้ว พี่หนึ่งก็รู้ยังจกคุ้นเคยกับคณะกรรมการด้วย เนื่องจากคณะกรรมการบางคนเป็นคนที่เคยเห็นกันมาตั้งแต่เด็กๆ หรือเคยเรียนด้วยกันมาก่อน

จากกรณีศึกษาดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ถึงผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง จะมีความแตกต่างกันในด้านที่มา ความแตกต่างกันในด้านสถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมก็ตาม แต่ผู้อยู่อาศัยก็ได้มีการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้นกับผู้อยู่อาศัยร่วมหมู่บ้าน รวมถึงความสัมพันธ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนใกล้เคียง โดยมีความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของตน และสามารถการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน ซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวถึงในบทวิเคราะห์ต่อไป

บทที่ 5

บทวิเคราะห์

การศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชนานเมือง หมู่บ้านจัดสรรลานทอง ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ครั้งนี้ เป็นวิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และเครือข่ายของผู้อยู่อาศัย ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยกับเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยกับกลุ่มสังคมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน ตลอดจนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทองกับกลุ่มสังคมภายนอก ได้แก่ ชุมชนข้างเคียง และเทศบาลนครปากเกร็ด โดยใช้ทฤษฎีหลักคือ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ทฤษฎีการขยายตัวของเมือง รวมถึงแนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม และแนวความคิดเกี่ยวกับหมู่บ้านจัดสรร ดังที่ได้เสนอไว้ในบทที่ 2 โดยผู้ศึกษาจำแนกประเด็นการวิเคราะห์ ดังนี้คือ

- 5.1 ที่มา และลักษณะทั่วไปของหมู่บ้านจัดสรรลานทอง
- 5.2 ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง
- 5.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนข้างเคียง
- 5.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง
- 5.5 ปัญหา อุปสรรค ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

5.1 ทิวทัศน์ และลักษณะทั่วไปของหมู่บ้านจัดสรรถาวร

สำหรับทิวทัศน์ของหมู่บ้านจัดสรรถาวร เมื่อพิจารณาจาก ทฤษฎีการขยายตัวของเมือง (Urbanization Theory) จะเห็นได้ว่า เป็นโครงการที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับความต้องการที่อยู่อาศัย อันเนื่องมาจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ที่มีจำนวนประชากรเพิ่มสูงขึ้น จากการเข้ามาประกอบอาชีพ หรือเพื่อศึกษา

จากสภาพความแออัดของประชากรนี้ นำมาสู่ปัญหาการจราจร และปัญหามลภาวะต่างๆ ประชากรในเขตเมือง จึงได้อพยพมาที่อยู่อาศัยบริเวณชานเมือง ซึ่งมีความแออัดน้อยกว่า อีกทั้งยังสามารถเดินทางเข้าสู่เขตกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวกสบาย จากเส้นทางการคมนาคมที่ได้รับการพัฒนาจากนโยบายของรัฐ เชื่อมโยงบริเวณปริมณฑล เข้าสู่ใจกลางเมือง

เขตเทศบาลนครปากเกร็ด เป็นบริเวณที่ได้รับผลจากนโยบายการพัฒนาเพื่อให้เป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของเมืองอย่างต่อเนื่อง เช่น การตัดถนน การก่อสร้างทางขึ้น-ลงทางด่วนบริเวณใกล้เคียง เป็นต้น จึงมีผู้ประกอบการให้ความสนใจลงทุน เพื่อให้บริการประชากรที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอปากเกร็ดเป็นจำนวนมาก เช่น ธุรกิจร้านอาหาร ห้างสรรพสินค้า โรงภาพยนตร์ สนามฝึกซ้อมกอล์ฟ โรงพยาบาล เป็นต้น ทำให้เขตเทศบาลนครปากเกร็ดเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความสนใจจากกลุ่มผู้ที่ต้องการที่อยู่อาศัยในเขตชานเมือง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มผู้ที่ต้องการที่อยู่อาศัยดังกล่าว จะมิได้มีความจำเป็นในการใช้ประโยชน์จากที่ดินจำนวนมากเพื่อการประกอบอาชีพ หรือรองรับการอยู่อาศัย เนื่องจากมีสถานที่ประกอบอาชีพประจำอยู่ในเขตเมือง และโครงสร้างของครอบครัวประชากรมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยว มีสมาชิกจำนวนไม่มากนัก ที่อยู่อาศัยและอาณาบริเวณบ้าน จึงถูกใช้ประโยชน์ในแง่ของการเป็นที่อยู่อาศัย และเพื่อการพักผ่อนจากวันทำงานเป็นหลักเท่านั้น แต่จากสภาพราคาที่ดิน และค่าก่อสร้างมีราคาสูง ก็เป็นอุปสรรคในการซื้อที่ดิน และก่อสร้างที่อยู่อาศัยด้วยตนเอง ทำให้หมู่บ้านจัดสรรจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่รองรับความต้องการที่อยู่อาศัยในเขตชานเมือง

นอกจากปัจจัยข้างต้นแล้ว เมื่อพิจารณาแรงจูงใจในการเข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรตามแนวความคิดเกี่ยวกับหมู่บ้านจัดสรรที่ กูดเดล (Goodell) (อ้างแล้ว) เสนอว่าแรงจูงใจในการตัดสินใจเข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรได้แก่ บริเวณที่ตั้งอยู่ติดถนนสายสำคัญ มีความสะดวกในการเดินทาง และปาริตา-เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (อ้างแล้ว) ได้เสนอว่า ความต้องการที่อยู่อาศัยที่มีอาณาบริเวณเป็นส่วนตัว ใกล้ที่ทำงานซึ่งอยู่ในเมือง ไม่แออัด สะอาด ไม่อึกทึก หลบเลี่ยงปัญหาการจราจร ระดับราคาเหมาะสมตามฐานะทางเศรษฐกิจ และมีบริการสาธารณะพร้อมเข้าอยู่อาศัย มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรร พบว่า ปัจจัยด้านที่ตั้งของหมู่บ้านจัดสรรที่อยู่

ใกล้ถนนสายสำคัญ สามารถเดินทางไปทำงานได้สะดวก มีระดับราคาที่เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัย และมีบริการสาธารณะพื้นฐานที่เป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการเลือกอยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรร

จึงเห็นได้ว่าหมู่บ้านจัดสรรลานทองสามารถตอบสนองแรงจูงใจดังกล่าวได้ คือ หมู่บ้านจัดสรรลานทองตั้งอยู่บนถนนติวานนท์ ซึ่งเป็นถนนสายหลักเชื่อมจังหวัดนครพนมกับกรุงเทพมหานคร ทำให้มีความสะดวกในการเดินทางเข้าไปทำงานในเมือง ระดับราคาของบ้านไม่สูงมาก เนื่องจากเป็นหมู่บ้านสวัสดิการให้แก่ข้าราชการสังกัดกระทรวงกลาโหม และนอกเหนือจากการจำหน่ายที่อยู่อาศัยแล้ว ผู้ประกอบการยังเตรียมระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการอยู่อาศัย เช่น ถนนคอนกรีต ระบบน้ำประปา ไฟฟ้า พื้นที่ออกกำลังกาย เป็นต้น รวมถึงดูแลรักษาสาธารณูปโภค บริการสาธารณะต่างๆ เช่น ฟิสิกส์ สนามกีฬา ในระยะแรก และให้การสนับสนุนคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลในเวลาต่อมา

ด้วยความพร้อมเช่นนี้ กลุ่มเป้าหมายของโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทองในระยะแรกคือ กลุ่มข้าราชการสังกัดกระทรวงกลาโหม จึงให้ความสนใจการอยู่อาศัยภายในโครงการ เช่น นางบุญ (นามสมมติ : กรณีศึกษาที่ 1) ให้ความเห็นว่า ที่เลือกอยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทอง เพราะสามารถเดินทางสะดวก ราคาไม่แพง, หรือ นางมี (นามสมมติ : กรณีศึกษาที่ 8) ให้ความเห็นว่า ราคาไม่แพง สามารถผ่อนชำระโดยหักจากเงินเดือนได้ และเมื่อมาดูทำเลเห็นว่า น่าจะทำมาหากินสะดวกภายหลังการเกษียณอายุ เป็นต้น

นอกจากกลุ่มเป้าหมายหลัก ซึ่งเป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงกลาโหมแล้ว โครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ยังได้รับความสนใจจากผู้ที่ต้องการที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครปากเกร็ดด้วย โดยให้เหตุผลว่า โครงการราคาไม่แพง ใกล้ที่ทำงาน เดินทางสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอต่อการอยู่อาศัย และสำหรับบางรายยังให้ความเห็นว่า หมู่บ้านจัดสรรลานทองมีผู้อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก จึงเอื้อต่อการประกอบธุรกิจค้าขายภายในหมู่บ้าน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหมู่บ้านจัดสรรลานทอง เกิดขึ้นเพื่อรองรับความต้องการที่อยู่อาศัยในเขตชานเมือง โดยที่อยู่อาศัยที่ผู้ประกอบการสร้างขึ้นมีสถานะเป็นสินค้าประเภทหนึ่ง ซึ่งถูกขายพร้อมกับบริการประเภทต่างๆ ที่ผู้ต้องการที่อยู่อาศัยในเขตชานเมืองสามารถเลือกซื้อ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเองได้

5.2 ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรสถานทอง

สำหรับความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรสถานทอง เมื่อพิจารณาจากวิถีชีวิตแบบชาวเมือง (Urbanism) ซึ่งหลุยส์ เวิร์ธ (Louis Wirth : อ้างแล้ว) เสนอว่า วิถีชีวิตแบบเมืองอยู่ท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มคน จากความหลากหลายด้านที่มา และสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม แต่ต้องมาอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน จึงมีลักษณะเป็นคนแปลกหน้าซึ่งกันและกัน ขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม (Structure and Functional Theory) ซึ่งเทอร์รี่ เอน.คลาร์ก (Terry N. Clark) (อ้างแล้ว) ได้นำมาอธิบายหน้าที่ของชุมชนโดยสรุปดังนี้ คือ กลไกต่างๆ ภายในชุมชนมีหน้าที่ในการปรับตัว เพื่อให้เกิดการปรับตัว จัดการความตึงเครียดภายในชุมชน ป้องกันการแตกสลาย รักษาสมดุล ในการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรสถานทอง ก็ได้มีการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมนรูปแบบต่างๆ ขึ้น ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

5.2.1 ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติ

นิยพวรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ (อ้างแล้ว) เสนอว่า คนเรามักจะสร้างความสัมพันธ์ด้วยความรู้สึกทางใจจากคนที่ใกล้ตัวที่สุด ไปหาคนที่ไกลตัวที่สุด โดยเริ่มจากกลุ่มคนในครอบครัวก่อน ซึ่งณรงค์ เส็งประชา (อ้างแล้ว) ให้ความเห็นว่า เครือญาติเกิดจากประสบการณ์ของมนุษย์ ที่เห็นความจำเป็นของการมีพรรคพวก เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในยามจำเป็น ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรสถานทอง สามารถแบ่งการพิจารณาออกได้เป็น 2 ประเภทหลักคือ ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติโดยสายเลือด (Consanguineal Kins) และ ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมแบบญาติสมมติ (Pseudo Kins) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติโดยสายเลือด (Consanguineal Kins)

โครงสร้างครอบครัวของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรสถานทอง มีแนวโน้มการเป็นครอบครัวขนาดเล็ก มีสมาชิกจำนวนไม่มากนัก โดยส่วนมากจะเป็นความสัมพันธ์แบบเครือ

ญาติใกล้ชิด ตามแนวความคิดเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relations Theory) ในแบบครอบครัวเดี่ยว มีสมาชิกหลัก คือ พ่อ แม่ และลูก

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าบางครอบครัวอาจมีลักษณะของครอบครัวขยายด้วย แต่ส่วนใหญ่จะมีสมาชิกภายในบ้านไม่มาก โดยสมาชิกที่ขยายออกมานี้อาจเป็น เช่น นู๋ ย่า หรือตา ยาย หลาน ลูกเขย หรือลูกสะใภ้ ซึ่งลักษณะครอบครัวเช่นนี้ ส่งผลให้สถานภาพทางสังคมของสมาชิกภายในครอบครัวทับซ้อนกัน เช่น บางคนมีสถานะเป็นลูก และเป็นพ่อ หรือ เป็นพ่อ แม่และเป็นปู่ ย่า ด้วย เป็นต้น

ขณะเดียวกันพบว่า บางครอบครัวได้มีการสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบครอบครัวขยายกับผู้อยู่อาศัยร่วมหมู่บ้านด้วย โดยการแต่งงานกัน จึงส่งผลให้มีญาติทางฝ่ายสามีหรือภรรยา ที่เพิ่มเข้ามาเป็นเครือญาติร่วมกับญาติโดยสายเลือดของครอบครัวนั้น

สำหรับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว พบว่า แม้ว่าสมาชิกแต่ละคนจะมีความสัมพันธ์กันตามหน้าที่ของครอบครัวตามที่สังคมมอบให้แล้วก็ตาม เช่น หน้าที่ในการหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว หน้าที่เรียนหนังสือ หน้าที่ดูแลบ้าน หรือการจัดเกลาทางสังคมแก่ลูกหลาน เป็นต้น แต่หน้าที่ภายในบ้านดังกล่าว ก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละฝ่าย เช่น สำหรับบางครอบครัว ผู้หญิงอาจมิได้มีหน้าที่เป็นแม่บ้าน คอยดูแลบ้านเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย หรือหน้าที่ในการดูแลอบรมจัดเกลาทางสังคมแก่บุตรเล็ก ๆ จะเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ของคู่สมรสที่อยู่บ้านเดียวกัน ขณะที่หน้าที่ให้การศึกษแก่สมาชิกวัยเรียน จะเป็นหน้าที่ของโรงเรียน ซึ่งมีความชำนาญ และมีเวลาดูแลระหว่างวัน ได้มากกว่า เนื่องจากผู้อยู่อาศัยประกอบอาชีพอยู่ภายนอกหมู่บ้าน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามจากสภาพวิถีชีวิตแบบเมือง (Urbanism) ซึ่ง หลุยส์ เวิร์ธ (Louis Wirth : อ้างแล้ว) เสนอว่า วิถีชีวิตแบบเมือง (Urbanism) ส่งผลให้ระบบครอบครัวล่มสลาย ความ เป็นเครือญาติอ่อนแอลง หน้าที่ในการดูแลสมาชิกในครอบครัว เป็นหน้าที่ของตัวแทนผู้ชำนาญ และมีการสร้างกลไกอื่น เช่น กฎหมาย เป็นเครื่องมือในการควบคุมการอยู่ร่วมกัน อันเนื่องภาระหน้าที่ประจำวันของสมาชิกในครอบครัว จะส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวไม่ค่อยได้พบปะกันก็ตาม โดยสมาชิกในครอบครัวจะมีโอกาสพบปะกันในบางโอกาส เช่น ช่วงเช้า - เย็น หรือในวันหยุด เนื่องจากแต่ละคนต้องออกไปทำหน้าที่ของตนภายนอกหมู่บ้าน

แต่จากลักษณะของสังคมไทย ที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์แบบเครือญาติสูง จึงยังคงพบเห็นความผูกพันแบบเครือญาติโดยสายเลือดอยู่ภายในหมู่บ้านด้วย เช่น การเคารพผู้อาวุโส การให้ความช่วยเหลือด้านรายจ่ายภายในครอบครัว การแบ่งเบาภาระหน้าที่ภายใน

บ้าน การอุปการะให้ที่อยู่อาศัยแก่สมาชิกในครอบครัว และเครือญาติให้อยู่อาศัยในบ้านหลังเดียวกัน หรือการชักชวนญาติพี่น้องมาอยู่อาศัยร่วมหมู่บ้านเดียวกัน เป็นต้น

สำหรับความสัมพันธ์กับเครือญาติที่อยู่อาศัยภายนอกหมู่บ้านนั้นพบว่า จะมีการติดต่อตามความจำเป็น และจะเดินทางไปเยี่ยมเยียนในช่วงโอกาสวันหยุด แต่เนื่องจากปัจจุบันสังคมไทย โดยเฉพาะพื้นที่เขตเมือง และชานเมือง มีอุปกรณ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้การติดต่อระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านกับเครือญาติภายนอกผ่านอุปกรณ์การสื่อสารเป็นหลัก การติดต่อสื่อสารระหว่างกันจึงเป็นไปอย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองก็ยังคงรักษาความสัมพันธ์กับเครือญาติภายนอกหมู่บ้านไว้ได้ แม้ว่ามีวิถีชีวิตแบบชาวเมือง (Urbanism) ก็ตาม

2) ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติสมมติ (Pseudo Kins)

สิราพร จูตะฐาน (2539 : 249-250) เสนอว่า การขยายการนับญาติในระบบเครือญาติสมมติ (Pseudo Kins) โดยการใช้คำศัพท์ทางญาติ (Kinship Terminology) เป็นสิ่งปกติของสังคมไทย โดยมีเจตนาเพื่อ “สร้าง” ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล ให้เกิดความสนิทสนม ช่วยลดช่องว่างของความห่างเหินกับผู้ที่กำลังคอยด้วย เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกถึงภาระหน้าที่บางประการที่พึงมีต่อผู้พูด หรือพึงมีต่อกัน ซึ่งอาจเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

แม้ว่าผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง จะมีความหลากหลายกันในด้านที่มา โดยมีได้เป็นเครือญาติโดยสายเลือดกันมาก่อนก็ตาม แต่ก็พบว่า ผู้อยู่อาศัยได้สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติสมมติ (Pseudo Kins) ขึ้น ในระดับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านใกล้ชิด ได้แก่ ผู้อยู่อาศัยข้างบ้านติดกัน หรือคนละซอย ซึ่งอาจรู้จักกันผ่านการแนะนำจากผู้อยู่อาศัยอื่น หรือเคยประกอบกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการใช้คำเรียกญาติ (Kins Terms) และชื่อเล่น เรียกขานซึ่งกันและกัน เช่น การเรียกเพื่อนบ้านที่สูงอายุกว่าว่า พี่ หรือลุง ป้า เป็นต้น

ส่วนคำเรียกใกล้ชิด เช่น มึง กู เอ็ง ข้า เหล่านี้ มักใช้กับครอบครัวที่สมาชิกมีความใกล้ชิด หรือเป็นคำเรียกที่ผู้สูงอายุใช้กับผู้อ่อนอาวุโสที่ใกล้ชิด ในโอกาสที่ไม่เป็นทางการ เช่น เล่นกีฬาร่วมกัน เป็นต้น

การใช้คำศัพท์ทางญาติสมมติดังกล่าว เมื่อพิจารณาผ่านแนวความคิดความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติ จะพบว่า มีจุดเริ่มต้นจากการเป็นคนแปลกหน้าซึ่งกันและกัน ต่อมาเมื่อคุ้นเคยกันมากขึ้น กระทั่งพัฒนามาสู่ความสัมพันธ์แบบส่วนตัวที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งนอกจาก

จะแสดงถึงระดับความสนิทสนม การแสดงความเคารพนับถือระหว่างกันของผู้อยู่อาศัยแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อทั้งพาอาศัยกันในด้านต่างๆ หรือเมื่อเพื่อนบ้านร้องขอความช่วยเหลือ เป็นการเพิ่มบทบาทและความคาดหวังไปในตัวด้วย เช่น ผู้อาวุโส มีหน้าที่ดูแลให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้อ่อนอาวุโสกว่า รวมถึงการซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ การฝากซื้อของ การให้ลูกไปเล่นกับเพื่อนบ้าน การชักชวนกันไปทำกิจกรรมต่างๆ หรือช่วยเหลือดูแลความปลอดภัยของที่อยู่อาศัย เป็นต้น

เช่น ในกรณีของน้ำเต๋ว (นามสมมติ : กรณีศึกษาที่ 5) เพื่อนบ้านติดกันจะเรียกน้ำเต๋วว่า “พี่” นำหน้าชื่อ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างน้ำเต๋วกับเพื่อนบ้านใกล้ชิด โดยมีการแสดงออกถึงการพึ่งพาอาศัยกันจากความสนิทสนมกันจากการที่เพื่อนบ้านมักมารับประทานอาหารร่วมกับครอบครัวน้ำเต๋วเสมอ ขณะที่เพื่อนบ้านให้ความไว้วางใจให้น้ำเต๋วดูแลลูกของตนที่เข้ามานั่งเล่นในบ้านของน้ำเต๋วเป็นประจำ รวมถึงบางครั้งในวันทำงานลูกสาวและลูกชายของน้ำเต๋ว ยังได้อาศัยรถยนต์ของเพื่อนบ้านออกไปต่อรถโดยสารหน้าหมู่บ้านด้วย หรือในกรณีที่ลูกสาว หรือลูกชายของน้ำเต๋วต้องกลับบ้านดึก หากติดต่อกับน้ำเต๋วไม่ได้ ก็จะใช้วิธีโทรศัพท์ฝากบอกกับเพื่อนบ้าน เป็นต้น

หรือ ในกรณีของพี่พงษ์ (นามสมมติ : กรณีศึกษาที่ 3) ครอบครัวของพี่พงษ์จะมีความสนิทสนมกับเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี โดยแม่ยายของพี่พงษ์มักจะทำอาหารแจกจ่ายเพื่อนบ้านเสมอ ระหว่างครอบครัวของพี่พงษ์กับเพื่อนบ้าน จะมีการใช้คำเรียกเพื่อนบ้านตามลำดับอาวุโส เช่น ลุง พี่ ตา เป็นต้น สำหรับการให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้าน พี่พงษ์ได้เล่าให้ฟังว่า เคยมีกรณีที่ลูกของเพื่อนบ้านเกิดการบาดเจ็บจากการทะเลาะกันรุนแรง จึงได้มาขอร้องให้พี่พงษ์พาไปส่งโรงพยาบาล หรือเมื่อครั้งที่พี่พงษ์ได้เข้าไปในบ้านของเพื่อนบ้าน เพื่อนำของฝากไปให้ แต่ไปพบกับคุณยายสมาชิกของบ้านนั้นนอนเสียชีวิตอยู่ จึงได้ไปบอกกับคุณตาซึ่งทำธุระอยู่หลังบ้านว่าคุณยายเสียชีวิตแล้ว หลังจากนั้นจึงช่วยเป็นธุระในการแจ้งเจ้าหน้าที่ และติดต่อวัด เป็นต้น

นอกจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติสมมติ จะสามารถเกิดขึ้นได้ระหว่างผู้อยู่อาศัยที่มีอาณาเขตบ้านติดกันแล้ว พื้นที่สาธารณะ ร้านค้า หรือกลุ่มกิจกรรมต่างๆ พื้นที่เหล่านี้ก็มิได้เป็นเพียงพื้นที่เพื่อออกกำลังกาย ประกอบธุรกิจหรือเพื่อจัดกิจกรรมภายในหมู่บ้านเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยได้มาพบปะพูดคุย เกิดความคุ้นเคย กระทั่งพัฒนาไปสู่การสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติสมมติต่อไปได้อีกด้วย

เช่น ผู้อาศัยที่อยู่กับบ้าน ได้แก่ แม่บ้าน หรือผู้สูงอายุ สามารถใช้เวลาว่างระหว่างวัน ออกไปพบปะพูดคุยกับผู้อยู่อาศัยร่วมหมู่บ้าน ณ ร้านค้า ร้านตัดเสื้อ ร้านทำผม หรือออกกำลังกายที่สวนสุขภาพทุกเย็น รวมถึงเพื่อนบ้านที่เคยทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยครั้ง อาทิ กิจกรรม

ของชมรมผู้สูงอายุ หรือกิจกรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็จะเพิ่มระดับความสัมพันธ์สนิมระหว่างคู่สัมพันธ์มากขึ้น ซึ่งส่งผลถึงความคุ้นเคยกับสมาชิกคนอื่นในครอบครัวของเพื่อนบ้านด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองจะสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือข่ายตามคติขึ้น เพื่อสร้างความใกล้ชิดกับเพื่อนบ้านในการอยู่อาศัยร่วมกันก็ตาม แต่จากภาระหน้าที่การงานประจำวันของแต่ละครอบครัว ความใกล้ชิดจากความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนบ้าน จึงไม่ส่งผลต่อการก้าวก้าววุ่นวายกับชีวิตส่วนตัวระหว่างกันมากนัก โดยจะมีการแสดงความมีน้ำใจช่วยเหลือ หรือร่วมกิจกรรมกันในบางโอกาส

จึงส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยลดความขัดแย้ง สามารถรักษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านเพื่อการอยู่อาศัยร่วมกันไว้ได้อย่างสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยที่วิถีชีวิตภายในครอบครัวยังคงความเป็นส่วนตัวสูงเช่นเดิม ซึ่งผู้อยู่อาศัยก็มีความพอใจกับลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมภายในหมู่บ้านเช่นนี้

5.2.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมตามสถานภาพสังคม (Social Status Relationship)

งามพิศ สัตย์สวณ (2532 : 85-103) เสนอว่า ในสังคมสมัยใหม่ที่มีคนเป็นจำนวนมาก แต่ละคนจำเป็นต้องติดต่อกับคนอื่นที่ตนไม่รู้จักด้วยในแต่ละวันเป็นจำนวนไม่น้อย และมักเป็นความสัมพันธ์แบบทางการ โดยรากฐานความสัมพันธ์ของคนขึ้นอยู่กับ “สถานภาพ” คือ ตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสถานภาพบางอย่างยังแสดงออกให้รู้ได้ด้วยสัญลักษณ์ (Symbol) เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ ยศที่ป้าเป็นต้น สถานภาพทางชนชั้นเป็นสถานภาพที่สำคัญที่สุด ที่จะบอกว่าใครต้องเชื่อฟังใคร

ลักษณะความสัมพันธ์ตามสถานภาพทางสังคมนี้ ก็สามารถพบเห็นได้ภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทองด้วยเช่นกัน เนื่องจากประชากรมีความหลากหลายที่มา ดังนั้นการแสดงออกระหว่างผู้อยู่อาศัยที่มีได้มีความคุ้นเคยกัน จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างผิวเผิน ตามหน้าที่ของตน

เช่น ในกรณีเป็นผู้ขายกับลูกค้า เห็นได้จากกรณีของพี่อ้วน (นามสมมติ : กรณีศึกษาที่ 6) พี่อ้วนประกอบอาชีพเป็นแม่ค้าขายปลาทองโก่ภายในหมู่บ้าน แม้ว่าจากการประกอบอาชีพจะส่งผลให้พี่อ้วนพบปะกับผู้อยู่อาศัยร่วมหมู่บ้านเป็นจำนวนมากก็ตาม แต่ความสัมพันธ์นั้นก็เกิดขึ้นอยู่ในวงจำกัด โดยเป็นผู้ขายกับลูกค้าเท่านั้น มิได้มีการนำไปสู่การพึ่งพาอาศัยกันในเรื่องอื่นๆ หรือนำไปสู่การประกอบกิจกรรมอื่นร่วมกัน

นอกจากนี้ความสัมพันธ์กันตามสถานภาพทางสังคมยังพบเห็นได้จากสมาชิกบางครอบครัวที่เคยมีตำแหน่งทางสังคมจากประกอบอาชีพ เช่น เป็น หรือเคยเป็นอาจารย์มาก่อน ก็จะ

รับการเรียกตำแหน่งนำหน้าชื่อ เป็นต้น หรือในกรณีที่เป็นนายทหาร - ตำรวจเกษียณอายุ ยังคงมีการแสดงความเคารพตามลำดับยศอยู่ เช่น ในกรณีของลุงมี (นามสมมติ : กรณีศึกษาที่ 8) ลุงมีเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งในการร่วมกิจกรรม หรือพบปะกันตามโอกาสต่างๆ ลุงมีจะแสดงออกถึงการให้ความเคารพตามลำดับชั้นยศ โดยการเรียกยศนำหน้าชื่อของสมาชิกของชมรมฯ ที่เป็นอดีตนายทหารทุกครั้ง ซึ่งส่งผลให้ภาพความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างลุงมีกับคู่สัมพันธ์มีลักษณะเป็นทางการมากขึ้น

5.2.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบองค์การ (Formal Organization Relationship)

ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมแบบองค์การนี้ เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ได้แก่ คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชนย่อย ชมรมผู้สูงอายุ และชมรมเปตอง ซึ่งทั้งหมดนี้ เป็นกลุ่มกิจกรรมที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ (Formal Organization) ซึ่ง จำนง อดิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (อ้างแล้ว) เสนอว่า กลุ่มประเภทนี้จะมีการจัดระเบียบคล้ายแบบราชการ (Bureaucracy) เช่น มีการจัดโครงสร้างการบริหาร และหน้าที่กันชัดเจนในหมู่สมาชิก มีการกำหนดวัตถุประสงค์การทำงาน และระเบียบข้อบังคับต่างๆ เครื่องมือกำหนดบทบาทของแต่ละคนว่าใครมีหน้าที่อะไรในกลุ่ม

ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มมีการแสดงออกอย่างเป็นทางการ ตามตำแหน่งของตนในกลุ่มนั้น เช่น ตำแหน่งในคณะกรรมการ หรือการเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมไปถึงการแจ้งข่าวแจ้งข่าวสารต่างๆ ไปสู่สมาชิก หรือผู้อยู่อาศัยทั่วไป โดยผ่านเครื่องมือสื่อสาร เช่น จดหมายเวียน การกระจายเสียงตามสาย ป้ายผ้า แทนการแจ้งโดยวาจาผ่านสื่อบุคคล เป็นต้น ลักษณะแบบแผนความสัมพันธ์ของกลุ่มที่เป็นทางการเช่นนี้ อาจมีที่มาจาก การประกอบอาชีพปัจจุบัน หรืออาชีพเดิมของสมาชิก ซึ่งประกอบอาชีพอยู่ในหน่วยงานที่มีการจัดระบบอย่างเป็นทางการมาก่อนนั่นเอง

ในการประชุมเพื่อประกอบกิจกรรม จะมีการกำหนดผู้นำการประชุมอย่างเป็นทางการขึ้น ได้แก่ ประธาน หรือเลขานุการ และเปิดกว้างให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย บางครั้งอาจมีการโต้เถียงกันเพื่อการตัดสินใจบ้าง แต่ผู้นำการประชุม ซึ่งมีบุคลิกภาพ และสถานภาพทางสังคมได้รับการยอมรับจากสมาชิก จะเป็นผู้ประสานความร่วมมือ โกล่เกลี่ย หาข้อสรุปจากที่ประชุม ก่อนแบ่งงานแก่สมาชิกตามหน้าที่ต่อไป

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวคิดกลุ่มวงใน (In - Group) และกลุ่มวงนอก (Out - Group) ซึ่งจำนง อดิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (อ้างแล้ว) เสนอว่า สมาชิกแต่ละกลุ่มจะมีการกำหนดเขตของกลุ่ม (Group Boundary) เพื่อแสดงการยอมรับเป็นพวก

เดียวกัน โดยสมาชิกของกลุ่มวงใน มักพยายามรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distance) กับกลุ่มวงนอกไว้

แต่สำหรับกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้านลานทองพบว่า ถึงแม้สมาชิกของกลุ่มต่างๆ จะมีการกำหนดสัญลักษณ์ (Symbol) เช่น การสมัครเข้าเป็นสมาชิก การเข้าร่วมประชุม หรือร่วมกิจกรรมกับแต่ละกลุ่ม รวมถึงการกำหนดสีเสื้อ ตราสัญลักษณ์ ในการประกอบกิจกรรม เพื่อแสดงการยอมรับเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่ในวงเขตของกลุ่ม (Group Boundary) คนก็ตาม แต่ไม่ได้มีปัญหาเรื่องการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distance) กับกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ ภายในหมู่บ้าน เนื่องจากในทางปฏิบัติพบว่า คณะกรรมการบริหารแต่ละกลุ่ม และสมาชิก ส่วนมากจะเป็นผู้อยู่อาศัยกลุ่มเดียวกัน เคยประกอบกิจกรรมร่วมกันสม่ำเสมอ กระทั่งเกือบจะรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เนื่องจากผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองมีเป็นจำนวนมาก ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบองค์กร (Formal Organization Relationship) นี้ จะช่วยเอื้อประโยชน์ต่อการประชุม หรือประกอบกิจกรรมร่วมกันของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้าน โดยการจัดแบ่งหน้าที่กันทำงานภายในกลุ่ม จึงเป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคน และช่วยลดความขัดแย้งในการดำเนินงานได้

5.2.4 ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากรวมกลุ่มเป็นครั้งคราว (Transitory Relationship)

ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมเช่นนี้ เกิดจากผู้อยู่อาศัยมีความสนใจในกิจกรรมนั้นๆ แล้วเข้าร่วมกิจกรรม อันเป็นสื่อช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบกิจกรรมเช่น งานเลี้ยงสังสรรค์ปีใหม่ งานสงกรานต์ หรืองานเลี้ยงของชมรมผู้สูงอายุระหว่างผู้อยู่อาศัยที่มาร่วมงาน ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น จะพบได้ 2 ลักษณะคือ

ลักษณะแรก ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่มีการกระทำความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นนอกครอบครัวเลย เนื่องจากต่างฝ่ายต่างจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ตนสนใจ เช่น ในกรณีการตักบาตรร่วมกันในวันปีใหม่ วันสงกรานต์ หรือวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น ต่างคนต่างมา เมื่อเสร็จกิจกรรมก็จะแยกย้ายกลับบ้านของตนเอง

ส่วนลักษณะที่สอง ผู้อยู่อาศัยจะทักทายพูดคุยกัน กับผู้อยู่อาศัยต่างครอบครัวบ้างในระหว่างการประกอบกิจกรรม เช่น พูดคุยแสดงกับเพื่อนบ้านร่วมโต๊ะจีนในงานเลี้ยงสังสรรค์ หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกอบกิจกรรม เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับภูมิหลังของแต่ละคู่สัมพันธ์ว่ามีความคุ้นเคยกันมาก่อนเพียงไร เช่น หากมีความคุ้น

เคยกันจากการเป็นเพื่อนบ้าน หรือเคยร่วมกิจกรรมกันมาก่อน ลักษณะการพูดคุยก็ดูจะสนิทสนม เป็นกันเองมีระยะเวลาการพูดคุยต่อเนื่อง ขณะที่ผู้ที่เคยพบปะกันครั้งแรก จะมีท่าทีระมัดระวังตัว การสนทนามีลักษณะถามคำตอบคำ

เช่น กรณีที่วุฒิ (นามสมมติ : กรณีศึกษาที่ 9) พ็วุฒิและภรรยาจะเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจของตนในโอกาสต่างๆ เช่น ในงานเลี้ยงสังสรรค์ปีใหม่ของหมู่บ้านจัดสรร ลานทองพ็วุฒิและภรรยา ร่วมกินเลี้ยงโต๊ะจีน และให้ความสนใจกับการแสดงบนเวที มากกว่าการพูดคุยกับเพื่อนบ้านคนอื่น เพราะไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เมื่อเสร็จงานเลี้ยงก็แยกย้ายกันกลับบ้าน

หรือในกรณีของ น้ำจัน (นามสมมติ :กรณีศึกษาที่ 13) น้ำจันจะเข้าร่วมกิจกรรมภายในหมู่บ้าน เช่น การตัดบาตรในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ โดยให้ความเห็นว่าได้มาทำบุญ และมีความสะดวกในการเข้าร่วม หรือเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในบางโอกาส จึงส่งผลให้น้ำจัน ได้รู้จักกับผู้ร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ ด้วย แต่ก็มิได้มีความสนิทสนมกัน เนื่องจากน้ำจันไม่ได้เป็นสมาชิกของชมรม และไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ถึงแม้ผลลัพธ์ภายหลังการประกอบกิจกรรมที่อาจเกิดขึ้น คือ สามารถพัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์สนิทสนมคุ้นเคยกันในเวลาต่อมาได้ แต่หากมิได้เข้าร่วมกิจกรรมภายในหมู่บ้านสม่ำเสมอ การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมจากผู้ไม่คุ้นเคยกันมาสู่ความสัมพันธ์แบบสนิทสนมจึงเป็นไปได้ยาก ลักษณะความสัมพันธ์เช่นนี้ จึงจัดว่าเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวเท่านั้น โดยที่ผู้ร่วมกิจกรรมมิได้มีพันธะความผูกพันกันอย่างต่อเนื่อง

5.2.5 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบผ่านตัวแทน (Representative Relationship)

จากลักษณะวิถีชีวิตแบบชาวเมือง (Urbanism) ของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ซึ่งประชากรมีความหลากหลายกันในด้านที่มา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยต้องมาอยู่ร่วมกันภายในชุมชน ขณะเดียวกันต่างคนต่างก็มีการประกอบอาชีพอยู่ภายนอกหมู่บ้าน ทำให้ไม่สามารถใช้ระบบการควบคุมกันเองทางสังคม ในการดูแลความเป็นอยู่ร่วมกันได้ จึงจำเป็นต้องสร้างองค์กรขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนดูแลความเป็นอยู่ร่วมกัน

ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมแบบผ่านตัวแทนนี้เกิดขึ้นระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองกับกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับการอยู่ร่วมกัน เช่น คณะกรรมการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ก่อตั้งขึ้นเป็นคณะกรรมการตัวแทนผู้อยู่อาศัย โดยผ่านการเลือกตั้งคล้ายกับการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ซึ่งคณะกรรมการมีหน้าที่ดู

แลความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทองในด้านต่างๆ เช่น การรักษาความปลอดภัย การดูแลสาธารณูปโภคสาธารณณะ โดยเก็บค่าใช้จ่ายจากผู้อยู่อาศัยเป็นรายเดือน

หรือ ดำเนินการจัดกิจกรรมตามประเพณี ซึ่งมักตรงกับวันหยุดทำงาน เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ จะจัดพิธีบริเวณ ถนนสายหลักภายในหมู่บ้าน โดยนิมนต์พระมาบิณฑบาต หรือ สวดมนต์ สรงน้ำพระ เป็นต้น เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้าน ได้มีโอกาส ประกอบกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น

ในขณะที่ชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านลานทอง ก่อตั้งโดยกลุ่มข้าราชการทหาร-ตำรวจเกษียณอายุ เนื่องจากภายหลังเกษียณอายุกลุ่มข้าราชการเหล่านี้ได้เปลี่ยนบทบาทหน้าที่มาเป็นผู้ว่างงานอยู่เฝ้าบ้าน หรือเลี้ยงหลาน ทำงานบ้าน อาจก่อให้เกิดความเหงา เพราะเคยทำงานได้พบปะพูดคุยกับเพื่อนฝูงเป็นประจำ คณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุจึงเป็นตัวแทนสมาชิกในการริเริ่มกิจกรรมต่างๆ เพื่อเวลาที่พบปะสังสรรค์ เสริมสร้างความสามัคคี ร่วมดูแลสุขภาพ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนจัดสวัสดิการในหมู่สมาชิก เป็นต้น

5.2.6 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่างตอบแทน (Reciprocal Relationship)

ในระดับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้าน มีลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่างตอบแทนด้วย กล่าวคือ ในการดำเนินกิจกรรมของ คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมเปตอง เมื่อกลุ่มใดจะประกอบกิจกรรม คณะกรรมการบริหารของแต่ละกลุ่ม ก็จะมีการขอความร่วมมือ หรือขอการสนับสนุนจากกลุ่มกิจกรรมอื่น เช่น ชมรมผู้สูงอายุ ขอให้คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านประสานงานกับเจ้าของโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง เรื่องขอใช้พื้นที่ที่เคยเป็นสโมสรสระว่ายน้ำ มาปรับปรุงเป็นที่ทำการ และเป็นที่พักปะกันระหว่างสมาชิกของชมรม ซึ่งก็ได้รับความช่วยเหลือจากคณะกรรมการหมู่บ้าน

ขณะเดียวกันเมื่อคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านจัดงานเลี้ยงฉลองปีใหม่ พ.ศ. 2544 ประธานคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน ก็จะขอความร่วมมือจากสมาชิกชมรมผู้สูงอายุว่านอก จากจะมาร่วมงานเลี้ยงแล้ว ขอให้ส่งตัวแทนไปร่วมแสดงบนเวที โดยผ่านที่ประชุมของคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งก็ได้รับการตอบรับจากสมาชิกชมรมผู้สูงอายุเป็นอย่างดี

สำหรับสาเหตุที่การขอความร่วมมือสนับสนุนระหว่างกลุ่มกิจกรรมเหล่านี้ เป็นไปอย่างราบรื่น จากการสังเกตพบว่า เป็นผลมาจากคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ 10 คน ดำรงตำแหน่งอยู่ในคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านในปีที่ศึกษาด้วย ดังนั้นการประกอบกิจกรรมต่างๆ

ระหว่างกลุ่มกิจกรรมนี้ คณะกรรมการดำเนินงานจะทับซ้อนกันอยู่ จนกระทั่งดูเหมือนจะกลายเป็นกิจกรรมเดียวกันในที่สุด

5.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนบริเวณใกล้เคียง

นอกจากผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองจะมีคณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นตัวแทนดูแลความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้านแล้ว ยังมีคณะกรรมการชุมชนย่อยบางชุด 6 ซึ่งมีลักษณะเป็นกลุ่มสังคมแบบองค์การ (Formal Organization) เป็นตัวแทนชุมชนจากการเลือกตั้งภายในหมู่บ้านตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทยผ่านมายังเทศบาลนครปากเกร็ด

การจัดตั้ง และกำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนย่อย เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ จะเห็นได้ว่าเป็นนโยบายของรัฐ เพื่อรักษาสมดุลในโครงสร้างสังคมของชุมชนในเมืองในเขตเทศบาล เนื่องจากมีประชากรเข้าอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก และมีความหลากหลายในด้านเศรษฐกิจ และสังคม การจัดให้มีคณะกรรมการชุมชนย่อย จึงเป็นองค์กร (Formal Organization) ตัวแทนของภาครัฐ ขณะเดียวกันก็เป็นตัวแทนของผู้อยู่อาศัย ในการดูแลความเป็นอยู่ภายในชุมชนและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ อีกด้วย

ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างผู้อยู่อาศัยกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนบริเวณใกล้เคียง สามารถจำแนกได้ดังนี้

5.3.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบผ่านตัวแทน (Representative Relationship)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนบริเวณใกล้เคียงตามแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมพบว่า มีลักษณะความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการโดยผ่านตัวแทน กล่าวคือ ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจะเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนย่อย เพื่อเป็นตัวแทนของหมู่บ้านในการดำเนินงานร่วมกับเทศบาลนครปากเกร็ด ซึ่งคณะกรรมการชุมชนย่อยจะมีบทบาทเป็นผู้นำเสนอปัญหาภายในชุมชน และจัดทำโครงการต่างๆ เสนอต่อเจ้าหน้าที่ของเทศบาลนครปากเกร็ด เพื่อพิจารณา หรือดำเนินการแก้ไขปัญหาคือ

ในขณะที่การดำเนินงานของเทศบาลนครปากเกร็ดที่มีต่อชุมชนย่อยภายในเขตเทศบาล จะทำหน้าที่ ดังนี้ คือ

- 1) การเป็นผู้กำหนดนโยบาย มอบหมายหน้าที่ และขอความร่วมมือจากคณะกรรมการชุมชนย่อย ในการช่วยสอดส่องความเป็นอยู่ภายในชุมชน เช่น ดูแลปัญหาเรื่องยาเสพติด เป็นต้น
- 2) การเป็นผู้แก้ไขปัญหา ที่ได้รับการเสนอจากคณะกรรมการชุมชนย่อย ซึ่งส่วนมากจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้อยู่อาศัย เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา ขยะ การซ่อมแซมถนน เป็นต้น
- 3) การเป็นผู้สนับสนุน ประสานงาน เมื่อชุมชนย่อยนำเสนอโครงการที่จะจัดขึ้นภายในชุมชนเอง เช่น การฝึกอาชีพต่างๆ เป็นต้น
- 4) การเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรม โดยขอความร่วมมือจากคณะกรรมการชุมชนย่อยในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้อยู่อาศัยทั่วไปได้เข้าร่วม เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการให้บริการต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้อยู่อาศัยในชุมชน อาทิ การจัดเทศบาลเคลื่อนที่ หมุนเวียนไปตามชุมชนต่างๆ ให้บริการด้าน งานทะเบียน การจำหน่ายสินค้าราคาถูก เป็นต้น หรือการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ อาทิ กิจกรรมประเพณี กีฬาระหว่างชุมชน กิจกรรมส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มแม่บ้าน และผู้สนใจ เป็นต้น

5.3.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่างตอบแทน (Reciprocal Relationship)

เนื่องจากสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านจัดสรรลานทองมีกำแพงกั้นแบ่งอาณาเขตพื้นที่ชัดเจนระหว่างพื้นที่ภายใน และพื้นที่ภายนอกหมู่บ้านชัดเจน จึงส่งผลให้ภาพรวมของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองกับชุมชนข้างเคียงจึงมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ต่างดำเนินชีวิตอยู่ในวงเขตของตน มิได้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัด

อย่างไรก็ตาม มีผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียงบางคนที่มีความสนิทสนมเป็นส่วนตัวกับผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง เนื่องมาจากการได้รับประโยชน์จากการใช้พื้นที่บางส่วนภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง เช่น สนามกีฬา หรือเส้นทางเดินเท้าออกสู่ชุมชนของตน เป็นเส้นทางเข้าออกสู่บ้านของตน การจับจ่ายสินค้าจากตลาดนัดภายในหมู่บ้าน เป็นต้น ขณะเดียวกันผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองก็ได้รับการช่วยเหลือจากผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียงด้วย

เช่น ในกรณีของพี่หนึ่ง (นามสมมุติ : กรณีศึกษาที่ 15) พี่หนึ่งเป็นผู้อยู่อาศัยในบริเวณข้างเคียงติดกับด้านหลังหมู่บ้านลานทอง ซึ่งพี่หนึ่งจำเป็นต้องอาศัยเส้นทางภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทองเป็นเส้นทางเข้าออกสู่บ้าน รวมทั้งใช้พื้นที่ด้านหลังหมู่บ้านเป็นที่จอดรถยนต์ของตน

ขณะเดียวกันชมรมผู้สูงอายุที่พึ่งพาที่หนึ่ง โดยขอพึ่งพิงไฟฟ้าจากบ้านที่หนึ่งมาใช้ภายในที่ทำการของชมรม ซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านหลังหมู่บ้าน เป็นต้น

ถึงแม้ปรากฏการณ์เช่นนี้ จะส่งผลต่อการลดวงเขตความสัมพันธ์ที่แยกจากกันระหว่างผู้อยู่อาศัยทั้ง 2 กลุ่มก็ตาม แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้อยู่อาศัยเพียงบางรายเท่านั้น เช่น จะมีความสนิทสนมอยู่กับครอบครัวของผู้ที่มีเขตพื้นที่ที่อยู่อาศัยติดกันเท่านั้น ในฐานะของเพื่อนบ้าน หรือการเป็นเพื่อนร่วมออกกำลังกายตอนเย็น ตลอดจนผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียงมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับคณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมจากการให้ความช่วยเหลือกันข้างต้น ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวก็ได้ขยายออกสู่ผู้อยู่อาศัยทั่วไป

5.3.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบอุปถัมภ์ (The Patron-Client Relationship)

จากข้อมูลพื้นที่ศึกษาจะเห็นได้ว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพื้นที่อำเภอปากเกร็ด สมาชิกสภาเทศบาล จะมีความสัมพันธ์อันดีกับคณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้าน ดังจะเห็นได้จาก การเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้านสม่ำเสมอ การเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของชมรมผู้สูงอายุ หรือการที่คณะกรรมการแสดงความสนิทสนมกับคณะกรรมการชุมชนย่อยในวันประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่เทศบาลนครปากเกร็ด โดยมีการแสดงความคุ้นเคยกันกระทั่งมีการใช้คำเรียกเครือญาติ (Kins Terms) กับคณะกรรมการบริหารกลุ่มต่างๆ

อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์แบบเป็นส่วนตัวดังกล่าว ก็มีได้ขยายสู่ผู้อยู่อาศัยโดยทั่วไปที่มีไข่คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรม ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาเทศบาลนครปากเกร็ด กับคณะกรรมการบริหารกลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้านจัดสรรลาดทองนี้ สะท้อนให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบการอุปถัมภ์ระหว่างคนที่มีฐานะบทบาทต่างกันอีกด้วย

กล่าวคือ การแก้ไขปัญหาดูแลความเป็นอยู่ รวมถึงการให้การสนับสนุนชุมชนในการประกอบกิจกรรมต่างๆ เพื่อความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัยถือเป็นผลงานตามหน้าที่ของคณะกรรมการที่สามารรถตอบสนองความต้องการของผู้อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ของตน ในขณะที่คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมต่างๆ และผู้เข้าร่วมกิจกรรม จะแสดงการตอบแทนด้วยการยอมรับ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาสัมพันธ์ผลงานสู่ผู้อยู่อาศัยอื่น อันจะส่งผลต่อคะแนนเสียงของผู้อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปทั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับประเทศด้วย

เช่น กรณีของลุงบุญ (นามสมมติ : กรณีศึกษาที่ 1) เล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่า ในการประกอบกิจกรรมของหมู่บ้าน จะได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่ การจัดหา

โตะจีน วงดนตรี โดยให้ความเห็นว่า การสนับสนุนกิจกรรมของหมู่บ้านเช่นนี้ ถือเป็นการแสดงความมีน้ำใจช่วยเหลือกัน ขณะเดียวกันลุงบุญ ก็จะใช้โอกาสในการประกอบกิจกรรม หรือในโอกาสพบปะกับผู้อยู่อาศัยคนอื่นๆ ประชาสัมพันธ์ผลงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่า ให้การสนับสนุนการประกอบกิจกรรมของหมู่บ้านจัดสรรลานทองเสมอมา เป็นต้น

5.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

ในหัวข้อนี้ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อเทศบาลนครปากเกร็ด และความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อชุมชนข้างเคียง ซึ่งสามารถแบ่งเป็นปัจจัยต่างๆ ได้ดังนี้

5.4.1 ปัจจัยทางด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม

เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีโครงสร้าง และหน้าที่ (Structural and Functional Theory) จะเห็นได้ว่า จากลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน ส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยชนเมือง ซึ่งมีสถานที่ทำงานอยู่ภายในเมือง การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตมีการแข่งขันสูง ประชากรใช้เวลาในแต่ละวันหารายได้มาจุนเจือ เพื่อความอยู่รอดของครอบครัว อันเนื่องมาจากค่าครองชีพสูง

ขณะเดียวกันค่านิยมของวิถีชีวิตแบบเมือง (Urbanism) ซึ่ง ริชาร์ด ดิวอี้ (Richard Dewey : อ้างแล้ว) เสนอว่า ลักษณะวิถีชีวิตแบบเมือง มีค่านิยมให้การยอมรับยกย่อง ผู้มีฐานะดี ประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนบุคคล ส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยต้องแข่งขันกันประกอบอาชีพ สร้างฐานะความมั่นคงให้แก่ตนเองและครอบครัว ค่านิยมดังกล่าวจึงยังเป็นการส่งเสริมให้ประชากรในเขตเมืองมีวิถีการดำเนินชีวิตมีปัจเจกบุคคลสูงมากยิ่งขึ้น

ค่านิยมดังกล่าวนี้ได้ส่งผลต่อการแสดงออกระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านด้วย กล่าวคือ ในหมู่เพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณหรือซอยเดียวกันก็ตาม แต่ก็มีได้มีโอกาสพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ เพราะต่างมีภาระหน้าที่การประกอบอาชีพของแต่ละครอบครัว ซึ่งมีได้มีความเกี่ยวข้องกันโดยตรง รวมถึงภาระหน้าที่ภายหลังการประกอบอาชีพประจำวันภายในบ้านของตนเอง ดังนั้นเมื่อกลับถึงบ้าน หรือในวันหยุดพักผ่อน ผู้อยู่อาศัยส่วนมากจึงใช้เวลาอยู่ภายในบ้านของตน มี

ความเป็นอยู่แบบปัจเจกชน (Individualism) โดยจะมีความสัมพันธ์กันตามความจำเป็นในโอกาสต่างๆ เท่านั้น

5.4.2 ปัจจัยทางด้านลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

เมื่อพิจารณาการก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรรลานทองตามแนวคิดเกี่ยวกับหมู่บ้านจัดสรรจะเห็นได้ว่าหมู่บ้านจัดสรรลานทอง เป็นชุมชนหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับความต้องการที่อยู่อาศัยของประชาชนที่ประกอบอาชีพอยู่ในเขตเมือง ซึ่งมีวิถีชีวิตอยู่ภายนอกหมู่บ้านเป็นประจำ

การวางผังที่อยู่อาศัยของหมู่บ้านจึงมีลักษณะเป็นสัดส่วน มีระเบียบ ที่อยู่อาศัยแต่ละรูปแบบจะมีอาณาเขตชัดเจน เพื่อตอบสนองความต้องการที่อยู่อาศัยที่มีอาณาบริเวณเป็นส่วนตัว และช่วยป้องกันทรัพย์สินภายในบ้านได้ ตลอดจนผู้อยู่อาศัยสามารถเลือกที่อยู่อาศัยได้หลายลักษณะตามความเหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของตน รวมทั้งความกว้างของถนนภายในหมู่บ้านยังช่วยเพิ่มระยะความเป็นส่วนตัวของที่อยู่อาศัยแต่ละฝั่ง คือ ถนนสายหลัก กว้างประมาณ 10 เมตร ถนนซอยใหญ่กว้างประมาณ 8-9 เมตร ถนนซอยย่อยกว้างประมาณ 6 เมตร ซึ่งเพียงพอต่อการคมนาคมให้รถยนต์นั่งส่วนบุคคลวิ่งสวนกัน ได้สะดวก และยังมีทางเท้ากว้างออกไปจากถนนอีกข้างละ ประมาณ 1.2-1.4 เมตร ดังนั้นถึงแม้ว่าจะที่อยู่อาศัยจะมีรั้วอยู่ติดกับถนนก็ตาม แต่ยังมีพื้นที่สวนหรือที่ว่างบริเวณบ้าน ทำให้ส่วนของตัวบ้านลอยห่างออกจากรั้วเข้าไปอีก ที่อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจึงมีความเป็นส่วนตัวสูง ส่งผลให้โอกาสพบปะระหว่างเพื่อนบ้านลดน้อยลง

5.4.3 ปัจจัยทางด้านนโยบายการพัฒนาชุมชนย่อยของรัฐ

แม้ว่ากระทรวงมหาดไทยจะมีนโยบายส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนชนเมือง โดยมอบหมายให้เทศบาลนครปากเกร็ดจัดสรรพื้นที่ออกเป็นชุมชนย่อย และกำหนดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนย่อยขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของผู้อยู่อาศัยเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาชุมชนกับเทศบาลนครปากเกร็ดก็ตาม

แต่ในทางปฏิบัติ จะพบว่าคณะทำงานจากเทศบาลนครปากเกร็ดจะแสดงบทบาทการเป็นผู้แก้ไขปัญหา เมื่อได้รับการเสนอจากคณะกรรมการชุมชนย่อย หรือเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรม โดยขอความร่วมมือผ่านคณะกรรมการชุมชนย่อย มากกว่าจะมุ่งส่งเสริมกระบวนการ โดยใช้เทคนิคกระตุ้นให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความคิดริเริ่มในการร่วมกันแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ภายในชุมชนของตน

ดังนั้นระดับการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัย เมื่อพิจารณาตามแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมจะเห็นได้ว่า คณะกรรมการชุมชนย่อย และผู้อยู่อาศัยจะมีส่วนร่วมในระดับการเป็นผู้นำเสนอปัญหา และเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจ และเวลา โดยมีได้มีความรู้ลึกเป็นเจ้าของกิจกรรม ดังนั้นกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงมิได้รับการตอบสนองจากผู้อยู่อาศัยอย่างจริงจัง

5.4.4 ปัจจัยด้านกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน

แม้ว่าการเกิดขึ้นของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง จะเป็นการดำเนินการเพื่อดูแลความเป็นอยู่ และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในการอยู่อาศัยร่วมกันก็ตาม แต่จากลักษณะทางประชากรที่มีความหลากหลายทางด้านที่มา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยกับกลุ่มกิจกรรม จึงเป็นการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยการเข้าร่วมกิจกรรมจะเป็นไปตามโอกาส และความสนใจเฉพาะปัจเจกบุคคล

เช่น การเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อเป็นตัวแทนดูแลความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้านในด้านต่างๆ รวมทั้งจัดกิจกรรมประเพณี เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ชดเชยกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยมีเวลามาสนใจความเป็นอยู่ซึ่งกันและกันมากนัก

หรือ กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในวัยชรา สมาชิกจะประกอบกิจกรรมร่วมกัน พบปะพูดคุยหยอกล้อเพื่อคลายความเหงา จากการเปลี่ยนสถานภาพจากวัยทำงาน มาเป็นผู้เกษียณอายุ

อย่างไรก็ตามหากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน ร่วมกับผู้อยู่อาศัยในครัวเรือนอื่น อย่างสม่ำเสมอสามารถส่งผลต่อการลดช่องว่างของระยะห่างทางสังคม (Social Distance) จากความสัมพันธ์แบบเป็นทางการ มาสู่ความสนิทสนมกันแบบไม่เป็นทางการมากขึ้นได้

5.5 ปัญหา อุปสรรค ของความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่ในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

จากข้อมูลพื้นที่ศึกษาสามารถจำแนก ปัญหา อุปสรรคของความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองได้ดังนี้

5.5.1 ผู้อยู่อาศัยมีเป็นจำนวนมาก

ปัจจุบันหมู่บ้านจัดสรรลานทองมีผู้เข้าอยู่อาศัยถึง 1,086 หลัง โดยจากการเก็บข้อมูลพื้นที่ศึกษาพบว่าภายในที่อยู่อาศัยแต่ละหลัง หากเป็นครอบครัวเดี่ยวจะมีสมาชิกตั้งแต่ 1-4 คน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.17 และหากเป็นครอบครัวขยายจะมีสมาชิกตั้งแต่ 5-8 คน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.94 จะเห็นได้ว่าภายในหมู่บ้านจัดสรรมีผู้อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านมิได้รู้จักกันอย่างทั่วถึง

นอกจากนี้ผู้อยู่อาศัยยังมีการประกอบอาชีพแตกต่างกัน คือ ประมาณร้อยละ 62.78 ทำงานอยู่ภายนอกหมู่บ้าน เช่น รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน เจ้าของธุรกิจ เป็นต้น ซึ่งการอยู่ท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มคนเช่นนี้ หลุยส์ เวิร์ธ (Louis Wirth : อ่างแล้ว) ให้ความเห็นว่า จะส่งผลให้บุคคลที่อยู่อาศัยร่วมกันภายในชุมชนจะเป็นคนแปลกหน้าซึ่งกันและกัน แต่ละคนจำเป็นต้องปกป้องตัวเองด้วยการสร้างบุคลิกภาพเขียนชากับบุคคลอื่น จึงยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยโดยภาพรวม มีแนวโน้มเป็นความสัมพันธ์แบบทฤษฎีที่มีลักษณะปัจเจกชน (Individualism) โดยมีความสัมพันธ์กันแบบหลวมๆ ตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย

ขณะเดียวกันค่านิยมของสังคมไทยที่ยกย่อง ผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต คือ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคงจะได้รับยอมรับนับถือทางสังคม ทำให้วิถีชีวิตดำเนินไปอย่างเร่งรีบ ต้องแข่งขันกันทำมาหากิน เพื่อนำรายได้มาจุนเจือสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว และได้การยอมรับทางสังคม สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ภายใต้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมแบบเมือง ส่งผลให้ลักษณะวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง มากยิ่งขึ้น

5.5.2 ผู้อยู่อาศัยมีเวลาว่างไม่ตรงกัน

สืบเนื่องจากการประกอบอาชีพประจำวันของผู้อยู่อาศัยที่มีความแตกต่างกัน ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านจึงถูกลดความสำคัญลง เนื่องจากไม่ต้องพึ่งพากันในด้านการประกอบ

อาชีพ โดยต่างฝ่ายต่างมีวิถีชีวิตที่ต้องเร่งรีบทำมาหากิน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวของตนเอง ขณะเดียวกันแต่ละครอบครัวต่างก็มีการะหน้าที่ภายในบ้านของตน ทำให้ผู้อยู่อาศัยไม่ค่อยได้พบปะกับเพื่อนบ้าน ลักษณะความสัมพันธ์โดยภาพรวมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองจึงมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ โดยมีการทักทายกัน หรือแสดงความมีน้ำใจต่อกันเป็นบางโอกาส เช่น ชื้อของมาฝากเพื่อนบ้าน ให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ เป็นต้น

5.5.3 สถานที่พบปะไม่เพียงพอ

จากแผนผังโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทองจะเห็นได้ว่า พื้นที่สาธารณะที่เปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยได้ออกจากบ้านมาพบปะกัน คือ สวนสุขภาพ และสระว่ายน้ำ ซึ่งมีเพียงแห่งเดียวตั้งอยู่บริเวณด้านหลังของโครงการ ซึ่งผู้อยู่อาศัยในบริเวณอื่นอาจไม่สะดวกในการเดินทางไปใช้บริการ สะท้อนให้เห็นได้จากสระว่ายน้ำ ในช่วงแรกของการเก็บข้อมูลพื้นที่ศึกษา ถูกปล่อยให้ทิ้งร้าง จากการสอบถามพบว่า ถูกทิ้งร้างมาแล้วเป็นเวลาประมาณ 1-2 ปี แต่ต่อมาผู้บริหารโครงการได้อนุมัติให้บริษัทเอกชนเข้ามาปรับปรุงแก้ไขให้เปิดบริการได้อีกครั้งในราวเดือนกันยายน พ.ศ.2543 นอกจากนี้กลุ่มกิจกรรมประเภทชมรม ที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านมีเพียง 2 ชมรม คือ ชมรมผู้สูงอายุ และชมรมเปตอง ทำให้ผู้อยู่อาศัยที่มีใจเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมไม่ได้ออกมาพบปะกับผู้อยู่อาศัยอื่นๆ ในหมู่บ้าน

5.5.4 ผู้อยู่อาศัยมีความสนใจในกิจกรรมไม่ตรงกัน

เนื่องจากผู้อยู่อาศัยมีเป็นจำนวนมาก มีความหลากหลายกันในด้านที่มา การประกอบอาชีพ ในขณะที่กลุ่มกิจกรรม และประเภทของกิจกรรมภายในหมู่บ้านมีจำนวนไม่มากนัก จึงไม่สอดคล้องกับความสนใจของผู้อยู่อาศัย ทำให้มิได้ให้ความสนใจในการประกอบกิจกรรมร่วมกันภายในหมู่บ้าน

ขณะเดียวกัน จากการที่หมู่บ้านจัดสรรลานทอง มีเส้นทางคมนาคมเข้าสู่กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียงได้อย่างสะดวกสบาย นอกจากนั้นยังมีห้างสรรพสินค้า และสถานบันเทิงให้บริการอยู่เป็นจำนวนมาก จึงส่งผลให้การใช้เวลาว่างในวันหยุดพักผ่อน หากผู้อยู่อาศัยไม่ต้องการอยู่บ้าน ก็มีทางเลือกให้สามารถใช้บริการต่างๆ จากสถานที่เหล่านี้ ได้ตามความต้องการ และความสนใจ มากกว่าจะกิจกรรมภายในหมู่บ้านร่วมกับผู้อยู่อาศัยอื่น ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน โดยภาพรวมจึงยังคงมีลักษณะแบบต่างคนต่างอยู่

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

สำหรับบทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ จากการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชนเมือง หมู่บ้านจัดสรรลานทอง ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้ศึกษาจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนหลัก โดยนำเสนอผลการศึกษา เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

- 6.1 สรุปผลการศึกษา
- 6.2 อภิปรายผลการศึกษา
- 6.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

6.1 สรุปผลการศึกษา

6.1.1 ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรรชนเมือง

จากทฤษฎีการขยายตัวของเมือง (Urbanism Theory) จะเห็นได้ว่า หมู่บ้านจัดสรรชนเมือง เป็นผลจากการขยายตัวของเมือง เพื่อรองรับความต้องการที่อยู่อาศัยของประชากรที่ล้นออกมาจากเมืองจากการอพยพเข้ามาหางานทำ หรือเพื่อการศึกษา ตามแรงดึงดูดทางเศรษฐกิจและสังคมของเมือง ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชนเมืองจึงมีความแตกต่างกันในด้านที่มา และสถานภาพทางเศรษฐกิจ-สังคม

ขณะเดียวกัน ต้องมาอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน โดยเป็นคนแปลกหน้าซึ่งกันและกัน ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านจัดสรร ตามทฤษฎีโครงสร้าง และหน้าที่ (Structure and Functional Theory) ซึ่งได้อธิบายหน้าที่ของชุมชนว่า กลไกต่างๆ ภายในชุมชนมีหน้าที่ในการปรับตัวเอง เพื่อให้เกิดการปรับตัว จัดการความตึงเครียดภายในชุมชน รักษาสมดุลในการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน ซึ่งผลของการศึกษาจะเห็นได้ว่าผู้อยู่อาศัยได้มีการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมภายในหมู่บ้าน เพื่อการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน สามารถจำแนกได้ดังนี้

- 1) ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติโดยสายเลือด (Consanguineal Kins) ภายในครอบครัว เป็นผลมาจากค่านิยมของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์แบบเครือญาติสูง ซึ่งจะพบเห็นได้ภายในครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้อยู่อาศัยบางรายได้แต่งงานกัน จึงมีจำนวนเครือญาติภายในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น โดยมีการแสดงออกถึงความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ ได้แก่ การทำหน้าที่ตามสถานภาพในครอบครัว การให้ความอุปการะด้านที่อยู่อาศัย และการเงิน และบางรายยังมีการชักชวนญาติพี่น้องมาอยู่อาศัยในหมู่บ้านเดียวกันด้วย เป็นต้น
- 2) ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติสมมติ (Pseudo Kins) โดยมีการใช้คำเรียกญาติ (Kins Terms) เชื่อมความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านที่มีความสนิทสนม ซึ่งได้พึ่งพาอาศัยให้ความช่วยเหลือกันสม่ำเสมอ เช่น จากการเดินทางไปทำงานร่วมกัน, เป็น หรือเคยเป็นเพื่อนร่วมงานกันมาก่อน หรือจากประกอบกิจกรรมภายในหมู่บ้านร่วมกัน เป็นต้น
- 3) ความสัมพันธ์ตามสถานภาพทางสังคม (Social Status Relationship) มีลักษณะความสัมพันธ์เป็นทางการ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย และ ในหมู่ผู้อยู่อาศัยที่เป็น หรือเคยเป็นอาจารย์ ทหาร-ตำรวจ ก็ยังคงมีการเรียกตำแหน่งทางสังคมนำหน้าชื่อ แสดงออกถึงการเคารพตามลำดับชั้นยศอยู่ เป็นต้น
- 4) ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบองค์กร (Formal Organization Relationship) เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันเพื่อประกอบกิจกรรมภายในหมู่บ้าน เนื่องจากผู้อยู่อาศัยมีเป็นจำนวนมาก การจัดโครงสร้างบริหาร และแบ่งหน้าที่กันชัดเจนในหมู่สมาชิกว่าใครมีบทบาทอะไรภายในกลุ่ม จึงช่วยลดความขัดแย้งในการดำเนินงานได้
- 5) ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากการรวมกลุ่มเป็นครั้งคราว (Transitory Relationship) โดยมีแรงจูงใจจากความสนใจในกิจกรรมนั้นๆ ร่วมกัน จึงได้เข้ามารวมอยู่ในกลุ่มเพื่อประกอบกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีการแสดงออก 2 ลักษณะคือ (1) ผู้อยู่อาศัยมาเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นเท่านั้น โดยมีได้กระทำความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านคนอื่น เมื่อเสร็จกิจกรรมก็แยกย้ายกันกลับบ้าน (2) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านคนอื่นด้วย โดยความสนิทสนมจะขึ้นอยู่กับภูมิหลังว่ามีความคุ้นเคยกันมาก่อนหรือไม่เพียงไร
- 6) ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบผ่านตัวแทน (Representative Relationship) เกิดขึ้นจากการที่หมู่บ้านมีผู้อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก จึงต้องมีการเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นตัวแทนเพื่อดูแลความเป็นอยู่ร่วมกันในด้านต่างๆ เช่น ด้านการรักษาความปลอดภัย และการดูแลสาธารณูปโภคส่วนกลาง เป็นต้น
- 7) ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่างตอบแทน (Reciprocal Relationship) พบเห็นได้ 2 ระดับคือ (1) ระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยที่แลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกันในด้าน

ต่างๆ (2) ระดับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรม โดยเมื่อกลุ่มใดจะประกอบกิจกรรม ก็จะขอความร่วมมือสนับสนุนจากกลุ่มกิจกรรมอื่น

6.1.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชนเมืองกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนบริเวณใกล้เคียง พบลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่สำคัญดังนี้

1) ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบผ่านตัวแทน (Representative Relationship) จากการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนย่อยอย่างเป็นทางการตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อดูแล แก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้าน และประสานงานการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

2) ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่างตอบแทน (Reciprocal Relationship) เป็นความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียง กับคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน หรือผู้อยู่อาศัยที่พบปะกันเป็นประจำ เช่น ใช้เส้นทางภายในหมู่บ้านผ่านเข้าออกที่ผู้อยู่อาศัยของตน เล่นกีฬาด้วยกัน หรือเข้ามาซื้อสินค้า เป็นต้น ขณะเดียวกันผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียงต่างตอบแทนด้วยการให้ความช่วยเหลือกับกลุ่มกิจกรรม เช่น การให้พ่วงไฟฟ้าจากบ้านของตน เป็นต้น

3) ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบอุปถัมภ์ (The Patron-Client Relationship) เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพื้นที่อำเภอปากเกร็ด และสมาชิกสภาเทศบาลนครปากเกร็ดในฐานะของผู้ให้การอุปถัมภ์ กับคณะกรรมการบริหารกลุ่มกิจกรรมในฐานะผู้รับการอุปถัมภ์ โดยมีนัยของพันธะสัญญา (Commitment) คือ การให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมภายในหมู่บ้านกับการตอบแทนด้วยการแสดงออกถึงการยอมรับ และลงคะแนนเสียงให้ หรือการชักจูงเพื่อนบ้านให้มาลงคะแนนเสียงเมื่อถึงวันเลือกตั้ง

6.1.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย ในหมู่บ้านจัดสรรชนเมือง

1) ปัจจัยทางด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ จะเห็นได้ว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของเมือง ส่งผลให้ ชีวิตประจำวันของผู้อยู่อาศัยต้องแข่งขันกันประกอบอาชีพ ใช้เวลาระหว่างวัน ณ สถานที่ทำงานภายในเมือง ขณะเดียวกันค่านิยมของวิถีชีวิตแบบเมืองที่ให้การนับถือผู้มีฐานะดี ดังนั้นวิถีชีวิตประจำวันของผู้อยู่อาศัยจึงให้ความสำคัญต่อการประกอบอาชีพเป็นหลัก เพื่อสร้างฐานะ และความมั่นคงแก่ครอบครัว

เพื่อให้ได้รับการยอมรับ และดำรงชีพอยู่ได้ท่ามกลางความซับซ้อนภายใน โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมแบบเมือง จึงส่งผลผู้อยู่อาศัยมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง (Individualism) โดยจะมีความสัมพันธ์กับผู้อยู่อาศัยอื่นตามโอกาสเท่านั้น

2) ปัจจัยทางด้านลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้านจัดสรรชานเมืองเป็นชุมชนที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของผู้อยู่อาศัย ที่ประกอบอาชีพอยู่ในเขตเมือง มีวิถีชีวิตอยู่ภายนอกหมู่บ้านเป็นประจำ จึงส่งผลให้การวางผังที่อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านเป็นสัดส่วน มีการจ้างเจ้าหน้าที่รักษาการณ์เพื่อป้องกันทรัพย์สินในขณะที่ออกไปทำงาน รวมถึงที่อยู่อาศัยมีรั้วและบริเวณ บ่งบอกอาณาเขตเป็นส่วนตัว จึงเสมือนเป็นกำแพงกั้นการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อยู่อาศัยร่วมหมู่บ้านเดียวกันด้วย

3) ปัจจัยทางด้านนโยบายการพัฒนาชุมชนย่อยของรัฐ การพัฒนาชุมชนตามนโยบายของรัฐที่มีต่อชุมชนชานเมือง มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ผ่านตัวแทน โดยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาชุมชนตามที่ได้รับคำร้องเรียนจากคณะกรรมการชุมชนย่อย หรือจัดกิจกรรมบริการต่างๆ มากกว่า มุ่งเน้นกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในชุมชน ส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยโดยทั่วไปภายในแต่ละชุมชนยังคงมีลักษณะต่างคนต่างอยู่เช่นเดิม

4) ปัจจัยทางด้านกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนดูแลความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้าน ตลอดจนดำเนินกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัย ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมจะเป็นไปตามโอกาส และความสนใจเฉพาะปัจเจกบุคคล ดังนั้นหากผู้อยู่อาศัยได้เข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ จะช่วยการเปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยทำความรู้จักกับผู้อยู่อาศัยคนอื่นๆ ร่วมหมู่บ้านมากขึ้น

6.1.4 ปัญหา อุปสรรคของความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย ในหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง

1) ผู้อยู่อาศัยมีเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันก็มีการประกอบอาชีพหลากหลาย ก็ได้มีความเกี่ยวข้องกันโดยตรง ผู้อยู่อาศัยจึงมิได้รู้จักกันอย่างทั่วถึง ประกอบกับค่านิยมของสังคมไทยที่ยกย่องผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต คือ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง ทำให้วิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยดำเนินไปอย่างเร่งรีบ ต้องแข่งขันกันสร้างฐานะเพื่อให้ได้รับการยอมรับ จึงส่งผลให้วิถีชีวิตมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูงมากยิ่งขึ้น

2) ผู้อยู่อาศัยมีเวลาว่างไม่ตรงกัน สืบเนื่องจากการประกอบอาชีพประจำวันที่แตกต่างกัน และภาระหน้าที่ภายในบ้านของแต่ละครอบครัว ทำให้ผู้อยู่อาศัยไม่ค่อยได้พบปะกัน ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะผิวเผิน โดยมีการทักทาย หรือให้ความช่วยเหลือกันตามโอกาสต่างๆ เท่านั้น

3) สถานที่พบปะไม่เพียงพอ เนื่องจากพื้นที่สาธารณะที่เปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยได้มาพบปะกันมีไม่เพียงพอ ซึ่งผู้อยู่อาศัยในบริเวณอื่นอาจไม่สะดวกในการเดินทางไปใช้บริการ ขณะที่กิจกรรมของชมรมต่างๆ หากผู้อยู่อาศัยที่มีได้เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมนั้นๆ ก็จะไม่ค่อยได้พบปะกับผู้อยู่อาศัยคนอื่นในหมู่บ้าน

4) ผู้อยู่อาศัยมีความสนใจในกิจกรรมไม่ตรงกัน จากประเภทของชมรม และกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้านอาจไม่สอดคล้องกับความสนใจของผู้อยู่อาศัย ในขณะที่ผู้อยู่อาศัยสามารถเลือกใช้บริการ หรือไปพักผ่อนจากแหล่งบันเทิงต่างๆ ที่อยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน ซึ่งมีให้เลือกหลากหลายตามความสนใจ มากกว่าการประกอบกิจกรรมภายในหมู่บ้านร่วมกับผู้อยู่อาศัยอื่น จึงส่งผลให้ภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านมีลักษณะต่างคนต่างอยู่

6.1.5 สรุปข้อค้นพบจากการศึกษา

จากผลการศึกษารูปได้ว่า หมู่บ้านจัดสรรชานเมือง เป็นพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของสังคมไทย เพื่อรองรับความต้องการที่อยู่อาศัยของประชากร ที่เข้ามาประกอบอาชีพตามแรงดึงดูดทางเศรษฐกิจ และสังคมจากการขยายตัวของเมือง (Urbanization)

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน จึงเป็นผลมาจากการปรับตัว เพื่อการอยู่ร่วมกันภายใต้โครงสร้างของชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ มีจำนวนประชากรมาก มีความหลากหลายในแง่ต่างๆ กัน เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม เพศ วัย ความสนใจต่อกิจกรรมภายในชุมชน เป็นต้น

นอกจากลักษณะทางประชากรดังกล่าวข้างต้นแล้ว ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยซึ่งมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ตลอดจนนโยบายการพัฒนาชุมชนย่อยของรัฐที่ส่งเสริมให้ชุมชนตั้งตัวแทนขึ้นมาเพื่อดูแลความเป็นอยู่ภายในชุมชน ก็ส่งผลต่อลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในชุมชนด้วย

ขณะเดียวกันแม้ว่า ผู้อยู่อาศัยจะมีวิถีชีวิตแบบเมือง (Urbanism) ก็ตาม แต่ก็ยังพบเห็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของสังคมไทยเกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวแบบครอบครัวเดี่ยว และครอบครัว

ขยายขยาย ที่เครือญาติโดยสายเลือด หรือเครือญาติโดยการแต่งงานอยู่อาศัยภายในบ้านเดียวกัน หรือบางครอบครัวยังมีการชักชวนญาติพี่น้องมาซื้อที่อยู่อาศัยบริเวณเดียวกันด้วย

ขณะเดียวกันผู้อยู่อาศัยได้สร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติสมมติ (Pseudo Kins) กับเพื่อนบ้านใกล้เคียงขึ้น เนื่องจากอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน หรือมีโอกาสพบปะติดต่อกันบ่อยครั้ง โดยมีการแสดงออกจากการทักทาย หรือมีการพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือดูแลกันตามโอกาสต่างๆ แม้ว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้จะอยู่ในวงแคบเฉพาะกลุ่มเท่านั้นก็ตาม

ในขณะที่การดูแลความเป็นอยู่ร่วมกัน จะมีการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวแทนขึ้นเพื่อมอบหมายความรับผิดชอบให้เป็นผู้ดูแลความเป็นอยู่ภายในชุมชน โดยตนแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมด้วยการเป็นผู้สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมนั้น เช่น การออกทุนสนับสนุนการดำเนินงาน หรือเข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางโอกาสตามเงื่อนไขของเวลา และความสนใจของแต่ละบุคคล เป็นต้น จึงส่งผลให้โดยภาพรวมความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านยังคงมีลักษณะเป็นทางการ ต่างคนต่างอยู่มีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง (Individualism)

6.2 อภิปรายผลการศึกษา

6.2.1 ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชนเมือง

การเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วของหมู่บ้านจัดสรรเขตชานเมืองกรุงเทพมหานคร เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในสังคมไทย และมีแนวโน้มการขยายสู่เขตชานเมืองใหญ่ หรือเมืองศูนย์กลางในส่วนภูมิภาคของประเทศไทย

ผลของการศึกษาจะเห็นได้ว่า ถึงแม้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรชานเมืองจะมีความหลากหลายแตกต่างกัน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ สถานภาพทางสังคม มาอยู่อาศัยในอาณาเขตเดียวกัน จึงส่งผลให้โดยภาพรวมความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง มีลักษณะเป็นทางการ ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีความผูกพันกันเป็นส่วนตัว อันเนื่องจากวิถีชีวิตมีความผูกพันอยู่กับเมือง ต้องเร่งรีบ แข่งขันกันประกอบอาชีพ เพื่อสร้างความมั่นคงในครอบครัว แต่ก็ได้มีการพัฒนาความสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ ขึ้นภายในหมู่บ้าน รวมถึงการสร้างองค์กรต่างๆ ขึ้นมาภายในหมู่บ้าน เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ภายในอาณาเขตพื้นที่เดียวกัน ตามเงื่อนไขในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้อยู่อาศัย

การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบต่างๆ รวมถึงการสร้างองค์กรต่างๆ ขึ้นภายในชุมชนเหล่านี้ ส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง ยังคงมีวิถีชีวิตที่มีความ

เป็นส่วนตัวสูง สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของตน ขณะเดียวกันก็ยังสามารถรักษาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านภายในหมู่บ้านได้ โดยมีลักษณะความสัมพันธ์กันตามบทบาทหน้าที่ ไม่ได้มีข้อผูกมัดกันเป็นทางการ มีเพียงความคาดหวังในการให้พึ่งพาอาศัยกันในบางโอกาส

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยดังกล่าวจะเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งตามโอกาสต่างๆ แต่ก็สามารถเริ่มความสัมพันธ์กันใหม่ได้ตลอดเวลา โดยอาจเกิดขึ้นจากการขอร้องให้ช่วยเหลือกัน หรือร่วมกิจกรรมต่างๆ เป็นบางโอกาส จึงช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้อยู่ในชุมชน ดังนั้นหมู่บ้านจัดสรรชานเมืองจึงยังคงดำรงความเป็นชุมชนอยู่อาศัยได้ แม้ว่าจะมีผู้อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีความหลากหลายทางด้านเศรษฐกิจและสังคมก็ตาม

6.2.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชานเมืองกับการพัฒนาชุมชน

จากลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชานเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา กล่าวได้ว่าได้รับอิทธิพลจากการดำรงชีวิตอยู่ใน โครงสร้างเศรษฐกิจ และสังคมของเมือง ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ผู้อยู่อาศัยต้องดิ้นรน แข่งขันกันประกอบอาชีพ มีวิถีชีวิตขึ้นอยู่กับเวลา ซึ่ง สุพัตรา สุภาพ (2536 :24) เสนอว่า เวลาคือจอมบงการของชีวิตคนเมือง ที่ต้องเป็นไปตามเวลาที่กำหนด เช่น ต้องตื่นกี่โมงถึงจะไปทำงานทันที โมงถึงจะเลิก ถึงจะได้นอน เป็นต้น

สภาพชีวิตที่ต่างฝ่ายต่างรีบเร่งนี้เอง ส่งผลให้เกิดภาวะต่างคนต่างอยู่ ตัวใครตัวมัน ดังนั้นถึงแม้ว่า ผู้อยู่อาศัยภายในชุมชนชานเมืองจะมีการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบต่างๆ ขึ้น เพื่อการอยู่ร่วมกันภายในชุมชนก็ตาม แต่ก็เป็นไปได้บ้างจนจวบ มิได้มีความผูกพันกันลึกซึ้ง โดยมีสัมพันธ์กันตามความจำเป็น หรือตาม โอกาสต่างๆ ที่เอื้ออำนวยเท่านั้น

ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนชานเมือง เช่นนี้ แม้ว่าจะให้ชุมชนในมิติทางกายภาพดำรงอยู่ได้ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาตามแนวความคิดการพัฒนาชุมชน จะเห็นได้ว่า เป็นลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบบนลงล่าง (Top-Down) ที่มอบหมายการดูแลชุมชนให้กับคณะกรรมการชุมชน เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน และเทศบาลเป็นผู้วางแผน ตัดสินใจ และดำเนินงานพัฒนา โดยผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านของตนแต่อย่างใด มีฐานะเป็นเพียงผู้รับบริการ หรือมีส่วนร่วมในฐานะผู้เข้าร่วมกิจกรรม หรือเป็นผู้ร่วมออกทรัพย์สิน เพื่อแลกกับบริการการดูแลชุมชน เช่น การรักษาความปลอดภัย การดูแลสาธารณูปโภคส่วนกลาง เป็นต้น

จากทิศทางการพัฒนาดังกล่าว ทำให้หมู่บ้านไม่สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้อย่างทันเหตุการณ์ เมื่อเกิดปัญหาต้องแจ้งให้ทางคณะกรรมการชุมชนหรือเทศบาลมาดำเนินการ

ให้ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานนาน ทำให้ไม่ทันการณ้กับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาขยะ ปัญหายาเสพติด การจัดสภาพแวดล้อมในชุมชนให้น่าอยู่อาศัย เป็นต้น

ด้วยลักษณะวิถีชีวิต และรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างผู้อยู่อาศัยร่วมชุมชนดังกล่าว “ชุมชน” จึงเป็นเพียงสถานที่ตั้งที่พักอาศัยภายหลังจากวันทำงานเท่านั้น ผู้อยู่อาศัยจึงมิได้มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) โดยมอบหน้าที่ให้กับเทศบาล และคณะกรรมการตัวแทนเป็นผู้ดูแลความเป็นภายในชุมชน

สำหรับความเป็นชุมชนนั้น ประเวศ วะสี (2541 : 47) เสนอว่า ความเป็นชุมชนเกิดจากคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เข้าร่วมคิดร่วมทำ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ความเป็นชุมชนจะมีศักยภาพที่จะแก้ไขปัญหาทุกชนิด ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ถึงแม้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนได้สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติสมมติ (Pseudo Kins) มีความเอื้อเพื่อพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือระหว่างเพื่อนบ้านใกล้ชิดก็ตาม แต่ยังมีลักษณะกระจัดกระจายกันอยู่เป็นกลุ่มๆ มิได้รวมกันอย่างเหนียวแน่น จึงไม่มีพลังมากพอที่จะผลักดันให้เกิดความเป็นชุมชนในมิติทางวัฒนธรรมขึ้น โดยภาพรวมของชุมชน

ฉะนั้นหากจะส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนชนเมือง โดยมีเป้าหมายให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเพิ่มระดับของจิตสำนึกร่วม (Civic Consciousness) ในการดูแลความเป็นอยู่ภายในชุมชน โดยมีวิถีชีวิตต่างคนต่างอยู่ และมอบหมายให้เทศบาล หรือคณะกรรมการตัวแทนเป็นผู้ดูแลชุมชนเพียงฝ่ายเดียวดังกล่าวข้างต้น จึงควรให้ความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติสมมติ (Pseudo Kins) ซึ่งแม้ว่าจะมิได้มีความผูกพันกันแน่นแฟ้นเหมือนญาติโดยสายเลือด (Consanguineal Kins) ก็ตาม แต่ก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแสดงออกถึงความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อกันระหว่างเพื่อนบ้านใกล้ชิด

การขยายขอบเขตความรู้สึกผูกพันระหว่างกันจากเพื่อนบ้านไปสู่ผู้อยู่อาศัยอื่นร่วมชุมชนอาจกระทำได้โดยผ่านกิจกรรมทางสังคมที่จัดขึ้นภายในชุมชน โดยผู้จัดกิจกรรมควรให้ความสำคัญกับกระบวนการของการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อกระตุ้นให้ผู้ร่วมกิจกรรมตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับการรวมกลุ่มกันเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน มากกว่ามุ่งเน้นรูปแบบกิจกรรมตามประเพณี หรือความบันเทิงเพียงอย่างเดียว

การพัฒนาชุมชนชนเมือง โดยการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเกิดความรู้สึกผูกพันร่วมกันข้างต้น สามารถเกิดขึ้นในรูปแบบอื่นได้ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ของแต่ละชุมชน เช่น ลักษณะทางประชากร ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน สภาพปัญหาภายในชุมชน และองค์ประกอบอื่นๆ เพื่อให้แนวทางการพัฒนาความ

สัมพันธ์ทางสังคมมีความสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยแต่ละชุมชน อันนำมาสู่ความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลความเป็นอยู่ภายในชุมชนของตน ตามแนวคิดการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชานเมือง หมู่บ้านจัดสรรลานทอง ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีข้อเสนอแนะบางประการเพื่อเป็นแนวทางแก้ไข ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชานเมือง และข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

6.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชานเมือง

1) แนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมในระยะสั้น

(1) การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้าน เมื่อพิจารณาตามแนวความคิดการพัฒนาชุมชน และการมีส่วนร่วมแล้ว ในระยะสั้น ควรสนับสนุนการเพิ่มกลุ่มกิจกรรม หรือลักษณะกิจกรรม ให้มีความหลากหลาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยได้แสดงความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้อยู่อาศัย อันจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้อยู่อาศัยออกจากบ้านมาพบปะสังสรรค์กันตาม โอกาสต่างๆ ได้บ่อยครั้งมากขึ้น

(2) ปรับปรุงพื้นที่รกร้างไม่ได้ใช้ประโยชน์ ให้เป็นพื้นที่สาธารณะ เช่น สนามเด็กเล่น ลานออกกำลังกาย หรือลานกีฬา เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน ได้ออกมาพบปะกันบ่อยครั้งมากขึ้น

2) แนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมในระยะยาว

(1) คณะกรรมการกลุ่มทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน รวมถึงเจ้าหน้าที่เทศบาลนครปากเกร็ด ควรลดบทบาทการเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรม มาทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริม โดยให้ความสำคัญกับวิธีการ หรือกลยุทธ์การดำเนินงานส่งเสริมกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม มากกว่าการจัดกิจกรรมแล้วเชิญผู้อยู่อาศัยเข้าร่วมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น รวมถึงสนับสนุนการสร้าง

เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมทั้งภายใน และภายนอกหมู่บ้าน โดยกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัย ซึ่งจะนำไปสู่การก่อจิตสำนึก (Civic Consciousness) อันจะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมดูแลความเป็นอยู่ระหว่างกันด้วยความกระตือรือร้นมากขึ้นในระยะยาวต่อไป

(2) จัดตั้งคณะกรรมการชวยภายในหมู่บ้าน เพื่อเป็นตัวแทนของผู้อยู่อาศัยภายในชอย ร่วมดำเนินงานกับคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน จะช่วยเปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยได้มีส่วนร่วมวางแผนงานการดูแลความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้านให้มากขึ้น

6.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาครั้งต่อไป

1) ด้านพื้นที่ หากมีการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชนานเมือง โดยเลือกพื้นที่ศึกษาในเขตชุมชนชานเมืองศูนย์กลางความเจริญส่วนภูมิภาค อาจแสดงให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชานเมืองได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ขณะเดียวกัน หากมีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรในเขตเมือง โดยเปรียบเทียบกับลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในเขตชุมชนชานเมือง จะทำให้เข้าใจลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรได้ดีขึ้น

2) ด้านลักษณะที่อยู่อาศัย หากมีการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง ระหว่างหมู่บ้านลักษณะเปิด ซึ่งมีที่อยู่อาศัยราคาไม่แพง ผู้อยู่อาศัยมีฐานะปานกลาง บุคคลภายนอกสามารถเข้าออกชุมชนได้สะดวก กับหมู่บ้านลักษณะปิด มีที่อยู่อาศัยมีราคาสูง ผู้อยู่อาศัยมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง การเข้าออกหมู่บ้านเป็นไปอย่างเข้มงวด ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านมีความคล้ายคลึง หรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง โดยภาพรวมได้

3) ด้านจำนวนของที่อยู่อาศัย และจำนวนผู้อยู่อาศัย เพื่อหาข้อสรุปโดยภาพรวมว่า ความหนาแน่นของผู้อยู่อาศัยส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมหรือไม่ อันจะเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนก่อสร้างที่อยู่อาศัย ให้สอดคล้องกับการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย

4) ด้านกลุ่มกิจกรรม โดยการศึกษาหมู่บ้านจัดสรรที่ไม่มีกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้าน เปรียบเทียบกับหมู่บ้านจัดสรรที่มีกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้านว่า ผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์ทางสังคมเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และผู้อยู่อาศัยมีการปรับตัวเพื่อดูแลชุมชน รวมถึงการดูแลทรัพยากรส่วนกลางของชุมชนอย่างไร

บรรณานุกรม

หนังสือ

- งามพิศ สัตย์สงวน. (2532). หลักมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2538). หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- จรินทร์ เทศวานิช. (2537). หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- จรูญ สุภาพ. (2519). ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย : เผด็จการ) และการวิเคราะห์การเมืองแนวใหม่. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- จำนงค์ อควิวัฒนสิทธิ์ และคนอื่นๆ. (2540). สังคมวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิตรา วีรบุรินทร์. (2539). สังคมเมืองกับการเปลี่ยนแปลง. ใน สังคมไทย หน่วยที่ 1-7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- จูไรรัตน์ แสนใจรัตน์. (2541). สรุปสัมมนาพุทธศาสตร์ประเทศไทย 1999-2000. ใน พิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ), พุทธศาสตร์ประเทศไทย 1999-2000. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- แจ๊ค เอ็ม.พอดเตอร์. (2525). โครงสร้างสังคมของชาวนาไทย. (นฤจร อธิธิระจรัส, ผู้แปล). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2536). การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพีไล เลิศวิชา. (2541). วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- เฉลิมชัย ห่อนาค. (2537). ระบบที่อยู่อาศัยของครอบครัวไทย. ใน การพัฒนาที่อยู่อาศัย หน่วยที่ 1-7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชูชัย ศุภวงศ์ และยุวดี คาคการณโกล. (บรรณาธิการ). (2540). ประชาสังคม ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

- ณรงค์ เส็งประชา. (2537). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิทักษ์.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2541). มานุษยวิทยาประยุกต์ในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์
- คาร์ณี ถวิลพิพัฒนกุล. (2541). กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดำรง ฐานดี. (2520). มานุษยวิทยาเบื้องต้น. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.
- แดงอ่อน มั่นใจคน. (2539). พัฒนาการเศรษฐกิจกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมไทย. ใน สังคมและวัฒนธรรมไทย หน้าที่ 1-7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2543). ประชาธิปไตยไทย. โครงการเอกสาร และตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- ธนาการอาคารสงเคราะห์. คณะกรรมการนโยบายที่อยู่อาศัย คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). รายงานสถานการณ์ที่อยู่อาศัยปี 2537 และแนวโน้มปี 2538. กรุงเทพฯ. : ม.ป.ท.
- ธนาการอาคารสงเคราะห์. คณะกรรมการนโยบายที่อยู่อาศัย คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). รายงานสถานการณ์ที่อยู่อาศัยปี 2538 และแนวโน้มปี 2539. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2539). ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย. ใน สังคมและวัฒนธรรมไทย หน้าที่ 1-7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2540). มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญนาค ตีวกุล. (2543). ชนบทไทย : การพัฒนาสู่ประชาสังคม. คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2531). ใน พื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรมของการเมืองไทย หน้าที่ 8-15. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ประเวศ วลี. (2541). ประชาคมตำบล. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2540). อารยธรรมสมัยโบราณ-สมัยกลาง. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา เวสารัชช และคณะ (2532). พื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรมของการเมืองไทย หน้าที่ 1-7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- ผาสุก พงศ์ไพจิตร และสังคีต พิริยะรังสรรค์ (บรรณาธิการ). (2535). รัฐ ทุน เจ้าพ่อท้องถิ่นกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มัลลิกา มัสอูดี. (2541). โครงสร้างสังคมไทย ระดับมหภาค. ใน สังคมไทย หน่วยที่ 1-7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- เมอร์เวน เอส. การ์บาร์โน. (1977). ประวัติทฤษฎีทางมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรมโดยสังเขป. (จุไรรัตน์ จันทร์ธำรง และยุพา คลังสุวรรณ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ : แผนกอิสระสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). มนุษย์กับวัฒนธรรม. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ลูเซียน เอ็ม.แซงค์. (2527). ข่าวกับมนุษย์ : นิเวศวิทยาทางการเกษตรในเอเชียอาคเนย์. (นฤจร อธิจิระจรัส, ผู้แปล). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรดุลย์ ตูลารักษ์. (2541). พุทธศาสตร์ประชาสังคมและการวางรากฐานประชาธิปไตยอย่างมีส่วนร่วมในทัศนะของดร.เกษม ศิริสัมพันธ์. ใน พิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ), พุทธศาสตร์ประเทศไทย 1999-2000. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง .
- วิลเลลา ถาวรธนสาร และคณะ. (2531). พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิลวัจน์ ฤกษ์เกษมภูติ. (2521). ลักษณะครอบครัวเชิงวัฒนธรรม. ขอนแก่น : ม.ป.ท.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2543). ทัศนะนอกรีต : ภูมิศาสตร์-ภูมิทัศน์ ตั้งบ้านแปงเมือง. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.
- สนิท สมักรการ. (2531). ใน พื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรมของการเมืองไทย หน่วยที่ 8-15. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- สนิท สมักรการ. (2541). สถาบันครอบครัว เครือญาติ และระบบอุปถัมภ์. ใน สังคมไทย หน่วยที่ 1-7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2538). ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหา และแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). โครงสร้างสังคมไทยระดับจุลภาค. ใน สังคมไทย หน่วยที่ 1-7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- สันติกโรภิกุ และคนอื่นๆ. (2542). อุดมการพระพุทธศาสนาด้านประชาสังคม . ใน อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิชกุล (บรรณาธิการ), ขบวนการประชาสังคม : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง .

- สุจิตร บุญบงการ และคณะ (2522). ปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย หน่วยที่ 1-7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวิมล รุ่งเจริญ. (2540). อารยธรรมสมัยใหม่-ปัจจุบัน. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว.(2537). ชีวิตและจุดจบของสลัมกรุงเทพฯแห่งหนึ่ง. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง .
- อนุชาติ พวงสำลี, อาภรณ์ จันทร์สมวงศ์ และพีรพัฒน์ โกศลศักดิ์สกุล. (2542). บทสังเคราะห์ความเคลื่อนไหวของภาคีอันหลากหลายในขบวนการประชาสังคมไทย. ใน อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิชกุล (บรรณาธิการ), ขบวนการประชาสังคม : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง . กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คูวินทร์พันธุ์ (บรรณาธิการ). (2539). ระบบอุปถัมภ์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รายงานวิจัย

- กองวิชาการ และแผนงานเทศบาลเมืองปากเกร็ด. (ม.ป.ป.). บรรยายสรุปเทศบาลเมืองปากเกร็ด. นนทบุรี
- กองวิชาการ และแผนงานเทศบาลเมืองปากเกร็ด. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากเกร็ดระยะปานกลาง 5 ปี 2540-2544. นนทบุรี.
- ชโล โม แองเจด และคณะ. (2528). ที่ดิน...บ้าน...และผู้ยากไร้. (วิยะดา ทัศนร, ผู้แปล). ศูนย์วิชาการที่อยู่อาศัย และการตั้งถิ่นฐานมนุษย์, การเคหะแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พิภพ รอดภัย . (ม.ป.ป.) .บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล . อัดสำเนา .
- มนุชญ์ วัฒนโกเมศ และคณะ . (ม.ป.ป.) . การจัดการชุมชนของหมู่บ้านจัดสรรในเขตชานเมืองกรุงเทพมหานคร และจังหวัดนนทบุรี . อัดสำเนา .
- สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม. (ม.ป.ป.). รายงานสถานการณ์ที่อยู่อาศัย 2536 การพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สำนักงานสถิติจังหวัดนนทบุรี. (ม.ป.ป.). รายงานสถิติจังหวัดนนทบุรี ฉบับ พ.ศ. 2543. สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตร

วิทยานิพนธ์

- กรรณิกา พิรัชชาญณรงค์. (2528). ความต้องการสินเชื่อกองประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัด และโครงการเงินกู้เพื่อส่งเสริมอาชีพในชุมชนแออัด ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนแออัด ซอยอุทัยรัตน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คุณทลี วรพล. (2531). ลักษณะการขยายตัวของความเป็นเมืองในเขตชานเมือง ด้านตะวันตกของกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภูมิศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกศล สายใจ. (2536). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบางโคล่ แขวงบางโคล่ เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร. ภาคนิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ขวัญชัย วงศ์นิติกร. (2532). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้ที่อยู่อาศัยในเขตหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านจัดสรรเทพประทาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จุรีรัตน์ นันทวนิช. (2536). การศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอำเภอปากเกร็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางผังเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาวางแผนภาคและเมือง, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัชญา ก้อนจันทเทศ. (2537). การมีส่วนร่วมของสมาชิกนิคมสร้างตนเองในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัย : ศึกษาเฉพาะกรณีนิคมสร้างตนเองกระเสี้ยว จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิพนธ์ โอฬารสุวรรณชัย. (2535). การศึกษาเปรียบเทียบโครงการที่อยู่อาศัยในระดับราคาถูก และความพอใจของผู้อยู่อาศัย ระหว่างโครงการบ้านจัดสรรประเภททาวน์เฮ้าส์ กับโครงการคอนโดมิเนียม. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนภาคชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

- บงกช เป็รียงประสาท. (2528). การศึกษาแบบกระแสทวนทางกายภาพของหมู่บ้านจัดสรรชานเมืองกรุงเทพมหานครที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกื้อกูลกันของผู้อยู่อาศัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ปกรณ เทพจร. (2541). ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพในชุมชนประเภททาวน์เฮ้าส์กับการเกิดคดีอาชญากรรม ศึกษาเฉพาะกรณีของการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินที่อยู่อาศัยของเขตบางกะปิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- พรพรรณ สุรนนท์. (2522). การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนเขตลาดกระบัง : ศึกษากระบวนการและผลของการขยายชุมชนไปสู่ชานเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยา มหาบัณฑิตแผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แพทยา แก้วพวง. (2533). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในงานบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ภัทราวดี ศรีปัญญาภูมิคุณ. (2540). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความต้องการที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ภาวิณี เพชรสว่าง. (2541). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง ส. ภาณุรังษี ต.บางกรวย จ.นนทบุรี. ภาคนิพนธ์โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วงเดือน เกษสุภะ. (2527). การขยายตัวของหมู่บ้านจัดสรรกับปัญหาการขยายเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รวรรณ เวชศาสตร์ . (2529). การศึกษาเปรียบเทียบอิทธิพลของกลไกการขยายเมืองต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตในเขตชานเมืองกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วิมลศรี ลิ้มธนากุล. (2527). ผลกระทบจากการจัดระบบเมืองสมัยใหม่ที่มีต่อระบบย่านของคนในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศศิภาณูจน์ จินตวรรณ. (2541). บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตชานเมือง กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิรินทร์ทิพย์ สาคร. (2537). การเลือกที่อยู่อาศัย และความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัยในเขตชานนอกของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา เขตมีนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สะอึ้ง จ่อมแดงธรรม. (2537). พฤติกรรมการเดินทางก่อนเข้าอยู่ กับหลังเข้าอยู่อาศัยในคอนโดมิเนียมในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สิริพร สมบูรณ์บุรณะ. (2536). ทาวน์เข้าสู่กลางสวนในชอย : ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการอยู่อาศัยที่มีต่อวิถีชีวิตในชอยจรัลสนิทวงศ์ 35. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ

วารสาร

- ผำแผนพัฒนาเมืองนำอยู่ของสภาพพัฒนา. (2542). วัฏจักร อาคารที่ดิน.11 (ฉบับที่ 579), 26-28.
- พิเชฐ สายพันธ์. (2543). มานุษยวิทยาเมือง : ความคิดบางประการกับการศึกษาการขยายเมืองของกรุงเทพฯ. ใน จุลสารไทยคดีศึกษา. ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 (กุมภาพันธ์-เมษายน 2543) : กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิระ สว่างโชติ. (2543). สังคมชานเมืองและวัฒนธรรมการบริโภคในยุคหลังวิกฤตเศรษฐกิจ : ข้อสังเกตเบื้องต้น. ใน จุลสารไทยคดีศึกษา. ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 (กุมภาพันธ์-เมษายน 2543) : กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอกชนขอเก้าอี้กรรมการ แก้วพรบ.จักรโร คังสุคท้าย. (2542). ฐานเศรษฐกิจ.19 (ฉบับที่ 1352), 28-30.

อื่นๆ

กองสวัสดิการสังคม เทศบาลนครปากเกร็ด. (ม.ป.ป.). คู่มือการดำเนินงานคณะกรรมการชุมชนย่อย.
นนทบุรี.

ชมรมเปตอง หมู่บ้านลานทอง. (ม.ป.ป.). ข้อบังคับชมรมเปตอง หมู่บ้านลานทอง พ.ศ. 2539. (อัด
สำเนา)

ชมรมผู้สูงอายุ หมู่บ้านลานทอง. (ม.ป.ป.). ข้อบังคับชมรมผู้สูงอายุ หมู่บ้านลานทอง พ.ศ. 2540
แก้ไขเพิ่มเติม ปี พ.ศ. 2543. (อัดสำเนา)

ภาษาอังกฤษ

Akin Rabibhadana. (1996). The Organization of Thai Society in Thai Early Bangkok Period 1782-
1873. Thailand : Amrin Printing & Publishing.

Albert N. Cousin and Hans Nagpaul. (1979). Urban Life The Sociology of Cities and Urban
Society. U.S.A : John Wiley & Son. Inc.

Dorwin Cartwright., Alvin Zander. (1968). Group Dynamics Research and Theory. New York :
Harper & Row, Publishers.

J.John Palen. (1992). The Urban World. U.S.A., McGraw-Hill Inc.

J.Ross Eshleman, Barbara G. Cashion and Laurence A. Basirico. (1988). Sociology : An
Introduction. U.S.A., Scott Foresman and Company.

Louis Wirth. (1938). Urbanism as a Way of life, American Journal of Sociology 44 (10):8, July

Morris Axelrod. (1956). Urban Structure and Social Participation., American Sociological
Review, Vol. 21 (February, 1956)

Nels Anderson.(1971). The Industrial Urban Community.U.S.A. : Meredith Corporation.

Paritta Chlermpow Koanantakool and Marc Askew. (1993). Urban Life and Urban People in
Transition. Bangkok : TDRI.

Paul Meadows and Ephraim H. Mizruchi. (1976). Urbanism, Urbanization, and Change. U.S.A.,
Addison-Wesley Publishing Company Inc.

ชุดแบบสอบถาม ลำดับที่

แบบสอบถาม วิทยานิพนธ์เรื่อง ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชนเมือง
 หมู่บ้านจัดสรรลานทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เรียน ท่านผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

กระผม นายวรพจน์ ภูมาลี นักศึกษาสาขาพัฒนาชนบทศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล มีความประสงค์ที่จะเก็บข้อมูลผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทองเพื่อนำมาประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชนเมือง หมู่บ้านจัดสรรลานทอง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” อันเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับบัณฑิตวิทยาลัย (ปริญญาโท) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชนเมือง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชนเมือง
3. เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชนเมืองกับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนบริเวณใกล้เคียง
4. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และโอกาสของความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรชนเมือง

ภายในแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามทั้งสิ้น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของบ้านผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการอยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทองของผู้ตอบแบบสอบถาม และส่วนที่ 4 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง ซึ่งข้อมูลที่เป็นรายละเอียดส่วนบุคคลจะถูกเก็บไว้เป็นความลับ ไม่นำไปเผยแพร่ที่อื่นแต่อย่างใด ผลของการศึกษาจะนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเสริมสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรลานทอง หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนชุมชนใกล้เคียงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อรบกวนท่านสละเวลาในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ และกรุณาส่งแบบสอบถามกลับโดยสอดในซองจดหมายที่แนบมาพร้อมกันนี้ทางไปรษณีย์

ขอบพระคุณท่านอย่างสูงที่ได้สละเวลาในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

ผู้ศึกษา : นายวรพจน์ ภูมาลี

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อ นามสกุล บ้านเลขที่ ถนน/ซอย.....
2. เพศ () ชาย () หญิง
3. อายุ () ต่ำกว่า 20 ปี () 20 – 40 ปี () 41-60 ปี () 61 ปีขึ้นไป
4. สถานภาพสมรส () แต่งงาน () โสด () หย่า
() อื่นๆ (โปรดระบุ)
5. ศาสนา () พุทธ () คริสต์ () อิสลาม
() อื่นๆ (โปรดระบุ)
6. ระดับการศึกษา
() ประถมศึกษา (ป.1-ป.6/เทียบเท่า) () มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3/เทียบเท่า)
() มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6/เทียบเท่า) () ปวช./ปวส. / อนุปริญญา / เทียบเท่า
() ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
7. ภูมิลำเนาเดิมของผู้ตอบแบบสอบถาม
() เป็นคนในเขตอำเภอปากเกร็ด () เป็นคนจังหวัดนนทบุรี แต่ไม่ใช่อำเภอปากเกร็ด
() เป็นคนกรุงเทพมหานคร () จังหวัด (โปรดระบุ).....
8. บ้านที่ท่านอยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทอง
() ท่านเป็นเจ้าของบ้าน
() เป็นของครอบครัวของท่าน โดยท่านมีรายชื่ออยู่ในสำเนาทะเบียนบ้าน
() เป็นของสมาชิกอื่นในบ้าน โดยท่านมีรายชื่ออยู่ในสำเนาทะเบียนบ้าน
() เป็นของญาติ ให้อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า () เช่าอยู่อาศัย
() อื่นๆ (โปรดระบุ)
9. บ้านของท่านประกอบด้วยสมาชิก ...ครอบครัว มีจำนวนสมาชิก (รวมตัวท่าน)
ทั้งหมด.....ท่าน ประกอบด้วย (เช่น ตัวท่าน, สามี/ภรรยา, บุตร, หลาน, พี่-น้อง
เป็นต้น).....
.....
● โดยเป็นผู้มีงานทำ..... คน ● กำลังศึกษาอยู่..... คน ● อื่นๆ (โปรดระบุ)

10. ผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานะเป็น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ผู้หารายได้สูงสุดภายในบ้าน	☐ สามี/ภรรยา ของผู้หารายได้สูงสุดภายในบ้าน
☐ สามี/ภรรยา ของเจ้าบ้าน	☐ บิดา/มารดา ของผู้หารายได้สูงสุดภายในบ้าน
☐ บิดา/มารดา ของเจ้าบ้าน	☐ บุตร/ธิดา ของผู้หารายได้สูงสุดภายในบ้าน
☐ บุตร/ธิดาของเจ้าบ้าน	☐ พี่/น้อง ของผู้หารายได้สูงสุดภายในบ้าน
☐ พี่/น้อง ของเจ้าบ้าน	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

11. บ้านของท่าน มีคนรับใช้หรือไม่ ไม่มี มีคน

ข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของบ้านผู้ตอบแบบสอบถาม

12. บ้านของท่านมี “เจ้าบ้าน” เป็นบุคคลเดียวกับ “ผู้หารายได้สูงสุดภายในบ้าน” หรือไม่

☐ เป็น โดยประกอบอาชีพหลักคือ	☐ รับราชการ	☐ เจ้าของธุรกิจ
☐ รับจ้าง	☐ ค้าขาย	☐ พนักงานบริษัทเอกชน
☐ เกษียณอายุ	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)	

สถานที่ทำงาน

☐ ไม่เป็น โดยอาชีพหลักของ “เจ้าบ้าน” คือ	☐ รับราชการ	☐ เจ้าของธุรกิจ
☐ รับจ้าง	☐ ค้าขาย	☐ พนักงานบริษัทเอกชน
☐ เกษียณอายุ	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)	

สถานที่ทำงาน

และอาชีพหลักของ “ผู้หารายได้สูงสุดภายในบ้าน” คือ รับราชการ เจ้าของธุรกิจ

☐ รับจ้าง	☐ ค้าขาย	☐ พนักงานบริษัทเอกชน
☐ เกษียณอายุ	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)	

สถานที่ทำงาน

13. อาชีพของสมาชิกอื่นในบ้านของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ รับราชการ.... คน	☐ เจ้าของธุรกิจ	☐ รับจ้าง.....คน
☐ ค้าขาย.....คน	☐ พนักงานบริษัทเอกชน.....คน	
☐ เกษียณอายุ.....คน	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)	
- สถานที่ทำงาน

14. ยานพาหนะที่ท่าน ใช้เดินทางไปสถานที่ทำงานประจำวัน

☐ รถยนต์ส่วนตัว	☐ รถจักรยานยนต์ส่วนตัว	☐ รถรับจ้าง
☐ รถโดยสารประจำทาง	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)	

15. ยานพาหนะที่สมาชิกอื่นในบ้านของท่าน ใช้เดินทางไปสถานที่ทำงานประจำวัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () รถยนต์ส่วนตัว.....คัน () รถจักรยานยนต์ส่วนตัว.....คัน () รถรับจ้าง.....คน
 () รถโดยสารประจำทาง.....คน () อื่นๆ (โปรดระบุ)

16. ท่าน หรือสมาชิกในบ้านมีอาชีพเสริมหรือไม่ () ไม่มี () มี (โปรดระบุ)

17. รายได้รวมทั้งหมดของสมาชิกทุกคนภายในบ้าน โดยเฉลี่ยต่อเดือน

- () ต่ำกว่า 5,000 บาท () 5,000-10,000 บาท () 10,001-20,000 บาท
 () 20,001-50,000 บาท () 50,001-100,000 บาท () สูงกว่า 100,000 บาท

18. รายจ่ายทั้งหมดภายในบ้าน โดยเฉลี่ยต่อเดือน

- () ต่ำกว่า 5,000 บาท () 5,000-10,000 บาท () 10,001-20,000 บาท
 () 20,001-50,000 บาท () 50,001-100,000 บาท () สูงกว่า 100,000 บาท

ข้อมูลเกี่ยวกับการอยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทองของผู้ตอบแบบสอบถาม

19. สาเหตุที่เลือกอยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทอง

- () เป็นบ้านพักสวัสดิการของข้าราชการ () ใกล้สถานที่ทำงาน
 () ใกล้แหล่งความเจริญ () ที่อยู่อาศัยราคาถูก
 () โครงการนำเชื่อถือ () อื่นๆ (โปรดระบุ)

20. ลักษณะของที่อยู่อาศัย

- () บ้านเดี่ยว.....ชั้น เนื้อที่.....ตรว. () ทาวน์เฮ้าส์ ชั้น เนื้อที่.....ตรว.
 () อาคารพาณิชย์ชั้นคูหา () อื่นๆ (โปรดระบุ)

21. บ้านที่ท่านอยู่อาศัยนี้อยู่ในระหว่างการผ่อนชำระหรือไม่ () ใช่ () ไม่ใช่

22. จำนวนปีที่อาศัยในหมู่บ้านลานทอง () ต่ำกว่า 5 ปี () 5-10 ปี () 11 ปีขึ้นไป

23. สถานที่ที่ครอบครัวของท่าน ไปซื้อสินค้าอุปโภค หรือบริโภคภายในบ้านบ่อยครั้งที่สุดคือ

- () ร้านค้าภายในหมู่บ้าน () ตลาดนัดภายในหมู่บ้าน () ตลาดเทศบาลเมืองปากเกร็ด
 () ห้างสรรพสินค้า (โปรดระบุ).....สาขา..... () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

24. ท่านหรือสมาชิกในบ้านติดต่อกับเครือข่ายที่อาศัยอยู่นอกหมู่บ้านลานทองบ่อยครั้งเพียงใด

- () โดยเฉลี่ยมากกว่า 4 ครั้งต่อเดือน () โดยเฉลี่ยน้อยกว่า 4 ครั้งต่อเดือน

25. ท่าน หรือสมาชิกในบ้านติดต่อกับเครือข่ายที่อาศัยอยู่นอกหมู่บ้านลานทองในโอกาสใดบ้าง (โปรดระบุ)

.....

 Copyright by Mahidol University

ข้อมูลที่ต้องการศึกษา

1. บ้านของเพื่อนบ้านในหมู่บ้านลานทองที่ท่านสนิทสนมมากที่สุดอยู่ที่ใดบ้าง

1.1 ครอบครัวเพื่อนบ้านในหมู่บ้านลานทองที่ท่านรู้จัก **“ก่อน”** มาอยู่ที่หมู่บ้านลานทอง

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() ไม่มี

() มี () อยู่ข้างบ้านติดกัน ครอบครัว () บ้านตรงกันข้าม ครอบครัว

() คนละซอย...ครอบครัว

1.2 ครอบครัวเพื่อนบ้านที่ท่านรู้จักในปัจจุบัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() ไม่มี

() มี () อยู่ข้างบ้านติดกัน ครอบครัว () บ้านตรงกันข้าม ครอบครัว

() คนละซอย...ครอบครัว

1.3 ครอบครัวเพื่อนบ้านที่ท่านสนิทสนมคุ้นเคยที่สุด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() ไม่มี

() มี () อยู่ข้างบ้านติดกัน ครอบครัว () บ้านตรงกันข้าม ครอบครัว

() คนละซอย...ครอบครัว

2. ท่าน หรือสมาชิกในบ้าน “เคยขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน” ในเรื่องใดบ้าง และได้ผลอย่างไร

ความช่วยเหลือ	ได้รับความช่วยเหลือทุกครั้ง	ได้รับความช่วยเหลือบางครั้ง	ไม่ได้รับความช่วยเหลือเลย	ไม่เคยขอความช่วยเหลือ
เคยขอยืมหรือแบ่งปันสิ่งของ เครื่องใช้				
เคยฝากชื่อของ				
เคยฝากชำระค่าน้ำ/ไฟฟ้า				
เคยฝากบ้านให้ดูแล				
เคยขอให้ช่วยซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ				
อื่นๆ (โปรดระบุ).....				

3. ท่าน หรือสมาชิกในบ้าน “เคยให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้าน” ในเรื่องใดบ้าง เมื่อได้รับการร้องขอ

ความช่วยเหลือ	ให้ความช่วยเหลือทุกครั้ง	ให้ความช่วยเหลือบางครั้ง	ไม่เคยให้ความช่วยเหลือเลย	เพื่อนบ้านไม่เคยขอความช่วยเหลือ
เคยให้ยืมหรือแบ่งปันสิ่งของ เครื่องใช้				
เคยซื้อของมาฝาก				
เคยเป็นธุระในการชำระค่าน้ำ/ไฟฟ้า				
เคยดูแลบ้านให้				
เคยช่วยซ่อมแซมสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ				
อื่นๆ (โปรดระบุ).....				

4. ท่าน หรือสมาชิกในบ้าน “มีการติดต่อกันกับเพื่อนบ้านในหมู่บ้านลานทองลักษณะใดบ้าง” ในรอบหนึ่งสัปดาห์

ลักษณะการติดต่อ	ความถี่ (ครั้ง) ต่อสัปดาห์				
	ไม่เคย	1-3 ครั้ง	4-6 ครั้ง	7-9 ครั้ง	มากกว่า 10 ครั้ง
ทักทายเมื่อพบเห็น					
พูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติกัน					
ให้ลูกไปเล่นกับเพื่อนบ้าน					
ร่วมเดินทางไปทำงานด้วยกัน					
หยิบยืม แบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้					
ฝากซื้อของ หรือ ซื้อของมาฝาก					
ฝากชำระค่าน้ำ/ไฟ					
ฝากบ้านให้ดูแล					
ไป-มาหาสู่เยี่ยมเยียนที่บ้าน					
รับประทานอาหารร่วมกัน					
เที่ยวพักผ่อนทำกิจกรรมร่วมกัน					
อื่นๆ (โปรดระบุ)					

12. ท่าน หรือสมาชิกในบ้าน เป็น หรือเคยเป็น “สมาชิกชมรม หรือกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้านลานทอง” หรือไม่

- () ไม่เคยเป็น เพราะ
- (หากไม่เคยเป็นไม่ต้องตอบข้อ 13)
- () เป็น หรือเคยสมาชิกชมรม / กลุ่มกิจกรรมจำนวน.....ท่าน

13. ท่าน หรือสมาชิกในบ้านเข้าร่วมเป็น “กรรมการบริหารหมู่บ้าน หรือสมาชิกชมรม หรือสมาชิกกลุ่มกิจกรรมภายในหมู่บ้านลานทอง” เพราะสาเหตุใดมากที่สุด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ และโปรดเรียงลำดับ)

- () ได้รับการแนะนำจากผู้นำในหมู่บ้าน
- () ได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้าน
- () ต้องการมีพรรคพวก
- () เคยแก้ปัญหาพร้อมกันมาก่อน
- () ต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้คนในชุมชน
- () กิจกรรมน่าสนใจ
- () ต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทอง
- () ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
- () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

14. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมภายในหมู่บ้านลานทองมากน้อยเพียงใด

กิจกรรม	เข้าร่วมทุกครั้ง	เข้าร่วมบางครั้ง	ไม่เคยเข้าร่วม
ทำบุญปีใหม่			
กิจกรรมวันเด็ก			
ทำบุญสงกรานต์			
ลอยกระทง			
การประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน			
กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ			
กิจกรรมชมรมเปตอง			
กิจกรรมด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม			
อื่นๆ (โปรดระบุ)			

15. สาเหตุที่ท่าน หรือสมาชิกในบ้านเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านลานทองเพราะ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () ได้รับการชักชวนจากผู้จัดกิจกรรม
- () ได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้าน
- () ต้องการเป็นกลุ่มเป็นพวก
- () ได้มาร่วมทำบุญ
- () ต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้คนในชุมชน
- () กิจกรรมน่าสนใจ
- () การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อตนเอง
- () ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
- () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

16. ในการเข้าร่วมกิจกรรมในข้อ 14 ท่านแสดงออกด้านใดมากที่สุด

การมีส่วนร่วม	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย
มีส่วนเข้าร่วมกิจกรรม				
เป็นผู้ริเริ่มกิจกรรม				
มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น				
มีส่วนร่วมในการประชุม				
มีส่วนร่วมในการเป็นคณะทำงาน				
มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวน หรือประชาสัมพันธ์				
มีส่วนร่วมในการบริจาคทรัพย์สิน หรือสละแรงงาน				
มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้				
มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ติดตาม และประเมินผล				
อื่นๆ (โปรดระบุ)				

17. ท่านพอใจใน “ระดับความสัมพันธ์ของท่านกับเพื่อนบ้าน” หรือไม่

- () ไม่พอใจ เพราะ
- () พอใจ เพราะ.....

18. ท่านพอใจใน “ระดับความสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทอง” หรือไม่

- () ไม่พอใจ เพราะ
- () พอใจ เพราะ.....

19. ท่านมีความเห็นว่า สิ่งใดเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านลานทอง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () ผู้อยู่อาศัยมีจำนวนมาก
- () สถานที่พบปะไม่เพียงพอ
- () ขาดการประสานระหว่างผู้จัดกิจกรรมและผู้อยู่อาศัย
- () ที่อยู่อาศัย มีรั้วกัน ทำให้ไม่สะดวกในการพูดคุย
- () มีเวลาว่างไม่ตรงกัน
- () อื่นๆ (โปรดระบุ)

20. ท่าน เป็น หรือเคยเป็น “สมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ภายนอกหมู่บ้านลานทอง” หรือไม่

- () ไม่เคยเป็น เพราะ
- () เป็น หรือเคยเป็นสมาชิก () สมาคม / มูลนิธิ / องค์กรสาธารณกุศล (โปรดระบุ).....
- () กลุ่มกิจกรรมภายในองค์กรที่ท่านทำงาน หรือเคยทำงานอยู่(โปรดระบุ).....
- () อื่นๆ (โปรดระบุ)

21. ท่านเคยติดต่อพูดคุย ปรึกษาหารือเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทอง กับสมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่างๆ หรือนุคคลในชุมชนข้างเคียง บ้างหรือไม่

() ไม่เคยติดต่อ

() เคยติดต่อ กับ

โดยเฉลี่ย () น้อยกว่าเดือนละครั้ง () เดือนละ 1-2 ครั้ง () มากกว่าเดือนละ 2 ครั้ง

22. ท่านมีความเห็นว่าระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทองกับชุมชนข้างเคียง เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

23. ท่านมีความเห็นว่าระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านลานทอง กับหน่วยงานราชการ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

24. ข้อเสนอแนะต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านลานทอง และหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียง

.....
.....
.....
.....

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณท่านอย่างสูงที่ท่านได้สละเวลาในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

นายวรรณ ภูมาลี

นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สาขาพัฒนาชนบทศึกษา

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

รหัสประจำตัวนักศึกษา : 4137651 LCRU/M

ตารางสรุปข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 360 ท่าน

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	172	47.78
หญิง	188	52.22
รวม	360	100

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	18	5.0
20-40 ปี	157	43.61
41-60 ปี	141	39.17
61 ปีขึ้นไป	44	12.22
รวม	360	100

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	จำนวน	ร้อยละ
แต่งงาน	248	68.89
โสด	97	26.94
หย่า	13	3.61
อื่นๆ (ไม่ระบุ)	2	0.56
รวม	360	100

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามศาสนา

ศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
พุทธ	352	97.78
คริสต์	7	1.94
อิสลาม	1	0.28
รวม	360	100

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา (เทียบเท่า)	32	8.89
มัธยมศึกษาตอนต้น (เทียบเท่า)	32	8.89
มัธยมศึกษาตอนปลาย (เทียบเท่า)	50	13.89
ปวช. / ปวส. / อนุปริญญา (เทียบเท่า)	55	15.28
ปริญญาตรี	162	45.00
สูงกว่าปริญญาตรี	24	6.67
อื่นๆ	2	0.56
ไม่ตอบ	3	0.83
รวม	360	100

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ	91	25.28
รัฐวิสาหกิจ	26	7.22
พนักงานบริษัทเอกชน	68	18.89
เจ้าของธุรกิจ	41	11.39
รับจ้าง	24	6.67
ค้าขาย	35	9.72
เกษียณ	57	15.83
แม่บ้าน	14	3.89
เรียน	4	1.11
รวม	360	100

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามภูมิลำเนาเดิม

ภูมิลำเนาเดิม	จำนวน	ร้อยละ
เป็นคนในเขตอำเภอปากเกร็ด	42	11.67
เป็นคนจังหวัดนนทบุรี แต่ไม่ใช่อำเภอปากเกร็ด	19	5.28
เป็นคนกรุงเทพมหานคร	114	31.67
มาจากจังหวัดอื่น	184	51.11
ไม่ตอบ	1	0.28
รวม	360	100

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามลักษณะที่อยู่อาศัย

ลักษณะที่อยู่อาศัย	จำนวน	ร้อยละ
บ้านเดี่ยว	98	27.22
ทาวน์เฮ้าส์	112	31.11
บ้านแฝด	145	40.28
อาคารพาณิชย์	5	1.39
รวม	360	100

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพภายในที่อยู่อาศัย

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เป็นเจ้าของบ้าน	167	46.39
เป็นของครอบครัวโดยมีรายชื่ออยู่ในบ้าน	108	30.00
เป็นของสมาชิกอื่น โดยมีรายชื่ออยู่ในบ้าน	13	3.61
เป็นของญาติ ให้อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า	27	7.50
เช่าอยู่อาศัย	37	10.28
อื่นๆ	8	2.22
รวม	360	100

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามจำนวนสมาชิกภายในบ้าน

จำนวนสมาชิกภายในบ้าน	จำนวน	ร้อยละ
1 ครอบครัว สมาชิก 1-4 คน	177	49.17
1 ครอบครัวสมาชิก 5-8 คน	43	11.94
2 ครอบครัว สมาชิก 1-4 คน	42	11.67
2 ครอบครัว สมาชิก 5-8 คน	79	27.94
3 ครอบครัว สมาชิก 1-4 คน	1	0.28
3 ครอบครัว สมาชิก 5-8 คน	16	4.44
อื่นๆ	2	0.56
รวม	360	100

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เป็นผู้หารายได้สูงสุด	165	37.65
เป็นสามี / ภรรยาของผู้หารายได้สูงสุด	75	16.7
เป็นสามี / ภรรยาของเจ้าบ้าน	32	7.13
เป็นบิดา / มารดาของผู้หารายได้สูงสุด	22	4.9
เป็นบิดามารดาของเจ้าบ้าน	6	1.34
เป็นบุตรของผู้หารายได้สูงสุด	42	9.35
เป็นบุตรของเจ้าบ้าน	51	11.36
เป็นพี่ / น้อง ของผู้หารายได้สูงสุด	23	5.12
เป็นพี่ / น้อง ของเจ้าบ้าน	22	4.9
อื่นๆ	10	2.26
ไม่ตอบ	1	0.22
รวม	449	100

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการมีผู้ใช้ภายในบ้าน

ผู้ใช้	จำนวน	ร้อยละ
มี	29	8.06
ไม่มี	331	91.94
รวม	360	100

ตารางที่ 12.1 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามจำนวนผู้ใช้ภายในบ้าน

จำนวนผู้ใช้	จำนวน	ร้อยละ
มี 1 คน	27	93.10
มี 2 คน	2	6.90
รวม	29	100

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเข้าบ้าน เป็น บุคคลเดียวกับผู้หารายได้สูงสุดภายในบ้าน โดยประกอบอาชีพคือ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ	64	31.68
รัฐวิสาหกิจ	20	9.90
พนักงานบริษัทเอกชน	44	21.78
เจ้าของธุรกิจ	23	11.39
รับจ้าง	8	3.96
ค้าขาย	16	7.92
เกษียณ	25	12.38
แม่บ้าน	-	-
เรียน	1	0.50
ไม่ตอบ	1	0.50
รวม	202	100

ตารางที่ 13.1 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเจ้าบ้าน ไม่เป็น บุคคลเดียวกับผู้หารายได้ สูงสุดภายในบ้าน โดยเจ้าบ้านประกอบอาชีพคือ

อาชีพของเจ้าบ้าน	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ	24	15.19
รัฐวิสาหกิจ	7	4.43
พนักงานบริษัทเอกชน	11	6.96
เจ้าของธุรกิจ	13	8.23
รับจ้าง	9	5.70
ค้าขาย	11	6.96
เกษียณ	33	20.89
แม่บ้าน	13	8.23
เรียน	3	1.90
อื่นๆ	33	20.89
ไม่ตอบ	1	0.63
รวม	158	100

และผู้หารายได้สูงสุดประกอบอาชีพ คือ

อาชีพของผู้หารายได้สูงสุด	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ	40	25.32
รัฐวิสาหกิจ	9	5.70
พนักงานบริษัทเอกชน	38	24.05
เจ้าของธุรกิจ	19	12.03
รับจ้าง	17	10.76
ค้าขาย	23	14.56
เกษียณ	10	6.33
แม่บ้าน	-	-
เรียน	2	1.27
ไม่ตอบ	-	-
รวม	158	100

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพอื่นของสมาชิกในบ้าน

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ	79	23.03
รัฐวิสาหกิจ	7	2.04
พนักงานบริษัทเอกชน	102	29.74
เจ้าของธุรกิจ	24	7.00
รับจ้าง	44	12.83
ค้าขาย	54	15.74
เกษียณ	19	5.54
แม่บ้าน	12	3.50
เรียน	1	0.29
ไม่ตอบ	1	0.29
รวม	343	100

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามยานพาหนะที่ใช้เดินทางไปทำงาน

ยานพาหนะ	จำนวน	ร้อยละ
รถยนต์ส่วนตัว	175	48.61
มอเตอร์ไซค์ส่วนตัว	16	4.44
รถรับจ้าง	12	3.33
รถเมล์	86	23.89
ทำงานที่บ้าน	42	11.67
อื่นๆ (เดิน, จักรยาน)	15	4.17
ไม่ตอบ	14	3.89
รวม	360	100

ตารางที่ 16 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามยานพาหนะอื่นที่สมาชิกใช้เดินทางไปทำงาน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ยานพาหนะ	จำนวน	ร้อยละ
รถยนต์ส่วนตัว	166	42.46
มอเตอร์ไซค์ส่วนตัว	31	7.93
รถรับจ้าง	17	4.35
รถเมล์	144	36.83
ทำงานที่บ้าน	12	3.07
อื่นๆ (เดิน, จักรยาน)	12	3.07
ไม่ตอบ	9	2.30
รวม	391	100

ตารางที่ 17 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพเสริมภายในบ้าน

อาชีพเสริม	จำนวน	ร้อยละ
มี	59	16.39
ไม่มี	298	82.78
ไม่ตอบ	3	0.83
รวม	360	100

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้รวมทั้งหมดภายในบ้าน

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000 บาท	2	0.56
5,0001-10,000 บาท	30	8.33
10,001-20,000 บาท	82	22.78
20,001-50,000 บาท	159	44.17
50,001-100,000 บาท	64	17.78
สูงกว่า 100,000 บาท	12	3.33
ไม่ตอบ	11	3.06
รวม	360	100

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายจ่ายรวมทั้งหมดภายในบ้าน

รายจ่าย	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000 บาท	24	6.67
5,0001-10,000 บาท	93	25.83
10,001-20,000 บาท	122	33.89
20,001-50,000 บาท	93	25.83
50,001-100,000 บาท	18	5.00
สูงกว่า 100,000 บาท	2	0.56
ไม่ตอบ	8	2.22
รวม	360	100

ตารางที่ 20 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสาเหตุที่เลือกอยู่อาศัยในหมู่บ้านถนนทอง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
บ้านพักสวัสดิการ	20	4.65
ใกล้ที่ทำงาน	95	22.09
ใกล้ความเจริญ	98	22.79
ราคาถูก	72	16.74
โครงการนำเชื่อถือ	70	16.28
อื่นๆ	73	16.98
ไม่ตอบ	2	0.47
รวม	430	100

ตารางที่ 21 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการอยู่ในระหว่างผ่อนชำระที่อยู่อาศัย

การผ่อนชำระ	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในระหว่างการผ่อนชำระ	167	46.39
ไม่อยู่ในระหว่างการผ่อนชำระ	188	52.22
ไม่ตอบ	5	1.39
รวม	360	100

ตารางที่ 22 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามปีที่เข้าอยู่อาศัย

จำนวนปีที่อยู่อาศัย	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5 ปี	54	15.00
5-10 ปี	120	33.33
11 ปีขึ้นไป	182	50.56
ไม่ตอบ	4	1.11
รวม	360	100

ตารางที่ 23 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานที่ซื้อสินค้าอุปโภค/บริโภค (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

สถานที่ซื้อสินค้า	จำนวน	ร้อยละ
ร้านค้าภายในหมู่บ้าน	101	21.58
ตลาดนัดภายในหมู่บ้าน	101	21.58
ตลาดสดเทศบาลนครปากเกร็ด	74	15.81
ห้างสรรพสินค้า	188	40.17
ไม่แน่นอน	3	0.64
ไม่ตอบ	1	0.21
รวม	468	100

ตารางที่ 24 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการติดต่อกับเครือข่ายภายนอกหมู่บ้าน

ความถี่ในการติดต่อ	จำนวน	ร้อยละ
มากกว่า 4 ครั้งต่อเดือน	140	38.89
น้อยกว่า 4 ครั้งต่อเดือน	210	58.33
ไม่ติดต่อ	1	0.28
ไม่ตอบ	9	2.50
รวม	360	100

ตารางที่ 25 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามโอกาสในการติดต่อกับเครือญาติภายนอกหมู่บ้าน

โอกาสในการติดต่อ	จำนวน	ร้อยละ
วันหยุดสุดสัปดาห์	33	9.17
วันหยุดประจำปี	90	25.00
มีกิจกรรม	178	49.44
ติดต่อผ่านเครื่องมือสื่อสาร	3	0.83
ไม่ระบุ	56	15.56
รวม	360	100

ตารางที่ 26 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการรู้จักครอบครัวเพื่อนบ้าน “ก่อน” มาอยู่หมู่บ้านลานทอง

ครอบครัวเพื่อนบ้านที่รู้จัก “ก่อน” มาอยู่หมู่บ้านลานทอง	จำนวน	ร้อยละ
มี	172	47.78
ไม่มี	185	51.39
ไม่ตอบ	3	0.83
รวม	360	100

ตารางที่ 26.1 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานที่ตั้งของครัวเรือนเพื่อนบ้านที่รู้จักก่อนมาอยู่หมู่บ้านลานทอง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

สถานที่ตั้ง	จำนวนครัวเรือนเพื่อนบ้านที่รู้จักก่อนมาอยู่หมู่บ้านลานทอง												รวม	%
	1	%	2	%	3	%	4	%	>4	%	ไม่ตอบ	%		
ข้างบ้านติดกัน	37	49	13	17	4	5	2	3	5	7	14	19	75	100
บ้านตรงข้าม	15	36	9	22	2	5	2	5	4	10	9	22	41	100
คนละซอย	61	49	19	15	8	6	4	3	7	6	26	21	125	100

ตารางที่ 27 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการรู้จักครอบครัวเพื่อนบ้าน “ปัจจุบัน”

ครอบครัวเพื่อนบ้านที่รู้จัก “ปัจจุบัน”	จำนวน	ร้อยละ
มี	356	98.89
ไม่มี	3	0.83
ไม่ตอบ	1	0.28
รวม	360	100

ตารางที่ 27.1 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานที่ตั้งของครัวเรือนเพื่อนบ้านที่รู้จักปัจจุบัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

สถานที่ตั้ง	จำนวนครัวเรือนเพื่อนบ้านที่รู้จักก่อนมาอยู่หมู่บ้านลานทอง												รวม	%
	1	%	2	%	3	%	4	%	> 4	%	ไม่ตอบ	%		
ข้างบ้านติดกัน	79	27	71	24	30	10	22	7	55	19	39	13	296	100
บ้านตรงข้าม	63	27	52	23	29	13	14	6	38	16	35	15	231	100
คนละซอย	60	22	27	10	30	11	15	6	85	31	53	20	270	100

ตารางที่ 28 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามครัวเรือนเพื่อนบ้านที่คุ้นเคยมากที่สุด

ครอบครัวเพื่อนบ้านที่คุ้นเคยมากที่สุด	จำนวน	ร้อยละ
มี	328	91.9
ไม่มี	31	8.61
ไม่ตอบ	1	0.28
รวม	360	100

ตารางที่ 28.1 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานที่ตั้งของครัวเรือนเพื่อนบ้านที่คุ้นเคยมากที่สุด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

สถานที่ตั้ง	จำนวนครัวเรือนเพื่อนบ้านที่รู้จักก่อนมาอยู่หมู่บ้านลานทอง												รวม	%
	1	%	2	%	3	%	4	%	> 4	%	ไม่ตอบ	%		
ข้างบ้านติดกัน	87	40	59	27	21	9	11	5	9	4	33	15	220	100
บ้านตรงข้าม	65	47	23	17	13	10	4	3	11	8	21	15	137	100
คนละซอย	67	35	36	19	12	6	12	6	26	13	40	21	193	100

ตารางที่ 29 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านเมื่อร้องขอ

ความช่วยเหลือ	ความถี่										รวม	%
	ทุกครั้ง	%	บางครั้ง	%	ไม่ได้เลย	%	ไม่ตอบ	%	ไม่ระบุ	%		
แบ่งปันสิ่งของ	223	62	53	15	6	1	51	14	27	8	360	100
ฝากชื่อของ	201	56	53	15	7	2	65	18	34	9	360	100
ชำระค่าน้ำ/ไฟ	138	38	32	9	25	7	108	30	57	16	360	100
ฝากบ้าน	231	64	51	14	8	2	41	12	29	8	360	100
ซ่อมสิ่งของ	138	38	59	17	19	5	101	28	43	12	360	100
อื่นๆ	13	81	3	19	-	-	-	-	-	-	16	100

ตารางที่ 29.1 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้านเมื่อได้รับการร้องขอ

ความช่วยเหลือ	ความถี่										รวม	%
	ทุกครั้ง	%	บางครั้ง	%	ไม่ให้	%	ไม่ตอบ	%	ไม่ระบุ	%		
แบ่งปันสิ่งของ	245	68	47	13	8	2	40	11	20	6	360	100
ฝากชื่อของ	204	57	88	24	9	3	38	10	21	6	360	100
ชำระค่าน้ำ/ไฟ	132	37	51	14	34	9	99	28	44	12	360	100
ฝากบ้าน	220	61	59	16	13	4	44	12	24	7	360	100
ซ่อมสิ่งของ	135	37	67	19	31	9	97	27	30	8	360	100
อื่นๆ	10	100	-	-	-	-	-	-	-	-	10	100

ตารางที่ 30 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการติดต่อกับเพื่อนบ้านในรอบ 1 สัปดาห์

การติดต่อ	ความถี่ (ครั้ง) ต่อสัปดาห์												รวม	%
	ไม่เคย	%	1-3	%	4-6	%	7-9	%	> 10	%	ไม่ตอบ	%		
ทักทาย	1	0.2	89	25	60	17	45	12	151	42	14	3.8	360	100
พูดคุย	33	9	125	35	50	14	40	11	82	23	30	8	360	100
ให้ลูกไปเล่นที่บ้าน	134	38	66	18	37	10	14	4	66	18	43	12	360	100
ไปทำงานด้วยกัน	198	55	75	21	18	5	6	2	20	5	43	12	360	100
แบ่งปันสิ่งของ	60	17	181	50	33	9	18	5	29	8	39	11	360	100
ฝากชื่อของ	60	17	187	52	31	9	9	2	39	11	34	9	360	100
ฝากชำระค่าน้ำไฟ	171	47	111	31	13	4	1	0.2	14	4	50	13.8	360	100
ฝากบ้านให้ดูแล	77	21	168	47	29	8	18	5	29	8	39	11	360	100
ไปมาหาสู่ที่บ้าน	71	20	139	39	41	11	19	5	49	14	41	11	360	100
ทานอาหารร่วมกัน	155	43	117	33	18	5	9	3	16	4	45	12	360	100
ไปเที่ยวร่วมกัน	170	47	118	33	12	3	6	2	9	3	45	12	360	100
อื่นๆ	-	-	2	67	1	33	-	-	-	-	-	-	3	100

ตารางที่ 31 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการร่วมงานสังสรรค์ของเพื่อนบ้าน

ความถี่ในการเข้าร่วม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	33	9.17
ไปทุกครั้ง	137	38.06
ไปบางครั้ง	186	51.67
ไม่ตอบ	4	1.11
รวม	360	100

ตารางที่ 32 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการรับทราบข้อมูลว่ามีสมาชิกภายในหมู่บ้านลงสมัครรับเลือกตั้งระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น

ทราบหรือไม่	จำนวน	ร้อยละ
ทราบ	234	65.0
ไม่ทราบ	114	31.67
ไม่ตอบ	12	3.33
รวม	360	100

ตารางที่ 32.1 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการรับทราบข้อมูลว่ามีสมาชิกภายในหมู่บ้านลงสมัครรับเลือกตั้งระดับประเทศ และระดับท้องถิ่นจำแนกตามสื่อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ทราบจาก	จำนวน	ร้อยละ
เสียงตามสาย	7	2.83
กรรมการหมู่บ้าน	1	0.40
เพื่อนบ้าน	17	6.88
ใบปลิว	84	34.01
ผู้สมัคร	47	19.03
อื่นๆ	7	2.83
ไม่ระบุ	84	34.01
รวม	247	100

ตารางที่ 33 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามกับการพูดคุยกับคณะกรรมการหมู่บ้านในเรื่องการพัฒนาหมู่บ้าน

เคย/ไม่เคย	จำนวน	ร้อยละ
เคย	168	46.67
ไม่เคย	187	51.94
ไม่ตอบ	5	1.39
รวม	360	100

ตารางที่ 33.1 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยพูดคุยกับคณะกรรมการหมู่บ้านในเรื่องการพัฒนาหมู่บ้านจำแนกตามความถี่

ความถี่ต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
5-10 ครั้ง	9	5.36
1-4 ครั้ง	33	19.64
หลายๆ เดือนครั้ง	58	34.52
ปีละ 1-2 ครั้ง	62	36.90
ไม่ระบุ	6	3.57
รวม	168	100

ตารางที่ 34 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่พูดคุยกับสมาชิกชมรม หรือกลุ่มกิจกรรมอื่นภายในหมู่บ้านในเรื่องการพัฒนาหมู่บ้าน

เคย/ไม่เคย	จำนวน	ร้อยละ
เคย	145	40.28
ไม่เคย	211	58.61
ไม่ตอบ	4	1.11
รวม	360	100

ตารางที่ 34.1 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยพูดคุยกับสมาชิกชมรม หรือกลุ่มกิจกรรมอื่นภายในหมู่บ้านในเรื่องการพัฒนาหมู่บ้านจำแนกตามความถี่

ความถี่ต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
5-10 ครั้ง	10	6.9
1-4 ครั้ง	40	27.59
หลายๆ เดือนครั้ง	41	28.28
ปีละ 1-2 ครั้ง	48	33.10
ไม่ระบุ	6	4.14
รวม	145	100

ตารางที่ 35 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามต่อการรับทราบข่าวสารก่อนทำกิจกรรม

ทราบ/ไม่ทราบ	จำนวน	ร้อยละ
ทราบ	324	90.00
ไม่ทราบ	29	8.06
ไม่ตอบ	7	1.94
รวม	360	100

ตารางที่ 35.1 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามต่อการรับทราบข่าวสารก่อนทำกิจกรรม จำแนกตามสื่อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ทราบจาก	จำนวน	ร้อยละ
เสียงตามสาย	143	37.05
ป้ายผ้า	74	19.17
กรรมการหมู่บ้าน	12	3.11
เพื่อนบ้าน	19	4.92
จดหมายเวียน	79	20.47
อื่นๆ	8	2.07
ไม่ระบุ	51	13.21
รวม	386	100

ตารางที่ 36 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการรับทราบข่าวสารการจัดกิจกรรม

การรับทราบข่าวสารกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ทราบบางเรื่อง	137	42.28
ทราบเกือบทุกเรื่อง	129	39.81
ทราบเฉพาะเรื่องสำคัญ	52	16.05
ทราบเฉพาะที่เกี่ยวกับตัวเอง	3	0.93
ไม่ตอบ	3	0.93
รวม	324	100

ตารางที่ 37 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน

ท่าน หรือสมาชิกในบ้าน เป็นหรือไม่เป็น คณะกรรมการหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
เป็น หรือเคยเป็น	43	11.94
ไม่เคยเป็น	317	88.06
รวม	360	100

ตารางที่ 38 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกจำนวนสมาชิกในบ้านที่เป็น หรือเคยเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน

สมาชิกที่เป็นหรือเคยเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
1 ท่าน	43	100
2 ท่าน	-	-
รวม	43	100

ตารางที่ 39 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเหตุผลที่ไม่เคยเป็นสมาชิกคณะกรรมการหมู่บ้าน

ไม่เคยเป็นเพราะ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีเวลา	78	24.61
ไม่สนใจ	19	5.99
ไม่สมัคร	20	6.31
อื่นๆ	47	14.83
ไม่ให้เกิดผล	153	48.26
รวม	317	100

ตารางที่ 40 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมอื่นภายในหมู่บ้าน

การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมอื่นภายในหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
เป็นหรือเคยเป็น	50	13.89
ไม่เคยเป็น	310	86.11
รวม	360	100

ตารางที่ 41 แสดงจำนวนสมาชิกในครัวเรือนผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมอื่นภายในหมู่บ้าน

จำนวนสมาชิก	จำนวน	ร้อยละ
1 ท่าน	43	86.0
2 ท่าน	7	14.0
รวม	50	100

ตารางที่ 41.1 แสดงจำนวนสมาชิกในครัวเรือนผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมอื่นภายในหมู่บ้าน จำแนกตามกิจกรรม

กิจกรรม	จำนวนสมาชิก			
	1 ท่าน	ร้อยละ	2 ท่าน	ร้อยละ
ชมรมผู้สูงอายุ	38	88.37	6	85.71
ชมรมเปตอง	1	2.33	1	14.29
กีฬา	4	9.30	-	-
รวม	43	100	7	100

ตารางที่ 42 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในหมู่บ้าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

เหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ได้รับการแนะนำจากผู้นำ	19	4.11
ได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้าน	22	4.76
ต้องการมีพรรคพวก	9	1.95
ต้องการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน	35	7.58
เคยแก้ไขปัญหาพร้อมกันมาก่อน	9	1.95
กิจกรรมน่าสนใจ	16	3.46
ต้องการได้รับการยอมรับ	2	0.43
ได้บำเพ็ญประโยชน์	40	8.66
อื่นๆ	3	0.65
ไม่ตอบ	307	66.45
รวม	462	100

ตารางที่ 43 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านจำแนกตามความถี่

กิจกรรม	ความถี่								รวม	%
	ทุกครั้ง	%	บางครั้ง	%	ไม่เคย	%	ไม่ตอบ	%		
ปีใหม่	142	39	156	43	49	14	13	4	360	100
วันเด็ก	58	16	127	35	146	41	29	8	360	100
สงกรานต์	100	28	143	40	94	26	23	6	360	100
ลอยกระทง	38	11	119	33	174	48	29	8	360	100
ประชุมกรรมการ	25	7	73	20	233	65	29	8	360	100
ชมรมผู้สูงอายุ	28	8	33	9	269	75	30	8	360	100
เปตอง	7	2	14	4	307	85	32	9	360	100
พัฒนาสิ่งแวดล้อม	16	5	108	30	206	57	30	8	360	100
อื่นๆ	-	-	2	40	3	60	-	-	5	100

ตารางที่ 44 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสาเหตุที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

เหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ได้รับการชักชวนจากผู้จัด	61	8.38
ได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้าน	70	9.62
ต้องการเป็นกลุ่ม เป็นพวก	18	2.47
ต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน	107	14.70
ได้มาทำบุญ	188	25.82
กิจกรรมน่าสนใจ	57	7.83
การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อตนเอง	38	5.22
ได้บำเพ็ญประโยชน์	120	16.48
อื่นๆ	3	0.41
ไม่ตอบ	66	9.07
รวม	728	100

ตารางที่ 45 แสดงการแสดงออกในการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความถี่

การแสดงออก	ความถี่										รวม	%
	ทุกครั้ง	%	บ่อยครั้ง	%	นานๆ	%	ไม่เคย	%	ไม่ตอบ	%		
เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม	48	13	84	23	135	38	29	8	64	18	360	100
เป็นผู้ริเริ่มกิจกรรม	2	0.5	3	0.8	25	7	248	69	82	22.7	360	100
ร่วมออกความเห็น	3	0.8	10	3	48	13	219	61	80	22.2	360	100
ร่วมประชุม	9	3	19	5	60	17	196	54	76	21	360	100
เป็นคณะกรรมการ	6	2	10	3	33	9	232	64	79	22	360	100
เป็นผู้ชักชวน	7	2	33	9	42	12	200	55	78	22	360	100
บริจาคทรัพย์/แรงงาน	33	9	70	20	104	29	88	24	65	18	360	100
ร่วมดำเนินตามแผน	15	4	36	10	59	16	169	47	81	23	360	100
ติดตามประเมินผล	6	2	22	6	57	16	193	54	82	22	360	100

ตารางที่ 46 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความพอใจกับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

ระดับความพอใจ	จำนวน	ร้อยละ
พอใจ	291	80.83
ไม่พอใจ	37	10.28
ไม่ตอบ	32	8.89
รวม	360	100

ตารางที่ 46.1 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามเหตุผลที่ “พอใจ” กับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

เหตุผลที่พอใจ	จำนวน	ร้อยละ
ต่างคนต่างอยู่	29	9.97
มีน้ำใจทักทายกัน	146	50.17
สามัคคี สงบสุข	10	3.44
ไม่มีปัญหา	23	7.90
ให้ความร่วมมือกันดี	6	2.06
อื่นๆ	7	2.41
ไม่ระบุ	70	24.05
รวม	291	100

ตารางที่ 46.2 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามเหตุผลที่ “ไม่พอใจ” ในระดับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

เหตุผลที่ไม่พอใจในระดับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน	จำนวน	ร้อยละ
ต่างคนต่างอยู่	16	43.24
ราคาเช่าบ้าน	4	10.81
เพื่อนบ้านเห็นแก่ตัว	4	10.81
เพื่อนบ้านชอบนินทา	2	5.41
เพื่อนบ้านชอบยุ่งวุ่นวาย	3	8.11
อื่นๆ	4	10.81
ไม่ระบุ	4	10.81
รวม	37	100

ตารางที่ 47 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความคิดเห็นที่มีต่ออุปสรรคของการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

อุปสรรคที่มีต่อการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัย	จำนวน	ร้อยละ
คนมาก	105	17.36
ที่อยู่อาศัยมีรั้วกัน ไม่สะดวกต่อการพูดคุย	12	1.98
สถานที่พบปะมีไม่เพียงพอ	56	9.26
ขาดการประสานงาน	114	18.84
มีเวลาว่างไม่ตรงกัน	243	46.17
อื่นๆ	41	6.78
ไม่ระบุ	34	5.62
รวม	605	100

ตารางที่ 48 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมอื่นภายนอกหมู่บ้าน

การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมอื่นภายนอกหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
เป็น	48	13.33
ไม่เคยเป็น	289	80.28
ไม่ตอบ	23	6.39
รวม	360	100

ตารางที่ 49 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ “เป็น หรือเคยเป็น” สมาชิกกลุ่มกิจกรรมอื่นภายนอกหมู่บ้าน จำแนกตามกลุ่มกิจกรรม

กลุ่มกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
สมาคม, องค์กร, มูลนิธิ	25	52.08
กลุ่มที่ทำงาน	17	35.42
อื่นๆ	5	10.42
ไม่ระบุ	1	2.08
รวม	48	100

ตารางที่ 50 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ “ไม่เคยเป็น” สมาชิกกลุ่มกิจกรรมอื่นภายนอกหมู่บ้านจำแนกตามเหตุผลที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม

เหตุผลที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีเวลา	77	26.64
ไม่สนใจ	14	4.84
เพิ่งย้ายมา	6	2.08
ไม่รู้ข้อมูล	5	1.73
ไม่ชอบแสดงออก	3	1.04
ไม่รู้จักใคร	5	1.73
อื่นๆ	32	11.07
ไม่ระบุ	147	50.87
รวม	289	100

ตารางที่ 51 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการพบปะพูดคุยเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยกับสมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่างๆ หรือบุคคลในชุมชนข้างเคียง

เคย หรือไม่เคยพบปะพูดคุย	จำนวน	ร้อยละ
เคย	29	8.05
ไม่เคย	311	86.39
ไม่ตอบ	20	5.56
รวม	360	100

ตารางที่ 52 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ “เคย” พบปะพูดคุยเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ
ผู้อยู่อาศัยกับสมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่างๆ หรือบุคคลในชุมชนข้างเคียง

เคยติดต่อกับ	จำนวน	ร้อยละ
เทศบาลนครปากเกร็ด	4	13.79
ผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียง	2	6.90
เพื่อนร่วมงาน	2	6.90
คณะกรรมการหมู่บ้านอื่น	2	6.90
อื่นๆ	4	13.79
ไม่ระบุ	15	51.72
รวม	29	100

ตารางที่ 53 แสดงความเห็นที่มีต่อความสัมพันธ์กับผู้อยู่อาศัยในชุมชนข้างเคียง

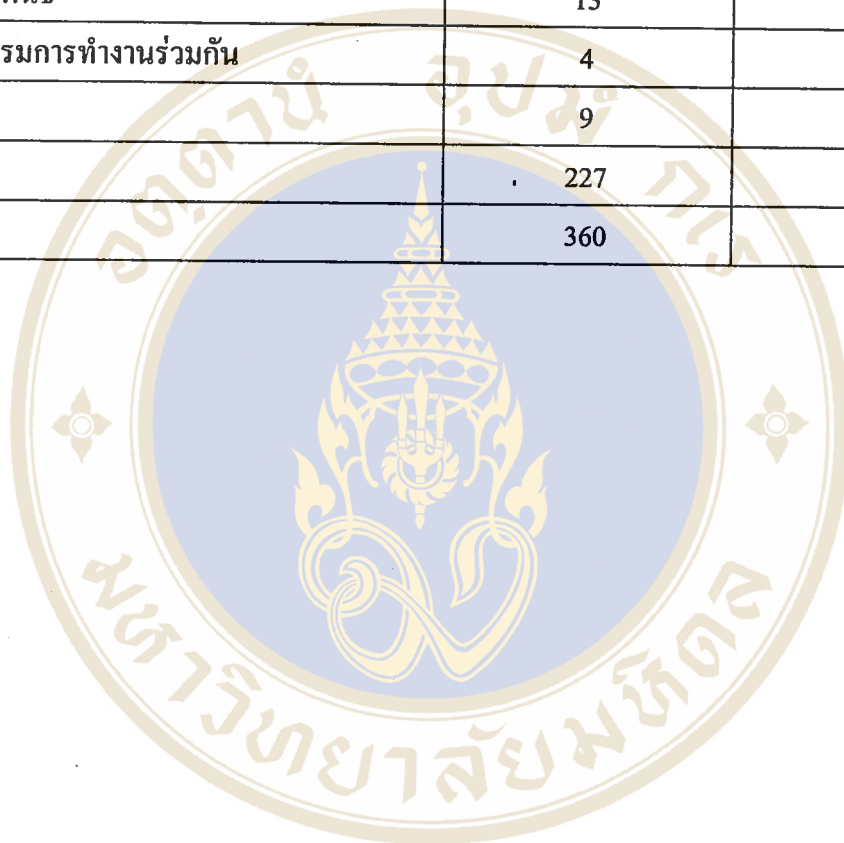
ระดับความสัมพันธ์	จำนวน	ร้อยละ
ดี	83	23.06
ไม่ดี	22	6.11
ปกติ	16	4.44
ไม่มีความสัมพันธ์	69	19.17
หมู่บ้านลานทองดีกว่า	6	1.67
ไม่ทราบ	17	4.72
ไม่ตอบ	147	40.83
รวม	360	100

ตารางที่ 54 แสดงความเห็นที่มีต่อความสัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ระดับความสัมพันธ์	จำนวน	ร้อยละ
ดี	143	39.72
ไม่ดี	39	10.83
ปกติ	16	4.44
อื่นๆ	5	1.39
ไม่ทราบ	16	4.44
ไม่ตอบ	141	39.17
รวม	360	100

ตารางที่ 55 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนข้างเคียง

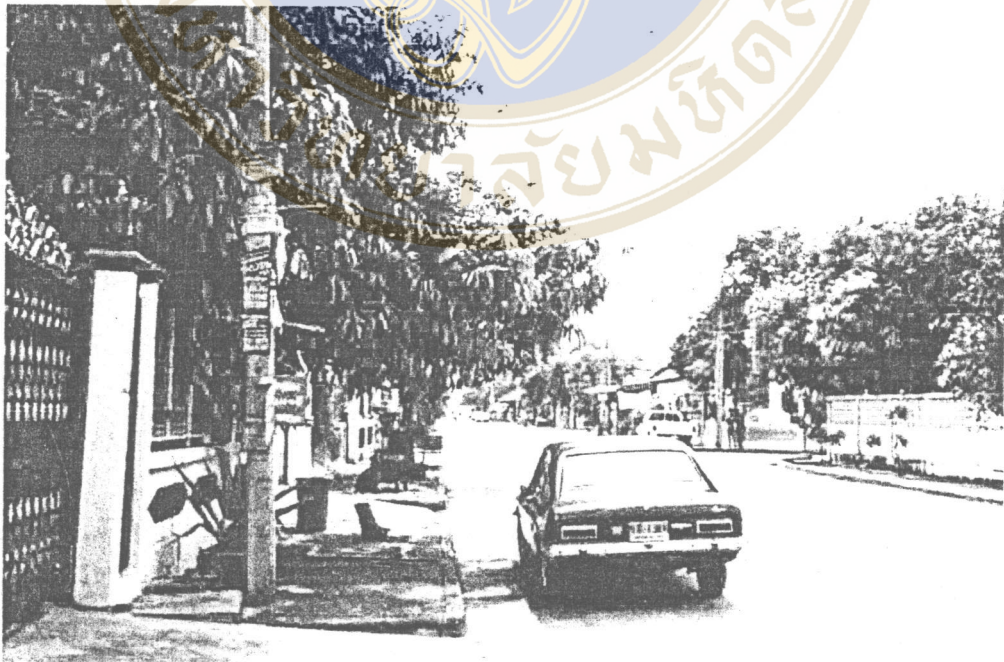
ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
ประสานงานเรื่องงานบริการ	49	13.61
จัดกิจกรรมร่วมกัน	58	16.11
ประชาสัมพันธ์	13	3.61
ตั้งคณะกรรมการทำงานร่วมกัน	4	1.11
อื่นๆ	9	2.50
ไม่ตอบ	227	63.06
รวม	360	100

ทางเข้าโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

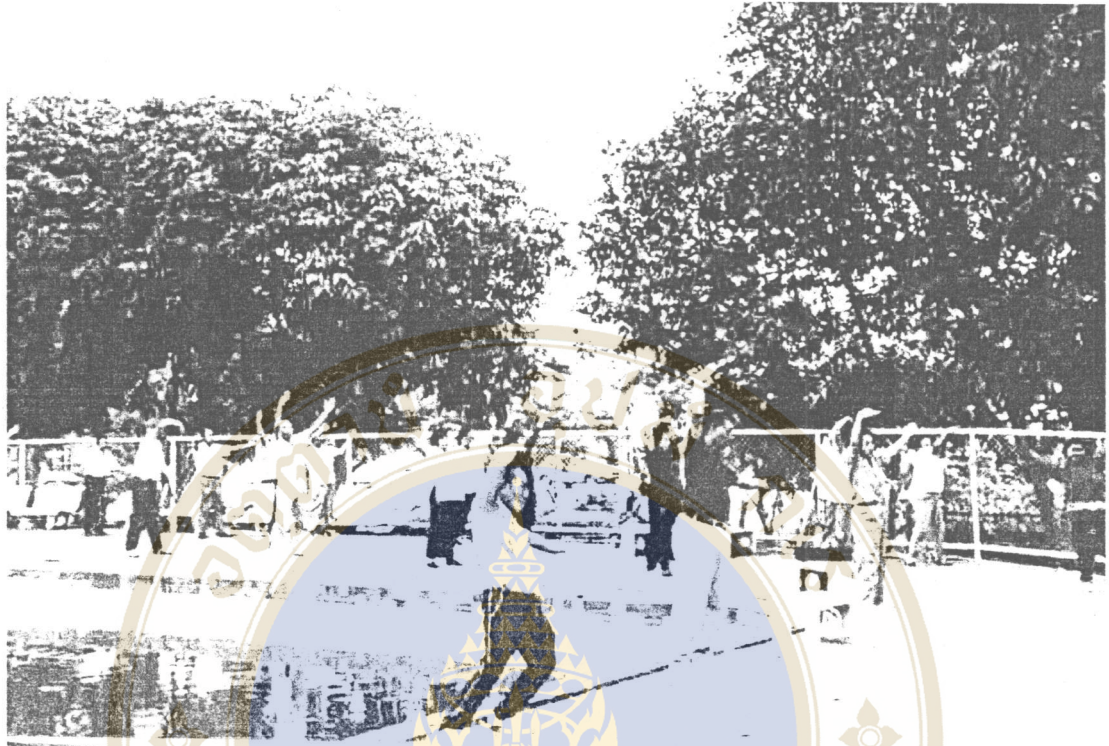
ถนนภายในโครงการหมู่บ้านจัดสรรลานทอง

ที่อยู่อาศัยประเภททาวน์เฮ้าส์

สระว่ายน้ำ

สมาชิกรวมผู้สูงอายุออกกำลังกาย ตอนเช้าในวันหยุด

Copyright by Mahidol University
สมาชิกรวมผู้สูงอายุ พักผ่อนพูดคุยกันภายหลังการออกกำลังกาย

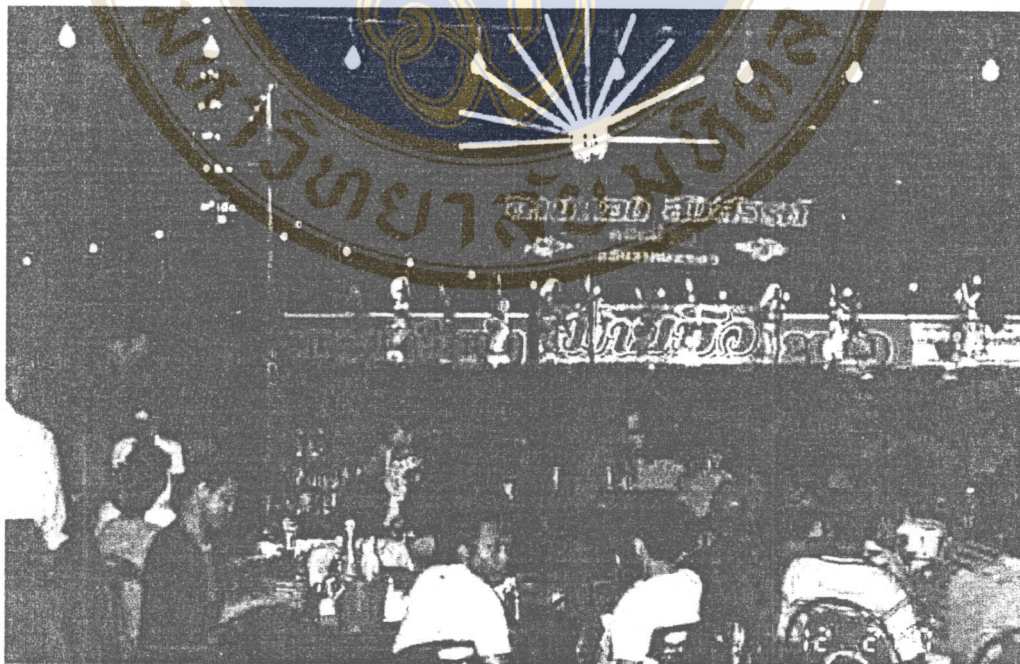
งานเลี้ยงสังสรรค์ของชมรมผู้สูงอายุ โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาร่วมงานด้วย

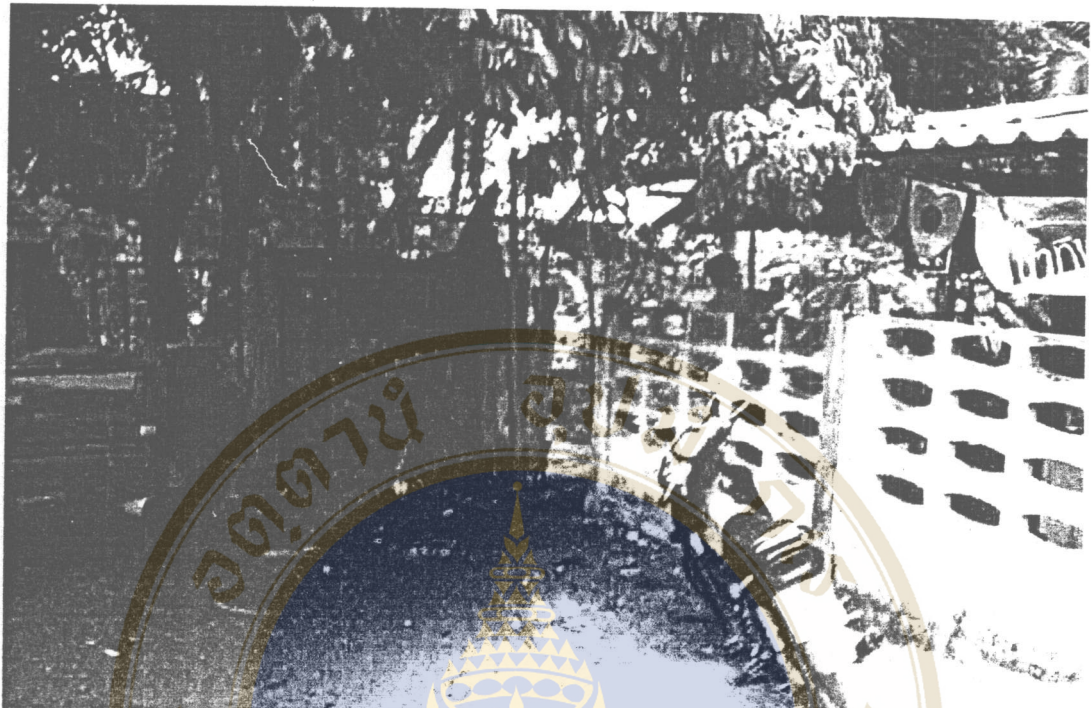
บรรยากาศงานเลี้ยงสังสรรค์ของชมรมผู้สูงอายุ

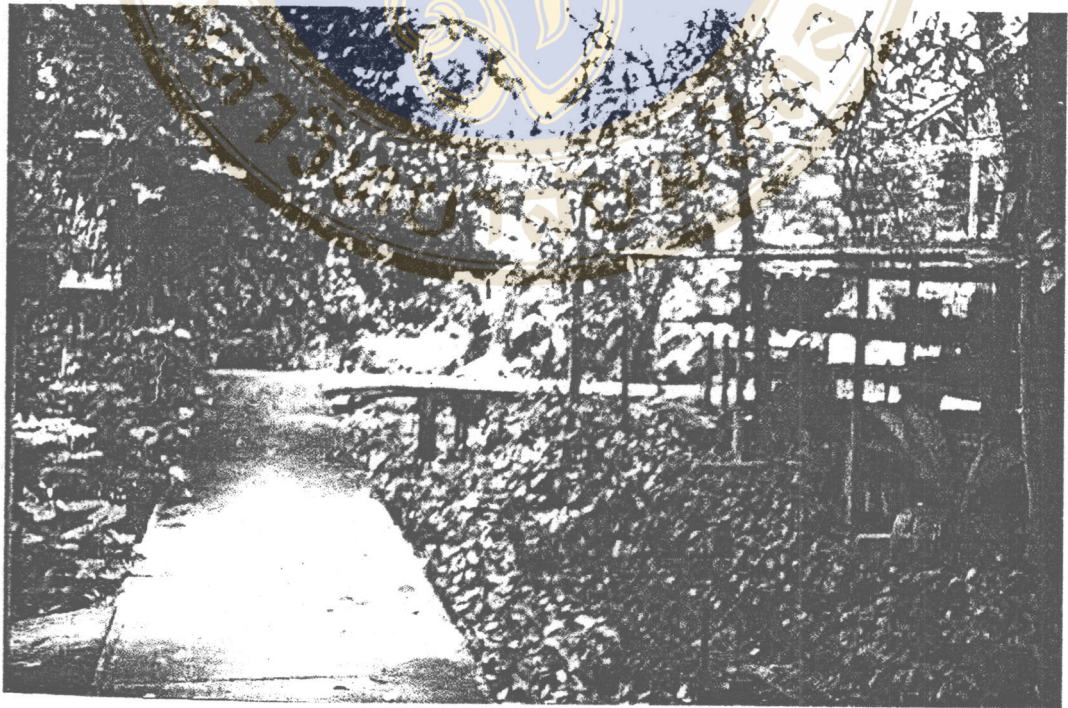
การแข่งขันเปตองภายในหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 28 ต.ค. 43

งานเลี้ยงสังสรรค์ฉลองปีใหม่ พ.ศ. 2544 จัดโดยคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน

ช่องทางออกบริเวณด้านหลังหมู่บ้าน ศูนย์นันทนาการพระราชสรรค์ 2

เส้นทางด้านหลังหมู่บ้านจัดสรรถาวร ออกสู่ศูนย์นันทนาการพระราชสรรค์ 2

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นาย วรพจน์ ภู่มาลี
วัน เดือน ปีเกิด	9 สิงหาคม 2515
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
ประวัติการศึกษา	นิเทศศาสตรบัณฑิต (โฆษณา) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, พ.ศ.2533 - 2537 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาชนบทศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ.2541-2544
ทุนการศึกษา	ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ประเภทผู้ทำ กิจกรรม สมาคมศิษย์เก่าบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2542
กิจกรรม	ประธานฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ องค์การนักศึกษา บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2542 กรรมการชมรมบัณฑิตอาสาพัฒนาชนบท บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2543
ที่อยู่	247/6 ซ. กรุงเทพฯ-นนท์ 23 ถ. กรุงเทพฯ-นนท์ บางซื่อ กรุงเทพฯ 10800

EXECUTIVE SUMMARY

1. Introduction

“House” is one of four factors of human life except food, cloth and medicine. On one side, house is a building that is constructed for people to live in. On the other side, the style of house, the proportion and the area can show the relationship among the occupation, the economic and social status of the owner.

In Thailand, Bangkok is the center of the development. It has the economic and social power to attract people to come in for works or education. In the same time, the population has grown up very fast. Many problems occur in the urban area such as lack of houses and infrastructure services, the traffic jam, the slum and the pollution etc.

The suburb area has been developed to solve these problems. In this area, it has many economic activities and convenience transportation like the network of the urban area. People who want to avoid the urban problems are interested to migrate for living in the suburb area because they can use less time to go to the urban area and get the services from the department stores, banks and hospitals.

The Lanthong suburb community in Pakkret district, Nonthaburi is the housing estate to support the living in the suburb area. There are variety of the inhabitants who differentiate in the economic - social status and the domicile but they have to live together in the community. So they have to interact with each other for some helps such as guard for safety or handle the infrastructure service. The civic consciousness is important for living together in their community and it can be the socialization for members to live in the society.

The Social Relations of The Lanthong Suburb Community, Pakkret District, Nonthaburi is the study to understand the social relations of the inhabitants in the suburb community. The study interested in what are the social relations of the inhabitants in suburb community and how do they effect to the participation in the community development process.

2. Objectives

- 2.1 To study the social relations of the inhabitants in the suburb community.
- 2.2 To study the factors that effect to these relations.
- 2.3 To study the social relations among the inhabitants in the suburb community, the local authority and the inhabitants in the nearby communities.
- 2.4 To study the problems in the formation of the social relations process.

3. Scope

This study concerns to understand the social relations of the Lanthong suburb community, Pakkret district, Nonthaburi by using the structure and functional theory, the urbanization theory, the social relations concepts and the housing estate concepts to analyze the data.

4. Methodology

This study is the qualitative research which has the steps as follow :

4.1 Before the field research

4.1.1 Reviewed the literature form academic documents to study the theories and basic information about the social relations of the inhabitants in the housing estate and in the suburb community.

4.1.2 Set up the conceptual frame work and the steps of the research

4.1.3 Chose the case study

4.1.4 Studied the basic information about Pakkret district and the Lanthong community, surveyed for recording the house numbers and made the community map.

4.1.5 Set up the key informants.

4.1.6 Made the questionnaire for surveying the basic information of the Lanthong community such as the inhabitants' economic-social status, the opinion toward their neighbors etc.

4.2 Field Research

Distributed 1,086 questionnaires to survey the basic information of the Lanthong inhabitants and got back 360 sets. Also in-dept interviewed 15 cases, participant and non-participant observed in the community activities.

4.3 Presentation

Analyzed the data to find the social relations of the Lanthong suburb community with the related theories and presented the research report.

5. Case Study

The Lanthong Housing Estate is one of thirty-four housing estate in Pakkret municipality. It locates on Tiwanon Road, the main road that links the community to Bangkok and other roads in Nonthaburi. The Lanthong Housing Estate was built in 1986. The dealer used the name “Lanthong” because the area near the “Mungthong Thani” ,the biggest housing estate in Pakkret municipality.

Eight months after the construction, the inhabitants could live in their houses. At first, the target group was the authorities of the Ministry of Defense from the house welfare policy and sold to other target groups later.

5.1 The Planing Projects and Housing Construction

The Lanthong Housing Estate covers 244 rais. There are 1,234 houses that can be classified in four types: town house, twin house, single house and commercial building. In the research time, I found 1,086 families have been living here.

Some houses are accommodated to be the shops such as food shop, tailor shop, beauty shop, drug store, grocery. They locate on the main and sub roads.

5.2 The members of the Lanthong Community

5.2.1 The economic status Most of them are the authorities and the company officers. They have incomes around 20,001-50,000 baht/month and expenses around 10,001-20,000 baht/month.

5.2.2 The social status Most of them came from Bangkok and other provinces (except Nonthaburi province). They have lived here for 11 years because the housing estate have had the good infrastructure services, the convenience transportation and the nearby economic activities such as the department stores, banks, markets and theatres.

The trend of their families are the single families with 1-4 members. Some families are the extended families with 5-8 members. Because of their works, they have to go out the community on the working day (Monday-Friday), so on that days the house are closed. However, some families let their grandparents or housekeepers look after their houses. While in the weekend, the inhabitants always spend the time in their houses but some of them participate in the activities with their neighbors.

In the Lanthong community have four activity groups as follows:

- 1) **The community committee** they were elected by the inhabitants to handle the infrastructure services and manage the activities in the community.
- 2) **The sub-community Bangpood 6 committee** they were elected by the inhabitants under the government policy to participate in the development activities with the local authorities.
- 3) **The elder club** it was established by the retired soldiers for meeting among the elders in the community.
- 4) **The Pae-Tong club** it is the sport club. The members are the inhabitants who live in or near the Lanthong community. They always play together everyday and sometimes set up the competition with other Pae-Tong club.

5.2.3 The Relationship of the inhabitants in Lanthong community

- 1) **Family and Kinship** most families are the consanguine kins but some of them are the extended families by marrying with other inhabitants in the community.

2) The relationship among the neighbors They are different in the economic-social status and the domicile so they live like the individual. However, they form the community committee to manage the community activities.

Most of them are close with their neighbors by participating in the community activities. They always use the kins term to call each other.

3) The Participation with the local authority They have the community committee and the sub-community Bangpood 6 committee to be representatives to join the activities with the local authorities. Sometime the municipal councillor and the members of parliament join the activities in the community so the activity group committees are close with them.

6. Result

The study found that the housing estate in the suburb area is the development of the settlement in Thai society to solve the population migration from the urban area. Because the inhabitants in suburb housing estate are different in the economic-social status and the domicile so they form the patterns of the social relations for living together as follows:

6.1 The Social Relationship in the Community

6.1.1 The consanguine kins In Thai tradition, kinship is so important and they always help each other such as the place for living, money. So the kinship live together in one's house.

6.1.2 The pseudo kins The inhabitants always meet, go to work together, or work in the same offices so they are closed their neighbors that show by using the kins term to call each other.

6.1.3 The social status relationship It is the formal relationship because the inhabitants are different in the economic-social status and the domicile. They have never met each other before.

6.1.4 The formal organization relationship It is the relationship among the group member because in the group have many members, so the organization structure can specify the function of the members. It can solve the conflict when they work.

6.1.5 The transitory relationship It shows in 2 types : 1) The inhabitants just want to join the activity but they are not interested in forming the relations with each other. 2) They form the relations with each other but it depend on the background of their relations.

6.1.6 The representative relationship There are many inhabitants so they have to establish the committees to manage the community activities.

6.1.7 The reciprocal relationship It shows in 2 types : 1) The neighbors help each other. 2) The group activity committees share something among them.

6.2 The Social Relationship among the Inhabitants, the Local Authority and the Inhabitants in the Nearby Communities

6.2.1 The representative relationship The inhabitants have the sub-community Bangpood 6 committee to be representative to join the activities with the local authority.

6.2.2 The reciprocal relationship The inhabitants in the nearby communities depend on the Lanthong community for transporting, parking, buying the products and playing sports. So sometimes they help the group activities in the Lanthong community such as link the electric from their house to use in the club office etc.

6.2.3 The patron-client relationship The municipal councilor and the members of parliament join and help the activities in the community so the activity group committees are close with them and have the commitment to support them in election.

6.3 The Factors that Effect to the Social Relationship in the Suburb Community

6.3.1 The economic and social status The inhabitants have to work hard to improve their quality lives so they have less time to meet their neighbors.

6.3.2 The physical environment of the community Because of the privacy and safety houses, the inhabitants have less opportunity to meet their neighbors.

6.3.3 The development community policy from the local authority The policy set up the sub-community committees to manage the activities in the community alone but do not promote the activities that support the development of relations among the inhabitants.

6.3.4 The activity groups in the community The group committees have to manage the activities in the community alone but the inhabitants do not always join the activities so they have less opportunity to develop the relations with their neighbors.

6.4 The Problem in the Formation of the Social Relations Process in the Suburb Community

The main problems in the formation of the social relations process are as follows:

6.4.1 The community has the great deal of the inhabitants.

6.4.2 The inhabitants have not enough time to meet each other.

6.4.3 The community has not enough the public meeting place.

6.4.4 The inhabitants are not interested in the same activities.

7. Suggestion

7.1 The Suggestion for Development the Social Relationship in Short Term

7.1.1 The community committee should encourage the formation of the various activity groups to attract the inhabitants to meet each other.

7.1.2 Develop the wasteland to be the public meeting place such as play land, sport field etc.

7.2 The Suggestion for Development the Social Relationship in Long Term

7.2.1 The community committee, the sub-community committee and the local authority should be interested in the activities that support the development of the social relations. The activities will stimulate the inhabitants' civic consciousness to handle their community together.

7.2.3 Set up the soi committee to let the inhabitants participate in the development community process.